

THE SUTTA-NIPĀṬI

सुत्तनिपातो

of the Oldest Canonical Books of the Buddhists
for the first time
edited in Devanāgarī characters

BY

P. V. BAPAT, M. A.

Professor of Pāli, Fergusson College, Poona (1917-23)

Examiner in Pāli of the University of Bombay (1920-23)

Joint-Editor of a Devanāgarī edition of the
Majjhima Nikāya (Mūlapapañṣa) (1919).

First Edition

POONA

1924

Printed by Anant Vinayak Patvardhan, at the
Arya-Bhushana Press, Poona City,
and

Published by Prof. P. V. Bapat, M. A., at Satara City.

The Late Prof. C. V. Rajawade. M. A., B. Sc.

(By the courtesy of Mr S R Godbole)

Born 30th August 1889.

Died 8th May 1920

To
My Friend and Colleague
The Late Prof. O. V. Rajawade,
M. A., B. Sc.

This book is gratefully dedicated
as a mark
of high respect and admiration
for his great scholarship
in
Pāli Language and
Literature.

CONTENTS

PREFACE FOREWORD

v
vii

I: ABBREVIATIONS xxxiii

Text—

[१ उग्गवग्गो]

1	१ उरगमुत्त	१
2	२ धनिपमुत्त	१
3	३ सग्गविसाणमुत्त	५
4	४ कस्सिमारद्वाजमुत्त	११
5	५ सुन्दमुत्त	१३
6	६ परामवमुत्त	१४
7	७ वसलमुत्त	१७
8	८ मेत्तमुत्त	२०
9	९ हेमवत्तमुत्त	२१
10	१० आळवकमुत्त	२४
11	११ विजयमुत्त	२६
12	१२ मुनिसुत्त	२८

[२. चूळवग्गो.]

13	१ रतरनमुत्त	३०
14	२ आमगन्धमुत्त	३३
15	३ हिरिसुत्त	३५
16	४ मङ्गमगलमुत्त	३६
17	५ सूचिलोममुत्त	३७
18	६ धम्मचरियमुत्त	३८
19	७ माङ्गणधम्मिकमुत्त	४०
20	८ नावामुत्त	४४

21	९ किरीलमुत्त	४५
22	१० उट्टानमुत्त	४६
23	११ राहुलमुत्त	४६
24	१२ वर्गसमुत्त	४७
25	१३ सम्मापरिद्व्याजनियमुत्त	४९
26	१४ धम्मिकमुत्त	५१

[३ महावग्गो]

27	१ णव्वज्जमुत्त	५५
28	२ पवानमुत्त	५७
29	३ सुभासितमुत्त	६५
30	४ सुन्दरिकमारद्वाजमुत्त	६८
31	५ मापमुत्त	६९
32	६ सभियमुत्त	७२
33	७ सेलमुत्त	८१
34	८ सलमुत्त	८८
35	९ वासेठ्ठमुत्त	९०
36	१० कोकालियमुत्त	९७
37	११ नाळकमुत्त	१०२
38	१२ द्वयतानुपस्सगामुत्त	१०८

[४ अट्ठकवग्गो.]

39	१ काममुत्त	११७
40	२ गुहट्ठकमुत्त	११८
41	३ दुट्ठकमुत्त	११९

42	४ सुदृढकमुत्तं	१२०	63	९ हेमकमाणवपुच्छा	१५९
43	५ परमदृढकमुत्तं	१२१	64	१० तोद्व्यमाणवपुच्छा	१५९
44	६ जरासुत्त	१२२	65	११ कण्यमाणवपुच्छा	१६०
45	७ तिरस्तेतेय्यमुत्त	१२४	66	१२ जतुकण्णिमाणवपुच्छा	१६१
46	८ पसू'सुत्त	१२५	67	१३ भद्रावुधमाणवपुच्छा	१६१
47	९ माणन्दियसुत्त	१२७	68	१४ उटथमाणवपुच्छा	१६२
48	१० पुराभेदमुत्त	१२९	69	१५ पेसाणमाणवपुच्छा	१६३
49	११ कलहविवादमुत्त	१३१	70	१६ मोपराजमाणवपुच्छा	१६४
50	१२ चूयवियु'मुत्त	१३२	71	१७ विंगियमाणवपुच्छा	१६५
51	१३ महावियूहमुत्त	१३४	72	१८ [पारायणमुत्त]	१६५
52	१४ तुषट्ठकमुत्त	१३६		ससित्तपदवण्णना	१६९
53	१५ अत्तदण्णमुत्त	१३८		I Index of Proper names (i) Gods, persons, sects and peoples (ii) Places, rivers, countries, mountains	190
54	१६ साणिपुत्तमुत्त	१४०		II Index of similes and metaphors	194
	[५ प रायणवग्गो.]			III Index of subjects and important words	196
55	१ व भुगामा	१४३		IV Index of Dittthis	210
56	२ अजितमाणवपुच्छा	१५०		Corrections and additions	217
57	३ तिरस्तेतेय्यमाणवपुच्छा	१५१			
58	४ पुण्णकमाणवपुच्छा	१५२			
59	५ मेत्तगुमाणवपुच्छा	१५३			
60	६ धोतकमाणवपुच्छा	१५५			
61	७ उपत्तीवमाणवपुच्छा	१५६			
62	८ नन्दमाणवपुच्छा	१५७			

P R E F A C E .

My experience, during the last six years of teaching Pāli in Fergusson College, Poona, has led me to believe that foreign scripts like Sinhalese or Burmese, or even Roman, presented a great difficulty to students at the beginning of their Pāli studies, and that the publication of Devanāgarī editions of as many Pāli books as possible, would go a long way to make the study of Pāli popular, both among the students of Universities, as well as the readers of the public in general. My friend and colleague, the late Prof. C. V. Rajawade of Baroda, whose life was prematurely cut short in the spring of 1920, had informed me that he had already made a beginning to prepare a Devanāgarī edition of the Sutta-Nipāta, and I was under the impression, when I had to write an obituary note on him, in the Annals of the Bhandarkar Institute, Poona, published in July 1920 (vol. II, Part I, p. 84-85), that he had prepared an almost complete manuscript of a Devanāgarī edition of the Sutta-Nipāta. But, when I could actually see the manuscripts left behind by him, I found that he had prepared a copy of 1-77, 766-861, 976-1149 stanzas only. I thought it to be my sacred duty to complete the work which he had begun, and I requested his father, Principal V. K. Rajawade, to allow me to make use of his manuscripts and complete the work. I am glad to say that he readily consented, and left the manuscripts of his son at my disposal, for which act of kindness, I am highly obliged to him.

I approached the University of Bombay to give me some help, to enable me to complete the work left behind by the great Pāli scholar, and publish it. I have a great pleasure to say that the syndicate readily responded and laid me under deep obligations by promising to give me partial help.

I am greatly indebted to Pandit Vidhushekhara Bhattācārya, Principal, Vishvabhārati, Sāntiniketana, Bolpur, for having consented to write a foreword to this book, which originated with our common friend I must express my thanks to Prof N K Bhagwat, M A of St Xavier's College Bombay, who made me several useful suggestions, and who could make it possible for me to attach to the work a photo of the late Prof Rajawade I cannot forget to express my thanks to Pāli students of Fergusson College, Poona, and especially to Mr K B Sathe, B A, for having helped me, to a great extent, in preparing the copy for the press And last but not least, I have to tender my thanks to the Manager, Aryabhushana Press, Poona, for the great pains he took in keeping the printing of this book as faultless as possible

I have used in the text, the Avagraha Sign ˆ to indicate that the second of the two vowels, combined together in a Sandhi, is dropped सप्पविसऽव = सप्पविस + इव (1) वितयमिदऽति = वितय + इद + इति (12), वीसायऽपि = वीसाय + अपि P 69) मूलऽपि = मूल + अपि (968) मेऽति = मे + इति (951) कोऽध = को + इध (1010)

Jan. 1934.

P V BAPAT

INTRODUCTION.

What the Vedas are to the Hindus, the Koran to the

The Tipitaka : The
sacred canon of
the Buddhists

Mohomadens and the Bible to the
Christians, the Tipitaka (Sans Tripi-
taka) is to the Buddhists. The Tipitaka

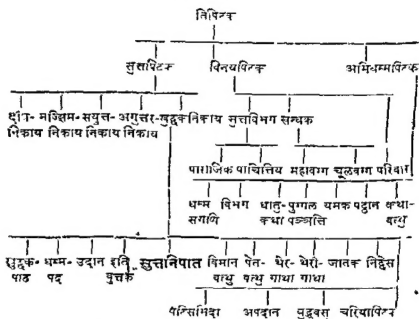
consists of the three Pitakas or baskets, which form the
Sacred Canon of the Buddhists. The three Pitakas are the
Sutta Pitaka, the Vinaya Pitaka and the Abhidhamma
Pitaka. [The Sutta Pitaka purports to give, in a popular
and interesting form, the general discussions or discourses
of the Buddha or his disciples, on certain religious or
philosophical tenets, or ethical principles of Buddhism.]
The Vinaya Pitaka gives the rules and regulations for
the Buddhist monks and nuns, with several stories to
illustrate the occasions, when the Buddha was forced to
lay them down, or was driven, by force of experience, to
make certain modifications in the original rules. The
Abhidhamma Pitaka contains abstruse philosophy,
treated in a manner, which is not enticing or interesting
to those who are not initiated into the orthodox ways of
Buddhist thought, and the manner and method of its
expression. The inordinate love of an Indian mind for
classifications, subdivisions and enumerations is
abundantly clear in the books of the Abhidhamma Pitaka.
The study of these books involves a high training of
intellect and sharpening of memory.

The Sutta-Nipāta forms a part of the Sutta Pitaka.

The Sutta-Nipāta and its
relation with other books
of the Tipitaka.

The following table will, at a glance,
give an idea of the relation of the
Sutta-Nipāta with other books of

the Canon:—

All the books of the Tipitaka have not been composed at one and the same time. They represent the literary activities among the Buddhist community for about three centuries. The Buddhist community for about three centuries.

leader of a new school of religious reform, that is to say, since the foundation of his religious order—the Samgha. A major part of the Samyutta and Anguttara Nikayas is later than the Digha and Majjhima Nikāyas. In the Anguttara, there is a sutta based upon the death of the wife of Munda, a king of Magadha, who began to rule some forty years after the Buddha's death. Some books of the Khuddaka Nikāya also clearly reveal traces of later origin. Books like the Peta-Vatthu and Vimāna-Vatthu strike a clearly distinct note. In the Peta-Vatthu (IV 31), there is a reference to a king Pingalaka who is said to have reigned at Surat, some 200 years after the Buddha. There

FOREWORD.

The Dhammapada of the Buddhists which is well-known even to an ordinary reader, is now rightly included in the world literature. There is one work more, viz the *Sutta Nipāta*, in Pali. It holds rather a better position, but, unfortunately, it is not yet so much appreciated as it should have been. Indeed this single small book can sufficiently represent the whole of what is the best in Buddhism. One of the special features of it is that it can hardly be regarded as sectarian, and as such can safely be placed in every one's hand. Like the *Dhammapada* the *Sutta Nipāta* is an anthology and contains among others, a large number of verses from the different *Nikāyas*. The verses therein are edifying and inspiring and are revelations of truth. The language of the book shows unmistakably that some portions of it are far older than the *Dhammapada*. Asoka in his Bhabra Edict says that whatever was said by the Buddha was well-said yet, he wants to adduce those words of the Buddha, which according to him, might be for the long endurance of the Good Law. He then refers there to seven passages expressing his desire that the monks and nuns as well as the laity, male and female, should listen to them and understand them. One of these seven passages is the *Munigūthā*, 'the song of the hermit'. This *Munigūthā* is identical with the *Munisutta*, which the readers will find in the following pages of our *Sutta nipāta* (1 12, vv 207-221). It can thus rightly boast of containing at least one of the seven favourite passages of Asoka. It may also be added here, as Fausboll observes, that the Suttanipata is "an important contribution to the right understanding of primitive Buddhism, for we see here a picture not of life in monasteries, but of life of the hermits in its first stage. We have before us not the systematizing of the later Buddhist

church, but the first germs of a system, the fundamental ideas of which come out with sufficient clearness."

The chief speciality of the present edition, by Prof. Bapat, is that it is printed for the first time in Devanāgarī characters. Pālī works in Devanāgarī are badly wanted for Indian students, to whom even the Roman characters are not suitable, as our own experience shows. I discussed the matter, among others, with the late Prof. C. V. Rajwade, whose premature death has removed from us a real worker in the field of Pālī literature, and the result was that he brought out a Devanāgarī edition of the first fifty Suttas (*Mūlapaṇṇāsa*) of the *Majjhimanikāya* with his friends, the present editor, Prof. Bapat, and Prof. N. K. Bhagwat of St. Xavier's College, Bombay. It is unfortunate that he could not survive to see the present edition of the Sutta-Nīpata, which he so much desired and attempted to prepare.

The other speciality of the edition consists in its attempt to supply the parallel passages of the gāthās.

It is now placed before the readers who are to judge it on its own merit.

Venukuṇḍja
Visvabharati,
Santiniketan,
Jan. 20, 1924.

}

Vidhushekhar Bhattacharya,

then, there does not appear to be any tampering with the text, as, perhaps, it was believed that it would be profane to dabble with the sacred texts. The Canon was supposed to be closed. Even the name of the great Emperor Asoka is not found in any of the books of the Tipitaka. There is no mention of any geographical name in Ceylon. Even in India, as far as I know, the southernmost geographical references are to Patitthana (modern Paithan in Aurangabad district, in H. E. H. the Nizam's dominions), the river Godāvarī, and the countries that are called by the names of Assaka or Alaka.

This then fixes the latest limit of time for the date of the Tipitaka—the first quarter of the third century B. C., 273 B. C. * being the latest approximate date for the accession of Emperor Asoka.

According to Ceylonese tradition, the Buddha died in 543 B. C., after a career of nearly *forty five* years as that of a preacher of his reformed religion. "For a long time," says Sir Charles Eliot, "western scholars accepted 483 or 487 B. C. as approximate dates of Gotama Buddha's death, but, the most recent discoveries into the history of the Śeṇaṇaṇa dynasty have shown that the date should be put back to 554 B. C."†—a date which is much nearer to 543 B. C., the date according to Ceylonese tradition. If then we accept 543 B. C. as a fairly approximate date of Gotama Buddha's death, he must have begun his career of a preacher early in the sixth century B. C. So we come to the conclusion that the probable age of the Tipitaka is from the sixth to the fourth century B. C. The time of three hundred years is not much for the growth and completion of the whole Canon.

* See V. Smith's *Asoka* p. 20.

† See Sir Charles Eliot's "Hinduism and Buddhism" Vol. I. Introduction p. xix. See also Vincent Smith's "Oxford History of India" p. 52.

Last word has not yet been said on this question of the date of Gotama Buddha's death. It is however admitted even in the most recent authoritative books on this question that 483 B. C. is still regarded as *provisional* (See, for instance, Cambridge History of India edited by J. Rapson vol. I p. 171.)

Of all the works on Buddhism, the Sutta-Nipāṭa, like the Dhammapada, is a text that is very often referred to, on account of its high antiquity and its great importance for the knowledge of the old teaching of the Buddha.* Though no exact date can be assigned to the collection of the suttas in the form of this anthology of the Sutta-Nipāṭa, it may not be far from correct, if we infer from the contents and style of the Sutta-Nipāṭa, that the composition of most of these suttas may not have been later than the first half century after the death of the Buddha. The Sutta-Nipāṭa is the oldest of the poetic books of the Tipitaka and this anthology must have been in existence before the necessity of having short separate anthologies like the Dhammapada, Khuddakapāṭha, Udāna, Itivuttaka, was keenly felt. Thera and Therī Gāthā, Buddhavaṃsa, Cariyā Pitaka and Apadāna are undoubtedly later. There are many suttas which may be allowed to originate and go back to the time of the rise of Buddhism, and many at least to the period of the first disciples of the Buddha :

* The antiquity of Sutta-Nipāṭa is based upon the following internal evidence —

- (1) It contains a representation of the Buddhist community in its primitive stages
- (2) There is no reference to any later doctrinal points such as Dhutanga-Pāramitas etc. or even to the two-fold distinction of Nibbāna such as स उपदिशेम or अनुपदिशेम
- (3) There is a mention of old obscure gods like नारदपुत्र (543), which are not included in the later Buddhist pantheon
- (4) There is no mention of any relic or Stupa
- (5) We find that the study of the Atharva Veda was still not looked upon with favour
- (6) Sacrifices among the Brāhmanas were common and cows were killed in such sacrifices. Mention has been made of a few of these (303), some of which are now obscure
- (7) Many Pādas from the Gāthā of the Sutta-Nipāṭa are found in decidedly later Pāli books, like the Khuddakapāṭha, Dhammapada, Udāna, Itivuttaka Thera Gāthā etc., as well as in later Sanskrit Buddhist books.
- (8) Old and quaint language and style
- (9) Old form of versification

† See Winternitz *l. c.* in Geschichte der Indischen Literatur, zweiter Band, Erst Hälfte 'Die Buddhistische Literatur' p. 72

is another reference (V. 2.), in the same, to an event fifty-six years after the Buddha's death.

Similar lines of growth are discernible in the Vinaya and Abhidhamma Pitakas also. One can very easily see that the Parivāra, the fifth book of the Vinaya, is much later than the other four books of the same, and that the Kathā-Vatthu, also, is much later than the Dhamma-Sangani.

The traditional view of the Buddhists is that, immediately after the death of the Buddha, his disciples, under the leadership of Mahā-Kassapa, assembled at Rājagaha, and held a council of 500

Tradition of the three
councils: of Rājagaha
Vesāli and Pāṭali-
putta

wise men. They decided to bring together all the teachings of the Buddha, and incorporate them into some fixed literary form, in order to prevent, as far as possible, the cropping up of a serious difference of opinion, as to whether any particular thing was sanctioned, or not, by the Buddha. King Ajātasattu helped these monks, and tradition says that the Dhamma (which is interpreted by a later commentator as including both the Sutta and Abhidhamma Pitakas) was recited by Ānanda, who was chosen by the Buddha to be his personal attendant, and that the Vinaya was recited by Upāli. A hundred years after this, another Council of 700 wise men was held at Vesāli, to decide certain legal points which created a schism in the Buddhist Saṃgha. This time also the Tipitaka was recited and the teachings of the Buddha were redacted. One hundred and thirty-six years after this, i. e. two hundred and thirty-six years after the death of the Buddha, in the reign of the great Emperor Asoka, a third Council was held at Pāṭaliputta, (modern Patanā,) and, once more, there was a redaction of all the literary material that was available till then. A special mention has been made of the Kathā-Vatthu, the last book of the Abhidhamma-Pitaka, being recited by Moggalliputta Tissa Thera, who presided over the deliberations of that Council.

These are the only three Councils, which are recognised by the adherents of the Therawada school (who were later on called as Hinayanists), to whom the Pāli literature properly belongs

Though western scholars, like Oldenberg and Kern, doubt the traditional historicity of the First Council, I believe, we can not deny the fact of such a Council itself. There is nothing unnatural in that the followers of a founder of a religion should assemble immediately after the death of their Master, to give a fixed literary form to his teachings. On the contrary, it appears improbable that they should at all have been indifferent to allow the teachings of their Master to perish, through lack of zeal on their part. I, however, do not think it probable that they could have recited all the existing books of the Tipitaka, either in the First, or Second Council, for the simple reason that the Canon, as we have seen above, could not, then, have been complete.

The references in Asoka's Bhabra Edict to certain passages from Pāli literature such as (1) विनयसमुत्तरे, (2) अलियवत्तानि, (3) अनागतमयानि, (4) मुनिगाथा (5) मोनेयसुते, (6) उपतिसप्तसिने, (7) लाघुल्लोवादे, (all of which have been identified except no 1*), and the occurrence of words like धम्मरथिक, पेटकी, सुतन्तिकर, सुतन्तिकिनी and पयनेरथिक, in the inscriptions of the third century B. C.,† conclusively prove that the Buddhist literature and the technical names of the divisions of the literature, such as Pitaka, Suttanta, Nikāyas, were widely known to the people and that the number of Nikāyas, then in existence, was five.

After the Third Council, according to tradition, the Pāli literature was taken to Ceylon by the mission that Asoka sent to that country, under his son Mahinda. Since

* See Prof. D. Kosambi's article in the Indian Antiquary number of February 1912 vol. 41 P. 37 ff.

† See Epl. Indica II 93 Z. D. M. G. XL P. 58 Rhys Davids Buddhist India P. 167 and his introduction to the Dialogues of the Buddha v. 1 f.

on the Pārayana-Vagga and the Khazgavisana sutta Tradition ascribes that commentary to Sariputta, the Dhamma-Senāpati (the commander-in-chief) of the Buddha.

The suttas of the Sutta-Nipāta may be classified under several heads. There are several suttas

Subject matter and
Classification of the
Suttas

like the ब्राह्मणधम्मिक सुन्दरिक्खमारुदाण or माघ suttas, which treat of the life of the Brahmanas and their sacrifices. The

आमगन्धमुत्त gives the Buddhist idea of purity and impurity, as contrasted with the Brahmanical idea of the same. The मेत्तमुत्त gives the Buddhist idea of मत्तविहार. There are many suttas which are merely didactic poems on Buddhist ethics, such as परामर भगल, नावा त्रितिल or धम्मिक (partly) suttas. Like the Yaksha Prashnas of the Mahābhārata, we find some riddle poems in the हेमवत् सुबलेम or आळवक suttas, where a Yaksha approaches the Buddha and puts him several questions, which are answered by the Buddha. There are some beautiful dialogues as in the Dhaniya and Kasibhāradwaja suttas. Some are merely extolatory poems, like the Vangisa or Sela sutta, which are intended to sing the virtues and merits of the Buddha. There are some suttas, like the Vasaḷaṇṇa Vasettha, which deal with social questions as that of the caste system. There are others, like the Vijaya, Salla Kāma or Dvayātānupassana which treat of the philosophical matter. The Ratana sutta is of the nature of Paritta (an incantation to be sung for one's protection from evil spirits), and the Kokāliya tells us, quite in the mythological fashion, how the Buddhists believed the sinners to be suffering in hells, on account of their sins. There is a very large number of suttas, like the उरण, समगविसाण, मुनि, धम्मवरिय राहुल, सम्मापरिव्रजानिय धम्मिक (partly) नाटक तिस्रमेत्तय मागन्धिय पुराभेद, सुमङ्गल, अत्तदण्ड and सारिपुत्त suttas, which treat of the life of an ascetic, or a Muni, and the ideals that he is expected to keep before him. There are some narrative poems like the पञ्चवा and पञ्चान suttas, and the Vattbu-Gathās of the नाळमुत्त and the पारायणवग्ग, which remind us of the Ākhyānas of the R̥gveda or of the Mahābhārata §

The names of the suttas in the Sutta-Nipāta do not seem to have been rigidly fixed. The Names of the Suttas in the Sutta Nipāta commentator, for instance, gives alternative titles to several suttas. The विनयसुत्त is called कामविच्छेदनिस्सुत्त the नारायणसुत्त is called धम्मसुत्त, the सुन्दरिकागोस्वामि-सुत्त and the सम्मापदिसज्जनिय suttas are also called as पुराजस, कपिल, and महासमय suttas, respectively. Names of the suttas seem to have been given to them either from the (i) subject matter of the suttas, as in the पञ्चा, पथान, विनय, सुनि or ब्राह्मणधम्मिक suttas, or from (ii) the important personage of the sutta, as in the धनिय, सेल, नाळरु or समिय suttas, or from (iii) some simile or some other important word that is prominent in the sutta, as in the उरग, खगविमाण, पराभव, नादा or वसूर suttas, or from (iv) the opening words, as in the हिरि, or पिच्छिल suttas.

The Sutta Nipāta reminds us of the Buddhist community in its primitive stages and not in its full grown organised form with its rich monastic institutions. We find that, at the time of the Buddha, there were several religious or philosophical teachers, wandering from place to place, preaching their own doctrines. A special mention has been made of the six famous teachers—Purana Kassapa, Makkhali Gosala, Ajita Kesakambali, Pakudha Kaccayana, Sañjaya Belatthiputta, and Nigantha Nataputta who were heads of six different sects. The followers of these like the Ajivikas or the Niganthas, as well as the Brahmanas are labeled as purely disputatious [ये वचिमे तिथिया वादतीना आर्त्ताविका वा यदि वा निगण्ठा ५१] These teachers roamed over the country, trying to recruit followers for their own schools by condemning the doctrines of others and exalting their own to the skies. They spent their time more in the discussions of useless speculative dogmas than in doing something actually good to themselves or to the people at large. Mention has been made of 63 speculative dogmas of these Samanas [यानि च तीणि यानि च मट्ठि । समणस्स वादसित्तानि भूरिपक्का 538]. Gotama Buddha had to give a solemn warning to his followers against

The study of the Sutta-Nipata is ^{so} important from several points of view. It gives an authentic knowledge of the philosophical and jethical teachings of the Buddha and of the ideals of a Buddhist monk. It affords us a glimpse into the state of the Indian society some 2400 years ago. It tells us a good deal of religious sects like the Samanas or the Brahmanas and sometimes, in passing, it refers to certain customs of the people. In stanza 598, we find a reference to the old Indian custom of bowing to the moon, when she makes her appearance again after her extinction on the new moon day. Stanza 440 refers to another custom—that of putting grass on the head to show that the man who puts it on his head will never return defeated from a battlefield. This custom is still now seen in certain provinces of India, when people go out, with a tuft of fresh green grass on their head, on the Dusserah day, for *संमोक्षण* (crossing the borders of the town), which really represents a starting out on a fresh expedition of war. We also glean a few historical facts about Gotama Buddha. He belonged to the race of the Sākya and was Ādicca by clan (423). Perhaps the anecdote of the sage Asita in the Nālaka sutta, when shorn of all the elements of mythical wonder, represents a grain of truth. The cause of his dissatisfaction with the world (and his consequent renunciation) was that he saw the people suffering in this world on account of their mutual quarrels over petty things. He saw the people wriggling with pain, like fish in scanty water. He was overpowered with fear, and discontent cast its shadow over him (935-38). What a vast contrast this plain and simple account presents to the rich and florrid imaginative accounts of the same incident in the later literature as in the Nidānakatha of the Jātakaṭṭhakatha or the Lalita Vistara or the Bud dhacarita of Asvaghosha! We breathe an air of historical probability, when we read, in the Pabbajja sutta, the account of King Bimbisāra's visit to Gotama and of the dramatic conversation that took place between them. The Padhāna-sutta describes his supreme efforts for attaining the goal

of Perfect Bliss and the mental struggle that he had to overcome for the attainment of the same. We are furthermore told the names of his two foremost disciples, Sāriputta and Moggallāna, the former of whom was a teacher of his son Rahula and his lieutenant, who continued turning the wheel of the Law, which was first set in motion by him (557). In the *Vatthugāthās* of the *Parāyanavagga*, we get some interesting geographical information. We find the names of some of the important towns in India, *Patitthana*, on the banks of the *Godawari*, being the southernmost town of all.

The *Sutta-Nipata* is not the work of one author. It is simply an anthology of poems, and, as

The *Sutta-Nipata* not
the work of one
author

Dr. Rhys Davids puts it "the result rather of communistic than individual

effort." The suttas are arranged in five *Vaggas*. The first four *Vaggas* contain stray suttas collected together, while the fifth contains suttas which are strung together by a framework of a story, given at the beginning of the *Vagga* and at its end, before the hymn on the *Buddha* with which the *Vagga* is closed. Of the 38 suttas in the first three *Vaggas* no less than seven are found in other parts of the Canon. Numerous isolated verses are found in other canonical books. The *Atthaka* and *Parayana vaggas* seem to have already existed as separate poems. The *Atthaka Vagga* is referred to by name in *Samyutta* III 12, *Vinaya* I 196, and *Udāna* 5 6*. The *Parāyana Vagga* also has been quoted or referred to in *Samyutta* II 49 and *Ang* I 144, II 45 III 399, IV 6 3. There is a commentary named *Niddesa*—itself a canonical book—on the *Atthaka* and *Parāyana Vaggas* and the *Khagga visāna sutta*, the *Mahā Niddesa* being a commentary on the *Atthaka Vagga* and the *Cula-Niddesa*.

† *Sutta* No. 4=I. 172, No. 8=Kbp. No. 9 No. 13=Kbp. No. 5 No. 15=J III 196 No. 16=Kbp. No. 6 No. 33=M No. 92, and the *Khaggavisāna Sutta* also is found in the *Apadāna*. (Burmese edition of the *Zabu Me* : SWE Press pp. 5 7)

* Also in *Atthadhammakosa* Vyākhyā as *Atthakavarga*.

seeds and thus implies that he should eat his bread in the sweat of his brow. Gotama replies that he does not remain idle, but does his work in his own way. He also is a farmer and does the work of cultivation of mind and heart, and as such he can not be branded as an idler. There is another beautiful dialogue in the Dhaniya sutta (No. 2), where the comfortable state of a rich cowherd, happy with his obedient and dutiful wife, healthy, amiable children and a large number of cattle, is contrasted with the happy blissful state of the homeless and hearthless wanderer, who, penniless as he is, knows no ties and is servant to none. With his well-disciplined mind, he is the master of his own self; he has no reason to rejoice or to grieve; for, he is *nirāpādi* (free from all worldly turmoils.)

The Pabbajjā, Padhāna and Nālaka suttas are of peculiar importance to us. They are the precious remnants of an old religious ballad poetry*, of which, subsequently, an epic poem on the life of the Buddha, would have arisen. The Nālaka sutta plays round about the birth of the Buddha-Child. The venerable sage Asita, having seen the gods in heaven rejoice and sport merrily, on account of the birth of the Buddha, comes to the court of King Suddhodana to see the Child. When he sees it, he comes to know, with his prophetic vision, that the Child would be a great teacher of the world. To his regret, however, he finds that he is not fortunate enough to be alive at the time when the great teacher of the world would turn the wheel of the Law, and so he asks his nephew Nālaka to be his disciple. Thus the first part of the Sutta comes to an end. The mythical element of miraculous wonder has already crept into the description of the Buddha-Child. The Pabbajjā sutta is about the renunciation of Gotama

* See Winternitz Die Geschichte der Indischen Literatur, Zweiter Band, Erste Hälfte, Die Buddhistische Literatur P. 75. See also Rhys David's Buddha's India P. 180-85

in search of perfect Bliss. We are told in that *sutta* of King Bimbisara of the Magadhas, paying a visit to him and requesting him to stay in his court. The *Padhana sutta* narrates the conversation between Mara and Gotama, when he was sitting on the bank of the river Nerañjarā, for making supreme efforts to attain his goal. Mara tries to dissuade him from his efforts, and asks him to be content with leading a life of celibacy, or with performing fire sacrifices, and thus secure merit for himself. Gotama replies that he has nothing to do with merit [अणुत्तेनपि पुञ्जेन अयो मग्धं न विजानि 431]. Mara, seeing at last, that he would not be able to overpower him, confesses that, for seven years, he followed him in vain. He becomes sad and dejected, and disappears then and there. This episode of Gotama's combat with Māra is a poetic representation of the struggle that was going on between the satanic and angelic tendencies of Gotama's mind and the victory of the latter over the former. Covetousness, discontent (अरति), hunger, thirst (सुखिपासा), banking (तण्हा), laziness, dullness (चीनमिद्ध), fear, doubt, desparagement (मक्खो), stubbornness (यमो) (love of) glory and hospitality, ill-earned fame, self exaltation, and condemnation of others formed the whole array of Mara's or the Black One's army.

The *Vatthugathas* of the *Parayana-Vagga* form another narrative poem, which provides

(5) Another narrative poem the *Vatthugathas* of the *Parayana Vagga* a connecting link to the *suttas* of that *vagga*. A certain Brahmana, by name Bavari, was living on the banks of the

Godavari performing his sacrificial rites. Another Brahmana comes to him after a long journey and asks of him 500 coins. Bavari, poor as he is, is not in a position to satisfy the guest, whereupon the fiery guest, being enraged, cursed Bavari that his head would be rent into seven pieces. Bavari became anxious when he heard the curse pronounced. A certain deity, disposed to be on friendly terms with him, approaches him and assures him that the fraudulent guest could not possibly have any knowledge of *मुद्ग* (head), or *मुद्गनिपात*, and recommends him to go to the

imitating the example of such teachers. A number of suttas in the Atthaka-Vagga contain a severe condemnation of the general tendency of making an unnecessary display of one's own doctrines or religious practices and condemning those of others. He calls him an ignoble man, who tells others without being asked for anybody, his own doctrines or practices [यो अत्थो नीतराणि चतु । अनजुत्तं पश्य पाप्म । अनारयधम्मं दुग्धा तस्मादु 782] The Buddha wants his followers to abstain from all such discussions as are likely to stir up quarrels among different sects [वा च वाद मुनि नो जेति । 780, 787 796 825 827 etc.] He does not like them to draw comparisons between themselves and the followers of other sects and call themselves as superior inferior or equal to them (799 847 855 867 918 954). Gotama preaches toleration to his followers even when they see dangerous practices of others [परममिमांसा वि न गतया दिस्सापि तेस बहुभेरवणि 965].

Many of these Samanas seem to have held that purity lies in holding their own philosophical views [अपेयं मद्द दसि च दियसि । नाज्जेसु धम्मेषु विमुदिसादु 874]. They entered religious assemblies for the discussions of such views and called all those who differed from them as fools [ते वादममा परि । विमाम् । जाल दहन्ति सिमु अज्जमज्जं 825]. According to their personal bearing and sincerity and zeal for their religious life the Samanas it appears were divided into four categories—Maggajinas Maggadesis Maggajivis and Maggadasis (84-89).

The Brahmanas formed another important class of religious sects. They are described

(2) The Brahmanas as well versed in the three Vedas

Nighantu Itihāsa Grammar and the sciences of rhetoric, prosody and astrology and taught their lore to hundreds of disciples in their hermitages. Their fourth Ved the Atharva veda has been referred to in 927* as Athabbara but it appears, the study of that Veda was not much commended. The Brahmanas are called Brothers of sacred hymns [मन्त्रधुता] and Savitti is mentioned as their principal

*Dr Rhys Davids in his *Buddh at Ind* p. 165 says that the Atharva Veda is never mentioned in the Nikayas. This reference seems to have escaped him.

hymn The Brahmanadhammika sutta, which may as well stand in an old Purāṇa, tells us how the then Brāhmanas were depraved and had fallen from their original state of simplicity and moral glory. They became lustful. They were allured by the luxurious life of the king and allowed themselves to be presented with beautiful wives and rich estates. They approached the king and performed sacrifices, like अस्मिन्नेव पुरिसमेध, सम्पापास, वाजमेध and निरगळ, and at last came to kill even innocent cows, as a result of which, we are told, Dhamma disappeared and Adhamma ruled, 98 diseases appeared on the earth, wife began to disrespect husband, and there was all confusion and disorder among people.

The Buddha condemned all sacrifices that involved loss of life. In the Sundarikabhāradwāja and Māgha suttas, we are told that a Tathāgata, a Buddha,—an ideal man according to the Buddhists—irrespective of the caste to which he belongs, deserves to be given offerings to by a Brāhmana, who wishes to obtain merit for himself. That would be a real sacrifice. The idea, that true Brahmanhood does not lie in high birth but in conduct, is impressed on the mind in 63 verses of the वसिष्ठसुत्त with the refrain "Uhm I call a Brahmana." It is conduct or Kamma that counts and not birth. Though in the Mahābhārata, we do sometimes find a similar idea.

शुणु यदा कुलं तात न त्वाप्स्यसि न च भुत्स्यसि ।

कारणं हि द्विजस्य च वृत्तमेव न सत्यम् ॥ III 313 108

still in another place, we do find that gṛha also is included as one of the requirements of Brahmanahood.

कुलं शीलं च विद्या च त्रयं मातृपुत्रमुच्यते ।

—शांतिपर्व.

From the Kasi-Bhāradwāja sutta, we know that a

(3) The two beautiful dialogues in the Kasi Bhāradwāja and धनिव suttas monk was still looked upon by some people as an idler. The Brāhmana Bhāradwāja says to the Buddha, when he came to him to beg his food, that he should do some work like ploughing fields or sowing

Buddha of Sāvattthi and got those things explained from him. Bāvari calls his sixteen disciples, Ajita and others, and asks them to approach the Buddha, with those questions in mind. They start on their long journey and we are told the names of the big towns they touched on their way—Patitthāna.

(a) The geographical information found therein H. E. H. the Nizam's dominions)
 (Paithana in Aurangābāda district of)
 Māhissati (Māhishmati) Ujjeni
 Gonnā, Vidīśa (modern Bhilsa), Vanasavhaya, Kosāmbi
 (near Allahabad), Sāketa, Sāvattthi, Setavya, Kapilavattthu,

Buddha saw them approaching, with his miraculous powers, what queries they had in their mind, and satisfied them by answering that *अविज्ञा* was the *मुद* (head), and *विज्ञा* accompanied by *संदा*, *सति*, *ममाधि*, *छन्द* and *विरिय* was the *मुदातिमतिनी*. The disciples were pleased with him, when they came to know, in this way, his miraculous powers and his supreme knowledge. They prostrated themselves before him. The Buddha expresses his wishes for good luck to them and to their master, Bāvari, and also expresses his willingness to answer any questions which they would put to him. Then each of those sixteen disciples takes his turn, one after another, to ask him some philosophical questions, which the Buddha answers one by one.

The *Pārāyana-Vagga* is a fitting closure to the *Sutta-Niṣāta*, as in almost all the answers

(b) The subject of the Suttas in the *Pārāyana Vagga* to the questions of the sixteen disciples, the Buddha tells them the way

to cross the worldly ocean (*परायणे, मग्गो पारंगमनाय*), to destroy thirst and attachment, to cease all *dittis*, *sīlas* and *vatas*, and to attain, in this very world, a state, where one would have no fear from death, and where one would be completely happy; in short, to attain *Nibbāna*, the goal of Buddhist

There is another class*—and a very big class too—of

(6) An ideal Muni the suttas, that describe the life of an
(a) His Life ascetic or a Muni, and the ideals for

the attainment of which he is expected to exert The Sutta Nipata supports and confirms what is said in another old text—"न यदि सुकर अगार अज्झावरता एवन्तपरिपुण्य एकर-
वरिमुद्ध सपल्लिखित प्रह्वचरिच चरितु § "It is not easy for a man who dwells in his house to lead a perfectly spotless, holy, life " An ascetic or a Muni, knowing this, removes himself from all relatives and worldly possessions, such as house, cattle, etc,† for, he knows that attachment to these things is harmful He chooses to stay in a forest and comes to the town or village, only for getting food As soon as that is obtained, he repairs to the forest, without thinking of dabbling in the politics of the town or village He observes all rules of moral conduct, such as abstaining from murder theft, falsehood, incontinence, and all kinds of liquors He leads a life of simplicity, by abstaining from the use of garlands, perfumes or scents, or high and costly seats or beds He has no dealings in gold or silver. nay, he does not engage himself in any kind of buying or selling, nor does he act as a messenger or a servant to any one He walks with his eyes cast down (अेखित-चक्रु) and is never flighty of steps (न पादलोले) He takes his food only once by day and that too before noon He is moderate in his food and never allows himself to be intoxicated with the food that he begs of others [बुद्धा परमोजने न मग्गे 366] He does not store food in his hut He does not earn his livelihood, by telling prophesies, or interpreting signs of dreams or sounds of birds and beasts, or by prescribing medicine or by reciting charms or incantations, as of the Atharva Veda He scrupulously observes the rules of Patimokkha and has perfect self restraint over his body, tongue and mind He never allows the peace of his mind to be disturbed by pro't or loss pain or pleasure praise or censure fame or no fame He drives away all thoughts like— What shall I eat? Where shall I eat? I did not

*See page xvii §D 2 41

†See पालीपाठ especially 35 37 40 48-49 53 54 60-61

comfortably sleep (last night) where shall I sleep to-day? [किंमु अमिस्तामि कुत वा असिस्म, दुस्स वत्त सेय वुवत्त सेस्स 970] He suffers calmly not only the inclemencies of weather, such as heat or cold or the bites of gnats mosquitoes, or reptiles but all harsh words spoken to him. He does not retaliate. He spends the after noon in meditation and attains the Rupavacara or Arupavacara Jhanas or cultivates the *महाविहार* i.e. he has kindness or pity for all living beings, takes 'delight in their prosperity and has no attachment for any one. He has feelings of equanimity for all.

He avoids both the extremes of indulgence in pleasure and self mortification and follows the middle path. He does not believe in the doctrine of Eternity (सस्सत्तदिट्ठि) or the doctrine of Annihilation (उच्छेददिट्ठि). He realizes the three cardinal principles of Buddhist philosophy—(i) that all worldly things are impermanent (अनिच्च) (ii) painful (दुक्ख) and unsubstantial (आत्ता) i.e. non ego, or not soul, or devoid of any individuality that is considered to be a permanent entity. He understands that it is Karma that governs the whole world—

कम्मना वत्तति लोको कम्मना वत्तति पजा ।

कम्मनिबधना सत्ता रयस्सणीवि यायते ॥ 654

By deep and constant reflection over the problem of Suffering, he comes to have the knowledge of the Four Noble Truths (चत्तारि आरियसच्चानि) and the Law of Causation (पटिच्चसमुपाद). He knows that *अविज्जा* (ignorance) produces *तण्हा* (thirst) in man's mind that *तण्हा* is the cause of misery, that it is possible to remove that misery by destruction of thirst and that there is a way for its destruction. The *द्वयतानुपस्सनामुत्त* makes it abundantly clear, that common folk who are wrapped up in darkness, who are attached to worldly life, cannot easily comprehend this deep law [मवराय-परेतहि भवसानानुकारिहि मारययानुपरेदि नाय धम्मो सुववुत्त (764)] It is only the Aryanas who can have a real insight into it or into that State of Bliss where all *Āsava*s cease—

को नु अज्झममरियेहि पद सवुद्धमरहति ।

य पदं सम्मदज्जाय पारानव्वन्ति अनासवा ॥ 705

That Blissful State is attained by the Muni

But what is that state of bliss, that state of deli-

(c) His ideal Nibbana verance from all worldly turmoils—the state, which is commonly known by the familiar term Nibbana ?

We must bear in mind that the Buddhist conception of Nibbana underwent several fundamental changes in the later history of Buddhism, and here, in the *Sutta-Nipāta*, we find the earliest Buddhist conception of the same. It is an inexplicable state, which, no doubt, can be attained in this very life, by the complete destruction of thirst (तण्हा, विसत्तिका) and of all defilements of mind, such as राग, दोष, मोह etc

नन्दी संयोजनो लोको वित्कस विनारणा ।

तण्हाय विपहानेन नि-व्रणामिति वुच्चति ॥ 1109

In another verse, also, we are told what that state of deliverance is—

यस्मिं कामा न वसन्ति तण्हा यस्त न विज्जति।

कथकथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्त नापरो ॥ 1089

When such a state has been attained, that poor, penniless Muni, having no grasping for anything in this world, no clinging, even for any ditthis, silas or vatas, with perfect equanimity of his mind, leads on his virtuous life, until the day of separation from this world dawns upon him.

But, what becomes of the Muni who has attained Nibbana, after his death ? The Buddha

(d) What becomes of the Muni after his death ?

does not give any definite answer. His answer savours of agnosticism, as

his answers to other questions, like those regarding the origin, purpose or end of the universe, do. His answer is, "We do not know what happens to him, just as we do not know what becomes of a flame, when it is extinguished by wind."

अच्चि यथा वादवेगेन विस्तो । अत्थ पलेति न उपेति सत्त ।

एव मुनि नामकथा विमुत्तो । अत्थ पलेति न उपेति सत्त ॥ 1074

Even gods or gandharvas do not know what becomes of him [यस गतिं न जानन्ति देवा न यज्जननुत्ता 644]. All words come

to a stand-still Upasiva, one of the sixteen disciples of Bavari, asks the Buddha whether the Muni, who has freed himself from consciousness and form (नामरूपाविमुक्तो), attains annihilation or eternal bliss. The Buddha answers that he has disappeared, he is above all measurement, and no words could be used to describe him.

अत्यगतस्य न पमाणमस्ति । येन न वज्जु त तस्य नयि ।

मज्जेमु धम्मेषु समूहेतेषु । समूहता वदपयाऽपि मत्वे ॥ 1076

Buddhism is often described as an ethical religion.

Buddhism an Ethical
religion

and we find ample proofs of the same in the Sutta Nipata. There is a complete absence of all dogmas as to God or

Brahman, although we find from our text, that the Buddhists did believe in the existence of gods or deities and heaven or hell. The Brahmanical gods, like Brahma or Sakka, are all represented to be inferior to the Buddha. They are often described as coming to the Buddha and bowing to him. The burden of the song of Buddhism is to lead a perfectly moral life. His teachings to monks and householders emphasise nothing but the urgent necessity of understanding the Law of the Buddha for knowing the real nature of the world, and of leading a perfectly moral life. The Dhammika sutta (391-400) gives simple rule of moral conduct for the householders, and, if those are observed, Buddhism is satisfied. Another feature, of the same ethical tendency of Buddhism is found in the unusual fondness displayed—as for instance in the (32) समियमुत्त—in interpreting, according to the Buddhist philosophy of ethics, some older Brahmanical or other technical terms, like ब्राह्मण (ब्रह्म वा स उपापानि), ममण (समितावि पहाय पुत्र्यपारं न्हादक (निनहाय मज्जपापमानि) सेतविनो (सज्जखेतपुल्लग्धना पमुत्तो), वेद [वेदानि विचेय्य केवलानि ममणान यानिऽपदि ब्राह्मणानि । मज्जवेदगासु वीतरागं सज्ज वेदगातिच्च वेदगू सो 529], परिव्यानक (दूष्णविपक मम्म परिवज्जयित्वा, परि यन्तमकासि नामरूप) नाग (आगु न करोनि), पणित्त (पण्डराणि विचेय्य, इण सुत्तक उपातिरत्तो) सोदिय (मुत्वा मज्जधम्म, गाव पाण्डवज्ज श्रीभिज्जाय, अकयकवि विमुत्त), etc

The high antiquity of the *Sutta-Nipāta* is proved not only by the subject-matter, but also by the language and style. Mr. Fausbøll has already drawn attention[†] to the fact that there are many old Vedic forms of substantives and verbs in the plural, such as *अ०, समूहतासे* (14) *पचयागे* (15), *पण्डितासे* (875-76), or *चरामगे* (32) *सिन्धिसामसे* (°14); the shorter Vedic plurals, as, *विनिच्छया, लक्षणा* for *विनिच्छयानि, लक्षणाणि*; shorter instrumental singulars as, *मन्ता, परिज्जा, लाभस्म्या* for *मन्ताय, परिज्जाय, लाभस्म्याय*; Vedic infinitives as *निष्पहातवे, उग्गमेतवे, संपयानवे*; contracted forms, such as, *मन्त्या दुग्गच्चा, तिथ्या, मम्मुरच्चा, यियो* by the side of protracted forms, such as, *आतुमानं, सुवामि, सुवाना* (201), as well as some archaic forms, as, *गग्गसि* (= *सक्खिस्ससि*). *पाव* or *पावा* (*पक्कति*), *पवेच्छे* (= *पवेसेय्य*), *मुत्तां* (= *सुणित्थामि*), *दट्ठ* (= *दिस्सा*), *परिव्वसानो* (*परिव्वसामो*), *अणेवासि, रुणेन, उग्गद्दयन्ति* (791); and some unusual words like *व्यप्पय, भूनुहु, पट्ठेनियन्ति, वयास्स*, (961) *उपय* (787) and *अवीवदात्ता* (784). Sometimes forms are contracted for the sake of metre—*तद्* for *तथा* (685), *जेनेव* for *जेनेत्वा* (695), *यद्* for *अदा* (696), *सिधित्व* for *निधित्वा* (771). Sometimes we meet with difficult and irregular constructions, especially in the *Atthaka Vagga* (249, 458, 837-841), and sometimes with very ambiguous or condensed words or expressions like *दिग्गुण एकगुण* (714) *कुप्पपटिच्चसन्ति* (784) *सज्जसज्जी, विमज्जसज्जी, विभूलसज्जी* (874) etc. As in the *Upanishads* and in other *Pali* texts, phrases and expressions are several times repeated. In a number of *Suttas* like 3, 6, 7, 13, 14, 16, 30, 31, 35, the last *Pāda** is repeated in several verses, as the burden of the *Sutta*.

As in other *Pali* books, we find here also, a large use of striking similes, metaphors or illustrations that go home to our hearts (46, 48, 221, 255, 321, 353, 443, 580, 831, 920, 1014). How true to life appears that simile, in which a fool is compared to a pot, half-filled with water, or to a noisy rivulet, and a wise man to a calm serene lake, or to a

†In this Introduction to the Translation of the *S N* (*S B E*, vol. A.)

*Comp. *Mbh.* V. 46 1-10, 13 24

broad silent river (720-21), or that in which man, that succumbs to death, while he is in the midst of his relatives, talking to them, is compared to a cow that is taken to the butcher's block of execution (580), or that in which the people of the world, who are always tussling with one another, are compared to fishes in scanty water, that struggle for existence (936)!

The most common metres of the Sutta-Nipata are the old Vedic metres of eight syllables

Versification

(अनुष्टुप्), eleven syllables (त्रिष्टुप्) or

twelve syllables (जगती), where only the number of syllables is fixed and no attention is paid to the collocation of long and short syllables. Hence we find that as in the case of the Upanishads or the Bhagavadgita as well as the Vedas, the later Gana system of the science of prosody cannot be applied to all the lines. We very often find a mixture of इन्द्रवज्रा and उपेन्द्रवज्रा (208-212, 214-219) or वृक्षस्थ and इन्द्रवज्रा (221, 688-90). There are some stanzas of thirteen syllables like 220, 679-80, 691-98, which may be styled as अतिजगती, but, the lines, if scanned, show that they do not conform to any of the subdivisions of that class, according to the later Gana system. A mixture of Gana and Matrā Vrittis is also found. There are, for instance, some stanzas in Vaitaliya (33 34, 658 59, 804 813) and Aupachhandasika (1-17, 83-87, 361-73) metres. The metre of stanzas 663-676, in the Kokaliya sutta, is वेगवती, with some variations here and there (as in 674). There are some other stanzas like 143-152, 916-934, which cannot be properly chanted. They should better be styled by the general name of Gathas.

Another feature, that illustrates the fact, that there was no inflexible rigidity in the then existing scheme of versification, as in the later Sanskrit classical literature of the Kavyas and Nātakas is that there are a number of stanzas here in अनुष्टुप् metre, where we find six Padas* or quarters

*Comp. Mbh V 39 29 45 x 12 V 46 1-10 13-24 also V 47 14 V 126 10, V 182 11, 15, V 186 33, V 189 3

(303, 306-07, 547, 739, 751, 762, 763, 992), or five or six Padas in stanzas of त्रिष्टुप् metre (469, 478, 503, 863, 875), or even, seven or eight pādas of the same metre as in 213, 231, 1079, 1081 and 1082. In 659, we find five Padas in वैतालिक्य metre There is, also, very often a mixture of different classes of metres, as of अनुष्टुप् and वैतालिक्य (153, 457 540), or of अनुष्टुप् and त्रिष्टुप् (327, 459, 482, 486, 1055-1068, 1149).

As the Sutta-Nipāca is considered to be a *tandard* work of high antiquity, it is no wonder if we find quotations from it or ideas, *Parallelisms* parallel to those expressed in it, in other Pālī texts. There are a number of stanzas from the Sutta Nipāca, which are quoted in the Dhammapada or Thera-Gāthā, Udāna or Iti-Vuttaka We have already said above that there are, at least, as many as seven poems, which are found complete in other canonical books Such parallelisms are confined not only to the Pālī texts, but are also found in Sanskrit works on Buddhism, like the Mahā-Vastu, Lalita-Vistara, or Divyāvadāna The Khaggaviññāna, Pabbajjā, Padhana, Nalaka and Sabhiya suttas find their counterparts, in some cases, almost word for word,† in the Mahā-Vastu, and Lalita-Vistara There are some poems which are found in the Chinese Buddhist literature The Māgha and Kokaliya suttas have got their parallels in the Chinese Samyuktāgama The Atthaka-Vagga resembles the Chinese Arthapada, and a number of suttas from the Pārāyana-Vagga are found in the Chinese Samyuktāgama, Yogacārya, Maha-Vibhāsha, or Prajñā-Pāramitāsāstra. References to these parallel texts have been given in foot notes to individual stanzas Such parallelisms are found also in the works of the Jāinas and the Brāhmanas. The idea, that it is by व्रत that one becomes a Brāhmana or Khatṭiya, Vessa or Sudda (136, 650) is found almost word for word in the Uttarayjhayana sutta of the Jāinas. Likewise the rules of conduct for a Buddhist monk are similar to those for the Jain monks (see 360, 810, 924, 927, 929, 932 968, 969) and what is more the ideas are very

† See foot notes to 452 411, 414-16 422 431 433, 525, 523, 537 517, 699, 705, 711, 716, 721 etc

often expressed in almost identical words (119, 150, 547, 568, 625, 629, 950, 960)

As said above, the similarity is extended to Brahmanical works also, for instance, the Bhagavadgītā, and the Maha-Bharata. The idea that is contained in stanzas 568 69 is found in the Bhag Gita, (X. 21) and the Mahabharata * XIV 43 7-8, XIV 44 5, 7. We have already referred to, above, the analogy between the Hemavata, Saciloma, and Alavaka suttas, on the one hand, and the Yaksha Prashnas of the Mahābhārata, on the other. We have also pointed out, above, that the Mahābhārata, also, sometimes recognises that true Brahmanahood depends more upon conduct than upon birth. The simile of the serpent, loosening his slough which occurs in all the stanzas of the Uraga sutta, is found in the Mahabharata in identical words. The ideas that the world is struck with old age and death, that human life has its beginning and end in mystery, and the ideas of universal love and the probability of quarrels in the company of many, also occur in the Great Epic. Here, also, the similarity is extended not only to the ideas, but, also to the expressions actually used (See foot notes to 1, 249, 288 581, etc)

The description of an ideal Muni in the Sutta-Nipata is much similar to that of a स्थितप्रज्ञ (Bhag II, 55-72), or ब्रह्मनिष्ठ (IV 19-23, V 18-28) or a भक्त (XII 13-19) in the Bhag Gita †

*Mbh अश्वमेधपर्व अ० १३—

यम दिव्यामविप सरितामघ सागर ।
लोमसा वरुणा राजा महतामन उच्यते ७ ॥
अर्कपिपतिरुष्णान ज्योतिषामि दुहचपत ।
अग्निर्धृतपतिर्नित्य ब्राह्मणान् ब्रूहस्पति ८ ॥

Mbh अश्वमेधपर्व अ० १४—

आदित्या उज्योतिषामादिरग्निर्भूतादिरुच्यते ।
सावित्री सर्व विद्यानां देवतानां प्रजापति १ ५ ।
नाभ्यर्च्यन्त्युष्णसामादि प्रजापतिं सर्व उच्यते
नाभ्यर्च्यन्त्युष्णसामादि विद्वज्जगत् २ ॥

†See Mr K T Telang's Transl of the Bhag Gita (S B E vol VIII) where at several places throughout the book, the similarity of ideas is pointed out by him.

See Mr B G Tilak's टीका सार Marath ed t on fourth reprint P.565-566. There, he has also pointed out the similarity or identity of words and expressions (सर्वज्ञान विज्ञान-विज्ञान, अनात्म अनिष्ट etc)

It is also shown that the idea in अतोमनस्यो लो न एवेन क्वि (215) is similar to ब्रह्मणो द्विजो लोको लोकाजो द्विजो न च (Bhag XII 15)

I cannot conclude this introduction, without acknowledging my debt. In preparing this edition, I consulted (i) the Sinhalese edition of the Sutta-Nipāta, edited by Pan-nāṭissa Thera (සුද්ධපරිניच्याणභෝ 2434), (ii) the Burmese edition of the Zabu Meit Swe Press, Rangoon, and (iii) the Pali Text Society's edition of the same, edited by Anderson and Smith (1913). I, also, consulted the Burmese edition of the Niddesa, printed in the Zabu Meit Swe Press, Rangoon, and the Paramitthajotikā, the well-known commentary on the text, published by the Pali Text Society. It is needless for me to say, of what substantial use I found the P. T. S. editions, both of the text and the commentary. I can never forget to express my indebtedness to R. Otto Franke's articles, "Die Sutta-Nipāta Gāthās mit ihren Parallelen" in Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft (Journal of the German Oriental Society) vols. 63, 64 and 66 (1909-10, 1912), which are now available in a book-form †

†The Gāthā number of this edition corresponds to the Gāthā number of the Pali Text Society's edition.

For facilitating references to the Sinhalese text mentioned above, the following table will be found to be useful :—

Stanzas 1-163 of this edition correspond to 1-163 of the Sinhalese text

" 163a-63b	"	"	"	164-65	"	"
" 164-461	"	"	"	166-463	"	"
" 462-591	"	"	"	465-594	"	"
" 592-93	"	"	"	595	"	"
" 594-765	"	"	"	596-767	"	"
" 766-975	"	"	"	771-980	"	"
" 976-1030	"	"	"	983-1037	"	"
" 1032 ...	Corresponds to	1038-89	"	"	"	"
" 1032-1149 ...	Correspond to	1090-1157	"	"	"	"

Similarly, it may also be noted that

Stanzas 1-29 of this edition correspond to 1-29 of Fausbøll's Transl. (S B E vol X.)

Stanza 30 " " corresponds " 96 " " " "

Stanzas 31-163 " " correspond " 30-162 " " " "

" 163a-163b have no corresponding stanzas in " " " "

" 164-461 of this edition correspond to 163-460 of " " " "

A prose line " " corresponds " 461 " " " "

Stanzas 462-1040 " " correspond " 462-1040 " " " "

" 1041-1042 " " " 1041 " " " "

" 1043-1149 " " " 1042-1148 " " " "

ABBREVIATIONS.

- a. b, c, d etc. denote the number of Pādas as 1, 2, 3, 4 etc.
in each stanza.
- A. = Anguttaranikāya, Pali Text Society's edition
(1885-1900), (References to the number of the book
and its subdivisions and in brackets, to the number
of the volume and its page)
- Ap. = Apadāna.
- Asl. = Atthasālinī P. T. S (1897); (the number of the
paragraphs and the Gāthās in them; in brackets
the number of the page.)
- Av. = Avadānasataka ed. by J. A. Speyer, Bibliotheca
Buddhica III. vol. I and II Part I. (The number of
the Avadāna and the Gāthā in the same).
- B. = Buddhavamsa P. T. S. 1882 (The number of the
chapter and the Gāthā).
- Bh.G. = Bhagvad Gītā (The number of the chapter and
the verse).
- C. = Cāriyāpitaka, P. T. S. 1882 (The number of the book,
the chapter and the Gāthā).
- Cv. = Cullavagga (Vinaya Pitaka ed. Oldenberg).
- D. = Dīgha Nikāya (The number of the Sutta, Section
and the Gāthā).
- Dhp. = Dhammapada (The number of the Gāthā).
- Dhp.A. = Dhammapada Atthakathā, ed. by W. Dhammā-
nanda Thera and M. Nanissara Thera (The number-
of the page and the Gāthā on it).

Divy.—*Divyāvadāna*, ed. by Cowell and Neil, Cambridge, 1886.

Dip.—*Dīpvamsa* ed. by Oldenberg, London 1879.

Dutr.—*Manuscript Dutreuil de Rhins*, ed. by Senart, J. As. IX. Sér. T. 12. 193-308.

Fsb.—*Fausböll*.

G.—*Gāthā* (The figures over the line indicate the *Gāthā* number).

It.—*Itivuttaka*, P. T. S. 1889 (The number of the *Sutta* and the *Gāthā* in it).

J.—*Jātaka* ed. by Fausböll, Vols. I-VI (The number of the *Jātaka* and in brackets, the number of the volume and the page in it).

Kh.P.—*Khuddakapāṭha* ed. by R. C. Childers, JRAS., New Ser. 4, London 1870.

K.V.—*Kathavatthu*, P. T. S., (The number of the *vagga*, the *Kathā*, the paragraph and the *Gāthā* in the paragraph; in brackets, the volume and the page).

L.V.—*Lalitavistara* ed. by Lefmann 1902, (The number of the Chapter and the *Gāthā* in it)

M.—*Majjhimanikāya* P. T. S. (The number of the *Sutta* and the *Gāthā* in it; in brackets, the volume and the page).

Mbh.—*Mahābhārata*.

Mil.—*Milindapañha* ed. by V. Trenckner, London 1830 (The number of the page and the *Gāthā* on it)

Mpā.—*Manorathapūraṇī*, Sinh. edition by Dharmapala, 1893 onwards (The number of the page and the *Gāthā* on it).

- Mv. = Mahāvagga (Vinayapitaka ed by Oldenberg II)
- Mvu = Mahāvastu ed by Senart, Paris, (The number of the volume, page and line)
- N^c = Cula-Niddesa (The number of the chapter and the Gāthā in it, in brackets, the number of the page of the Siamese edition)
- N^m = Mahā-Niddesa (The number of the chapter and the Gāthā in it, in brackets, the number of the page of the Siamese edition)
- Netti = Nettipakaraṇa P T S 1902
- Nid = Nīdanakathā, Jātaka vol I, ed by Fausbøll
- P = Paṭisambhīdā (The number of the Vagga, the Kathā and the Gāthā, in brackets the number of the page of P T S edition for Mahāvagga, Kathā 1-3, and for the remaining, of the Siamese edition)
- Par Dip = Parmatthadīpani P T S (The number of the volume, the page and the Gāthā)
- Pv = Parivara (Vinaya vol V)
- PV = Petaavatthu, P T S 1888
- RV = Rīgveda
- S = Saṃyuttanikāya P T S 1884-98 (The number of the Saṃyutta, the chapter in the Saṃyutta, the paragraph in the chapter, the subsection of the paragraph and the Gāthā in the subsection, in brackets, the volume and the page)
- Smp = Saṃantapāsādikā, Parts 1-3, edited by Dhammakitti.
- SN = Sutta Nipāta, P. T. S.

'Eum. = Sumangalavilāsini Part I P. T. S. (The number of the page and Gāthā on it).

Thag. and Thīg. = Thera Gāthā and Thorī Gāthā P. T. S. 1883.

Ud. = Udāna, P. T. S. (The number of the vagga, and the Udāna in it).

Udv. = Udānavarga.

Vbh. = Vibhanga, P. T. S. 1904.

Vin. = Vinayapitaka vols. I-V. ed. by Oldenberg 1879-83.

V.M. = Visuddhimagga, Sinhalese edition edited by Bhikkhu A. P. Buddhaddatta (1914).

VV. = Vimānavatthu, P. T. S. (The running number of the Vimāna and the Gāthā in it; in brackets, the number of the book, the Vimāna in the book and the Gāthā in the Vimāna, according to the enumeration in *Paramattha Dīpanī IV*).

आया० = आचारंगसूत्र.

उ० = उत्तरजगन्नाथपुर (The number of the chapter and the verse).

नि० = निर्देश Burmese edition, printed in the Zabu Mait Swo Press, Rangoon.

सु० = Buddhaghosa's commentary on the Sutta-Nipāta (P. T. S.).

म० = Burmese printed text, or Burmese Mss. consulted by Anderson and Smith (P. T. S.).

महा० = महाभारत.

रो० = The Roman character text of the P. T. S.

सू० वि० - संहितावस्तर edited by Rajendra Lal Mitra.

सी० - Sinhalese text, edited by පද්‍යාතිස්ත්‍රේ (පුද්‍යාතිස්ත්‍රේ 2434)
or Sinhalese Mss. consulted by Anderson and Smith
(P. T. S.)

सूय० = सूयगडंग in two vols published by Āgāmodaya Samiti,
Mehesana (The number of the volume, the Chapter
and the verse in the Chapter.)

नमो तस्मै भगवतो अरहतो सम्मासंबुद्धस्त ।

सुत्तनिपातो ।

[१. उरगवग्गो.]

I.

(१. उरगसुत्तं.*)

- 1 यो' उप्पत्तिं विनेति कोधं विसंति सप्पविसंउर ओसधेहि ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ १ ॥
- 2 यो रागमुदच्छिदा असेस भिसपुण्णसु सरोरुह विगय्ह ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ २ ॥
- 3 यो तण्हमुदच्छिदा असेस सरितं सीघसर विसोसंयित्वा ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ ३ ॥
- 4 यो मानमुदब्बधी असेस नळसेतुसु सुदुब्बल महोपो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥ ४ ॥

१ सी०-यो वे २ म०-विसर ३ सी०-विसेसयित्वा

* Uragasutta corresponds to Dutr B 40 ff See Liders G ५
1899 phil-hist kl 478 ff See text & transl in Fr Spiegels'
Anecdota Palica

1^a cf Dhp 392 1^a cf Mbb I 792^a (=Calc 13329^a) 3^a 4^a य
समत्पत्तिं कोधं cf Mbb III 2917^c (=Calc 1081^a) वस्तु कोधं समत्पत्तिम्
1^d of Mbb I 794^c यथोरगस्त्वचं जीर्णम् cf P V I 121^a =J 3541^a
=B IX²⁹ उरगो वनचं जिण्ण Mbn III 105 1^b उरगो वा जीर्णं वचम्
1=Smp II 16

cf Dutr B 43 या उपत्तं इनेति कोधं । विसर विस ।
सो भिक्खु जहाति ओरपार । उरगो जिण्णमिव तच्च पुराण ॥

2-also in Mahavibhāṣā, Nanjio 1263-64, 1273, Anesaki,
Transactions of the A S of Japan vol 35 Part 3 (1908) P 9
3, 9, 14, 16, 17 also in Chinese Dhp (Nanjio 1321, 1365, 1439)
Dutr. B 45 48-50 6^a+b=OV VII 1 6^a+b=Ud II 10 a+b

- ० यो नाज्झगमा भवेसु सारं विचिने पुष्कमिव उदुंबरेसु ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ५ ॥
- ६ यस्सऽन्तरतो न सन्ति कोपा इति भवामवतं च वीतिवत्तो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ६ ॥
- ७ यस्स वितक्का विधूषिता अज्झतं सुविकणिता असेसा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ७ ॥
- ८ यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं अज्झगमा इमं पपञ्चं ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ८ ॥
- ९ यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति अत्था लोके ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ९ ॥
- १० यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतलोभो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १० ॥
- ११ यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतरागो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ ११ ॥
- १२ यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतद्वोसो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १२ ॥
- १३ यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति वीतमोहो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १३ ॥
- १४ यस्सानुसया न सन्ति केचि मूला अकुसला समूहतासे ।
 ० सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १४ ॥
- १५ यस्स दूरयजा न सन्ति केचि ओरं आगमनाय पच्चसासे ।
 ० सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥ १५ ॥

१ म०—विदुसिता. २ म०—गणसारी. ३ म०—मज्झ. ४ म०—उरगजा.

7a+b = Ud. VI. 7a+b cl. विदुसिता

8a Datr. B 47 (Lüders 45) यो एवमरि न मेवसरि ।

9a Datr. B. 48 (Lüders) यो नेवमरि न मेवसरि । सर्वं वितथमिदंति अत्थ ।

14a+b=369 a+b. 15=Datr. B 49 (Lüders 47) ओर अरुमनइ प्रयेज . ।

- 16 यस्स वनथजा न सन्ति केचि विनिवन्धाय भगव हेतुक्कप्पा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिथ तच्चं पुराणं ॥ १६ ॥
- 17 यो नीवरणे पहाय पंच अनियो तिण्णकथंकथो विसल्लो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिथ तच्चं पुराणं ति ॥ १७ ॥
 उरगसुत्तं निवृत्तं ।

2.

[२. धनियसुत्तं.*]

- * 8 पओददो डुद्धंसीरोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो) अनुतीरे महिया समानयासो ।
 छन्ना कुटि आहितो गिनि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १ ॥
- 19 अक्कोधनो विगुत्तखिलोऽहमस्मि (इति भगवा) अनुतीरे माहियेकरत्तिवासो ।
 विवट्टा कुटि निव्वुतो गिनि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ २ ॥
- 20 अधकमकसा न विज्जरे (इति धनियो गोपो) कँउ रुद्धतिणे चरन्ति गावो ।
 बुद्धिऽपि सहेध्यं आगतं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥
- 21 बद्धा हि भिंसी सुससैता (इति भगवा) तिण्णो पारंगतो विनेय्य ओष ।
 अत्थो भिसिया न विज्जाति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ४ ॥
- 22 गोपी मम अस्सवा अलोला (इति धनियो गोपो) द्वीधरत्तं संवासिया मनापा ।
 तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ५ ॥

१ सी०, बु०- अनीयो २ म०- 'खिरो ३ म०- पत्थयसि. ४ सी०- 'सीलो
 ५ म०- गच्छे. ६ म०- भित्ति ७ म०- 'साता ८ म०- पारगतो ९ म०- 'दि'.

16=Dutr. B. ५० (Luders 48) यस्स वनशअन सन्ति कथि । विनिवन्धउ कवड
 (मवड ?) दडुक्कप ।

* Comp Luke XII 16

18 of Thag *+५ छन्ना मे कुटिका सुखा निवाता । पवस्स देव यपासुव ।

=Thag 61-64, 325-329 छन्ना मे कुटिका सुखा निवाता । अथ चे पत्थयसि
 पवस्स देव ।

d. =Mil 369 14 cf आतापी विहरामि वस्स देव । 10* =Mil 186f ;

*+५=Thag. 1०+६ विजे मे सुत्तमादिने विमत्त

- २३ पिते मन अस्तं विमुक्तं (इति भगवा) ईश्वरं परिभाषितं सुदन्तं ।
पापं न मे न विज्जति अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥
- २४ अरिणमभोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो) पुनं दे ने समानिया अरोगा ।
तेसं न सुयामि किंचि पापं अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ७ ॥
- २५ नाऽहं भौकोऽस्मि कस्तपि (इति भगवा) जिञ्चिद्वेन चरामि सञ्चल्लोके ।
अथो भनियो न विज्जति अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ८ ॥
- २६ आसि वसा अत्थि धेनुरा (इति धनियो गोपो) गोधराणियो पवेणियोऽपि आत्थि ।
उत्तमोऽपि मधेऽसी च आत्थि अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ९ ॥
- २७ अत्थि वसा अत्थि धेनुरा (इति भगवा) गोधराणियो पवेणियोऽपि नत्थि ।
उत्तमोऽपि मधेऽसी च अत्थि अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १० ॥
- २८ सीसं निवसं च उत्तरदेवो (इति धनियो गोपो) दामा मुंजमया नवा सुसंज्ञाना ।
न हि सारिसेन्ति धेनुनाऽपि ठेनुं अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ११ ॥
- २९ उत्तमोऽपि ठेनुं बन्धानि (इति भगवा) नागो पूतिलतंऽव दौलयिन्वा ।
(१०) नाऽहं पुन उपेसं गन्धसेव्यं अथ वे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १२ ॥
- ३० निबं च थलं च पूरयन्तो महामेघो पावसि तावदेव ।
सुत्वा देवस्स वसतो इममत्थं धनियो अमासय ॥ १३ ॥
- ३१ लाभो वत नो अनप्पका ये मय भगवन्तं अइसाम ।
सरणं तमुपेम चक्खुम सत्था नो होहि तुवं महामुनि ॥ १४ ॥
- ३२ गोपी च अहं च अस्सवा ब्रह्मचरिय सुगते चारोमसे ।
जातिर्भरणस्स पारोमा कुवरास्सन्तकरा भणामसे ॥ १५ ॥

१ म०—'भगे. २ म०—'मे. ३ म०—'भग्नी. ४ म०—'भन्ति. पु० म
याऽति ति ५ म०—'पदेनियो. ६ म०—'ति. ७ म०—'ति ४. ८ म०—'सिद्धा म
सिला. ९ म०—'सत्तिरमस्मि १० म०—'देवता. ११ म०—'पुण्य. १२
पदावधिरा. १३ म०—'उपेयं. १४ पु०—'परेममे इतिऽपि पाठं विचरिष्यामि ।
म०—'जातिजराभरणम् १५ म०—'गु.

- 33 नन्दति पुनेहि पुत्तिमा (इति मागे पाप्पिमा) गोमिंको गोहि तथेव नन्दति ।
 उपधी हि नरस्स नन्दना न हि सो नन्दति यो निरुपधि ॥ १६ ॥
 34 सोचति पुनेहि पुत्तिमा (इति भग्गमा) गोमिंको गोहि तथेव सोचति ।
 उपधी हि नरस्स सोचना न हि सो सोचति यो निरुपधीति ॥ १७ ॥
 धनियसुत्तं निहितं ।

३.

(३. समगविसाण-सुत्तं.)*

- 25 सज्जेसु भूतेषु निधाय दण्डं अविहेठयं अज्झतरंऽपि तेन ।
 न पुत्तमिच्छेप्य कुतो सहायं एको चरे समगविसाणकप्पो ॥ १ ॥
 30 संसग्गजातस्स मरंन्ति खेहा खेहन्ययं दुग्गमिदं पहाति ।
 आदीनवं खेहनं पेससमानो एको चरे समगविसाणकप्पो ॥ २ ॥

१ म०-गोमियो, पु० गोमियो. २ म०-गोमिका, गोमिया. ३ नि०-अविठयं.
 ४ रो०-भवति खेहो.

33, 34=8.I 2.2 1+1 (I.6)=8 IV.1.8 2 G (I 107f.) v. 1. मया गोमि
 =Mvu. III 417. 15. 18+418. 2-5. नन्दति पुनेहि पुत्तिमा. गोमिको गोहि
 (B. M गोमिको गोरीहि) तथेव नन्दति ।

उपधीहि नन्दति जनो न हि सो नन्दति यो निरुपधि (०धि)
 गोचनि..... तथेव सोचति
 उपधीहि जनो प्रचाधितो न हि सा सोचति या निरुपधि
 =Netti p. 34 3+4, also in Chinese Samyuktāgama (Nānjo 544,
 546) Anesaki.

* See Mvu. I. 357 B.

35=Mvu. I. 358 सर्वेण माणेषु निधाय दण्डं अविहेठको अण्णोति तेसाण्
 निमित्तदण्डो असत्थापेसु एको चरे समगविसाणकप्पो ।

cf. S. VI. 1. 3. b. ० (I. 141)

35 a also in Rockhill Udv 185 (Rhd. J. R. A. S. 1899 P.
 6=1)=M. १६ ३३ (II 99), also in आसामसुत्त I 8. 3. १ and S. N. 629.
 मरंन्ति p. 142 c=S. N. 394 c=Thag. 867 b cf. J. 505 ३०६ ३०८ c=

* J. XXIII 2c (339) 35d=Sam. I 207 d=Mpu. 597 d Divy. XX
 एकचरोत्तं सज्जविजाणकप्पो cf Mvu I. 357-21 etc.

cf Divy. XX. I (294) मनेसमानस मरन्ति खेहाः खेहाणं संभवन्ति दुग्गमं
 आदीनवं खेहानं पिप्पिना एकचरोत्तं etc

cf Mvu I. 358-13-16. मनेसमानस मरन्ति खेहाः खेहाणं दुग्गमिदं पहाति ।
 मनेसमानं व सुगुप्पमावो एकोetc.

- 37 मिते सुएज्जं अनुत्तंपमानो हावेति अरथं पटिरेद्धचित्तो ।
एतं भयं सन्धवे पेक्खमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ३ ॥
- 38 वंसो विसालोऽयं यथा विसत्तो पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खसा ।
वसार्कट्ठीरोऽयं असज्जमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ४ ॥
- 39 मिगो अरुत्तमिहं यथा अवद्धो येनिच्छकं गच्छति गोचराय ।
विज्झं नरो सेरितं पेक्खमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ५ ॥
- 40 आमन्तना होति सहायमज्जे योसं ठाने गमने चारिकाय ।
अनभिच्छित्तं सेरितं पेक्खमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ६ ॥
- 41 सिद्धा स्ती होति सहायमज्जे पुत्तेसु च विपुलं होति पेम ।
पियविषयोमं विजिगुच्छमानो एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ७ ॥
- 42 चातुदित्तो अप्पटिपो च होति सन्तुस्तमानो इतरीतरेन ।
परिस्तयानं सहिता अंतंभी एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ८ ॥
- 43 दुस्संगहा पञ्चजिताऽपि एके अथो गहट्ठा परमावसन्ता ।
अप्पोस्तुक्का परपुत्तेसु हत्वा एको चरे सग्गविसाणकप्पो ॥ ९ ॥

१ म०-पटिपधचित्तो, २ म०-च ३ सी०-अपेसा ४ सी०-वलीरो
धु-वसकलीरो म०-वसकलीरो, ५ म०-विज्झु ६ मिद्धे-सेरि त. ७
म०-न्तना, ८ म०-पामेव्यठाने ९ म०-भनमिच्छित्त, अनभिच्छित्त १०
धु०-अन्तभी

37 cf Mvu I 359-8-16

पुत्रा सहायानलोकयन्तो हावेति अथ प्रतिवद्धचित्तो
न पुत्रमिच्छेय्यं कुतो सहायान् एकोचो ।
हानी सहायानलोकयन्तो हावन्ति अर्थं प्रतिवद्धचित्तो ।
हानी न इच्छेय्यं कुतो सहायान् एको चरे . ॥

38 b=Netti b 35 id=S III 1 103^{1d} (I. 77)=Dhp 34^{ud}
=Dutr c १० 31^d पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्ख =Ud१, II 5^d पुत्तेसु दारेसु ज या
अपेक्खा

=J 201^{1d} cf. Thag 187^d.

39 cf Mbh XII, 178^{7b}

41 c+b Mvu I, 358-23 -24

पिया विषयं विजिगुच्छमानो एको चरे

42=Sum, I 207=Mpu 59-7 44 a+b of 64 a+b

- 41 आरोपयिन्ना गिहिञ्चनानि ससीनपत्तो यथा काविट्ठारो ॥
 छेत्त्वान् धीरो गिहिञ्चनानि एको चरे रागाविसाणकप्पो ॥ १० ॥
- 45 सचे लभेय निपकं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
 अभिभुष्य सत्त्वानि परित्तयानि चरेय्य तेनत्तमनो सत्तीमा ॥ ११ ॥
- 40 नोचे लभेय निपकं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
 राजाऽथ रट्ठं विजितं पहाय एको चरे रागाविसाणकप्पो ॥ १२ ॥
- 47 अद्धा पसंसाभ सहायसंपदं सेटा समा सेवित्त्या सहाया ।
 एते अलद्धा अनयज्जभोभी एको चरे रागाविसाणकप्पो ॥ १३ ॥
- 48 दिस्वा सुवण्णसस पवस्सरानि कम्मारपुत्तेन सुनिद्धितानि ।
 संपट्टमोन्नानि दुवे मुजहिं एको चरे रागाविसाणकप्पो ॥ १४ ॥
- 49 एवं दुत्तियेन सहो ममऽस वाचाभिलापो अभिसज्जना वा ।
 एतं भयं आयाति पेक्खमानां एको चरे रागाविसाणकप्पो ॥ १५ ॥
- 50 कामा हि चिया मधुरा मनोरमा विरूपरूपेन मयेन्ति चिनं ।
 आदीनवं कामगुणेसु दिस्वा एको चरे रागाविसाणकप्पो ॥ १६ ॥

१ म०-सभिन्नं, सच्छिन्नं. २ म० धीरो. ३ पु०-“नि ४ म०-“नि.
 ५ निद्धे-सपट्टयन्तानि. ६ निद्धे-दुत्तियेन. ७ म०-सह.

- 45-46 = Dhp 328-29 = J 428 *+* cf. Dhp 61
 Also in Chinese Dhp. (Nanjio 1365, 1479) Ane-aki.
 cf MV. x 3 *+* = M. 128 *+* (III. 151)
 M. takes साधुविहारिधीरं as Compound; Also Dhp
 Also MV. x. 3 *+* = M. 128 *+*
 = Dhp 330 *+* = J. 428 *+*
 एको चरे न च वपानि कपिरा अनेग्गुहा रागाविसाणकृतं जाते ।
 See S. N. 42 *+* 43 *+*
- 46 *+* cf. J. 539 cf उत्तरां XXXII 5 ए व लभिज्जा निवगं सुहारं
 गुणादिभे वा पुण्ये सव वा । एकाऽथ पाराई तिज्जन्ते विहगिज्जा जेमेनु अमज्जमणे ।।
- 47 cf. Dhp 61
- 48 cf. Mbh. XII 178 ॥ बहूनां बलहा निर्वं हृषे संरुचने धुरम् ।
 एकाकी विकरिष्यन्ति कुमाराश्चको दया ॥
 cf. J. 539 (VI. 64. 10. ff for story.
- 50 *+* = Par. Dip IV 11 *+*, Thag 1112*
 + = M. 82 *+* (II 74) = Thag 767 *+* = J. 498 *+*, 524 *

- ५१ ईती च गण्डो च उपद्वा च रोगा ३ सह च मय च मैऽत ।
एतं मय कामगुणेषु दिक्वा एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ १७ ॥
- ५२ सीतं च उणं च सुंद पिपास वातातपे हससिरिसिपे च ।
सञ्जानि पेतानि अभिसावित्वा एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ १८ ॥
- ५३ नागोऽय यूषानि विवज्जायित्वा संजातरन्तो पवुमी उच्चारो ।
यथाभिरन्त विहरे अरुन्ने एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ १९ ॥
- ५४ अहानं त सगणिहारतस्स य पँसये सामैपिह विमुत्ति ।
आदिच्चशुत्स वचो नितम्म एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ २० ॥
- ५५ दिट्ठिभिर्गुहानि उपात्तिवतो एतो नियाम पण्डित्ठमग्गो ।
उप्पज्जन्निोऽहि अनज्जनेय्यो एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ २१ ॥
- ५६ निङ्गालुणो निङ्कुहो निष्पिपासो निम्पवत्ता निद्धन्नकसावमोहो ।
निससयो सच्चलोके भवित्वा एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ २२ ॥
- ५७ पाप सत्ताये परिवज्जयेय अनत्थदस्सिं विसम निविट्ठ ।
सय न सेथे पमुत्तं पमत एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ २३ ॥
- ५८ उट्ठमुत्त धम्मपरा भजेय मित उच्चार पग्गिमानवन्त ।
अज्जाय अत्थानि विनेय्य कल एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ २४ ॥
- ५९ सिट्ठु रति कामसुख च लोके अनलकरित्वा अमपेयसमानो ।
विभूतनेहाना वित्तो सच्चवादी एको चरे सग्विज्ञाणकण्यो ॥ २५ ॥

१ म०-इति २ म०-गुह ३ म०-विहर ४ म०-अहान ५ म०-य
पस्तये नि०-कं- (Franke) ६ म०-समायिक, सामायिक ७ म०-
विधुक्कानि ८ म०-णस्सि ९ निट्ठे०-निसससो १० म०-विट्ठमग्गि ११
निट्ठे०-विभूतडाना

52 of J 389 12a-c यो वाऽपि सति अथ वाऽप उणं वातातपे हससिरिसिपे च ।

सुंद पिपास यमिभुय्य सद्ध ।

52 a+b of 1hsg 1097 a+b कदा तु म तदिच्छुवापिपासा वातातपा कीट्सिरिसिपे च ।

58 a of Ang 6-2 2a (II 8) उट्ठमुत्त धम्मपरा

59 a of Thag 1109 b पिट्ठमग्गि कामसुखे च लोके; also J 540 2c (IV 208)

12c of J 545 2a-c

- 60 पुत्रं च दारं पितरं च मातरं धनानि धञ्जानि च धंधवानि ।
हित्वान कामानि यथोधिकानि एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ २६ ॥
- 61 संगो एसो परित्ते थ सोख्यं अप्पस्सादो दुक्कतमेथ भिय्यो ।
गैळो एसो इति जत्ता मुनीमा एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ २७ ॥
- 62 सेंदालयित्वा संयोजनानि जालऽव भेत्वा सलिलम्युचारी ।
अग्गीव दद्धं अनिरत्तमानो एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ २८ ॥
- 63 ओविसत्तचर्त्तु न च पादळोलो गुत्तिन्दियो रत्तितमानसानो ।
अनवस्सुतो अपरि-स्समानो एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ २९ ॥
- 64 ओहारयित्वा गिरियञ्जनानि संछिन्नपत्तो यथा पारिष्ठो ।
कासायवत्थो अभिनिवत्तमित्वा एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ ३० ॥
- 65 रसेसु गेधं अकरं अलोलो अनञ्जपोसी सपदानचारी ।
कुले कुले अप्पटिच्चचित्तो एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ ३१ ॥
- 66 पहाय पंचावरणानि चेतसो उपक्किन्नेसे व्यपनुज्जं सत्त्वे ।
अनिस्सितो छेत्वा सिनेहं दोसं एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ ३२ ॥
- 67 विपिट्टिकुन्धान सुस दुँसं च पुट्ठेऽप च सोमनदोमैनस्से ।
रुद्धानुपेक्ख सत्तथ विमुद्धं एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ ३३ ॥
- 68 आरद्धविरियो परमयपात्तिया अलीनचित्तो अकुसीनवुत्ति ।
दद्धनिज्जमो धामवल्लूपपन्नो एको चरे लग्नविसाणकृत्यो ॥ ३४ ॥

१ रो०-धधवानि च २ म०-यथोधिकानि (cf M I. 37th note) ३ मी०-गळो,
म०-गण्डो, गण्डो ४ निद्धे०-मुनिमा ५ म०-यदालयित्वा. Fsb Mā. सन्दालयित्वा.
६ सी०-जाल भेत्वा, म०-जाल भित्वा, जालऽव भित्वा. ७ रो०-“चक्कू c मी०-सट्ठ”
८ निद्धे०-द्वयं. ९ पु०, म०-जैहं ११ म०-दुक्कत. १२ म०, पु०-सोमनस्स दोमनस्सं.

60c cf J. 509 m d m d हित्वान कामानि यथोधिकानि Thag 73d, Mpu 79b, 82b,
83b पहाय cf J 408 c. + d 507 m m c + d 53a m c + d. Mvu II ०3 m + m
62a = 74 b 63 a = 072a १ m XVI 52a, 53a 64 a + b cf 44 + b.
64 cf Mvu I 358 १-8 योत्तरयिषा गृहेऽञ्जनानि सर्वाण्यथो वत्ता पारिषादो
कासायवत्थो अभिनिवत्तमित्वा एको चरे
68 cf Mvu I 357 12-15 चत्तव्यपीरं सत्तवल्लूपानी उद्धपित्वा अहरीवद्वी ।
दुद्धवित्त्वा धीरं वत्थोपपन्नो एकवत्ता दद्धविसाणकृत्यो ॥

- 60 षट्सिद्धान्तान् ज्ञानमरिञ्चमानो धम्मेषु निच्च अनुधम्मचारी ।
आदीनवं सम्मसिता भवेसु एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३५ ॥
- 70 तण्हन्नसयं पत्थय अप्पमतो अनेलमूगो सुतवा सत्तीमा ।
संत्तातधम्मो नियतो पधानवा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३६ ॥
- 71 सीहोऽव सद्देसु असन्तसन्तो वातोऽव जालम्हि असज्जमानो ।
पवुमंऽव तोयेन अलिप्पमेनो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३७ ॥
- 72 सीहो यथा दाढबली पसह राजा मिगान अभिभुय्यचारी ।
सेवेथ पन्तानि सेनासनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३८ ॥
- 73 मेत्त उपेक्ख कण्ण विमुत्ति आसेवमानो मुदित च काले ।
सन्वेन लोकेन अवरुज्जमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ३९ ॥
- 74 राग च दोस च पहाय मोह संदालयित्वा संयोजनानि ।
असन्तसं जीवितसखयम्हि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ४० ॥
- 75 मजन्ति सेवन्ति च कारणत्थो निकाणा दुल्लभा अज्ज मित्ता ।
अत्तट्ठपञ्चा अमुची मनुत्ता एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥ ४१ ॥

खग्गविसाणसुत्त निहितं ।

१ मा०, म०-अलिं (cf 21७) २ म०-वदालयित्वा, Feb
सदालयित्वा ३ म०-त्ता ४ म०-अत्त-यं ५ निद्दे०-अमुचि मनुत्ता

- 69 b cf Dhp 20 b = A IV 7c (II 8)
69c cf Mvu I 359 2 मित्रेण आदीनवं समश-नो
71 cf 213 a+c+d+e 72a cf Mvu II 261, 10a सिंह इव हाडी च नरी
72c = S VI 2 3 4 1a, 2c (I. 154) = Thag 142a = Mil 402a
73 cf Mvu I 357, 18-21

उपेक्षा कण्ठा च माध्य आसेवमानो मुदितं च काले ।

मेवेण चित्तं द्विगुणं एको चरे ॥

74a cf S N 493b Dhp. 20 c J 537 IIIc

cf. Mvu I 196 19. तर्प च मोह च पहाय दोषः ।

74b = 69a

[४. कसिभारद्वाजसूत्रं.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भगधेसु विहरति दक्खिणागिरिस्मिं
एकनाळायं ब्राह्मणगामे । तेन सो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स
पञ्चमत्तानि नङ्गलसत्तानि पयुत्तानि होन्ति वप्पकाले । अथ सो भगवा पुब्बण्ह-
समयं निवासेत्वा पत्तचीवरमाद्राय येन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स कम्मन्तो
तेनुपसंकमि । तेन सो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स परिवेसना
वत्तति । अथ सो भगवा येन परिवेसना तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा एकमन्तं
अट्ठासि । अइसा सो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं पिण्डाय ठितं । दिस्वान
भगवन्तं एतदवोच—अहं सो समण कसामि^१ च वपामि च, कसित्वा च
वपित्वा च भुज्जामि; त्वंऽपि समण कसस्सु च वपस्सु च, कसित्वा च
वपित्वा च भुज्जस्सुति । अहंऽपि सो ब्राह्मण कसामि च वपामि च, कसित्वा च
वपित्वा च भुज्जामीति । न सो पन मयं पस्साम भोतो गोतमस्स युगं वा नंगलं
वा फालं वा पाचनं वा बलिवद्दे वा, अथ च पन भव गोतमो आह—अहंऽपि
सो ब्राह्मण कसामि च वपामि च कसित्वा च वपित्वा च भुज्जामीति । अथ सो
कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

- ७० कस्सको पट्टिजानासि न च पस्साम ते कसिं ।
कसिं नो पुच्छितो ब्रूहि यथा जानेमू ते कसिं ॥ १ ॥
७७ सद्धा बीजं तपो वुट्ठि पज्जा मे युगनंगलं ।
हिरि ईसा मनो योत्तं सति मे फालपाचनं ॥ २ ॥
७८ कायगुत्तो बर्चीगुत्तो आहारे उदरे यतो ।
सच्चं करोमि निदानं सोरुच्चं मे पमोचनं ॥ ३ ॥

* Comp. Ep. Hardy M. of Buddhism P. 214. Gospel of St John v. 17. Also S. VII, 2. 1. (I. 172-173).

७६c. cf. S. VII, 2. 1. १. कस्सको (१). कस्सिने, कस्सने) पुच्छितो ब्रूहि ।

७६d cf. S. N. 599. = Men. III. 211. 4b. कथं जानेम ते ववम् ।

S. N. 999d. = यथाजानेम ते मयं ।

७७c+d cf. S. XLV. 4. 51c+d हिरि ईसा वनोचोत्तं । सति भारकण्ठरायि ।

७८ cf. S. VII, 2. 1. 10³.

79 विरियं मे धुरधोरेहं योगक्खेमाधिवाहनं ।

गच्छति अनिवत्तन्तं यत्थ गत्वा न सोचति ॥ ४ ॥

80 एवमेसा कसी कट्ठा सा होति अमतफ्फञ्ज ।

एतं कसिं कसित्वान सव्वदुक्खो पमुञ्चतीति ॥ ५ ॥

अथ सो कसिमारदाजो ब्राह्मणो महातिया कंसपतिया पायासं वड्ढेत्वा भगवतो उपनामेसि— भुञ्जनु भवं गोतमो पायासं, कस्सको भवं, यं हि भवं गोतमो अमतफ्फळं कसिं कसतीति—

81 गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं । संपत्ततं ब्राह्मण नेत्तं धम्मो ।

गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मो सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥ ६ ॥

82 अञ्जेन च केवलिनं महेसिं । सीणासवं कुञ्जच्चयूपसन्तं

अजेन पानेन उपट्ठहस्सु । खेत्तं हितं पुञ्जपेक्खस्स होतीति ॥ ७ ॥

अथ कस्स चाहं भो गोतम इमं पायासं दम्मं ति । न त्वोऽहं तं ब्राह्मण पस्सामि सदेवके लोके समारके सबद्धाके सस्समणवाहाणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स सो पायासो भुत्तो सम्मा परिणामं गच्छेय्य, अञ्जत्र तयागतस्स वा तयागतसावकस्स वा; तेन हि त्वं ब्राह्मण तं पायासं अप्पहरिते वा छड्ढेहि, अप्पाणके वा उदके ओपिलापेहीति । अथ सो कसिमारदाजो ब्राह्मणो तं पायासं अप्पाणके उदके ओपिलापेसीति । अथ सो सो पायासो उदके पक्सित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । सेध्ययापि नाम फालो दिवससन्ततो उदके पक्सित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति, एवमेव सो पायासो उदके पक्सित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । अथ सो कसिमारदाजो ब्राह्मणो संविग्गो लोमहट्ठजातो यन भगवातेनुरसंकमि, उरसंकमत्वा

१ बु० धोरेय.

79 ≈ S. VII. 2. 1. 1^v.

79^d = A. III. 29^d (I. 137) = Th. 9. 138^a

80 ≈ S. VII. 2. 1. 10ⁱ (I. 173), 80^d cf. Dh. 1^o 9^d. 19^o 361ⁱ

81 ≈ MII. 228ⁱ. 81-32 = 480-81. = S. VII. 1. 8. 71ⁱ 3 (I. 167) etc.

82^c cf. J. 446. ^{1b} J. 524 ^{4b} Pv. II. 9 ^{8b} अजेन पानेन उपट्ठितो तिवा ।

भगवन्तं पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतद्वोच—अभिक्कन्तं भो
 गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम निकुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य,
 पट्टिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्स वा मग्गं आच्चिवसेय्य, अन्धकारे वा तेल-
 पज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्सिन्तीति, एवमेवं भोता गोतमेन अनेक-
 परिपायेन धम्मो पक्कासितो । एसाहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च
 भिक्खुसंपं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदं ति ।
 अलत्थ खो कसिमारद्दाजो ब्राह्मणो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसंपदं ।
 अचिरूपसम्पज्जो खो पनायस्मा भारद्वाजो एको वूपरुट्ठो अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मंदव अगारस्मा अन-
 गारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा
 सच्छिकत्वा उपसंपज्ज त्रिहासि, खीणा जाति, बुसितं ब्रह्मचरियं, कंतं कर-
 णीयं, नापरं इत्थत्तायाति अब्भज्जासि । अज्जतरो च खो पनायस्मा भार-
 द्वाजो अरहतं अहोसीति ।

कसिमारद्वाजमुत्तं निवृत्तं.

5.

[५. चुन्दसुत्तं.]

- 83 पुच्छामि मुनिं गृहतपज्जं (इति चुन्दो कम्मरपुत्तो) बुद्धं धम्मस्सामिं वीततण्हं
 दिपदुत्तमं सारथीनं पवरं । कति लोके समणा तदिधं ब्रूहि ॥ १ ॥
 84 चतुरो सप्पणा न पव्वमात्थि (चुन्दाति भगवा) ते ते आविकरोमि सक्खिपुट्ठो ।
 भग्गजिनो भग्गदेसको च मग्गे जीवति यो च मग्गदूसी ॥ २ ॥
 85 कं भग्गजिनं वदन्ति बुद्धा (इति चुन्दो कम्मरपुत्तो) भग्गवत्तायी कथं
 अनुत्थो होति ।

- मग्गे जीवति भे ब्रूहि पुट्ठो अथ मे आविकरोहि मग्गदूसिं ॥ ३ ॥
 86 यो तिण्णकथं कथो विसत्थो निब्बाणाभिरतो अनानुगिद्धो ।
 लोकस्स सदेवकस्स नेता ताविं भग्गजिनं वदन्ति बुद्धा ॥ ४ ॥

१. म०-दिपदुत्तमं. २. रो०-पव्वमात्थि. ३. रो०-भग्गवत्तायी. ४. सी०-
 अननुगिद्धो.

- 87 परमं परमंऽति योऽथ अत्वा अकस्ताति विभजति ह्येव धम्मं ।
त कंत्तच्छिदं मनिं अनज द्वातिय भिक्खुनमाहु मग्गवेसि ॥ ५ ॥
- 88 या धम्मपदं सुदेसिते मग्गे जीवति संयतो सतीमा ।
अनवज्जपदानि सेवमानो ततिय भिक्खुनमाहु मग्गजीवि ॥ ६ ॥
- 89 छदं कत्वान सुव्वतानं पक्खन्दि कुलदूस्को पगम्भो ।
मासावी असुज्जतो पलापो पतिरूपेन चरं स मग्गदूसी ॥ ७ ॥
- 90 एते च पटिविज्झि यो गह्ढो सुतमा अरियसावको सपज्जो ।
सव्वे नेतादिस्साऽति अत्वा इति दिस्वा न हापेति तस्स सद्धा ।
कयं हि द्ढेन असंपदुढं सुद्धं असुद्धेन समं कग्ग्याति ॥ ८ ॥
- चुन्दसुत्तं निदित्तं.

७

[६. पराभवसुत्त.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं बिहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो अज्जतरा देवता अभिक्कन्ताय सत्तिया जमि-
क्कन्तउण्णा केवलक्कपं जेतवनं ओमासेत्वा येन भगवा तेनुपसंक्रमि । उप-
संक्रमित्वा भगवन्तं अभिगादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता सो सा
देवता भगवन्तं गाथाय अज्जभासि—

- 91 पराभवन्तं पुरिसं मयं पुत्ताम गोतम ।
भगवन्तं पुट्टमागम्म किं पराभवतो मुसं ॥ १ ॥
- 92 मुत्तिजानो भवं होति मुत्तिजानो परामयो ।
धम्मकामो भवं होति धम्मदेम्मी परामयो ॥ २ ॥
- 93 इति हेतं विजानाम पठमो सो परामयो ।
दुनियं भगवा म्हा किं पराभवतो मुसं ॥ ३ ॥

१. गे०, सी०—मज्जिमे

* Text by Grünhlot in J Asiatique, t. XVIII (1871) P 237,
Transl. by L. Feer, in J Asiatique t. XX. (1872) P. 226
89 = Jat. 252 (II, P. 281)
91 of S. I, 5, 9th (I. 34) मज्ज (१) पत्त (४) पुत्तागम्म ।

- 94 असन्तस्स पिया होन्ति सन्ते न कुरुते पियं
असतं धम्मं रोचेति तं परामवतो मुखं ॥ ४ ॥
- 95 इति हेतं विजानाम दुतियो सो परामवो ।
ततियं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ५ ॥
- 96 निदासीली सभासीली अनुदाता च यो नरो ।
अलसो कोपपञ्जणो तं परामवतो मुखं ॥ ६ ॥
- 97 इति हेतं विजानाम ततियो सो परामवो ।
चतुर्थं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ७ ॥
- 98 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोन्वनं
पट्टं सन्तो न भरति तं परामवतो मुखं ॥ ८ ॥
- 99 इति हेतं विजानाम चतुर्थो सो परामवो ।
पञ्चमं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ९ ॥
- 100 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अज्जं वा पि वनिज्जकं ।
मुसावावेन वञ्चेति तं परामवतो मुखं ॥ १० ॥
- 101 इति हेतं विजानाम पञ्चमो सो परामवो ।
छट्ठमं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ ११ ॥
- 102 पट्टवित्तो पुरिसो सहिज्जो समोजनो ।
एको भुज्जति सादूनि तं परामवतो मुखं ॥ १२ ॥
- 103 इति हेतं विजानाम छट्ठमो सो परामवो ।
सत्तमं भगवा ब्रूहि किं परामवतो मुखं ॥ १३ ॥

१. १०—पट्ट.

99. cf. S VII 2 9 4^a (I 182) को मानर विनां व

J. 540¹¹² 111¹¹² J. 257¹¹² न मानर विनां वा

98+9 = M¹¹² I 164 21. वा मानरं वा पितरं न गच्छन्ति त्वम्
cf. Jat. 468 a+b+c 469 a+b+c

100 a+b = M¹¹² I. 128 14 को ब्राह्मणं वा समणं वा अज्जं वा पि वनिज्जकं ।

102 b cf. Jat 235 10 मातरञ्चासमोजना. 10 c [J 3 6¹¹² एकाग्रादुनमुत्तेज्य ।
Mbb V 33 11. एकं सादू व मुत्तेज्य ।

- 104 जातित्थद्धो घनत्थद्धो गोत्तत्थद्धो च यो नरो ।
सं जातिं आतिमज्जेति तं पराभवतो मुखं ॥ १४ ॥
- 105 इति हेतं विजानाम सत्तमो सो पराभवो ।
अहमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १५ ॥
- 106 इत्थिधुत्तो सुत्थिधुत्तो अक्खघत्तो च यो नरो ।
लद्धं लद्धं विनासेति तं पराभवतो मुखं ॥ १६ ॥
- 107 इति हेतं विजानाम अहमो सो पराभवो ।
नवमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १७ ॥
- 108 सेहि दारेहिऽसन्तुट्ठो वेसियासु पदिस्सति ।
दिस्सति परदारेसु तं पराभवतो मुखं ॥ १८ ॥
- 109 इति हेतं विजानाम नवमो सो पराभवो ।
दसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ १९ ॥
- 110 अतीतयोव्वनो पोसो आनेति तिंवळ्ळयनिं ।
तस्सा इस्सा न सुपति तं पराभवतो मुखं ॥ २० ॥
- 111 इति हेतं विजानाम दसमो सो पराभवो ।
एकादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ २१ ॥
- 112 इत्थि सोण्हिं विकिरणिं पुरिसं वाऽपि तादिसं ।
इस्सरियहिंमि ठापेति तं पराभवतो मुखं ॥ २२ ॥
- 113 इति हेतं विजानाम एकादसमो सो पराभवो ।
द्वादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ २३ ॥
- 114 अप्पभोगो महात्तण्हो खत्तिये जायते कुले ।
सोऽथ रज्जं पट्ठयति तं पराभवतो मुखं ॥ २४ ॥
- 115 एते पराभवे लोके पण्डितो समवेविसस्य ।
अरियो वस्सनसंपन्नो स ओकं मज्जेते सिवंऽति ॥ २५ ॥
पराभवसुत्तं निद्धितं.

१ व०-दारेह^०. सी०-^०सलुही

106 cf. Smp. I 233^d लद्धं लद्धं विनस्सति; also J. 382nd लद्धं माह विनस्सति ।

108. of A. V. 179 8^a (III. 213) सेहि दारेहि संतुट्ठो

115 *+d=A. III. 45th

७

[७ वसलसुत्त.*]

एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाप-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो भगवा पुष्पहसमयं निवासत्वा पत्तचीवरमादाय
 सावत्थियं पिण्डाय पाप्सि । तेन सो पन समयन अगिकभारद्वाजस्म
 ब्राह्मणस्स निवेसने अग्नि पञ्जलिता हाति, आट्ठति पग्गहिता । अथ सो
 भगवा सावत्थिय सपदान पिण्डाय चरमानो येन अगिकभारद्वाजस्स
 ब्राह्मणस्स निवेसन तेनुपसकमि । अदसा सो अगिकभारद्वाजो ब्राह्मणो
 भगवन्तं दूरतोऽव आगच्छन्न । दिस्वान भगवन्त एतदवोच—तत्रेव मण्डक,
 तत्रेव समणक, तत्रेव वसलक तिट्ठाहाति । एव वन भगवा अगिकभारद्वाजं
 ब्राह्मण एतदवोच—जानासि पन एव ब्राह्मण पसल वा वसलकरण वा
 धम्मोऽति । न ख्वाह भो गोतम जानामि वसल वा वसलकरण वा धम्म ।
 साधु मे भव गोतमो तथा धम्म दसेत्, यथाऽए जानेय्य वसल वा वसलकरणे
 वा धम्मोऽति । तेन हि ब्राह्मण सुणाहि, साधुक् मनासि कराहि, भासिस्सामीति ।
 एव भोऽति सा अगिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो पच्चम्तोसि । भगवा
 एतदवोच—

- 116 कोधनो उपनाही च पापमग्गी च या नरो ।
 विपन्नादिही मायारी त जञ्जा वसलो इति ॥ १ ॥
- 117 एकज वा द्विज वाऽपि योऽथ पाण विहिसति ।
 यस्स पाणे दया नत्थि त जञ्जा वमलो इति ॥ २ ॥
- 118 यो हन्ति परिलुण्ठति गामानि निगमानि च ।
 निग्गाहको समञ्जाता त जञ्जा वसलो इति ॥ ३ ॥
- 119 गामे वा यदि वा रञ्जे य पसे ममायित ।
 येय्या अदिन्न आदिदति त जञ्जा वसलो इति ॥ ४ ॥

*Comp Sp Hardy, The Legends and Theories of the Buddhists
 P 49 Text and transl in Alwis's Buddhist Nirvana P 119
 116 = cf Thag 952 a, J 380, al o P I 103 (I 160)
 119 = S III 1 1 91a (I 10) etc = A III 126 3a (I 281)
 cf Ayarang 1 7 8 7a गमे अदुपरणे ।
 110 b = P v VIII 46 b (Vin V 149)

- 120 यो हवे इणमादाय जुज्जमानो पलायति ।
न हि ते इणमत्थीति तं जज्जा वसलो इति ॥ ५ ॥
- 121 यो किञ्चिक्खकम्पता पन्थस्मिं वजतं जनं ।
हन्त्वा किञ्चिक्खमादेति तं जज्जा वसलो इति ॥ ६ ॥
- 122 यो अत्तहेतु परहेतु धनहेतु च यो नरो ।
सवित्तपुट्ठो मुखा ब्रूति तं जज्जा वसलो इति ॥ ७ ॥
- 123 यो ज्ञातीनं सखानं वा दारेसु पटिदिस्सति ।
सहसा संपियेन वा तं जज्जा वसलो इति ॥ ८ ॥
- 124 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं ।
पट्ट सन्तो न मरति तं जज्जा वसलो इति ॥ ९ ॥
- 125 यो मातरं वा पितरं वा भातरं भगिनिं ससुं ।
हन्ति रोसेति वाचाय तं जज्जा वसलो इति ॥ १० ॥
- 126 यो अत्थं पच्छित्तो सन्तो अनत्थमनुसासति ।
पटिच्छन्नेन मन्तेति तं जज्जा वसलो इति ॥ ११ ॥
- 127 यो कत्वा पापकं कम्मं मा मं जज्जाऽति इच्छति ।
यो पटिच्छन्नकम्मन्तो तं जज्जा वसलो इति ॥ १२ ॥
- 128 यो वे परकुलं गत्वा सुत्थानं सुचिभोजनं ।
आगतं न पटिपूजेति तं जज्जा वसलो इति ॥ १३ ॥
- 129 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अज्झं वाऽपि वनिब्बकं ।
मुत्तावादेन वज्जेति तं जज्जा वसलो इति ॥ १४ ॥
- 130 यो ब्राह्मणं वा समणं वा भत्तकाले उपहिते ।
रोसेति वाचा न च देति तं जज्जा वसलो इति ॥ १५ ॥
- 131 असत्तं योऽथ पन्नति मोहेन पलिगुण्डितो ।
किञ्चिक्खलं निजिगिंसानो तं जज्जा वसलो इति ॥ १६ ॥

१ पु०- असन्तः. २ म०- पटिगुण्डितो.

125. cf. J. 257^{a+b} मातरं भगिनिं ससुं (च. 1, तफ)

127^{a+b} cf. A. VI. 45, 3^a (III. 164) कायदुसरितं कत्वा वच्चादुसरितानि च ।

मनोदुसरितं कत्वा मा मे जज्जति इच्छति ।

- 132 यो चत्तानं समुक्कंसे परं चमवजानति ।
निहीनो सेन मानेन तं जज्जा वसलो इति ॥ १७ ॥
- 133 रोसको कदरियो च पापिच्छो मच्छरी सठो ।
अहिरिको अनोत्तणी तं जज्जा वसलो इति ॥ १८ ॥
- 134 यो बुद्धं परिभासति अथवा तस्स सामकं ।
परिब्बाजं गहट्ठं वा तं जज्जा वसलो इति ॥ १९ ॥
- 135 यो वे अनरहा सत्तो अरह पटिजानति ।
चोरो सब्रह्मके लोके एस खो वसलायमो ।
एते खो वसला वुत्ता मया वो ये पकासिता ॥ २० ॥
- 136 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणो ॥ २१ ॥
- 137 तदमिनाऽपि जानाथ यथा मेऽदं निदस्सन ।
चण्डालपुत्तो सोपाको मातङ्गो इति विस्सुतो ॥ २२ ॥
- 138 सो यसं परमं पत्तो मातङ्गो यं सुवुल्लभ ।
आगच्छुं तस्सुपट्ठानं सत्तिया ब्राह्मणा बहू ॥ २३ ॥
- 139 सो देवयानमारुह्य विरजं सो महापथं ।
कामरागं विराजेत्वा ब्रह्मलोकूपगो अहु ।
न नं जाति निवारोसि ब्रह्मलोकूपपत्तिया ॥ २४ ॥
- 140 अज्झायककुलेजातो ब्राह्मणा मन्तवन्धुनो ।
ते च पापेसु कम्मेसु अमिण्हमुपादिमसरे ॥ २५ ॥

१ धु०— 'अज्झायक कुले जाता' नि वि पाठो

- 132^a cf. 438^{c+d}. 133 cf. A. VIII 10 51^{b+d} (IV 172)
133^c cf. Mvu III 11.4^b अहिरिको अनोत्तणी cf. A. VI 45. 3^d.
134^{a+b} cf. J 415. (Comm.) (III 409) तथागते वा सज्जुद्धे अथ वा तस्स
सावके । cf. A. III 4. 3 1^{b-d} (II. 4) . . यो पिच्छा पटिपज्जनि ।
तथागते वा सज्जुद्धे अथ वा तस्स सावके ॥
136. cf. 142, 65Q 137^b = Dh. 3 13^b 137^a = G V. VII 4. 8. 1^c It. 89. 1^c
Jf. उ. XXV. 32. कम्मुणो बंधुणो होइ कम्मुणा होइ व्यक्तिमो ।
कम्मुणो बहसो होइ सद्धो हवैइ कम्मुणा ॥
Comp मार्तगजानक 497. (I J. P. 375 ff.)
139^{a+d} = J. 431^{a+d}. 507^{a+c+d} = K. V. I. 5. 14^{a+f}.

१ हेमवतसुत्तं.

१.१.६.]

- 149 माता यथा नियं पुत्तं आयुसा एकपुत्तमनुरक्खे ।
 एवंऽपि सब्बभूतेसु मानसं भावये अपरिमाणं ॥ ७ ॥
- 150 मेत्तं च सब्बलोकस्मि मानसं भावये अपरिमाणं ।
 उद्धं अधो च तिरियं च अगंवाधं अवेरं असपत्तं ॥ ८ ॥
- 151 तिट्ठं चरं निसिन्नो वा रायानो वा यातस्स विगतामिद्धो ।
 एनं सति अधिट्ठेय्य ब्रह्ममेत विहारं इधमाहु ॥ ९ ॥
- 152 दिट्ठिं च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन संपन्नो ।
 कामेसु विनेय्यं गेधं न हि जातु गब्बसेय्यं पुनरेतीति ॥ १० ॥
- मेत्तसुत्तं निट्ठितं

९

[१. हेमवतसुत्तं.]

- 153 अज्ज.पण्णरसो उपोसथो (इति सातागिरो यक्खो) दिव्या रत्ति उपट्ठिता :
 अनोमनामं सत्यारं हन्द पस्साम गोतम ॥ १ ॥
- 154 कच्चि मनो सुपाणिहितो (इति हेमवतो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 कच्चि इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥ २ ॥
- 155 मनो चस्स सुपाणिहितो (इति सातागिरो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 अथो इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥ २ ॥
- 156 कच्चि अदित्रं नादियति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि पाणेषु सज्जतो ।
 कच्चि आरा पमादग्हा कच्चि झानं न रज्जति ॥ ४ ॥
- 157 न सो अदित्रं आदियति (इति सातागिरो यक्खो) अथो पाणेषु सज्जतो ।
 अथो आरा पमादग्हा बुद्धो झानं न रज्जति ॥ ५ ॥
- 158 कच्चि गुसा न भणति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि न सीणडैयप्पथो ।
 कच्चि वेभूतिर्यं नाह कच्चि सम्फं न भासति ॥ ६ ॥

१ नि०, म०-विनय. २ बु०-‘नासीणव्यप्पथो’तिवि.

150 c+d=Ayārang. I. 8. 4 1⁴⁰ उद्धं अहे य तिरिय च.

cf. B. 1V 3-3 20* (I. 122), also B. N. 537 b

* 53-54=Mpd. 147 1+2 (दिव्या for दिव्या)

- 159 मुत्ता च सो न मणति (इति सातागिरो यक्खो) अथो न सीणव्यप्पथो ।
अथो विभूतियं नाह मन्ता अत्थं सो भासति ॥ ७ ॥
- 160 कच्चि न रज्जाति कामेसु (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि चित्तं अनाविलं ।
कच्चि मोहं अतिकन्तो कच्चि धम्मेषु चक्खुमा ॥ ८ ॥
- 161 न सो रज्जाति कामेसु (इति सातागिरो यक्खो) अथो चित्तं अनाविलं ।
सब्बं मोहं अतिकन्तो बुद्धो धम्मेषु चक्खुमा ॥ ९ ॥
- 162 कच्चि विज्जाय संपन्नो (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि संसुद्धचारणो ।
कच्चिऽस्स आसवा सीणा कच्चि नत्थि पुनब्भवो ॥ १० ॥
- 163 विज्जाय चेवं संपन्नो (इति सातागिरो यक्खो) अथो संसुद्धचारणो ।
सब्बस्स आसवा सीणा नत्थि तस्स पुनब्भवो ॥ ११ ॥
- 163a संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च ।
विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो न पसंससि ॥ ११ (अ) ।
- 163b संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च ।
विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो अनुमोदसि ॥ ११ (आ) ।
- 164 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्पथेन च ।
विज्जाचरणसंपन्नं हन्द पस्साम गोतमं ॥ १२ ॥
- 165 एणिज्जं किसं धीरं अप्पाहारं अलोलुपं ।
मुनिं वनास्मिं क्षायन्तं एहि पस्साम गोतमं ॥ १३ ॥
- 166 सीहंऽवेकच्चरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं ।
उपसंकम्म पुच्छाम मच्चुपात्ता पमोचनं ॥ १४ ॥
- 167 अक्खसातारं पवत्तारं सब्बधम्माग पारुणं ।
बुद्धं वेरमयातीतं मयं पुच्छाम गोतमं ॥ १५ ॥

१ रो०-विज्जायमेव.

165 a+b, 166, 171 cf. B. I. 8, 10 +2 (I. 16.)

एणिज्जं किसं धीरं अप्पाहारं अलोलुपं । सीहंऽवेकच्चरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं

उपसंकम्म पुच्छाम कथं दुक्खा पमुक्खतीति । १५ कामयुणा.....

.....१५ दुक्खा पमुक्खतीति ॥

167 b+d cf. 6900+d

- 168 किमि लोको समुप्पन्नो (इति हेमवतो यक्खो) किमि कुञ्चति सन्धवं ।
 किस्स लोको उपादाय किमि लोको विहञ्जति ॥ १६ ॥
- 169 छस्सुं लोको समुप्पन्नो (हमवताति भग्वा) छस्सुं कुञ्चति सन्धवं ।
 छग्मेव उपादाय छस्सुं लोको विहञ्जति ॥ १७ ॥
- 170 कतम त उपादान एत्थ लोको विहञ्जति ।
 निप्प्यान पुच्छितो ब्रूहि कथं दुक्खा पमुञ्चति ॥ १८ ॥
- 171 पच्च कामगुणा लोके मनोछट्ठा पमोदिता ।
 एत्थ छन्द विराजेत्वा एव दुक्खा पमुञ्चति ॥ १९ ॥
- 172 एत लोक्खस्स निप्प्यान अक्खात वो यथातथं ।
 एत वो अहमक्खामि एव दुक्खा पमुञ्चति ॥ २० ॥
- 173 को एत्थ तरति ओष कोऽथ तरति अण्णव ।
 अप्पतिट्ठे अनालम्ब को गभीरे न सीदति ॥ २१ ॥
- 174 सब्बदा सीलसपन्नो पञ्जवा सुसमाहितो ।
 अञ्जत्तचिन्ती सतिमा ओष तरति दत्तर ॥ २२ ॥
- 175 विरतो कामसञ्जाय सब्बसयोजनातिगो ।
 नन्दीभवपरिक्खीणो सो गभीरे न सीदति ॥ २३ ॥
- 176 गभीरपञ्ज निपुणत्थदस्सि । अकिञ्चन कामभवे असत्त ।
 त पस्सथ सब्बाधि विप्पमुत्त । दिब्बे पथे कममानं महेसि ॥ २४ ॥
- 177 अनोमनाम निपुणत्थदस्सि । पञ्जादक् कामालये असत्त ।
 त पस्सथ सब्बविट्ठ सुमेध । अरिये पथे कममानं महेसि ॥ २५ ॥
- 178 सुविट्ठ वत नो अज्ज सुप्पभात सुहृद्धित ।
 य अदसाम सबुद्ध ओघतिण्णमनासव ॥ २६ ॥

१ म०-छसु २ म०-अञ्जत्तसञ्जी ३ म०-अरित्तो न वि ४ म०-चकमन

168-69=S I 7 10 (I 141)

171 a+b+c of Mvu III 417 2+3= एवकामगुणे लोके मनं पच्च पमोदिताम्
 तत्र मे विगतो छ-दः ।

171=K V VJII 3 2 (II 367) 174=S II 2 5 2a+b+d,

175 of S II 2 6 2 176 Thag 372 b गभीरपञ्जो निपुण-पदस्ती

177=S I 6 6 (I 33) 178 a+c of Thag 287 a+c

177 श्वे दससता यक्खा इद्धिमन्तो यसस्सिनो ।

सब्बे तं सरणं यन्ति त्वं नो सत्था अनुत्तरो ॥ २७ ॥

180 ते मयं विचरिस्साम गामा गामं नगा नगं ।

नमस्समाना संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतंति ॥ २८ ॥

हेमवतसुत्तं.

10.

[१०. आळवकसुत्तं.]†

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति आळवकस्स यस्सस्स भवने । अथ खो आळवको यक्खो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवन्ते एतद्वोच-निक्खम समणाति । साधवुसोति भगवा निस्समि । पविस समणाति । साधवुसोति भगवा पाविसि । इतियंति स्यो आळवको यक्खो भगवन्ते एतद्वोच-निक्खम समणाति । साधवुसोति भगवा निस्समि । पविस समणाति । साधवुसोति भगवा पाविसि । इतियंति स्यो आळवको यक्खो भगवन्ते एतद्वोच-निक्खम समणाति । साधवुसोति भगवा निस्समि । पविस समणाति । साधवुसोति भगवा पाविसि । चतुर्थंति स्यो आळवको यक्खो भगवन्ते एतद्वोच-निक्खम समणाति । न रवाहं तं आवुसो निक्खमि-स्सामि, ये ते करणीयं ते करोहीति । पब्बं तं समण पुच्छिस्सामि सचे मे न व्याकरिस्ससि चित्तं वा ते सिपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पांसु वा गहेत्वा पारमगाय सिपिस्सामीति । न रवाहं तं आनुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सत्तमणजाल्लानिया पजाय सदेवमनुग्गाय यो मे चित्तं वा सिपेय्य, हृदयं वा फालेय्य, पांसु वा गहेत्वा पारमगाय सिपेय्य, अपि च त्वं आनुसो पुच्छ यदाकं गसीति । अथ सा आळवको यक्खो भगवन्ते गाथाय अज्झभासि—

१ प०-मानगिरिमुत्तं ति एत्थं ह पुत्थाय २ सु०-व्याकरिस्सामि.

† = S. x. 12 (1 21^a 21^b) 150^b cf 192^b of 8 VIII. 12 2 1-4

जरेप्पमगा विचरिस्साम गामा गामं नगा नगं ।

cf. Thag. 1253-4

सत्तमणजाल्लानिया

190 1-4 D. XVIII 131-4 गधमणो वसमणो पांसुय च सुधम्मं ।

= 2190 III 203 10

तपायं वसमणो पांसुय सुधम्मं ।

- 181 किं सुखं वित्तं पुरिस्सत्तं सेट्ठं । किं सु मुचिण्णं सुखमायहाति ।
किं सु हवे सादुतरं रसानं । कथंजीविं जीवितमाहु सेट्ठं ॥ १ ॥
- 182 सद्धीधं वित्तं पुरिस्सत्तं सेट्ठं । धम्मो मुचिण्णो सुखमायहाति ।
सच्चं हवे सादुतरं रसानं । पञ्जाजीविं जीवितमाहु सेट्ठं ॥ २ ॥
- 183 कथं सु तरती' ओपं कथं सु तरति अण्णयं ।
कथं सु दुस्सं अजेति कथं सु परिनुज्झति ॥ ३ ॥
- 184 सद्धाय तरती' ओपं अप्पमादेन अण्णयं ।
विरियेन दुस्सं अजेति पञ्जाय परिनुज्झति ॥ ४ ॥
- 185 कथं सु लभते पञ्जं कथं सु विन्दते धनं ।
कथं सु किञ्चिं पप्पोति कथं भित्तानि गण्यति ।
अस्मा लोका परं लोकं कथं पेज न सोचति ॥ ५ ॥
- 186 सद्धानो अरहते धम्मं निव्वाणपत्तिया ।
सुसुक्खा लभते पञ्जं अप्पमतो विचस्सणो ॥ ६ ॥
- 187 पतिरूपकारी धुरवा उट्ठाता विन्दते धनं ।
सधेन किञ्चिं पप्पोति वदं भित्तानि गण्यति ॥ ७ ॥
- 188 यस्सते चतुरो धम्मा सद्धस्स परमेसिनो ।
सच्चं धम्मो धिति चागो स वे पेज न सोचति ।
अस्मा लोका परं लोकं स वे पेज न सोचति ॥ ८ ॥
- 189 इदं अज्जेअपि पुच्छस्सु पुष्प समणब्राह्मणे ।
यदि सद्धा दमा चागा सन्त्या भिक्खोअ विज्जनि ॥ ९ ॥

१ म०-तरति.

- 181-182=S. I. 8. 31+3 (I. 42). 182=Tha. 303b J. 447⁷⁰⁰, 510⁷¹⁰.
183-185=S. x. 12. 11-12. 186-189=S. X. 12. 14-17.
190-192=S. X. 12. 15-17.
188+189=J. 57+189. J. 224¹⁸⁹+189 cf. Mva. III. 32 17¹⁸⁹+189.
अथये चट्ठं पट्ठं । सीरं दुत्तिः सुत्तिः पट्ठं.

190 कथं नु दानि पुच्छेप्यं पुष्पं संमणं ब्राह्मणे ।
सोऽहं अज्ज पजानामि यो चत्थो संपरायिको ॥ १० ॥

191 अत्थाय वत मे बुद्धो वासायाळविभागमा ।
सोऽहं अज्ज पजानामि यत्थं दिन्नं महप्फलं ॥ ११ ॥

192 सो अहं विचरिस्सामि गामा गामं पुरा पुरं ।
नमस्समानो संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतंति ॥ १२ ॥

एवं बुद्धे आळवको यवसो भगवन्तं एतद्वोच-अभिक्रन्तं भो गोतमः...
पे०...भिक्षुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गो पाणुपेतं सरणं
गतंति ।

आळवकसुत्तं निवृत्तं ।

II.

[११. विजयसुत्तं*]

193 चरं वा यदि वा तिहुं निसिन्नो उद वा सयं ।
सम्मिजेति पसारति एसा कायस्स इज्जना ॥ १ ॥

194 अट्टिहारुसंयुत्तो तच्चमंसावलेपनो ।
उयिया कायो पटिच्छन्नो यथाभूतं न दिस्सति ॥ २ ॥

195 अन्तपूरो उदरपूरो यक्केल्लस्स वत्थिनो ।
हदयस्स पप्फासस्स वक्कस्स पिहकस्स च ॥ ३ ॥

196 सिंषाणिकायं खेळस्स सेदस्स च मेदस्स च ।
लोहितस्स लसिकायं पित्तस्स च वसाय च ॥ ४ ॥

१ म.-यो. २ म.-सो. ३ रो.-अथो. v Burmese and P. T. S. editions do not give this prose portion at all.

* Comp. J. I. P. 146.

190^a=Mpa. 7^b. 191^{a+b} of. Thag. 340^{a+b}.

191 cf. J. 496¹³. 191^d cf. Mva. III. 16^b.

193^{a+b}=A. IV. 11. 21^{a+b}. 194-199 of. J. 12 (I. 146.)

194^d cf. Thig. 85^{a+d}. वसायुने अयं कायो दिट्ठो तत्परिणामितो ।

- 197 अथस्स नवहि सोतेहि असुचि सवति सब्बदा ।
अक्खिम्हा अक्खिगूथको कण्णम्हा कण्णगूथको ॥ ५ ॥
- 198 सिंघाणिका च नासातो मुखेन वमतेकदा ।
पित्तं सेहं च वमति कायम्हा सेदजल्लिका ॥ ६ ॥
- 199 अथऽस्स सुसिरं सीसं मत्थलुंगस्स पूरितं ।
सुमतो नं मज्जती^१ वालो अविज्जाय पुरस्सतो ॥ ७ ॥
- 200 यदा च सो मतो सेति उद्धमातो विनीलको ।
अपविद्धो सुसान्धिं अनपेक्खा होति ज्ञातयो ॥ ८ ॥
- 201 खादन्ति नं सुवानौ च सिंगाला च वका किमी ।
काका गिज्झा च खादन्ति ये चऽज्जे सन्ति पाणिनो^२ ॥ ९ ॥
- 202 सुत्वान बुद्धवचनं भिक्खु पज्जाणवा इध ।
सो सो न परिजानाति यथाभूतं हि पस्सति ॥ १० ॥
- 203 यथा इदं तथा एतं यथा एतं तथा इदं ।
अज्झत्तं च बहिद्धा च काये छन्दं विराजये ॥ ११ ॥
- 204 छन्दरागविरतो सो भिक्खु पज्जाणवा इध ।
अज्झगा अमतं सन्ति निब्बाणैपदमच्चुतं ॥ १२ ॥
- 205 द्विपादकोऽयं असुचि दुग्गन्धो परिहीरति ।
नानाकुणपपरिपूरो विस्सवन्तो ततो ततो ॥ १३ ॥
- 206 एतादिसेन कायेन यो मज्जे उण्णमेतवे ।
परं वा अवजानेय्य किमज्जत्र अदस्सनाऽति ॥ १४ ॥
विजयसुत्तं निद्धितं ।

१ म०-वमति एकदा. २ म०-मज्जति. ३ सी०-सुवाणा. रो०-सुपाणा
पु०, रो०, सी०- पाणयो. ५ म०-निब्बाण पदमच्चुतं. ६ म०-द्विपादकोऽयं.
७ पु०- 'कायविच्छन्दनिकमुत्तं' इति

201 cf. J. 531^a+b+d. सोण। वका सिंगाला च ये चऽज्जे सन्ति पाणिनो ।
202d=204b.मक्खयिरवा..... ॥

203a+b=Thag. ^{202a+b}. Thig. 63^{a+b} 203c+d cf. Thig. 86^{a+b}.

204 a+d cf. 1086 . 204c+d. Mva. III. 422,3.

अधिगच्छति पदं शान्तं । निराजं पदमुच्यते ॥

205=Thag. 453.

12.

[१२. मुनिसुत्तं.]

207 सन्धवातो भयं जातं निकेता जायते रजो ।

अनिकेतमसन्धवं एतं वे मुनिदस्तनं ॥ १ ॥

2.8 यो जातमुच्छिज्जं न रोपयेत्थ । जायन्नमस्स नानुप्पवेच्चे ।

तमाहु एकं मुनिनं चरन्तं । अद्विखं सो सन्तिपदं महेत्ति ॥ २ ॥

2.19 संखाय वत्थनि पहायं वीजं । सिनेहमस्स नानुप्पवेच्चे ।

स वे मुनी जातिसयन्नवत्सी । तक्कं पहाय न उपेति संसं ॥ ३ ॥

21 अज्जाय सब्बानि निवेसनानि । अनिकामयं अज्जावरंऽपि तेहं ।

स वे मुनी र्वातमेधो अगिद्धो । नायूहनि पारगतो हि हाति ॥ ४ ॥

311 सब्बभिमुं सब्बविदुं सुमेधं । सब्बेषु धम्मेषु अनुरत्तितं ।

सब्बजहं तपहक्खये विमुत्तं । तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ५ ॥

212 पज्जावलं सीलवतूपपन्नं । समाहितं ज्ञानरतं सतीमं ।

संगा पमुत्तं अखिलं अनासवं । तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति ॥ ६ ॥

213 एकं चरन्तं मुनिं अप्पमत्तं, निन्दापसंसासु अवेषमानं ।

सीहेऽव सदेसु असन्तसन्तं । वातंऽव जालमिह असज्जमानं ।

पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमानं । नेतारमज्जेसमनञ्जनञ्जं ।

तं वाऽपि धीरा मुनिं वेदयन्ति

॥ ७ ॥

१ म०-संधवनो. २ म०, सी०-अद्विख. ३ म०-महेत्ति. ४ रो०,
मु०-पमाय. म०-समाय. ५ म०-मुनि. ६ सी०-सखिल.

207=Mil.211 f.211 cf Dh.p. 353. म०वि.26. 14. Mvu. III 118. 8-10.

सर्वाभिषु सर्वविद्वद्मसि । सर्वेषु धर्मेषु अनुरत्तितं । सर्वजहे तृष्णासया विमुक्तो ।

326.6-7 सर्वाभिषु सर्वं विद्वद्मसि । सर्वेहि धर्मेहि शरीपालो । सर्वज्ञोऽहं तृष्णासये विमुक्तो ।

212a+b. cf. Thag. 12 a+b. पज्जावलं सीलवतूपपन्नो समाहितो ज्ञानरतो सतीमा ।

213 cf. 71.=Mvu. III 110. 8-12.

एकं चरन्तं मुनिं अप्रमत्तं । निन्दाप्रशंसासु अवेपभावम् ।

सीहोव शब्देषु असंप्रसक्तं । वातं व जालसि असज्जमानम् ।

नेतारं जग्येषु अनन्यदेयम् । also cf. Mvu. III. 123. 17-21.

213b cf. 928a. निन्दाय न पवेपेय्य. also cf. Mbh. V. 36¹⁰. निन्दाप्रशंसासु समस्त्वभावो

213c cf. Divy. XXXVI. 520. 3 परं यथा वारिकणोरत्तितम् ।

- 214 यो ओगाहने' यम्मोरिवाभिजायति । यस्मि परे धावापरिणन्तं वदन्ति
तं वीतराग सुसमाहितान्द्रियं । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ८ ॥
- 215 यो वे ठित्तो तसरंऽव उज्जं । जिगुच्छति कम्महि पापकेहि ।
वीमसमानो विसमं सम च । तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ९ ॥
- 216 यो सञ्जतत्तो न करोति पापं । दहरो च मज्झो च मुनी यतत्तो ।
अरोसनेप्यो सो न रोसेति कंचि । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १० ॥
- 217 यदग्गतो मज्झतो सेसतो वा । पिण्डं लभेथ परदत्तपजावी ।
नाल शुतु नोऽपि निपञ्चवादी । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ ११ ॥
- 218 मुनिं चरन्तं विरत मेशुनस्मा । यो योव्वने न उपावज्झत कचि ।
मदप्पमादा विरत विण्मुत्त । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १२ ॥
- 219 अज्जाय लोफे परमत्थदस्सि । ओष समुद् अतिरिय तादि ।
तं छिन्नगन्ध असि१ अना११ । त वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥ १३ ॥
- 220 असमा उभो^३ दूरविहारवुत्तिनो । गिहि दारपोसी अममो च सुव्वतो ।
परपाणरोघाय गिही^४ अराञ्जतो । निञ्जं मुनीं रक्खति पाणिनो यतो ॥ १४ ॥
- 221 सिस्वी यथा नीलगीवो विहगमो । हसस्स नोपेति जव कुदाचनं ।
एवं गिही नानुकरोति भिम्भुनो । मुनिनो विवित्तस्स वनम्हि आयतोऽति ॥ १५ ॥
- मुनिसुत्त निट्ठित ।

उरगवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं—

उरगो धनियो चैव विसाणं च तथा कसि ।
चुन्दो पराभवो चैव वसलो भेत्तभावना ॥
सातागिरो आळवको विजघो च तथा मुनि ।
द्वादसेतानि गुत्तानि उरगवग्गोऽति बुच्चति ॥

१म०—ओगाहणे ता०—गाहणे २म०—पाच ३सी०—उभो ४म०—गिहि ५म०—मुनि

217=Dhp A 615

219c cf B [4 43^c (I 23) त छिन्नगन्ध अत्रिप निरासः]

=B I 2 10 22^c (I 12) त छिन्नगन्ध अत्रिप निरास (०/ निरासस)

[२ चूळवग्गो]

13.

[१. रतनसुत्तं.]*

- 222 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तब्बिक्खं ।
सब्बे च भूता सुमना भवन्तु । अथो च सकच्च सुणन्तु भासितं ॥ १ ॥
- 223 तस्मा हि भूता निसाभेय सब्बे । मेत्तं करोथ मानुसिया पजाय ।
दिवा च रत्तो च हरन्ति ये बल्लिं । तस्मा हि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥ २ ॥
- 224 यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा । सुग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
न नो समं अत्थि तथागतेन । इदंऽपि बुद्धे रतनं पणीतं ।
एतेन सब्बेन सुवत्थि होतु ॥ ३ ॥
- 225 सयं विरागं अमत्तं पणीतं । यद्वज्जगा सकयमुनी समाहितो ।
न तेन धम्मेन समत्थि किञ्चि । इदंऽपि धम्मे रतनं पणीतं ।
एतेन सब्बेन सुवत्थि होतु ॥ ४ ॥

*=KhP. VI. cf. Mvu. I. 290 ff.

222 cf. Mvu. I. 290. 15-18.

यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तरीले ।
सर्वाणि वा आत्तमनानि भूत्वा । भूण्वन्तु स्वस्वयने जिवेन भासितम् ।

223 cf. ibid I. 294 13-15.

मेचीकरोन्तु सदा मनुष्यका प्रजा । दिव च रात्रि च हरन्ति नो बल्लिं ।
तस्माद्धि ते रक्षथ अप्रमत्ता ।.....

224 cf. ibid I. 290. 19-21 and 291. 2+3.

इमस्मिं वा लोके परस्मिं वा पुनः । स्वर्गेषु वा यं रतनं प्रणीतं ।
न तं समं अस्ति तथागतेन ।
इमंऽपि बुद्धे रतनं प्रणीतं । एतेन सत्येन सुस्वस्ति भोतु ।

225 Mvu I. 291. 7+8 इदं धर्मे रतनं प्रणीतं । एतेन सत्येन सुस्वस्ति भोतु ।

- 226 य बुद्धसेट्ठो परिवण्णयी सुचि । समाधिमानन्तरिकञ्जमाहु ।
समाधिना तेन सगो न विज्जति । इदंऽपि धम्मं रतन पणीन ।
एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ५ ॥
- 227 ये पुग्गला अट्ठ सत्त पसत्था । चत्तारि एतानि युगानि होन्ति ।
ते दक्खिण्यया सुगतस्स सावका । एतेसु दिञ्चानि महप्फलानि ।
इदंऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ६ ॥
- 228 य सुप्पयुत्ता मनसा दक्खेन । निक्कामिना गातमसासनम्हि ।
ते पत्तिपत्ता अमत विगम्ह । लब्धा मुधा निव्वुत्ति भुञ्जमाना ।
इदंऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ७ ॥
- 229 यथिन्दस्सीलो पठवि सितो सिया । चतुम्भि वातेहि असम्पकम्पिया ।
तणूपम सप्पुरिस्स वदामि । यो अरियसञ्चानि अवेच्च पस्सति ।
इदंऽपि सधे रतन पणीत । एतेन सञ्चेन सुवत्थि होतु ॥ ८ ॥

226 = Mvu I 291 10-14

य बुद्धसेट्ठा परिवण्णये सुचि । यमाहु आनन्तरिक समाधिम् ।
समाधिना तस्य समा न विज्यते ।

227 = Mvu I 291 16-21

ये पुद्गला अट्ठ सदा प्रशस्ता । चत्वारि एतानि युगानि भोजि ।
ते दक्षिणीया सुगतेन उक्ता । एतानि दिञ्चानि महफलानि ।
इदंऽपि सधे रतने पणीत । एतेन सधेन सुखस्ति भोदु ॥

228 = Mvu I 293 5-10

ये युक्तयोगी मनसा सुच्छन्दता । नेष्कम्पियो गौतमशासनस्मि ।
ते प्राप्तिपत्ता अमृत विगम्ह । विमुक्तचित्ता निवृत्ति भुञ्जमाना । etc.

229 = Mvu I 292 14 20

यथेन्द्रकीलो पृथिवीर्धनिभितो ह्य । चतुर्भि वातेहि असम्पकम्पि ।
तथोपमं सत्पुरुषं वदेमि । यो आर्यसञ्चानि ह्यवेक्षिनाति ।
नान्यरिष्यन्ति अवेच्च वक्ष्यति । इति etc

- 235 स्त्रीण पुराण नव नत्थि सभव । विरत्तचित्ता आयतिके भवस्मि ।
ते स्त्रीणबीजा अविरुद्धिहल्लन्दा । निव्वन्ति धीरा ययाऽय पदीपो ।
इदपि सधे रतन पणीत । एतेन सधेन सुवात्थि होतु ॥ १४ ॥
- 236 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्ताळिक्खे ।
तथागत देवमनुस्सपूजित । बुद्ध नमस्साम सुवात्थि होतु ॥ १५ ॥
- 237 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तळिक्खे
तथागत देवमनुस्सपूजित । धम्म नमस्साम सुवात्थि होतु ॥ १६ ॥
- 238 यानीध भूतानि समागतानि । भुम्मानि वा यानि व अन्तळिक्खे
तथागत देवमनुस्सपूजित । सध नमस्साम सुवात्थि होतु ॥ १७ ॥
रतनसुत्त निद्रित ।

14.

[२ आमगन्धसुत्त]*

- 239 सामाकार्चिगूलकंचीनकानि । पत्तप्फल मूलप्फल गविप्फल ।
धम्मेन लद्ध सतमज्जमाना । न कामकामा अलिक भणन्ति ॥ १ ॥
- 240 यद्वज्जमानो सुकत सुनिद्रित । परोहे दिन्न पयत पणीत ।
सालीनमज्ज परिभुज्जमानो । सो भुज्जसि कस्सप आमगन्ध ॥ २ ॥
- 241 न आमगन्धो मम कप्पतीति । इधेव त्व भाससि बह्मबन्धु ।
सालीनमज्ज परिभुज्जमानो । सकुन्तमतेहि सुससतेहि ।
पुच्छामि त कस्सप एतमत्थ । कथप्पकारो तव आमगन्धो ॥ ३ ॥

१ रो०-दिगुलक २ म०-चीनकानि च ३ रो०-सतमज्जमाना सी०-सत
मसमाना ४ रो०, सी० यद्वज्जमानो ५ रो० भुज्जती म०-भुज्जति ६ सी०-मह्मबन्धु

235 cf Mvu I 293 12-17

स्त्रीण पुराण नवो न स्ति सचयो । विमुक्ता जायतिके भवस्मि ।
ते स्त्रीणबीजा अविरुद्धिधर्मा । निव्वन्ति धीरा यथा तेलवीरा । etc etc

236-24 of Mvu I 295 10+11

एतादृश देवमनुष्यभेद । बुद्ध नमस्त्वानि हस्वलि भोदु ।

237 of ibid 12

धर्म नमस्त्वानि हस्वलि भोदु ॥

238 of Mvu I 295 13

सध नमस्त्वानि हस्वलि भोदु ।

* Comp Gospel of S Matthew XV 10

239 of Dhv 89^b न कामकामा लपयन्ति सन्तो ।

241 of Mvu. III 444 10+11 पुच्छामि ते कास्सप एतमर्थं कथय ।

- २४२ पाणातिपातो वध-छेद-चन्धनं । धेय्यं मुत्तावादो निकतिवञ्चनानि ।
अञ्जेनकुत्तं* परदारसेवना । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ४ ॥
- २४३ ये इध कामेसु असञ्जता जना । रसेसु गिद्धा असुचीकर्मिस्सिता
नत्थीकदिट्ठि विसमा दुरत्तया । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ५ ॥
- २४४ ये लूखसा दारुणा पिट्ठिमंसिका । मिच्छदुनो निक्कण्णातिमानिनो ।
अदानसीला न च देन्ति कस्स चि । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ६ ॥
- २४५ कोधो मदो थम्मो पञ्चुट्ठापना च । माया उसूया भस्ससमुत्सयो च ।
मानातिमानो च असाग्धि सन्धवो । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ७ ॥
- २४६ ये पापसीला इण्णपातंसूचका । बोहारकूटा इध पाटिरूपिका ।
नराधमा येऽथ करोन्ति किञ्चिसं । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ८ ॥
- २४७ ये इध पाणेषु असञ्जता जना । परेसमादाय विहेसमुत्थुता ।
दुस्सीललुद्धा फरसा अनादरा । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ ९ ॥
- २४८ एतेसु गिद्धा विरुद्धातिपातिनो । निच्छुयुता पेच्च तमं वजन्ति ये ।
पतन्ति सत्ता निरयं अवंसिरा । एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥ १० ॥
- २४९ न मच्छमंसाननासकंसं । न नागिय (मुण्डियं जटा) जल्लं खराजिनानि वा
नागिहुत्तेस्सुपसेवना वा । ये वाऽपि लोके अमरा बहू तपा ।
मन्ताहुती यञ्जमुत्पसेवना । सोधेन्ति मञ्जे अवितिण्णकंसं ॥ ११ ॥

१ म०-अमुचिभापमिस्सिता, २ रो०, पु०-नत्थीकदिट्ठि, म०-नत्थि कुदिट्ठि-
३ रो०, म०-उत्थुया. ४ रो०-न मच्छमंसं ननासकत्ते, सी०-न मच्छमंसं
ननासकत्तं, ५ म०-अगिहुत्तस्सुपसेवना. (१) ६ म०-मन्ताहुति.

*सी.-अञ्जेन कुत्तं, रो०-अञ्जेनकुत्तं.

२४७ cf. A. VII. 59. 2^{bc} (IV 93) दुस्सीललुद्धा फरसा अनादरा ।

२४९ cf. Dh. 141. न नयाचरिया न जटा न पक्का etc.

„ Divy. XXIII. 1. (339)

न नयचरिया न जटा न पैकी । नानासनं स्थविलशायिका वा ।

न रजोमलं नोत्कुट्टकप्रहाणं । विशोपयेन्मोहमविशीर्णकालं ॥

„ Mva. III. 412. 15-18,

न मुहभावी न जटा न पैकी । नानासनं स्थविलशायिका वा ।

रजोमलं नोत्कुट्टकप्रहाणं । दु स्वप्नोक्षं न हि तेन धोनि ॥

„ Mbb III 13455 (ealc)

न जटाधारणाद्वापि न तु स्थविलशायिका ।

निर्धं ह्यवशवाद्वापि जतामाणयेव च ॥

- 250 संतेसु गुत्तो विदितिन्द्रियो चरे । धम्मे ठितो अज्जयमद्दवे रतो ।
संगातिगो सद्दुक्कसप्पहीनो । न लिप्पती दिट्ठसुत्तेसु धीरो ॥ १२ ॥
- 251 इच्चेनमत्थं भगवा पुनप्पुनं । अम्मासि तं वेदायि मन्तपारगू ।
चित्राहि गाथाहि मुनिष्पकासयि । निरामगधो आसितो बुरज्जयो ॥ १३ ॥
- 252 सुत्वान बुद्धस्स सुभासितं पदं । निरामगन्धं सद्दुक्कसप्पनूदनं
नीचमनो यन्दि तथागतस्स । तत्थेव पञ्चज्जमरोचयित्वाति ॥ १४ ॥

आमगन्धसुत्तं निट्ठितं ।

15

[३. हिरिसुत्तं.]*

- 253 हिरिं तरन्तं विजिगुच्छमानं । सत्ताऽहमास्मि इति मासमानं ।
सम्मानि कम्मानि अनादियन्तं । नेसो ममंऽति इति नंविजज्जा ॥ १ ॥
- 254 अनन्वयं पियं वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अकरोन्तं मासमानं परिजानन्ति पण्डिता ॥ २ ॥
- 255 न सो मित्तो यो सदा अणमत्तो । भेदासंकी रंघमेवाऽनुपस्सी ।
यस्मिं च सेति उरसीव पुत्तो । स वे मित्तो यो परोहि अमेज्जो ॥ ३ ॥

१ रो०-विजितिन्द्रियो. २ म०-लिप्पति. ३ म०-नं. ४ म०-अत्थन्वयं.

250* cf. 971c. सो नेह्यं गुत्तो विजितिन्द्रिया चरे ।

251 d of 717c. निरामगन्धो अमितो = *Mva.* III. 388. 16a.

* *Comp. J.* 3631a. (*Vol* III. P. 196.)

253 cf. 3631 हिरिं तरन्तं विजिगुच्छमानं । तत्ताइयस्सीनि मासमानं ।
सम्मानि कम्मानि अनादियन्तं । नेसो ममंऽति इति नं विजज्जा ॥

254 cf. 3632 इ हि कविरा न हि बदे । य न कविरा न न बदे ।
अकरोन्तं मासमानं । परिजानन्ति पण्डिता ॥ also *J.* 380b.

254 of *J.* 380a. अकरो मधुर वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अददं अविस्सजे भोगं सन्धि तेनऽस्स जीरति ॥

254c+d = *J.* 3803c+d = 380 sc+d. *Thag.* 226c+d = 262c+d = 322c+d

B I 4. 5. 33c+d. (*I.* 24) अकरोन्तं मासमानं.

255-57 = *J.* 3631a. 257c+b = *Dhp.* 205

256 पामुञ्जकरणं ठानं पसंसावहनं सुसं ।

फलानिसंसो भावेति बहन्तो पोरिसं धुरं ॥ ४ ॥

257 पविवेकरसं पीत्वा रसं उपसमस्स च ।

निदरो होति निष्पापो धम्मपीतिरसं पिवंति ॥ ५ ॥

हिंसितं निद्रितं ।

16.

[४. महामंगलसुत्तं.]*

एवं मे सुते । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो अञ्जतरा देवता अभिकन्ताय रत्तिया
अभिकन्तवणा केवलकथं जेवतनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंक-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं उति। सो सा देवता
भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

258 बहू देवा मनुस्सा च मंगलानि आविन्तयुं ।

आकंसमाना सोत्थानं ब्रूहि मंगलमुत्तमं ॥ १ ॥

259 असेवना च बालानं पाण्डितानं च सेवना ।

पूजा च पूजनीयानं एतं मंगलमुत्तमं ॥ २ ॥

260 पतिरूपदेसवासो च पुञ्चे च कतपुञ्जता ।

अत्तसम्मापणिधि च एतं मंगलमुत्तमं ॥ ३ ॥

261 बाहुसच्चं च सिपं च विनयो च सुसिक्खितो ।

सुभासिता च या वाचा एतं मंगलमुत्तमं ॥ ४ ॥

262 मातापितु उपट्ठानं पुत्तदारस्स संगहो ।

अनाकुला च कम्मन्ता एतं मंगलमुत्तमं ॥ ५ ॥

* = Khp. V.—Text by Grimbolt in J. Asiatique t. XVIII. (1871) P. 229 and by Childers in Khp. P. 4, Transl by Gogerly in the Ceylon Friend 1839, P. 208 by Childers in Kh. P. P. 4 and by L. Feer in J. Asiatique, t. XVIII (1871) P. 296.

261 = J. 406 Comm (III. 369).

262 = A. III. 461 c (1 161). मातापितु उपट्ठा

- 263 दानं च धम्मचरियां च ज्ञातकानं च संगहो ।
अनवज्जानि कम्मानी एतं मंगलमुत्तमं ॥ ६ ॥
- 264 आरतिं विरतिं पापा मज्जपाना च संयमो ।
अप्पमादो च धम्मेषु एतं मंगलमुत्तमं ॥ ७ ॥
- 265 गारवो च निवातो च सन्तुट्ठिं च कतञ्जुता ।
कालेन धम्मसवणं एतं मंगलमुत्तमं ॥ ८ ॥
- 266 सान्तिं च सोवचस्सता समणानं च दस्सनं ।
कालेन धम्मसाकच्छा एतं मंगलमुत्तमं ॥ ९ ॥
- 267 तपो च ब्रह्मचरियं च अरियसञ्चानं दस्सनं ।
निब्बाणसच्छिकिरिया च एतं मंगलमुत्तमं ॥ १० ॥
- 268 फुट्ठस्स लोकधम्मोहि चित्तं यस्स न कम्पति ।
असोकं विरजं सेमं एतं मंगलमुत्तमं ॥ ११ ॥
- 269 एतादिसानि कत्वानं सत्त्वत्थमपराजिता ।
सत्त्वत्थं सोत्थिं गच्छन्ति तं तेरां मंगलमुत्तमं ॥ १२ ॥

महामंगलमुत्तं निट्ठितं ।

17.

[५. सूचिलोमसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा गयायं विहरति टांकितमखे सूचि-
लोमस्स यकस्सस्स भवने । तेन सो पन समयेन खरो च यकस्सो सूचिलोमो च
यकस्सो भगवतो अविदूरे अतिक्रमन्ति । अथ सो खरो च यकस्सो सूचिलोमं
यकस्स एतद्वोच— एसो समणोऽति । नेसो समणो, समणको एसो; याव
जानामि यदि वा सो समणो, यदि वा समणकोऽति । अथ सो सूचिलोमो
यकस्सो येन भगवा तेनुपसंक्रमि उपसंक्रमित्वा भगवतो कायं उपनामेसि ।

१ रो०—संनुहो २ रो०—सन्ती. ३ सी०, रो०—मल्लचरिया.

*=S. X. 3. 11. G+12 13. (I 207 f.)

268c+d cf A. VI. 45. 310 (c+d) (III. 354).

असोकं विरजं सेमं एतं मंगलमुत्तमं ।

अथ सो भगवा कायं अपनामेति । अथ सो सुचिलोमो यक्खो भगवन्तं
एतदवोच—भायसि मं समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो भायामि, अपि च ते
संफत्तो पापकोऽति । पद्दहं तं समण पुच्छिसामि, सचे मे न व्याकरिस्ससि,
चित्तं वा तेसिपिस्सामि, हद्दयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारंगमाय
सिपेस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्बहके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा सिपेय्य, हद्दयं वा
फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारंगमाय सिपेय्य । अपि च त्वं आवुसो पुच्छ
यदाकंससीति । अथ सो सुचिलोमो यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झमासि—

270 रागो च दासो च कुतो निदाना । अरती रती लोमहंसो कुतोजा ।

कुतो समुदाय मनोवितक्का । कुमारका धंकेमिवोस्सजन्ति ॥ १ ॥

271 रागो च दोसो च इतो निदाना । अरती रती लोमहंसो इतोजा ।

इतो समुदाय मनोवितक्का । कुमारका धंकेमिवोस्सजन्ति ॥ २ ॥

272 स्नेहजा अतसंभूता निम्रोषस्सेव सन्धजा ।

पुप्प विसत्ता कामेसु मालुवा वितता वने ॥ ३ ॥

273 ये नं पजानन्ति यतो निदानं । ते नं विनोदेन्ति सुणोहि यक्ख ।

ते दुत्तरं ओघमिमं तरन्ति । अतिण्णपुब्बं अपुनब्भयापाति ॥ ४ ॥

सुचिलोममुत्तं निट्ठितं ।

18.

[६. धम्मचरियसुत्तं.]

274 धम्मचरियं बद्दचरियं एतद्दाहं वसुत्तमं ।

पच्चिन्नोऽपि चे होति अणारस्मान्गारियं ॥ १ ॥

275 सो वे सुसरजातिको विहेमाभिरतो मणो ।

जीवितं तस्म पाविपो रणे षट्ठेनि अन्नो ॥ २ ॥

१. ले. ५-६३, २. ५५-अणारस्मान्गारियं

271 cf. N. XVIII. 20 (261) = B. I. 3. 121.

272 cf. Sur. 1.2.10. अथा वक्खे वदे अरं वप्पे वरिवत्तं ।

273+4 also cf. Ud. VIIth = Nett 43+44.

- 276 कलहाभिरतो भिक्खु मोहधम्मेन आवटो ।
अकसातंऽपि न जानाति धम्मं बुद्धेन देसितं ॥ ३ ॥
- 277 विहेसं भावितत्तानं अविज्जाय पुरकसतो ।
संकिलेसं न जानाति मग्गं निरयगामिनं ॥ ४ ॥
- 278 विनिपातं समापन्नो गम्भा गम्भं तमा तमं ।
स वे तादिसको भिक्खु पेच्च दुक्खं निगच्छति ॥ ५ ॥
- 279 गुयकूपो यथा अस्स संपुण्णो गणवसिक्को ।
यो एवरूपो अस्स बुद्धिसोधो हि संगणो ॥ ६ ॥
- 280 यं एवरूपं जानाथ भिक्खवो गेहनिस्सितं ।
पापिच्छं पापसंकप्पं पापआचारगोचरं ॥ ७ ॥
- 281 सज्जे समग्गा हुत्वान अभिनिब्बिज्ज यार्यं नं ।
कारण्डवं निद्धमथ कसम्भुं अपकस्सय्यं ॥ ८ ॥
- 282 ततो पलापे वाहेथ अस्समणे समणमानिने ।
निद्धमित्वान पापिच्छे पापआचारगोचरे ॥ ९ ॥
- 283 सुद्धा सुद्धेहि संवारी कप्पयब्धो पतिस्सता ।
ततो समग्गा निपका दुक्खस्सन्तं करिस्सयाति ॥ १० ॥
- धम्मचरियसुत्तं निट्ठितं ।

१ म०-आवुतो. २ सी०, म०-यो च. ३ म०-अंगणो. ४ म०-अभि-
निय्यज्जियाय; रो०-अभिनिब्बिज्जयाय; बु०-अभिनिब्बिज्जियाय. ५ म०-
अकस्सय्य. ६ बु०-धम्मचरियसुत्तं नि कपिलसुत्तं.

280 of D. XXXI. 6^a+^b (102) पापमितो पापसखो पापआचारगोचरो ।
281^a of M^{ss}. II. 343. 18 सर्वे समग्गा दसुवित्तैगजाला ।

281-283 = A. VIII. 10. 5^{3a} (IV. 172). II. 6^a+^b.

281-283^b = Mil. 414¹⁺².

19.

[७. ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावात्थिर्यं विहरति जेतवने अनाम-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो संबहुला कोसलका ब्राह्मणमहासाला जिण्णा
बुद्धा महल्लका अद्भगता धयो अनुपपत्ता येन भगवा तेनुपसंक्रमिंस्सु, उपसंक्र-
मित्वा भगवता सान्धिं सम्मोदिंस्सु सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा
एकमन्तं निसीदिस्सुं । एकमन्तं निसिन्ना सो ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं
एतद्वोचुं—संदिस्सन्ति नु सो भो गोतम एतरहि ब्राह्मणा पोरणानं ब्राह्मणानं
ब्राह्मणधम्मोऽति । न सो ब्राह्मणा सन्दिस्सन्ति एतरहि ब्राह्मणा पोरणानं ब्राह्मणानं
ब्राह्मणधम्मोऽति । साधु नो भवं गोतमो पोरणानं ब्राह्मणधम्मं मासतु, सचे
भो गोतमस्स अगच्छति । तेन हि ब्राह्मणा सुणाय, साधुकं मानसिकरोध,
भासिस्सामीति । एवं भोऽति सो ते ब्राह्मणमहासाला भगवतो पच्चस्सोस्सुं ।
भगवा एतद्वोच—

284 इत्थो पुब्बका आहुं सज्जतत्ता तपास्सिनो ।

पच्चकामगुणे हित्वा अत्तदत्थमचारिस्सुं ॥ १ ॥

285 न पसू ब्राह्मणानाहुं न हिरज्जं न धानियं ।

सज्जायधनपञ्चाहुं ब्रह्मं निधिमपालयुं ॥ २ ॥

286 ये नेसं भत्तकं आसि वारमत्तं उपट्ठितं ।

सद्धापकतमेत्थानं दातवे तद्धमज्झिस्सुं ॥ ३ ॥

287 नानारत्तेहि बत्थेहि सयनेहावसथेहि च ।

कीता जनपदा द्वा ते नमस्सिंस्सु ब्राह्मणे ॥ ४ ॥

288 अक्खन्ना ब्राह्मणा आहुं अजेय्या धम्मरक्खिता ।

न ते कोचि निवारोसि कुलदारेस्सु सज्जसो ॥ ५ ॥

१ म०—अत्तदत्थमपापुं. सी०—अत्तदत्थमचारिस्सु.

*Oomp. Spence Hardy's Legends P. 46.

284 of. P. V. II. 611a+b. इत्थो वापि ये सत्ता सज्जतत्ता तपास्सिनो ।

of. J. 6111b+c. ये वापि इत्थो लोके सज्जतत्ता तपास्सिनो ।

285 of. Mbh. V. 363a. अक्खन्ना ब्राह्मणा गावो.

286 of. J. 659^{ab} b. अजेय्ये धम्मरक्खिते.

- 289 अटुच्चत्तारीसं वस्तानि (कोमार) ब्रह्मचरियं चरिंसु ^१ .
 विजाचरणपरियेठ्ठिं अचरं ब्राह्मणा पुरे ॥ ६ ॥
- 290 न ब्राह्मणा अञ्जमगमुं नऽपि भरियं किणिसुं ते ।
 संपियेनेव संवासं संगन्त्वा समरोचयुं ॥ ७ ॥
- 291 अञ्जन्न तम्हा समया उतुवेमरणिं पति ।
 अन्तरा मेथुनं धम्मं नास्सु गच्छन्ति ब्राह्मणा ॥ ८ ॥
- 292 ब्रह्मचरियं च सीलं च अज्जवं मद्वं तपं ।
 सोरच्चं अविहिंसं च सन्ति चापि अवण्णयुं ॥ ९ ॥
- 293 यो नेसं परमो आसि ब्रह्मा दळ्हपरकमो ।
 स वापि मेथुनं धम्मं सुपिनन्तेन नागमा ॥ १० ॥
- 294 तस्सवत्तमनुसिस्सन्ता इधेके विज्झुजातिका ।
 ब्रह्मचरियं च सीलं च सन्ति चापि अवण्णयुं ॥ ११ ॥
- 295 तण्डुलं सयनं वत्थं सप्पितेलं च याचिय ।
 धम्मेन समुदानेत्वा ततो यञ्जमकप्पयुं ।
 उपट्ठितस्मिं यञ्जस्मिं नास्सु गावो हनिंसु ते ॥ १२ ॥
- 296 यथा माता पिता भ्राता अञ्जे वाऽपि च ज्ञातका ।
 गावो नो परमा मित्ता यासु जायन्ति ओसधा ॥ १३ ॥
- 297 अन्नदा बलदा चेता वण्णदा सुखदा तथा ।
 एतमत्थवसं बत्वा नास्सु गावो हनिंसु ते ॥ १४ ॥
- 298 सुसुमाला महाकाया वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
 ब्राह्मणा सेहि धम्मेहि किच्चाकिच्चेसु उत्सुका ।
 याव लोके अवत्तिंसु सुखमेधित्थऽयं पजा ॥ १५ ॥

१ म०-अटुच्चत्तालीस वस्तानि. २ म०-सोरज्जं. ३ सी०-स चापि. ४ म०,
 पु०-समोधानेत्वा.

289 cf J. 385^a=J. 396 Comm. (III. 320)=J. 415 Comm. (III.
 412)=J 534 .

दानं सल्लं परिश्रमं अज्जनं मद्वं तपं ।

अकोपं स्याति हिंसा च खन्ती च अविरोधनं ।

297^a=Dbp 289^a. 298^b=Mva. III 96. 21^b वर्णवन्तो यकस्सिनः

298^a=S. XI. 1. 2. 9^b (I. 218) अचन्नं सुखमेधति ।

- 299 तेस आसि विपलासो दिव्यान् अणुतो अणु ।
राजिनो च वियाकार नारियो समलकता ॥ १६ ॥
- 300 रथे चाजञ्जसयुते सुकते चित्तसिद्धने ।
निवेसने निवस च विभत्ते भागमो मिते ॥ १७ ॥
- १०१ गोमण्डलपरिवृद्ध नारीवरगणायुत ।
उच्चार मानुस भोग अभिज्ञायिसु ब्राह्मणा ॥ १८ ॥
- 3 2 ते तथ्य मन्ते गन्धेत्वा ओक्काक तदुपागमु ।
पहूतधनधञ्जोसि (यजस्सु बहु ते वित्त) यजस्सु बहु ते धन ॥ १९ ॥
- 303 ततो च राजा सञ्जतो ब्राह्मणेहि रथेसमो ।
अस्समेध पुरिसमेध (सम्मापास) वोजयेय्य निरगळ ।
एते यागे यजित्वान ब्राह्मणान अदा धन ॥ २० ॥
- 304 गावो सयन च वथ्य च नारियो समलकता ।
रथे चाजञ्जसयुते सुकते चित्तसिद्धने ॥ २१ ॥
- 30५ निवेसनानि रम्मामि सुविभत्तानि भागसो ।
नानाधञ्जस्स पूरेत्वा ब्राह्मणान अदा धन ॥ २२ ॥
- 306 ते च तथ्य धन लद्धा सत्रिधि समरोचयु ।
तेस इच्छावतिण्णान भिय्यो तण्हा पवड्ढय ।
ते तथ्य मन्ते गन्धेत्वा आक्काक पुनमुपागमु ॥ २३ ॥
- 307 यथा आपो च पठवी हिरञ्ज धनधानिय ।
एव गावो मनुस्सान पक्खिसारो सो हि पाणिन ।
यजस्सु बहु ते वित्त यजस्सु बहु ते धन ॥ २४ ॥

१ ११०- वाचपय्य २ रो०-नारियो च ३ सी०-पुनुपागमु

- 299d=Mvn 4 1 5^b नारिया च उहता 4.1 1^b नारिया च मलकता ।
301a=J 538¹¹¹ 301^b of Mvn II 191 1 2 ना (वरगणाकीणम्) ।
303c+d ef S III 1 9 6 a I 27^{3c+d} A VIII 1 3^{3c+d}
cf Mvn II. 40. 11 अस्समेध पुरिसमेध पुरिस्सि क नानाधम् ।
303a ef Mvn II 405 11 एत धन सत्रिधान । 303b=I 547 3^{3d}
306a ef Dbp 349^c भिय्या मण्हा पवड्ढयि । I V VII 5^a सुयु नव वर्यने ।

- 308 ततो च राजा सञ्जसो ब्राह्मणे हि रथेसभो ।
नेकसतसहस्सियो गावो अञ्जे अघातयि ॥ २५ ॥
- 309 न पादा न विसाणेन नासु हिसन्ति केन चि ।
गावो एळक्कसमाना सोरता कभट्टुणा ।
ता विसाणे गहेत्वान राजा सत्थेन घातयि ॥ २६ ॥
- 310 ततो च देवा पितरो इन्द्रो असुररक्कसा ।
अधम्मो इति पक्कन्दु य सत्थ नियता गय ॥ २७ ॥
- 311 तयो रोगा पुरे आसु इच्छा अनसन गरा ।
पसुन च समारभा अट्टानवुत्तिमागमु ॥ २८ ॥
- 312 एसो अधम्मो दण्डान ओकतो पुराणो अहु ।
अदूसिकायो हञ्जन्ति धम्मा घसेन्ति याजका ॥ २९ ॥
- 313 एवमेसो अनुधम्मो पोराणो विञ्जुगरहितो ।
यत्थ एदिराक्क पस्सति याजक गरहती जनो ॥ ३० ॥
- 314 एव धम्मे वियापन्ने विभिन्ना सुद्वोस्सिक्का ।
पुत्थ विभिन्ना सत्तिया पति मरिया अयमञ्जय ॥ ३१ ॥
- 315 सत्तिया ब्रह्मबन्धू च ये चञ्जे गोत्तराक्खिता ।
जातिवाद निरक्त्वा कामान वसमागमुत्ति ॥ ३२ ॥

एव वुत्ते त ब्राह्मणमहाराला भावन्त एतद्वोज्जु-अभिज्जन्त भो गातम पे० धम्मो पक्कासितो, एते मय भवन्त गोतम सरण गच्छाम, धम्म च भिस्सुसध च । उपासके नो मय गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेते सरण गतेऽति ।

ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं निट्ठित ।

१ रे०-१२१ सवगम्मियो म०-अनेकसतसहस्सियो

315d of T 5, 437d 4°3 कामान वम अज्जगा (१ 1 अज्जगा)

Mvu III 457 20b etc कामानो वसमन्वगा ।

20.

[८. नावासुत्तं.]

- 316 यस्मा हि धम्मं पुरितो विजज्जा । इन्द्रं न वेवना पूजयेय्य ।
सो पूजितो तस्मिं पसन्नाचित्तो । बहुस्सुतो पातुकरोति धम्मं ॥ १ ॥
- 317 तद्वट्ठि कत्वा न निस्सम्प धीरो । धम्मानुधम्मं पटिपज्जमानो ।
विज्जू विभावी निपुणो च हंति । यो तादिसं भजति अप्पमत्तो ॥ २ ॥
- 318 खुद्दं च बालं उपसेवमानो । अनागतत्थं च उसुपकं च ।
इधेव धम्मं अविभावयित्वा । अवितिण्णकंखो मरणं उपेति ॥ ३ ॥
- 319 यथा नरो आपगं ओतरत्त्वा । महेदिकं सलिलं सीघस्रोतं ।
सो बुद्धमानो अनुसोतगामी । किं सो परे सक्खति तारयेतुं ॥ ४ ॥
- 320 तथेव धम्मं अविभावयित्वा । बहुस्सुतानं अनिसामयत्थं ।
सयं अजानं अवितिण्णकंखो । किं सो परे सक्खति निज्झपेत्तुं ॥ ५ ॥
- 321 यथाऽपि नावं दळ्हमारुहित्वा । पिथेनंरंरित्तेन समंगिभूतो ।
सो तारये तत्थ बहूऽपि अज्जे । तन्नूपयज्जूं कुसलो मुत्तीमा ॥ ६ ॥
- 322 एवंऽपि यो वेदगु मावित्तो । बहुस्सुतो होति अवंधधम्मो ।
सो खो परे निज्झपये पज्जानं । सोतावधानूपनिष्पन्नो ॥ ७ ॥
- 323 तस्मा हवे सणुरिसं मजेय । मेधाविनं चेव बहुस्सुतं च ।
अज्जाय अत्थं पटिपज्जमानो । विज्जातधम्मो सो सुखं लभेधाति ॥ ८ ॥
- नावासुत्तं निट्ठितं ।

१ सु०, म०-कियेव. २ सु०, म०-तत्तूपायज्जू. ३ म०-मत्तावा. ४ सु०-
धम्मसुत्तं, नावासुत्तं इति वि.

21

[९ किंसीलसुत्त.]

- 324 किंसीलो कि समाचारो कानि कम्मानी ब्रूह्य ।
नरो सम्मा निविट्ठस्स उत्तमत्थ च पापुणे ॥ १ ॥
- 325 बद्धापचार्यो अनुसुव्यको सिया । कालञ्जू चअस गरून दस्सनाय ।
धम्मि कथ एरयित सणञ्जू । सुणेय्य सक्कञ्च सुभ सितानि ॥ २ ॥
- 326 कालेन गच्छे गरून सकास । धम निरकत्वा निवातवुति ।
अत्थ धम्म समयम ब्रह्मचरिय । अनुस्सरे चेव समाचरे च ॥ ३ ॥
- 327 धम्मारागो धम्मरतो । धम्मे ठितो धम्माविनिच्छयञ्जू ।
नेवाचरे धम्मसन्दोसवाद । तच्छेहि नीयेथ सुभासितेहि ॥ ४ ॥
- 328 हस्स जप्प परिदेव पदोस । मायाकत कुहन मिद्धिमान ।
सारम्मकक्कस्सकसावमुच्छ । हित्वा चर वीतमदो ठिततो ॥ ५ ॥
- 329 विज्जातसारानि सुभासितानि । सुत च विज्जात समाधिसार ।
न तस्स पञ्चा च सुत च बद्धति । था सालमो होतिनरो पमत्तो ॥ ६ ॥
- 330 धम्मे च ये अरियपवेदिते रता । अनुत्तरा ते वचसा मनसा कम्मना च ।
ते सन्ति सोरञ्च ममाधि सण्ठिता । सुतस्स पञ्चाय च सारमज्झगूति ॥ ७ ॥
- किंसीलसुत्त निट्ठित ।

१ म०-वद्धपचाया २ रा०, सी०-गरून

- 324a=P V II 91a cf J 3898a=11a किं सीले किं समाचारो
325d=J 5928a=Mvu III 373 4 शुण तो सङ्खय सुभासितानि
327a=Dhp 364a=Thag 1032a=Mvu III 497 4a 327b
cf Mbb II 673a धम्मं नियतो धमसुतो महामा ।
330a cf Dhp 79c+d अरियपरादिन धम्मे सदा रम ने पण्डितो ।
330a+b+c=J 490a+b+c 331a+b cf J 311a+b उट्ठे ह चोर किं सेसि को
अथो सुपिनेव त । J 4541a+b P V II 61a+b उट्ठि कण्ह किं ससि
को अथो सुपिनेव ने ।

22

[१०. उट्टानसुत्तं.]

- 331 उट्टहय निसीदथ को अत्थो सुपितेन वो ।
आतुरानं हि का निश सहविद्वान् रुपतं ॥ १ ॥
- 332 उट्टहय निसीदथ दच्छह सिउसथ सन्तिथा ।
मा वो पमत्ते विज्जाय (मञ्जराजा) अमोहयित्थ वसानुगे ॥ २ ॥
- 333 याय देवा मनुस्सा च सिता तिहन्ति अत्थिका ।
तरथेतं विसत्तिकं खणो वे मा उपच्चगा ।
खणातीता हि सोचन्ति निरयम्हि समापिता ॥ ३ ॥
- 334 पमादो रजो पमादो पमादानुपतितो रजो ।
अणमादेन विज्जाय अन्वहे सत्तमत्तनोऽति ॥ ४ ॥
उट्टानसुत्तं निद्रित ।

23

[११. राहुलसुत्तं]

- 335 काच्चि अभिण्हसवासा नावजानासि पण्डित ।
उक्काधारो मनुस्सान काच्चि अपचितो तथा ॥ १ ॥
- 336 नाहं अभिण्हसवासा अवजानामि पण्डित ।
उक्काधारो मनुस्सान निच्च अपचितो मया ॥ २ ॥
वत्थुगार्था ।
- 337 पंचकामगुणे हित्वा पियरूपे मनोरमे ।
सद्वाय घरा निकल्मस दुक्खत्तम्सन्तकरो भव ॥ ३ ॥

१ सी०-पमादा २ म० Omits

331 cf 9 IX 2 4¹ (I 198)

उट्टहि भिक्षु किं सेति को च धो समिव ते ।

आतुरस हि का निश सहविद्वान् रुपतो ॥

333^d = A VI.1 29 6^{ab} (IV 228) Dip ^{31a} = Thag 1605^d
403^{b-d} Thig 5^{b-d} 334 cf Thag 404 334^d = 392^d335^c of Mvu I, 420 1^{ab} = 23 II 3^b उक्काधारे नरपक्ष्माय ।

337 = Thag 195

- 335 मित्ते भजस्सु कल्याणे पन्तं च सयनासने ।
विवित्तं अप्पनिग्घोसं मत्तञ्चू होहि भोजने ॥ ४ ॥
- 339 चीवरे पिण्डपाते च पच्चये सयनासने ।
एतेसु तण्हं माकासि मा लोक पुनरागमि ॥ ५ ॥
- 340 सवुतो पातिमोक्खस्मिं इन्द्रियेसु च पचसु ।
सति कायगतात्यत्थु निब्बिदाबहुलो भव ॥ ६ ॥
- 341 निमित्तं परिवज्जेहि सुभ रागूपसहितं ।
असुभाय चित्त भावेहि एरुग्ग सुसमाहितं ॥ ७ ॥
- 342 अनिमित्तं च भावेहि मानानुसयमुज्जह ।
ततो मानाभिसमया उपसन्ने चरिस्ससीति ॥ ८ ॥
- इत्थ सुद भगवा आयस्मन्न राहल इमाहि गाथाहि अग्गिण्ह ओवदतीति ।
राहलसुत्तं निट्ठित ।

24.

[१२ वगीससुत्त.]†

एव मे सुत । एक समय भगवा आळविय विहरति अग्गाळवे चेतिथे ।
१ सो पन समयेन आयस्मतो वगीसस्स उपज्झायो निमोक्कप्पो नाम
तो अग्गाळवे चेतिथे अचिरपरिनिब्बुतो होति । अथ सो आयस्मतो
गीसस्स रहोगतस्स पटिसह्जानस्स एव चेतसो परिवित्तो उदपादि—
रेनिब्बुतो नु सो मे उपज्झायो उदाहु नो परिनिब्बुतोऽति । अथ
ो आयस्मा वगीसो सायण्हसमय पटिसह्जाना बुद्धितो येन भगवा

१ सी०-पत्थ म०-पत्थ

- 338 cf Thag 213c DhP 370* ३३८=Thag ०७७c=Mal 371
338b+d cf DhP 18 c+d मत्तञ्चूता च मत्तस्मिं पत्त च सयनासन 1\ Ud 6- d
338d cf Thag 583c+d सवुता पातिमोक्खस्मिं मत्तञ्चू चरिस्स भोजने ।
340c+d-342=Thag 1224c+d-1226=S VIII 4 61c+d+3+1 (J. 18a)
341 cf ज्व० म० P 28 341d+342a cf Thag 100a+b अनिमित्तं च भावेहि
एरुग्गा सुसमाहिता ।
342b cf Thag 60d मानानुसयमुज्जह
† Comp Thag 1263-1278

तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्सो एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निमित्तो सो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं एतदवोच—इध मय्हं भन्ते रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिचित्तको उदपादि—परिनिब्बुतो नु सो मे उपज्झायो, उदाहु नो परिनिब्बुतोऽति । अथ सो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनऽअलिं पणामेत्वा भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

- 343 पुच्छामं सत्थारं अनोमपज्झं । दिट्ठेव धम्मे यो विचिकिच्छानं छेत्तां ।
अग्गाळवे कालमकासि भिक्खु । जातो यसस्सी अभिनिब्बुतत्तो ॥ १ ॥
- 344 निमोषकप्पो इति तस्स नामं । तया कतं भगवा ब्राह्मणस्स ।
सो तं नयस्सं अचौरं मुत्थपेक्खो । आरद्धविरियो दक्खधम्मदस्सी ॥ २ ॥
- 345 तं सावकं सक्क मयंसपि रब्बे । अज्जातुमिच्छाम समन्तचक्खु ।
समवट्ठिता नो सवणाय सोता । तुवं नो सत्था त्वं अनुत्तरोऽसि ॥ ३ ॥
- 346 छिन्देव नो विचिकिच्छं ब्रूहि मेऽतं । परिनिब्बुतं वेदय भूरिपज्झ ।
मज्झेऽव नो भास समन्तचक्खु । सक्कोऽव देवानं सहस्सनेत्तो ॥ ४ ॥
- 347 ये केचि गन्था इव मोहमग्गा । अज्जाणपक्खा विचिकिच्छठाना ।
तथागतं पत्वा न ते भवन्ति । चक्खुं हि एतं परमं नरानं ॥ ५ ॥
- 348 नो चे हि जातु पुरिसो किलेसे । वातो यथा अग्गधन विहाने ।
तमोऽवऽस निवुत्तो सन्वलोको । न जौतिमन्तोऽपि नरा तपेयुं ॥ ६ ॥
- 349 धीरां च पज्जोतकरा भवन्ति । तं तं अहं धीरं तथेव मज्जे ।
विपस्सिर्नं जानमुपांगमम्ह । परिसासु नो आधिकरोहि कप्पं ॥ ७ ॥
- 350 तिप्पं गिरं परय वग्गु वग्गुं । हंसोऽव पग्गप्ह सणिं निकूजं ।
विन्दुस्सरेन सुविकप्पितेन । सज्जेऽव ते उज्जुगता सुणोम ॥ ८ ॥

१ उ १३-३५४-ध्व० ग० १२६२-१२७८. २ म०-उत्तरा. ३ सी०-अचरी. ४ सी०, म०-धीराऽव. ५ म०-य. ६ वृ०, ०-वीर, ७ सी०-जानमुपांगमम्ह. ८ रो०-इमाऽव. ९ म०-सणिकं निकूजि.

- 351 पहीनैजातिभरणं असेसं । निग्गहधोनें पदेस्तामि घम्मं ।
न कामकारो हि पुथुज्जनानं । संसेव्यकारो च तथागतानं ॥ ९ ॥
- 352 संपन्नवेध्याकरणं तवेदं । समुज्जुपेडञ्जस्स समुग्गहीतं ।
अयमज्जली पच्छिमो सुप्पणामितो । मा मोहयी जानमनोमपञ्ज ॥ १० ॥
- 353 परोवरं अरियधम्मं विदित्वा । मा मोहयी जानमनोमविरिय ।
वारिं यथा घम्मनि घम्मतत्तो । वाचाऽभिकंखामि सुत्तं पवस्ता ॥ ११ ॥
- 354 यदत्थिकं बह्वचरियं अचारि । कप्पायनो कच्चिस्स तं अमोघं ।
निज्जायि सो अनुपादिसेसो । यथा विमुत्तो अहु तं सुणोम ॥ १२ ॥
- 355 अच्छेच्छि तण्हं इध नामरूपे (इति भगवा) । कण्हस्स सोतं दीधरत्तानुसयितं
अतारि जातिभरणं असेसं । इच्चव्वी भगवा पंचसेट्ठो ॥ १३ ॥
- 356 एस सुत्वा पसीदामि वचो ते इसिसत्तम ।
अमोघं किर मे पुढं न मं वखेसि ब्राह्मणो ॥ १४ ॥
- 357 यथावादी तथाकारी अहु बुद्धस्स सावको ।
अच्छिदा मच्चुनो जालं ततं मायाविनो वळ्ढं ॥ १५ ॥
- 358 अइसं भगवा अर्दि उपादानस्स कप्पियो ।
अच्चगा वत कप्पायनो मच्चुयेध्वं सुदुत्तरं इति ॥ १६ ॥
वंगीसमुत्तं निद्रितं ।

25.

[१३. सम्मापरिद्धाजानियसुत्तं.]

- 359 पुच्छाम मुनिं पट्टपञ्जं । तिण्णं पारगत परिनिब्बुतं डित्तं ।
निक्खम्म घरा पनुज्ज कामे । कयं (भिक्षु) सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १७ ॥

१ म०-पहीन. २ म०-समुज्जपञ्जस्स. ३ म०-वरोवरं. ४ म०-सुत्तस्स
वस्स. ५ म०-सुत्तस्स परसा ति वा. ६ म०, सी०-आहु सउपादिसेसो. ७ म०-
इषयवि. ८ म०-तथा. ९ म०-त तं १० म०-अहुसा ११ म०-आदि. १२ म०-
'निमोधकप्पमुत्त' इति. १३ म०-अहुसा १४ म०-आदि. १५ म०-
१६ म०-अहुसा १७ म०-आदि.

355a=S. I. 2. 10 22b (I 19). 357a=J. 324a Mvu I. 177a.
357b of Mvu I. 250 20b. अहुदुत्तस्स भावका. 357c+d of J 539a+b
ते ठेत्ता मच्चुनो जलं तन

ते ठेत्ता मच्चुनो जलं तन

- 360 यस्स मंगला समूहता (इति भगवा) । उप्पादा सुपिना च लवसणा च ।
सो मंगलदोसविण्णीनो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ २ ॥
- 361 रागं विनयेथ मानुसेसु । दिव्वेसु कामेसु चापि भिक्खु ।
अतिकम्म भवं समेअ धम्मं । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ३ ॥
- 362 विपिट्ठि कत्वा पेसुनानि । कोधं कदरियं जहेय्य भिक्खु ।
अनुतोष-विरोष-विण्णीनो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ४ ॥
- 363 हित्वा पियं च अप्पियं च । अनुपादाय अनिस्तितो कुहिञ्चि ।
संयोजनियेहि विमुत्तो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ५ ॥
- 364 न सो उपधीसु सारमेति । आदानेसु विनेय्य छन्दरागं ।
सो अनिस्तितो अनञ्जनयेयो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ६ ॥
- 365 यचसा मनसा च कम्पना च । अविरुद्धो सम्मा विदित्वा धम्मं ।
निब्बाणपदाभिपत्तयानो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ७ ॥
- 366 यो वन्दति मंअति न उण्णमेय्य । अकुट्टोअपि न सन्धियेष भिक्खु ।
लद्धा परभोजनं न मज्जे । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ८ ॥
- 367 लोभं च मयं च विण्णहाय । विरतो छेदनवन्धना च भिक्खु ।
सो तिण्णकथंकयो विसल्लो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ९ ॥
- 368 सारुण्यमत्तनो णिट्ठित्वा । न च भिक्खु हिंसेय्य कंचिं लोके ।
यथातथियं विदित्वा धम्मं । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ १० ॥
- 369 यस्सानुसया न सन्ति केचि । मूला अकुसला समूहता से ।
सो निरासयो अनासयानो । सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥ ११ ॥

१ सी०-स मंगलदोसविण्णीनो (भिक्खु), रो०-स मंगलदोसविण्णीनो ।
भिक्खु सम्मा .. २ म०-विपट्ठि कत्वा १ सी०, म०-मयं, ४ रो०-छेदनवन्ध-
नातो, सु०-छेदनवन्धनतो, ५ म०- किञ्चि, ४ रो०-अनासयानो, म०-निरासो
अनासितानो.

360a-c cf. J. 87a-c, of. प० १५० ६, ५०. उ० सु० ८, १३. 8150,
स० सु० १५. ५. उच्च स० भोगयन्तभित्तं सुपिणं लवसणावृण्वत्तुविज्जं ।
अणवियारं सरसविज्जं जे विज्जादि न जीवति स भिक्खु ।

- ३७० आसवसीणो पहीनमानो । सञ्च रागपथ उपातिवत्तो ।
 दन्तो परिनिवृत्तो ठिततो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १२ ॥
- ३७१ सद्धो सुतवा नियामदस्सी । वग्गगतेसु न वग्गसारि धीरो ।
 लोभ दोस विनेय्य पटिव । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १३ ॥
- ३७२ समुद्धजिनो विवत्तच्छद्धो । धम्मेसु वसी पारगू अनेजो ।
 सत्सारनिरोधत्राणकुसलो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १४ ॥
- ३७३ अतीतेसु अनागतेसु चापि । कप्पातीतो अतिच्च सुद्धिपज्जो ।
 सञ्चायतनेहि विप्पमुत्तो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १५ ॥
- ३७४ अज्जाय पद समेच्च धम्म । विवट दिस्थान पहानमासवान ।
 सञ्चूपधीन परिससथानो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥ १६ ॥
- ३७० अद्वा हि भगवा तथेव एत । यो सो एव विहारि दन्तो भिवसु ।
 सञ्चसयोजनिये च वीतिवत्तो । सम्मा सो लोके परिव्वजेय्याति ॥ १७ ॥
 सम्मापरिवाजनियसुत्त'निठित ।

26

[१४ धम्मिकसुत्त]

एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेनवने अनाय विण्ठिकस्स आरामे । अय खो धम्मिको उपासको पचहि उपासकस्सतेहि साद्धं येन भगवा तेनुपसकमि उपसकमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो धम्मिको उपासको भगवन्त गायाय अज्झमासि—

- ३७६ पुच्छामि त गोतम भूरिपज्ज । कथकरो सावको साधु होति ।
 यो वा अगारा अनारामेति । अगारिनो वा पनुपासकासे ॥ १ ॥
- ३७७ तुव हि लोकस्स सदेवकस्स । गति पजानासि परायण च ।
 न चअत्थि तुल्यो निपुणत्थदस्सी । तुव हि बुद्ध पवर वदन्ति ॥ २ ॥

१ म०—विवटच्छद्धो २ रो०—परिससया ३ पु—महासमयसुत्तअनिअपि

- 378 सव्वं तुवं ज्ञाणमवेच्च धम्मं । पकासेसि सत्ते अनुकंपमानो ।
विवत्तच्छेदोऽसि समन्तचक्खु । विरोचसि विमलो सव्वलोके ॥ ३ ॥
- 379 आंगच्छि ते सन्तिके नागराजा । एरावणो नाग जिनेऽति सुत्वा ।
सोऽपि तया मन्तायित्वा अज्झममा । साधूऽति सुत्वान पतीतरूपो ॥ ४ ॥
- 380 राजाऽपि तं वेत्सवणो कुवेरो । उपेति धम्मं परिपुच्छमानो ।
तस्सापि त्वं पुच्छितो ब्रूसि धीर । सो चापि सुत्वान पतीतरूपो ॥ ५ ॥
- 381 ये केचिऽमे तित्थिया वादसीला । आजीविका वा यदि वा निगण्ठा ।
पञ्चाय तं नातितरन्ति सव्वे । ठितो वजन्तं विय सीघगामिं ॥ ६ ॥
- 382 ये केचिऽमे ब्राह्मणा वादसीला । बुद्धा चापि ब्राह्मणा सन्ति केचि ।
सव्वे तपि अत्यवद्धा भवन्ति । ये वाऽपि चऽञ्जे वादिनो मज्झमाना ॥ ७ ॥
- 383 अयं हि धम्मो निपुणो सुखो चै । योऽयं तया भग्वा सुण्वुत्तो ।
तमेव सव्वे सुस्सुसमाना । त्वं नो वद पुच्छितो बुद्धसेट्ठु ॥ ८ ॥
- 384 सव्वेऽपिऽमे भिक्खवो संनिसिन्ना । उपासका चापि तथेवं सोतुं ।
सुणन्तु धम्मं विमलेनानुबुद्धं । सुभासितं यासवस्सेव देवा ॥ ९ ॥
- 385 सुणाथ मे भिक्खवो सावर्यामि वो । धम्मं धृतं तं च धरार्थं सव्वे ।
इत्थिापयं पञ्चाजितानुलोमिकं । सेवेथ नं अत्थदसी मुत्तामा ॥ १० ॥
- 386 न वे विकाले विचरेय्य भिक्खु । गाम च पिण्डाय चरेय्य काले ।
अकलाचारिं हि सजन्ति संग्गा । तस्मा विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥ ११ ॥

१ म० विवटच्छेदोऽसि. २ सा०-आंगच्छि ३ नो०, म०-सुखोऽय. ४
रो०-सव्वे चिमे. ५ म०-तथेव. ६ म०-सावयिस्सामि ७ म०-वरथ. ८ म०-
अत्थदस्सो मत्तिमा. सु०-अत्थदस्सो मुत्तिमा. ९ म० नो चे. सु०-नो वे

379d cf. J 545^{116a} (VI. 289). साधुनि सुत्वान वदतकायां ।

cf. Mvu II. 225 7a. साधुनि सुत्वान स विपयी ।

384c cf. Mvu III 317. 18. सुणोन्तु धर्मे विमत्रानुबद्धम् ।

Thag. 1239a+b सुणन्ति धम्मं विमत्रं सम्मामवद्धदुशितं ।

386 cf. Mvu III. 328 16-19

न हि विकाले विहरन्ति बुद्धा । काले तु पिण्डाय चरन्ति प्राय ।

विकालचारीदि वसन्ति संग्गा । तरमादिकाले न चरन्ति बुद्धा ॥

- 387 रूपा च सदा च रसा च गंधा । फल्सा च ये संमदयन्ति सत्ते ।
एतेसु धम्मेषु विनेय्य छन्दं । कालेन सो पविसे पातसासं ॥ १२ ॥
- 388 पिण्ड च भिक्षु समयेन लब्धा । एको पटिकम्म रहो निसीदे ।
अज्झत्तचिन्ती न मनो बहिद्वा । निच्छारये संगहितत्तभावो ॥ १३ ॥
- 389 सचेऽपि सो सल्लपे सावकेन । अज्जेन वा केनचि भिक्षुना वा ।
धम्मं पणीतं तमुदाहरेय्य । न पेसुणं नेपि परूपयादं ॥ १४ ॥
- 390 वादं हि एके पटिसेनियन्ति । न ते पसंसाम परित्तपज्जे ।
ततो ततो ने पसजन्ति संग्गा । चित्तं हि ते नत्थ गमेन्ति दूरे ॥ १५ ॥
- 391 पिण्डं विहारं सयनासनं च । आपं च सघाटिरज्जूपवाहनं ।
सुत्त्वान धम्मं सुगतेन देसितं । संसाय सेवे वरपज्जसावको ॥ १६ ॥
- 392 तस्मा हि पिण्डे सयनासने च । आपे च सघाटिरज्जूपवाहने ।
एतेसु धम्मेषु अनूपलितो । भिक्षु यथा पोसरे वारिविन्दु ॥ १७ ॥
- 393 गहटुवत्तं पन वो वदामि । यथा करो सावको साधु होति ।
न हेसो लब्धा सपरिग्गहेन । फस्सेतुं यो केवलो भिक्षुधम्मो ॥ १८ ॥
- 394 पाण न हाने न च घातयेय्य । न चानुजज्जा हननं परेस ।
सज्जेसु भूतेसु निधाय दण्डं । ये यावरा ये च तसन्ति लोके ॥ १९ ॥
- 395 ततो अदिन्नं परिवज्जयेय्य । किञ्चि क्वचि सावको बुज्झमानो ।
न हारये हरतं नानुजज्जा । सज्ज अदिन्न परिवज्जयेय्य ॥ २० ॥
- 396 अब्रह्मचरियं परिवज्जयेय्य । अगारकासु जलितंऽव विज्ज ।
असंभुणन्तो पन ब्रह्मचरियं । परस्त दारं नातिक्रमेय्य ॥ २१ ॥
- 397 सम्भगतो वा परिस्रगतो वा । एकस्स वेको न मुसा भजेय्य ।
न भासये भणतं नानुजज्जा । सज्ज अमृतं परिवज्जयेय्य ॥ २२ ॥
- 398 मज्जं च पानं न समाचरेय्य । धम्मं इम रोचये यो गहट्टो ।
न पायेय्य पिवतं नानुजज्जा । उम्मादन तं इति न विदित्वा ॥ २३ ॥

१ म०-सदमयन्ति (१) २ म०-पविसे. ३ रो०, सु०-सगहीतं.
४ सो०-पेसुन. ५ सी०-पेको. ६ रा०-विपत्त. म०-विपत्त.

- 399 मदा हि पापानि करोन्ति बाला । कारेन्ति चऽऽत्रेऽपि जने यमत्ते ।
 एतं अपुञ्जायतनं विवज्जये । उम्मादनं मोहनं बालकन्तं ॥ २४ ॥
- 400 पाणं न हाने न चादिकमादिये । मुत्ता न भासे न च मज्झपो सिया ।
 अग्रहचारिया विरमेय्य भेषुना । रत्तिं न भुंजेय्य विकालमोजनं ॥ २५ ॥
- 401 मालं न धारे' न च गन्धमाचरे । भंचे छमायं च' सयेय सन्यते ।
 एतं हि अट्टुमिकमाहुऽपोसथं । बुद्धेन इवसन्तगुना पकासितं ॥ २६ ॥
- 402 ततो च पक्खस्सुपवस्सुपोसथं । चातुदसिं पंचदसिं च अट्टुमिं ।
 पाटिहारियपक्खं च पसन्नमानसो । अट्टुमुपेतं सुसमत्तरूपं ॥ २७ ॥
- 403 ततो च पातो उपवुत्थुपासथो । अब्बेन पानेन च भिवसुसंथं ।
 पसन्नचित्तो अनुमोदमानो । यथारहं संविभजेथ विज्जू ॥ २८ ॥
- 404 धम्मं मातापितरो मरेय्य । पयोजये धम्मिकं सो वणिज्जं ।
 एतं गिही वत्तयं अप्पमतो । सयंपमे नाम उपेति देवेऽति ॥ २९ ॥
 धम्मिकमुत्तं निद्वितं ।

चूलवग्गो इतियो

तस्स वग्गस्स उद्दानं-

रतनं आमगन्धं च हिरे' मंगलमुत्तमं । सूचिलोमो धम्मचरिय पुन ब्राह्मण धम्मिक ।
 नावा च सुचं किंसील उद्दानं अथ राहुलो । कप्पो च परिव्वाजो धम्मिको च पुनापरं
 सुदसितानि सुत्तानि चूलवग्गोऽति बुद्धिं ।

१ रो०-धारये, २ रो०-य० ३ म०-सयंपमा (१)

४ रो०-हिरि च, ५ सी०-परिष्वार्जं च, ६ म०-रतनागन्धो हिरि च मंगलं
 सूचिलोमेन । कपिलो धाहणो पि च बालं (१) किंसील उद्दानो । राहुलो पुन कप्पो
 च परिव्वाजनिपौ तथा । धम्मिकं च विदुनाहु चूलवग्गोऽति बुद्धिं ।

400-401 = cf. A. III, 70, 241+2 = A. VII, 49, 104+2 (IV, 264)
 = A. VIII, 43 72+2 = A. VIII, 45, 61+2 (IV, 261 f) =
 Par. Dip. V, 31.

402 cf. A. III, 37 (I, 144).

चातुदसी पंचदसी वा पक्खस्स अहमी ।

पाटिहारियपक्खं च अहमसुसमागत ।

अपोसथं उपवसेय्य यो पत्त मादिसो नरो ।

[३. महावग्गो.]

27.

[१. पद्मज्जासुत्तं.]^{*}

- १७५ पद्मज्जं कित्तिस्सामि यथा पद्मजि चक्षुमा ।
 यथा वीमंसमानो सो पद्मज्जं समरोचयि ॥ १ ॥
- १०६ संबाधोऽयं घरावासो रजस्तायतनं इति ।
 अब्भोकासो च पद्मज्जा इति दिग्घान पद्मजि ॥ २ ॥
- ४०७ पद्मजित्वान कायेन पापकम्मं विवज्जयि ।
 बचीदुच्चरितं हित्वा आजीवं परिसोधयि ॥ ३ ॥
- ४०८ अगमा राजमहं बुद्धो मगधानं गिरिव्वजं ।
 पिण्डाय अभिहारेसि आक्किणवरलक्खणो ॥ ४ ॥
- ४०९ तमद्दसा बिम्बिसारो पासादस्मिं पतिट्ठितो ।
 दिस्वा लक्खणसंपन्नो इममत्थं अभासय ॥ ५ ॥
- ४१० इमं भोन्तो निसामेय अभिरूपो ब्रह्मं सुचि ।
 चरणेन चैव संपन्नो युगमत्तं च पेक्खसति ॥ ६ ॥
- ४११ ओक्खित्तचकुलु सतिमा नार्यं नीचकुलामिव ।
 राजदूता विघावन्तु कुहि भिक्खु गमिस्सति ॥ ७ ॥

१ म०-सपाधाय २ म०-महा. ३ म०-राजदूताभिधावन्तु.

* Comp Mvu II 198 f.

४०५a+b cf. Mvu II. 166 ३. पद्मज्जा कीर्त्तयिस्सामि यथा पद्मजि चक्षुमा ।

१०६ D. II. ४१ संबाधो घरावासो रजोपयो अब्भोकासो पद्मज्जा ।

४१२ Mvu II 198. ३+४-११+१२.

गत्वा च सो राजपट्ट पागधानो गिरिव्वज्जो ।

पिण्डाय (v. l. पिण्डाय) अभिहारेसि आक्किणवरलक्खण ॥

तमद्दसासि पासादात् भेजियो मगधाधिप. ।

पसन्नचित्तो दृष्ट्वा च अमात्यनिदमवधीत् ॥

इमं भवन्तो पश्यन्तु

आरोहेण च सपन्नं युगमात्रं च प्रेतति ॥

उत्तिष्ठन्चक्षुर्वेषापी नार्यं ऊनकुलोदिनो ।

राजदूताश्चक्षुः कुहि वास उपेक्षति ॥

- 412 ते पेसिता राजद्वृता पिडितो अनुबन्धिसुं ।
कुहिं गमिस्सति भिक्षु कथं वासो भविस्सति ॥ ८ ॥
- 413 सपदानं चरमानो गुत्तदारो सुसंवुतो ।
खिप्पं पत्तं अपूरोसि संपजानो पतिस्सतो ॥ ९ ॥
- 414 स पिण्डचारं चरित्वा निक्खम्म नगरा मुनि ।
पण्डवं आमिहरोसि एत्थ वासो भविस्सति ॥ १० ॥
- 416 दिस्वान वासूपगतं ततो दूता उपाविहुं ।
एको च दूतो आगन्त्वा राजिनो पटिवेदयि ॥ ११ ॥
- 416 एष भिक्षु महाराज पण्डवस्स पुरव्वतो ।
निसिज्जो व्यग्घसमोऽव स्सीहोऽव गिरिगम्भरे ॥ १२ ॥
- 417 सुत्वान दूतवचनं भद्धानेन खत्तियो ।
तरमानरूपो निप्पासि येन पण्डवपब्बतो ॥ १३ ॥
- 418 स यानभूमिं यायित्वा याना ओरुप्प खत्तियो ।
पत्तिको उपसकम्म आसज्ज ने उपाविसि ॥ १४ ॥

- 412 cf. *ibid* ततो न सादिशिता दूता पृथगो अनुबन्धिसु ।
गमिष्यति कहिं भिक्षु. कहिं वास उपेक्ष्यति ॥
- 414-416 cf. *Mvu*. II. 198. & 13+14-17+18+20+.
- पिण्डाये चार चरित्वा निक्कम्मे नगरान्मुनिः ।
पण्डवं अभिसेरोसि अथ वासो भविष्यति ॥
ज्ञात्वा च वासोपगतं एको दूतो उपाविशत् ।
अपतो सिमन्तवागम्य राजा आरोचये तदा ॥
एष भिक्षु महाराज पण्डवस्मिं प्रस्तत ।
निषण्णो वृक्षघुलस्मिन्निह वा गिरिदुर्गस्मि ॥
- 417a cf. *Mvu*. IX. 198. 21+. ततो च राजा त्वरमानो.
- 418 cf. *Mvu* II. 198. 8+9+10+.
- यानातो भीतरित्वान पदसा उपसकमे ।
सारावणीं (च. ३. साराणीयं) कथं कृत्वा एकमन्त्रे उपाविशे ॥
निरय मन्त्रो राजा॥

- 419 निसज्ज राजा सम्मोदि कथ साराणिय ततो ।
 कथ सो वीतिसारेत्वा इममत्थ अभासथ- ॥ १५ ॥
- 420 युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्तिके सुसु ।
 वण्णारोहेन सपन्नो जातिमा विद्य सत्तियो ॥ १६ ॥
- 421 सोभयन्तो अनीकग्ग नागसघपुरस्सतो ।
 वदामि भोगे भुजस्सु जाति चऽमत्ताहि पुच्छिता ॥ १७ ॥
- 422 उज्जु जनपदो राजा हिमवन्तस्स पस्सतो ।
 धनवित्थियेन सपन्नो कोसलेसु निकेतिनो ॥ १८ ॥
- 423 आदिच्चो नाम गोत्तेन साकियो नाम जातिया ।
 तम्हा कुला पञ्चजितो (ऽम्हि रार्ज) न कामे अभिपत्थय ॥ १९ ॥
- 424 कामेस्वादीनव दिस्वा नेस्सम्म ददु सेमतो ।
 पधानाय गमिस्सामि एत्थ मे रज्जति मनोऽति ॥ २० ॥
- पञ्चज्यासुत निद्रित ।

१ रो०-साराणिय २ सा०-पठमुप्पत्तिया ३ सा०-जानपदो ४ म०-
 आदिचो ५ म०-साकियो ६ म०-Omitted

- 419^d cf Mvu II 199 10^b कथिसं व अण्णमापनि ।
 420^{a+b} cf J 538^{a+b} युवा च दहरो चासि पठमुप्पानना सुसु ।
 421^{c+d}=Mvu II 199 1^o वदामि भोगे भुजस्सु जाति चामत्ताहि पुच्छिता ।
 422 cf Mvu II 199 14+15
 निजजनपदो राजा हिमवन्तस्य पाश्वत ।
 धनवीर्येण सपन्नो कोसलेषु निवासितो ॥

ibid 16+17

- आदित्या नाम गोत्रेण शाक्यो नाम जातिय ।
 ततो कुला प्रजितोऽहं न कामे अभिप्राथय ।
 , ibid 18^a मज्झाय गमिस्सामि १०^{a+b} नेस्सम्म ददुल्लेपता ।
 424^{a+b}=Thag 458^{a+b}=1big

- 29 दुग्गो मग्गो पघानाय दुक्करो दुरमिसंभवो ।
इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥
- 30 तं तथावादिनं मारं भगवा एतद्वद्वि ।
पमत्तवन्धु पापिम येनत्थेन इधागतो ॥ ६ ॥
- 431 अणुमत्तेनऽपि पुञ्ज्जेन अत्थो मग्गं न विज्जति ।
येसं च अत्थो पुञ्ज्जानं ते मारो वत्तुमहरति ॥ ७ ॥
- 432 अत्थि सद्धा तंतो विरियं पञ्जा च मम विज्जति ।
एवं मे पहितत्तेऽपि किं जीवमनुपुच्छेसि ॥ ८ ॥

१ सी०-एतद्वद्वि. २ म०-तपो. ३ म०-जीवमनुपुच्छय.

429 cf. Mvu I. 238 13+14.

दूर आशा प्रहाणस्य दुक्करं दुरमिसंभूतं ।
इमं वाचं मणे मारो बोधिसत्त्वस्य सन्तिके ।
L. V. XVIII. (261. 14+15).
दु ख मार्यं प्रहाणस्य दुक्करं चित्तनिग्रहं ।
इमं वाचं तदा मारो बोधिसत्त्वमयावसीत् ॥

30 cf. Mvu. II. 238. 15+16.

त तथा इदानीं मार बोधिसत्त्वोऽध्यमावत ।
कृण्वन्धु पापिमं नाहं पुण्यार्थिको इहागत ॥

ibid. 405. 18+19.

तथावादिनं च मार बोधिसत्त्वोऽध्यमावति ।
प्रमत्तबुद्धिं पापिमं कस्य अर्थं इहागत ॥

L. V. XVIII. 9.

त तथावादिनं मार बोधिसत्त्वस्ततोऽवसीत् ।
प्रमत्तबन्धो पापीयं ह्येनार्थेन त्वमागत ॥

Mvu II. 238 17+18.

अणुमात्रे पुण्ये अर्थो मग्गं न विद्यते ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथं तस्मात् न वदेत्ति ॥

L. V. XVIII. 9.

अणुमात्रं हि मे पुण्येऽर्थो मारं न विद्यते ।
अर्थो येषां तु पुण्येन तानेव वत्तुमहरति ॥

*+b. cf. Mvu. II 239. 9.

अस्ति पुण्यं तथा वीर्यं महाऽपि मम विद्यते ।
L. V. XVIII. 14.
अस्ति पुण्यं तथा वीर्यं महाऽपि मम विद्यते ।

- 433 नदीनामपि सोतानि अथ वातो विस्रोतये ।
किं च मे पहितत्तरस लोहित नूपसुत्तये ॥ ९ ॥
- 434 लोहिते सुसमानमिहि पित्त सेम्ह च सुत्तति ।
मसेसु सीयमानेसु भिग्यो चित्त पसीदति ।
भिग्या सति च पञ्जा च समाधि मम तिष्ठति ॥ १० ॥
- 435 तस्स मेऽव विहरतो पत्तसुत्तमवेदन ।
कामे नापेदसते चित्त पत्त सत्तस्स सुद्धत ॥ ११ ॥
- 436 कामा ते पठमा सेना वुत्तिया अरति वुच्चाति ।
तत्तिया खुप्पिपासा ते चतुर्थी तण्हा पवुच्चति ॥ १२ ॥

१ सी०, म० - किंवि २ म - सट्ठस्स

433 of Mva II 239 1+2

नदीनामपि श्रोतांति अथ वातोऽव शोषयेत् ।
किं मम ग्रहिताभस्य शोणित गोपशोषये ।

L V XVIII¹¹

श्रोतांस्पपि नदीनां हि वायुरेव विशोषयेत् ।
किं पुनः शोषयेत् कार्यं शोणितं ग्रहितात्मनाम् ॥

434 of Mva II 239 3+5+8

शरीर उपशुष्यति पित्तं श्लेष्म च वानजम् ।
मांसेहि क्षीणमायेहि श्रूयो चित्तं प्रसीदति ।
श्रूयो वृत्ति च धीर्यं च समाधि ज्ञानतिष्ठति ।

L V XVIII¹¹ (362 3-5)

शोणिते तु विशुष्ये वे ततो मांसं विशुष्यति ।
मांसिदुः सीयमाणदुः श्रूयमिदं प्रसीदति ।
श्रूयच्छर्दं च धीर्यं च समाधिश्चावतिष्ठते ।

435 of Mva II, 239 7+8

तस्य चेहं विहरतो धामस्य उत्तमं पदम् ।
नायमत्र क्षणे कार्यं वरस्य सत्त्वस्य शुद्धताम् ।

L V XVIII¹¹ (262 6+7)

तस्यैव मे विहरणं धामस्योत्तमचैतनाम् ।
चित्तं नापेक्षते कार्यं वरस्य सत्त्वस्य शुद्धताम् ॥

436=N= IV¹⁴ 90 etc of Mva II 240 3+4

कामा ते प्रथमा सेना द्वितीया आरति वुच्चति ।
तृतीया खुप्पिपासा च चतुर्थी वृष्णा वुच्चति ॥ (११ प्रवृत्त्यति)

L V XVIII¹¹ (262 14+15)

कामास्ते प्रथमा सेना द्वितीया आरतिवृत्तिः ।
तृतीया खुप्पिपासा ते वृष्णा सेना चतुर्थिका ॥

- 437 पञ्चमं धीनमिद्धं ते छट्ठा भीरुपनुब्रूति ।
 सप्तमी विचिकिच्छा तं मक्खो धंभो ते अट्ठमो ॥ १३ ॥
 438 लभो सिलोको सक्कारो मिच्छालद्धो च यो यतो ।
 यो चत्तान समुक्कंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
 39 एसा नमुचि ते मेना कण्हस्सामिप्पहारिणी ।
 न त असुरो जिनाति जेत्वा च लभते सुखं ॥ १५ ॥
 140 एस मुअं परिहरे धिरत्थु इध जीवितं ।
 संगामे मे मतं सेय्यो ये च जीवे पराजितो ॥ १६ ॥

१ रो०-० हारणी.

437=N^m IV¹² (90)=N^c VIII¹² (107) of Mvu II 240 5+6.

पञ्चमा स्त्वनमिद्धं ते षष्ठी भीरु प्रनुब्रूति ।

सप्तमा विचिकिच्छा ते मानार्थो भोति अट्ठमा ॥

L V. XVIII¹². (262. 16+17.)

पञ्चमो स्त्वनमिद्धं ते मय षष्ठी निरुच्यते ।

सप्तमी विचिकिच्छा ते क्रोधमत्सौ तयाट्ठमी ॥

438a=J 477^a, 438 cf L V. XVIII¹² (262 16+19.)

लोमब्भोको च संस्कारो मिच्छालद्धं च यद्यश ।

आत्मानं यश्च उत्कर्षयथ ते ध्वंसयेत् पराम् ॥

438a+b cf. Mvu. II 240. 7.

लोभो ति लोको संस्कारो मिच्छालद्धो च यो यतो ॥

438c+d=132a+b, 439 of Mvu. II 240. 8a+10.

एसा नमुचिनो सेना

न तामच्छरो जयति जित्वा वा मनुशोचति ।

L V. XVIII¹² a+b+16a+b. (262. 20+12.)

एसा हि नमुचे सेना कृष्णबन्धो प्रतापिन ।

नाच्छरो जायते सेना जित्वा येना न मन्थते ॥

440a Gobhila II 10 37.

त्रि प्रदक्षिणां सुअमेखलां परिहरत् ।

Kāty. Śr II 2. 7. 1.

सुअयोक्त्रेण त्रिभुता परिहरति ।

Śat Br III. 2. 1 10. अथ मेखलां परिहर ते ।

13 सुअवक्षेनान्वला भवति, 14 तौ परिहरते ।

cf L V XVIII¹² (262 10+12.)

वर सुत्थु प्राणहरो धिग्प्राभ्यं नोवजीवितम् ।

संप्रभं मरणं मेयो यश्च जीवित्पराजित ॥

440a+b Mvu II 239 12

एषो सज्जो प्राणहरो धिग्प्राभ्यं नो च जीवितम् ।

- 441 पगाद्धा एत्थ न दिस्सन्ति एके समणब्राह्मणा ।
तं च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति सुव्वता ॥ १७ ॥
- 442 समन्ता घजिनिं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
युद्धाय पुच्चगच्छामि मा मे ठाना अचावयि ॥ १८ ॥
- 443 ये तेऽतं नप्पसहन्ति तेमं लोको सदेवको ।
ते ते पड्जाय गच्छामि आमं पत्तंय अस्मनो ॥ १९ ॥
- 444 वसिं क्त्वा न संकप्पं सतिं च सुप्पतिट्ठितं ।
रुट्ठा रुट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुट्ठु ॥ २० ॥
- 445 ते अप्पमत्ता पहित्ता मम सासनकारका ।
अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गत्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥

१ तो०-अम्भुना.

440c+d = Thsg. 194c+d.

441a+b cf. Mva. II. 240. 9.

प्रगाढा अत्र दृश्यन्ते एके भगवन्ब्राह्मणाः ।

L. V. XVIII¹⁰c+d. (282. 21.)

अवापगाढा दृश्यन्ते एते भगवन्ब्राह्मणाः ।

441c+d of. J. 404¹⁰c+d.

ते मग्गे पटिपज्जिस्सो येन गच्छन्ति सुव्वत' ।

442 of. Mva. II. 239. 18+240. 1.

रुट्ठा नयुत्तिनो सेनां सक्कद्धी उत्तुत्तध्वजाय ।

युद्धाय पतिव्याप्तामि माहं क्षान्ताय उपायिणे ।

443 cf. L. V. XVIII¹¹. (282. 22+283. 1.)

या ते सेना पर्ययन्ति लोकं एनं सदेवकं ।

मेत्स्वामि प्रजाया तां ते आमपारं इमाप्सुना ।

c+d. Mva. II. 240. 11. तां प्रजाय ते मेत्स्वामि आमपारं य अम्भुना ।

444 cf. Mva. II. 240. 12-13.

वशीकृतित्वा न शाल्य कृत्वा रूपस्थितां सृणिं ।

आलम्ब्यरीयो निदुस्सो विनेय्य भापकाप्पि दु ॥

L. V. XVIII¹². (283. 2+3.)

सृणिं रूपस्थितां कृत्वा वशीं चैव क्षमाविताय ।

क्षेपजालं परिष्सापि किं करिष्सापि दुप्पेते ॥

445 c+d, of. Mva. II. 240. 16. गंढानि ते अकामस्स वरं दुस्सं निष्कापि ।

- 446 सत्त वस्सानि^१ भगवन्तं अनुवन्धिं पदापदं ।
 ओतारं नाधिगाच्छिस्तं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
- 447 मेद्वण्णं^२ पासाणं वायसो अनुपरियगां ।
 अपेत्य सुदु विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
- 448 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
 काको^३ सेलगासैज्ज निब्बिजापेम गोतमं ॥ २४ ॥
- 449 तस्स सौकंपरेतस्स वीणा कच्छा अभस्सथ ।
 ततो सो दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्तरधायथाति ॥ २५ ॥
- पधानसुत्तं निद्धितं ।

29.

[३. सुभासितसुत्तं].

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने ... पे०
 ... भगवा एतद्वोच—चतूहि भिक्खवे अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति,
 न दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जां च विज्झूनें । कतमेहि चतूहि । इध
 भिक्खवे भिक्खु सुभासितं येव भासति नो दुब्भासितं, धम्म येव भासति नो
 अधम्मं, पियं येव भासति नो अपियं, सच्चं येव भासति नो आलिकं । इमेहि सो
 भिक्खवे चतूहि अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता,
 अनवज्जा च अननुवज्जां च विज्झूनें^४ति ।

इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतद्वोच सत्था—

१ म०—सत्तवस्स. २ म०—अनुरायणा. ३ सी०—मेल्मावज्ज ✓
 सं. नि. I. 124^८. 127¹⁷. गोतमा । ४ म०—अनुवज्ज ।

- 446b cf Mvu III 204^{10b}. अनुपज्जा पदं एदं ।
 446d cf Mvu I 205 18^b संबुद्धस्स भीमता ।
 447-448 = c IV 3-4 101⁴³ (I 121.)
 449 = 8 IV 3 3 22 (I 122.) cf Mvu II 210 16+17.
 तस्य शौर्यपरीतरस्य विजतां गच्छिउ उच्छिन्ति ।
 ता^५ दुर्वनो यक्खा नवैयान्तरहायिया ॥
 449c+d = M 30^{2c+d} = Thag 11^{2c+d}

- 450 सुभासितं उत्तममाहु सन्तो । धम्मं भणे नाधम्मं तं दुतियं ।
 पियं भणे नाप्पियं तं ततियं । सच्चं भणे नालिकं तं चतुत्थं ऽति ॥ १ ॥
 अथ सो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकंसं चीवरं कत्वा येन
 भगवा , तेनञ्जलिं पणामेवा भगवन्त एतद्वोच-पटिभाति मे सुगताति ।
 पटिभातु तं वंगीसाति भगवा अवोच । अथ सो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं
 सम्मुखा साहृप्पाहि गाथाहि अमित्यवि—
 451 तमेव भासं भासेप्य यायत्तानं न तापये ।
 परे च न विहिंसेप्य सा वे वाचा सुभासिता ॥ २ ॥
 452 पियवाचमेव भासेप्य या वाचा पटिनन्दिता ।
 ये अनादाय पापानि परेसं भासते पियं ॥ ३ ॥
 453 सच्चं वे अमता वाचा एस धम्मो सनन्तनो ।
 सच्चं अत्थे च धम्मे च आहु सन्तो पतिट्ठिता ॥ ४ ॥
 454 यं बुद्धो भासती वाचं खेमं निज्वाणपत्तिया ।
 दुयसस्सन्ताकिरिपाय सा वे वाचानमुत्तमा ऽति ॥ ५ ॥
 सुभासितमुत्तं निट्ठितं ।

30.

[४. सुन्दरिभारद्वाजसुत्तं.]

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु विहरति सुन्दरिकाय नदिया
 तीरे । तेन सो पन समयेन सुन्दरिभारद्वाजो ब्राह्मणो सुन्दरिकाय नदिया
 तीरे अग्निं जुहति, अग्निहुतं परिचरति । अथ सो सुन्दरिभारद्वाजो ब्राह्मणो
 अग्निं जुहत्वा अग्निहुतं परिचरित्वा, उट्ठायासना समन्ता चतुदिसा अनुविलो-
 कोसि-को नु सो इमं हव्यसेसं भुजेय्याति । अहसा सो सुन्दरिभारद्वाजो
 ब्राह्मणो भगवन्तं अविदूरे अज्जतरास्मिं रुक्खमूले ससीसं पारुपतं निसिन्नं,
 दिस्वान वामेन हत्थेन हव्यसेसं गहेत्वा, दक्खिण्णेन हत्थेन कमण्डलुं गहेत्वा,

१ म०-भासति २ बु०-प्रादासमुत्त. ३ म०-हव्यं.

450=8. VIII 5 6.

Oomp. सत्थं ह्वात् पियं ह्वात् । न ह्वात् सत्थपपियम् ।

पियं च वाद्वतं ह्वात् । एष धर्मं सनानन ॥

451-454=8 VIII. 5. 914.

452+4b Thag. 1228 of J. 546112

(VI. 412) मासन्तु सुत्ता वाचा या वाचा पटिनन्दिता ।

451-54=Thag 1220-1230

येन भगवा तेनुपसंकमि । अथ सो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजस माह्वणस
पदसद्देन सीधं चिरि । अथ सो सुन्दरिकभारद्वाजो माह्वणो, मुण्डो अयं मयं,
मुण्डको अयं मयंऽति, ततोऽव पुन निवर्तितुकामो अहोसि । अथ सो
सुन्दरिकभारद्वाजस माह्वणस एतदहोसि-मुण्डाऽपि हि इधेकञ्चे माह्वणा
भवन्ति, यन्नुनाहं उपसंकमित्वा जातिं पुच्छेय्यंऽति । अथ सो सुन्दरिक-
भारद्वाजो माह्वणो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदोच-
क्रिञ्चो भवंऽति । अथ सो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजं माह्वण गाथाहि
अज्झमासि—

456 न माह्वणो नोऽहि न राजपुत्तो । न वेस्सायनो उदं कोचि नोऽहि ।
गोत्तं परिज्जाय पुत्तज्जनान । अकिञ्चनो मन्त चरामि लोके ॥ १ ॥

458 संघाटिवासी अगहो चरामि । निवुत्तकेसो अभिनिच्चुत्ततो ।
अलिप्पमानो इध माणवेहि । अकल्लं मं (माह्वण) पुच्छति गोत्तपज्जं ॥ २ ॥

57 पुच्छन्ति वे भो माह्वणा माह्वणेहि । सह माह्वणो नो भवंऽति ।
माह्वणो चे त्वं ब्रूसि मं च ब्रूसि अमाह्वणं ।
ते सावित्तिं पुच्छामि तिपदं चतुर्वीसतस्सरं ॥ ३ ॥

158 किं निरिस्ता इसयो मनुजा सत्तिया माह्वणा । देवतानं यज्जमकप्पयिंसु
पुय इध लोके ।

यदन्तागू वेदगू यज्जकाले । यस्साहुतिं लभे तस्सिज्जेऽति मूमि ॥ ४ ॥

459 अद्धा हि तस्स हुतभिज्जे (ति माह्वणो) । यं तादिंसं वेदगुं अइसाम ।
तुम्हाविसानं हि अइस्तनेन । अज्जो जनो मुज्जति पूज्जासं ॥ ५ ॥

460 तस्मातिह त्वं माह्वण अत्थेन । अत्थिको उपसंकम्म पुच्छ ।
सन्तं विधुमै आनिधं निरासं । अप्पेविध अभिविन्दे सुमेधं ॥ ६ ॥

१ म०-जु२. २ सं०, रो०, पु०-अगिहो. ३ म०-अकल्ल. ४ रो०-पुत्तिउ.

458a+b=1013c+d 458b=1044b=1045b.

459 cf S N 479 cf S VII 1. 9 10

अद्धा हावेइ हाहुत यय विहं । यं तादिसे वेदगुं अइसामि ।
तुम्हाविसानं हि अइस्तनेन । अज्जो जना मुज्जति इइमेसे ॥

401 यज्जे रताहं (भो गोतम) यज्जं यिहुकामो ।

नाहं पजानोमि अनुसासतु मं भवं । यत्थं द्रुतं इज्जते बूहि मे तं ॥ ७ ॥
तेन हि त्वं ब्राह्मण ओदहस्सु सोतं धम्मं ते वेसिस्सामि—

402 मा जाति पुच्छ चरण च पुच्छ । कट्ठा हवे जायति जातवेदो ।

नीचा कुलीनोऽपि मुनी धितीमा । आजानियो होति हिरीनिसेधो ॥ ८ ॥

403 सच्चेन दन्तो दमसा उपेतो । वेदन्तगू वुसितब्रह्मचरियो ।

कालेन ताहि हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ९ ॥

404 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति । सुसञ्ञतत्ता तसरंऽव उज्जु ।

कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १० ॥

405 ये धीतरागा सुसमाहितान्द्रिया । चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।

कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ ११ ॥

406 असज्जमाना विचरन्ति लोके । सदा सता हित्वा ममायितानि ।

कालेन तेषु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥

407 यो कामे हित्वा अभिभुज्य चारी । यो वेदि जातिमरणस्स अन्तं ।

परिनिब्बुतो उवकरहदोऽव सीतो । तथागतो अरहति पूरळास ॥ १३ ॥

408 समो समेहि विसमेहि दूरे । तथागतो होति अनन्तपञ्ञो ।

अनूपालितो इध वा हुं वा । तथागतो अरहति पूरळासं ॥ १४ ॥

409 यस्मि न माया वसती न मानो । यो धीतलोभो अममो निरासो ।

पनुण्णकोधो अभिनिब्बुतत्तो । यो ब्राह्मणो सोकमलं अहासि ।

तथागतो अहरति पूरळासं ॥ १५ ॥

१ रो०-अगिहा २ रो०-तो

402-403 = S VII 1 9. 91+2 a+b

413c+d = 503c+d 464-465 = 497-498

463a+b cf J 2, (पच्छु०) 2c+d

450a+b cf 411d cf 169a d. cf Ud III 6. cf. Mvu III 418 13-16.

यस्मि न माया वसति न मान । यो धीतरागो अविषो निरासो ।
प्रनुण्णकोधो अभिनिब्बुतात्मा । सो ब्राह्मणो स भगवो स भिउ ॥

- 470 निवेष्टनं यो मनसो अदासि । परिगृहा यस्य न सन्ति केचि ।
 अनुपादियानो इध वा हुरं वा । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ १९ ॥
- 471 समाहितो यो उदतारि ओषं । धम्मं चऽआसि परमाय दिट्ठिया ।
 रीणासवो अन्तिमवेहधारी । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ १७ ॥
- 472 भवासवा यस्य वची सारा च । विधूयिता अत्यगता न सन्ति ।
 स वेदगू सन्नधि विष्वमुत्तो । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ १८ ॥
- 473 संगतिगो यस्य न सन्ति संग । यो मानसत्तेसु अमानसतो ।
 दुस्सं परिज्झाय सत्तेनवत्थुं । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ १९ ॥
- 474 आसं अविस्साय विरेकदस्सी । परवेदिंयं दिट्ठिमुपातिवन्नो ।
 आरम्भणा यस्य न सन्ति केचि । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ २० ॥
- 475 परोवरा यस्य समेच्च धम्मा । विधूयिता अत्यगता न सन्ति ।
 सन्तो उपादानराये विमुत्तो । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ २१ ॥
- 476 संयोजनं जातिरयन्तवस्सी । योऽपानुदि रागयं असेसं ।
 सुद्धो निदोसो विमलो अकाये । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ २२ ॥
- 477 यो अत्तनाऽनानं नानुपस्सवि । समाहितो उज्जगतो डित्तो ।
 स वे अनेगो असिलो अकंसो । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ २३ ॥
- 478 मोहन्तरा यस्य न सन्ति केचि । सत्तेसु धम्मेसु च आगदामी ।
 सरिरं च अन्तिमं धारेति । पत्तो च सम्बोधिमनुत्तर सिवं ।
 एतावता यस्सत्तस मुद्धि । तथागतो अरहति पूज्यासं ॥ २४ ॥
- 479 हुतं च मण्हं हुतमयु सच्चं । यं तादिमं वेदयुनं अल्लयं ।
 वज्रा हि सत्ति पटिगण्ठातु मे भगवा । मुअनु मे भगवा पूज्यासं ॥ २५ ॥

१ सी०-अकामो.

470c=Dhp 20. 472b=S XXXVI. 6. 12. (IV. 210.) A.
 VIII 5. 21. (IV. 237.)

471a+b=A. IV. 5. 21a-b. 472d cf. VV. 81, 82. 472e cf. 872d, 872e.

470d. 471 cf S VII. 1 0. 10+11+12. (I 193)

उज्जत्तं यत् सीयन्ता माकन्ती मये ।

- 480 गाथाभिगीतं मे अभोजनेष्यं । संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥ २६ ॥
- 481 अञ्जेन च केवलिनं महेसिं । स्त्रीणासर्वं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।
अञ्जेन पानेन उपट्ठहस्सु । खेत्तं हि तं पुञ्जपेक्खस्स होति ॥ २७ ॥
- 482 साधाहं भगवा तथा विजञ्जं । यो दक्खिण भुंजेय्य मादिसस्स ।
यं यञ्जकाले परियेसमानो । पप्पुय्य तव सासनं ॥ २८ ॥
- 483 सारम्भा यस्स विगता चित्ते यस्स अनाविलं ।
विप्पमुत्तो च कामेहि थीनं यस्स पनूदितं ॥ २९ ॥
- 484 सीमन्तानं विनेन्तारं जातिमरणकोविदं ।
मुनिं मोनेय्यसंपन्नं तादिसं यञ्जमागतं ॥ ३० ॥
- 485 भकुटिं विनायित्वान पंजलिक्का नमस्सथ ।
पूजेथ अन्नपानेन एनं इज्झन्ति दक्खिणा ॥ ३१ ॥
- 486 बुद्धो भवं अरहति पुरब्बासं । पुञ्जम्भेत्तमनुत्तरं ।
आयोगो सब्बलोकस्स । भोतो दिञ्जं महप्फलंऽति ॥ ३२ ॥

अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिकन्तं
भो गोतम...पे०...अनेकपरियायेन धम्मो पक्कासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं
सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुसंपं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके
पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंऽति । अलत्थ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो...पे०
...अरहतं अहोसीति ।

सुन्दरिकभारद्वाजमुत्तं निदितं ।

480-481 = 81-82. 484c = A. III. 120c.

485d cf. S. VI* 2.3. 123d. एवं इज्झति दक्खिणा.

486b = S XI. 1. 3. 183d = Thag 1177 = Tbig 287b.

486b+c cf. Thag. 586a+c. 186d cf. 191 .

31

[५. माघसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति मिञ्झकूटे पञ्चते
अथ सो माघो माणवो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवता सन्धिं
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसीजो सो माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—अहं हि भो गोतम दायको
दानपति वदञ्छू याचयोगो, धम्मेन भोगे परियेसामि, धम्मेन भोगे
परियेसित्वा धम्मलब्धेहि भोगेहि धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददामि, द्विजं
पि ददामि, तिण्णं पि ददामि, चतुज्जं पि ददामि, पंचज्जं पि ददामि,
छन्नं पि ददामि, सत्तन्नं पि ददामि, अट्ठज्जं पि ददामि, नवज्जं पि ददामि,
दसज्जं पि ददामि, बीसायऽपि ददामि, तिसायऽपि ददामि, चत्तारीसायऽपि
ददामि, पञ्चासायऽपि ददामि, सतस्सऽपि ददामि, भिज्ज्योऽपि ददामि;
कच्चहं भो गोतम एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुज्जं पसवामीति । तच्च
त्वं माणव एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुज्जं पसवसि । यो सो माणव
दायको दानपति वदञ्छू याचयोगो धम्मेन भोगे परियेसति, धम्मेन भोगे
परियेसित्वा धम्मलब्धेहि भोगेहि धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददाति...पे०...
सतस्स पि ददाति, भिज्ज्योऽपि ददाति, बहं सो पुज्जं पसवतीति । अथ सो
माघो माणवो भगवन्तं गाथाय अञ्जभासि—

487 पुच्छामहं भो गोतमं वदञ्छं (इति माघो माणवो) । कासायवासिं अगहं
चरन्तं ।

यो याचयोगो दानपति गहट्ठो । पुज्जत्थिको यजति पुज्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । कथं हुतं यजमानस्स गुज्जे ॥ १ ॥

488 (यो) याचयोगो दानपति गहट्ठो (माघाति भगवा) । पुज्जत्थिको
यजति पुज्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । आराधये दक्षिणेष्ये हि तादि ॥ २ ॥

489 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माणवो) । पुज्जत्थिको यजति
पुज्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं । अयस्माहि मे भगवा दक्षिणेष्ये ॥ ३ ॥

- 490 ये वे असत्ता विचरन्ति लोके । अकिञ्चना केवलिनो यतता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ४ ॥
- 491 ये सब्बसंयोजनबंधनाच्छिदा । दन्ता विमुत्ता अनिषा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ५ ॥
- 492 ये सब्बसंयोजनविष्यमुत्ता । दन्ता विमुत्ता अनिषा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ६ ॥
- 493 रागं च दोसं च पहाय मोहं । सीणासवा बुद्धितब्रह्मचरिया ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ७ ॥
- 494 येसु न माया वसती न मर्नो । ये वीतलोभा अममा निरासा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ८ ॥
- 495 ये चे न तण्हासु उपातिपत्ता । वितरेय्य ओषं अममा चरन्ति ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ९ ॥
- 496 येसं तण्हा नत्थि कुहिधि लोके । भवामवाय इष वा हुं वा ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ १० ॥
- 497 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति । सुसज्जतत्ता तसरंज्ज उज्जुं ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ ११ ॥
- 498 ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया । चन्द्रोऽथ राहुगहणा पमुत्ता ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥

१ म०—Add सीणासवा बुद्धितब्रह्मचरिया । instead of the second quarter given above.

कालेन तेसु..... ।

२ म०—A fresh stanza begins with this line.

ये वीतलोभा अममा निरासा । सीणासवा बुद्धितब्रह्मचरिया ।

कालेन तेसु..... ।

३ रो०—Insert तु after येत. ४ रो०—उज्जु. म०—उज्जु.

- 499 समिताविनो वीतरागा अकोपा । येसं गति नत्थि इध विप्पहाय ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १२ ॥
- 500 जहेत्वा जातिमरणं असेसं । कथं कथं सङ्गमुपातिवत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १४ ॥
- 501 ये अत्तदीपा विचरन्ति लोके । अकिंचना सच्चधि विप्पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १५ ॥
- 502 ये हेत्थं जानन्ति यथातथा इदं । अयमन्तिमा नत्थि पुनञ्जवोति ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १६ ॥
- 503 यो वेदगू ज्ञानरतो सतीमां । संबोधिपत्तो सरणं बहुजं ।
 कालेन तस्मिं हव्यं पवेच्छे । यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥ १७ ॥
- 504 अद्धा अमोघा मम पुच्छना अहु । अक्खासि मे भगवा दक्खिणेय्ये ।
 त्वं हेत्थं जानासि यथातथा इदं । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ १८ ॥
- 505 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माघो माणघो) । पुञ्ञत्थिको
 यजति पुञ्ञपेक्खो ।
 इदं परेसं इध अन्नपानं । अक्खाहि मे भगवा यञ्ञसंपदं ॥ १९ ॥
- 506 यजस्सु यजमानो (माघा ति भगवा) । सञ्जथ च विप्पसादेहि चित्तं ।
 आरम्भणं यजमानस्स यञ्ञं । एत्थ पतिट्ठाय जहाति दोसं ॥ २० ॥
- 507 सो वीतरागो पविनेय्यं दोसं । मेत्तं चित्तं भावयं अप्पमाणं ।
 रत्तिं दिवं सततं अप्पमत्तो । सन्वा दिसा करते अप्पमज्झं ॥ २१ ॥
- 508 को सुज्झति मुञ्जति बज्झति च । केनऽत्तना गच्छति ब्रह्मलोकं ।
 अजानसो मे मुनि बूहि पुट्ठो । भगवा हि मे सक्खि ब्रह्मज्झ दिट्ठो ।
 तुवं हि नो ब्रह्मसमोऽति सच्चं । कथं उपपज्जति ब्रह्मलोकं (जुतीमां) ॥ २२ ॥

१ सी०-एत्थ २ म०-सतिमा. ३ प०-पञ्ञो. ४ म०-यो. ५ म०-
 स विनेय्य. ६ सी० जुतिमा, म०-जुतिम.

502 Prose from Dīgha XIV. 1. 29. = M. 123.

अयमन्तिमा जानि नत्थि दानि पुनञ्जवो. 504d cf. 1052f.

507 a+b of. J. 5225a+b cf. Mvu. III 373. 10+11.

सो वीतरागो दृक्चिदीतदोषो । मेवाभाषनी भाषये अप्रमत्तो

509 यो यजति तिविधं यज्जस्रपदं (माघाति भगवा) । आराधये दक्षिणेण्ये
हि तादि ।

एवं यजित्वा सम्मा याचयोगो । उप्पज्जति ब्रह्मलोकंऽति ब्रूमीति ॥२६॥

एवं वुत्ते माघो माणवो भगवन्तं एतद्वोच-अभिकन्तं मां गोतम-...
पे०... अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंऽति ।

माघसुत्तं निट्ठितं

32.

[६. सभियसुत्तं.]*

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेल्लवने कलन्धक-
निवापे । तेन सो पत समयेन सभियस्स परिव्वाजकस्स पुराणसालोहिताय
देवताय पञ्हे उद्दिट्ठा होन्ति-यो ते सभिय समणो वा ब्राह्मणो वा इमे
पञ्हे पुट्ठो व्याकरोति, तस्स सन्निके ब्रह्मचरियं चरेय्यासीति । अथ सो
सभियो परिव्वाजको तस्सा देवताय सन्निके ते पञ्हे उग्गहेत्वा, ये ते समण-
बाम्हाणा संधिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यत्तास्सिनो तित्थकरा साधु-
सम्मता बहुजनस्स, सेय्यधीदं-पूणो कस्सपो, मक्खलि गोसालो, अजितो
केसकंबली, पकुथी कच्चायनो, संजयो वेल्लट्ठिपुत्तो, निगण्डो नातपुत्तो, ते
उपसंक्रमित्वा ते पञ्हे पुच्छन्ति । ते सभियेन परिव्वाजकेन पञ्हे पुट्ठा न
संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च
सभियं येव परिव्वाजकं पटिपुच्छन्ति । अथ सो सभियस्स परिव्वाज-
कस्स एतद्दहोसि-ये सो ते भोन्तो समणब्राह्मणा संधिनो गणिनो
गणाचरिया ज्ञाता यत्तास्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स,
सेय्यधीदं-पूणो कस्सपो...वे०.....निगण्डो नातपुत्तो, ते मया
पञ्हे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च
पातुकरोन्ति, अपि च मज्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति; यन्नूनाहं हीनायत्तित्वा
कामे परिमुञ्चेय्यंऽति । अथ सो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतद्दहोसि-अयंऽपि

१ सी०, ५०-केसकंबली २ सी०-ककुथी, ३ म०-वेल्लट्ठ, ४ सी०-
गाथपुत्तो. म०-नाट.

समणो गोतमो संधी चेव गणी च गणाचरियो च ज्ञातो यसस्सी तित्थकरो
 साधुसम्मतो बहुजनस्स; यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंक्रमित्वा इमे पञ्हे
 पुच्छेय्यंति । अथ सो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतद्दहोसि-येऽपि सो
 ते भोन्तो समणब्राह्मणा जिण्णा बुद्धा महत्तका अद्गता वयो अनुपत्ता
 येरा रत्तञ्जू चिरपञ्चजिता संधिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यससिनो
 तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स, रोय्ययीदं- पूरणो कस्सपो...पे०...
 निगण्ठो नातपुत्तो, तेऽपि मया पञ्हे पुढा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च
 दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च मज्जेनेत्य पट्टिपुच्छन्ति । किं
 एन मे समणो गोतमो इमे पञ्हे पुट्ठो व्याकरिस्सति । समणो हि गोतमो दहरो
 चेव जातिया नवो च पञ्चजायाति । अथ सो सभियस्स परिव्वाजकस्स एत-
 दहोसि-समणो खो दहरोऽति न उज्जातच्चो न परिभोतच्चो । दहरोऽपि चे समणो
 होति, सो होति महिद्धिको महानुभावो, यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसं-
 मित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यंति । अथ सो सभियो परिव्वाजको येन राजगहं
 तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं वेळुवनं कल-
 न्दकनिवापो येन भगवा तेनुपसंक्रमे, उपसंक्रमित्वा भगवता सार्द्धं सम्मोदि,
 सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निर्सादि । एकमन्तं निसिज्जे
 सो सभियो परिव्वाजको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

६१० कंखी वेचिकिच्छी आगमं (इति सभियो) । पञ्हे पुच्छितुं अभिकंसमानो ।
 तेसन्तकरो भगवाहि पुट्ठो । अनुपुब्बं अनुधम्मं व्याकरोहि मे ॥ १ ॥

६११ दूरतो आगतोऽसि सभिया (ति भगवा) । पञ्हे पुच्छितुं अभिकंसमानो ।
 तेसन्तकरो भवामि पुट्ठो । अनुपुब्बं अनुधम्मं व्याकरोमि ते ॥ २ ॥

१ म०-भवं भवाहि. रो०-भवाहि मे २ म०, रो०-पञ्हे मे पुढो
 अनुपुब्बं.....etc. ३ रो०-ते. म०-तेसमन्त करोमि ते. ४ रो०-पञ्हे ते
 पुढो अनुपुब्बं..... । म०-पञ्हे पुढो अनुपुब्बं... .. ।

६१०=Mvu. III. ३९४. १६-१९.

कक्षाविचिकित्तो आगतोऽसि (इति सभिको) । प्रथं पुच्छितुं अभिकंसमानो ।
 तस्य सभिकस्य प्रथं एव पुट्ठं । भगव अनुपूर्वमनुजोपमनुत्तमनुधर्मं व्याकरोहि ॥

६११=Mvu. III. ३९५. १-४

दूरत सभिका एवं आगतोऽसि । प्रथं प्रमुनिप्रभिकसंगमागो ।
 मन्त्रान्तकरो भवामि तेऽह । अनुपूर्वमनुजोपमनुत्तमनुधर्मं व्याकरिष्यामि ॥

512 पुच्छ मं सभिय पउहं । यं किंचि मनासिच्छसि ।

तस्स तस्सेव पउहस्स । अहं अन्तं करोमि तेऽति ॥ ३ ॥

अय खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि-अच्छरियं वत भो, अभुतं वत भो, यावताऽहं अउज्जेसु समणब्राह्मणेसु ओकासमत्तंऽपि नालत्थं, तं मे इदं समणेन गोतमेन ओकासकम्मं कतंऽति अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं पउहं पुच्छि-

513 किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं (इति सभियो) । सोरतं केन कथं च दन्तमाहु ।

बुद्धोऽति कथं पवुच्चति । पुटो मे भगवा व्याकरोहि ॥ ४ ॥

514 पज्जेन कतेन अत्तना (सभियाति भगवा) । पत्तिनिव्वाणगतो वित्तिणकंलो ।

विभवं च भवं च विप्पहाय । वुसितवा खीणपुनब्भवो स भिक्खु ॥ ५ ॥

515 सन्वत्थ उपेक्खको सतीमा । न सो हिंसति किंचि सच्चलोके ।

तिण्णे समणो अनाविलो । उस्सदा यस्स न सन्ति सोरतो सो ॥ ६ ॥

516 यास्सिन्द्रियाणि भावितानि । अज्झत्तं बहिद्धा च सच्चलोके ।

निब्बिज्जे इमं परं च लोकं । कालं कंसति भावितो स दन्तो ॥ ७ ॥

517 कप्पानि विचेय्य केवलानि । संसारं दुमयं जुत्तूपयातं ।

विगतजमनंगणं विसुद्धं । पत्तं जातिक्खयं तमाहु बुद्धं ॥ ८ ॥

१ सो०-सोरत. ५०- 'सूरतं' वि वि. २ प०-निब्बिज्ज.

513 = Mva. III, 395, 6-9.

किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं (इति सभियो) । सुवर्तं किं कथं च दान्तमाहु ।

बुद्धो ति कथं पवुच्चति । पुटो मे भगव अउरुव.....व्याकरोहि ॥

514 = No III² (65) = No II¹⁸ (24) = Mva. III, 395, 11-14.

पयेन इततात्मना (सभियो हि भगवा) । अभिनिर्वाणगतो विनिर्णकासो ।

विभवं च भवं ज्ञात्वा लोके । उचितवान् खीणपुनर्भवो स भिक्खु. ॥

515 cf. Mva. III, 395, 16-19.

सर्वत्र-उपेक्षो स्थितिमान् । न च सो हिंसति कं चि लोके ।

तीर्णो भ्रमणो अनाविलो । उत्तमो यो न कतोति आभवय ॥

516 cf. No X²¹ (226), No V² (55). cf. Nett 170¹, Mva. III, 395.

19, 396, 3. यस्मिन्द्रियाणि भावितानि । अध्यात्मं च बहिर्धं च लोके ।

निर्विध्य इमं परं च लोके । कालं रसति भावितो स दान्तो ॥

517 cf. Mva. III, 396, 4-7.

कप्पानि विनिर्बन्धनानि । संसारदुःखानि चरूपयातम् ।

विगतमनं विरमं अवर्णनं । प्राप्ते जातिक्षयं तमाहु भिक्खु ॥

अथ सो सभियो परिव्वाजको भगवतो भासितं अभिनान्दित्वा
अनुमोदित्वा उत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो भगवन्तं उत्तरिं
पइहं पुच्छि-

518 कि पत्तिनमाहु ब्राह्मणं (इति सभियो) । समणं केन कथं चन्हातंकोऽति ।
नामोऽति कथं पवुच्चति । पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥ ९ ॥

519 बाहेत्वा सब्बपापानि (सभियाति भगवा) । विमलो साधुसमाहितो ठित्तो ।
ससारमतिच्च केवली सो । असितो तादि पवुच्चते सं ब्रह्मा ॥ १० ॥

520 समितावि पहाय पुब्बपापं । विरजो बत्वा इमं पं च लोकं ।
जातिमरणं उपातिवत्तो । समणो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥ ११ ॥

521 निन्हार्यं सब्बपापकानि । अज्झत्तं बहिन्धा च सब्बलोके ।
देवमनुस्सेसु कप्पियेसु । कप्प नेति तमाहु न्हातकोऽति ॥ १२ ॥

522 आमुं न करोति किंचि लोके । सज्जसंयोगे विसज्ज बन्धनानि ।
सब्वत्थ न सज्जति विमुत्तो । नामो तादि पवुच्चते तथत्ताति ॥ १३ ॥

१ सी०-नहातको. २ सी०-Omitted. सु०-सो० ३ सी०-निजहाय.
४ सी०-पवुच्चति.

518=Mvu III. 396 11-13

किं प्राप्तिनमाहु ब्राह्मण । भमणो किं कथं सुत्तातकोति ।

विज्झो नामो ति कथं पवुच्चति । प्रश्न मे भगव पट्ठो अत्रार्य..... व्याकरोहि ॥

519=Nm IV^b (81)=Nc V²⁴ (74)=VI¹⁰ (83)=Mvu III. 396 15-18.

बाहेत्वा सर्व पाप कानि । विमलो साधुसमाहितो स्थितात्मा । ससारमवेत्य केवलम् ।

520=Mvu III. 396. 19 397. 2

समितानि ग्रहाय पुण्यविपाक । विरतो ज्ञात्व इमं परं च लोके ।

जातिमरणं उपातिवत्तो । भमणो तादि पवुच्चति तथत्ता ॥

521=Mvu III. 397 3-6.

निजहाय सर्वपापकानि । अज्झात्तं बहिर्धां च सर्वलोके ।

देवमनुज्येहि कप्पियानि । कप्प नेति पुनर्जातको मे ॥

522 of Nm IX²³ (187)=Nc Va¹ (73)=Nc XVII¹⁰⁰ (277)

=Mvu III 397 7-10

अहं न करोति किञ्चि लोके सर्वयोगेहि विमुज्य बन्धनानि ।

सर्वत्र जनिभितो विमुक्तो नामो तादि पवुच्चति तथत्ता ॥

अथ सो सभियो परिव्वजाको...पे०...भगवन्तं उत्तारं पज्झं पुच्छि—

523 कं खेत्तजिनं वदन्ति बुद्धा (इति सभियो) । कुसलं केन कथं च पण्डितोऽति ।

मुनि नाम कथं पबुञ्चति । पुट्ठो मे भगव । व्याकरोहि ॥ १४ ॥

524 खेत्तानि विचेय्यं केवलानि (सभियाति भगवा) । दिव्वं मानुसकं च ब्रह्मसेतं ।

सम्बखेत्तमूलबध्दना पमुत्तो । खेत्तजिनो तादि पबुञ्चते तथत्ता ॥ १५ ॥

525 कोसानि विचेय्य केवलानि । दिव्वं मानुसकं च ब्रह्मकोसं ।

(सम्ब) कोसमूलबध्दना पमुत्तो । कुशलो तादि पबुञ्चते तथत्ता ॥ १६ ॥

526 तदुभयांनि विचेय्य पण्डरानि । अज्झत्तं बहिद्धा च सुद्धिपज्जो ।

कर्णेहं शुक्कं उपातिवत्तो । पण्डितो तादि पबुञ्चते तथत्ता ॥ १७ ॥

527 असत्तं च सत्तं च अत्वा धम्मं । अज्झत्तं च बहिद्धा च सम्बलोके ।

देवमनुस्सेहि पूजितो सो । संयं जालमतिच्च सो मुनीति ॥१८॥

अथ सो सभियो परिव्वजाको...पे०...भगवन्तं उत्तारं पज्झं पुच्छि—

१ मु०—' विजेय्य ' निपि. २ रो०—दिव्यं. ३ रो०, म०—दुभयानि. ४ रो०—

कण्ठशुक्कं. ५०—अण्डशुक्कं.

523 cf. Mvu. III. 398. 14-17.

सैवको खट्ट पुनर्नाम भवति । इति सभिको प्रश्न पृच्छे सन्निम् ।

तत्रे हवी नाम कथं प्रमुञ्चति । प्रश्न मे भगवं पुटो अट्टपुर्ण.....व्याकरोहि ॥

524 cf. Mvu. III. 398. 19-399. 2.

खेत्तानि सप्तम केवलानि । दिव्यं मानुषं यं च ब्राह्मं सैवम् ।

त सर्वमूलक्षेत्रधनान् प्रमुञ्चते । खेत्तजो तादि प्रमुञ्चति तथत्वा ॥

525 = Mvu. III. 399. 3-6.

कोसानि विचार्य केवलानि । दिव्यं मानुषं यं च ब्रह्मकोशम् ।

स सर्वं कोशबन्धनान् प्रमुञ्चते । कुशलो तादि प्रमुञ्चति तथत्वा ॥

526 cf. Mvu. III. 399. 7-10.

विचार्य उभयानि प्रदीपानि । अण्डाणाम् बहिर्धां च सङ्कषट्ठम् ।

इण्डमयं उपातिवत्तं । पण्डितो तादि प्रमुञ्चति तथत्वा ॥

527 cf. = N = II^m (54) = XIII^m (315) = N = V^m (63)

= Mvu III. 399. 11-14.

सत्तां च असत्तां च ज्ञात्वा धर्मं । अण्डाणाम् बहिर्धां च सर्वं लोके ।

देवमनुष्येहि पूजितो सो । संयम उपपत्तिश्च सो मुनिः ॥

६३४ सुत्वा सद्बध्मं अभिञ्जायु लोके (सभियाति भगवा) । सावज्जानवज्जं
यदस्थि किंचि ।

अभिभुं अकथंकथिं विमुत्त । अनीथं सद्बधिमाहु सोत्थियोऽति ॥ २५ ॥

६३५ छेत्वा आसवानि आलयानि । विद्वा सो न उपेति गम्भसेप्यै ।
सब्बं तिविधं पनुज्ज पंकं । कप्पं नेति तमाहु अरियोऽति ॥ २६ ॥

६३६ यो इध चरणेषु पत्तिपत्तो । कुसलो सद्बदा आजानाति धम्मं ।
सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो । पट्ठिवा यस्स न सन्ति चरणवा सो ॥ २७ ॥

६३७ दुक्खसवेपल्लं यदस्थि कम्मं । उद्धं अधो च तिरिचं चापि मज्जे ।
परिवज्जयित्वा परिञ्जचारी । मायं मानमथोऽपि लोभकोधं ।
परियन्तमकासि नामरूपं । तं परिवाजकमाहु पत्तिपत्तोऽति ॥ २८ ॥

अथ सो सभियो परिवाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा अत्तमनो एमोदितो उदगो पीतिसोमनस्सजातो उट्ठायसाना
एकंसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनज्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं सम्भुरा
सारुप्पाहि गायाहि अभित्यवि-

१ रो०-अनिधं. २ रो०-सेत्तिपं. ३ रो०, सी०-मजानि. ४ म०-विमुत्त-
यित्तो. ५ सी०-दुक्खं. ६ पु०, म०-परिवाजयित्वा. ७ म०-मागपथं विलोक्योप

६३४ cf. Mvu. III ३९९, २१-४००, २.

श्रुत्वा सर्वधर्मविहाय । सावज्जमनगदं च सदेवके लोके ।
असमो अदरिग्रहो विद्युद्धो । अनिधो तामि तमाहु धीविधे नि ॥

६३५ cf. Mvu. III, ४००, ३-६.

छित्वा आलयानि आशयानि । पंधनानि अनिद्रतो नेति ।
गर्भज्ञाप्यं मत्तो सर्वपापकोटि । आर्यो तामि प्रमुचयि तपत्ता ॥

६३६ cf. Mvu. III ४००, ७-१०.

यो मे चरणेहि मातिप्रानो । सम्यक् ज्ञात्वा उपेय्य सर्वधर्मान् ।
..... । चरणवा तामि प्रमुचयि तपत्ता ॥

६३७ cf. Mvu. III, ४००, ११-१६.

दुःखविपाकं यदस्थि त्रिभिर्दमं । ऊर्ध्वमधो निर्वह्य सदेवकगमि ।
परिचर्जयित्वा परिञ्जचारी । मायं मानं च मपेरि कोध गेभम् ।
पर्यन्तमकासि नामरूपं । तं परिवाजकमाहु मातिपाणम् ॥

६३७b cf. १०५५b.

- 538 यानि च तीणि यानि च सट्ठि । समणप्पवाद्दसितानि भूरिपञ्च ।
सञ्जयस्वरसञ्जनिस्सितानि । ओसरणानि विनेय्य ओषतमगा ॥२९॥
- 539 अन्तगूसि पारगूसि दुक्खस्स । अरहाऽसि सम्मासंबुद्धो सीणासवं तं मज्जे ।
जुतिमा मुतिमा पट्ठपञ्जो । दुक्खस्सन्तकर अतारयि मं ॥ ३० ॥
- 540 यं मे कंसितमज्जासि । विचिकिच्छं मं अतारेसि नमो ते ।
मुनि मोनपथेसु पत्तिपत्तं । असिठ आदिच्चग्रन्धु सोरतोऽसि ॥ ३१ ॥
- 541 या मे कंसा पुरे आसि तं मे व्याकासि चक्खुमा ।
अद्धा मुनीसि संबुद्धो नत्थि नीवरणा तव ॥ ३२ ॥
- 542 उपायासा च ते सव्वे विद्धस्ता विनलीकता ।
सीतिभूतो दमप्पत्तो घित्तिमा सच्चनिकमो ॥ ३३ ॥

१ म०—*निस्सितानि. २ म०—पञ्चपत्तर*. ३ सी०—दुक्खस्सन्तकर अतारेसि.
४ म०, सी०—विचिकिच्छा ५ म०—Omitted. ६ म०—पत्तिपत्तं.

538 cf. Thag. 1217 अहसट्ठिनिस्सितं. cf. Digb. 1st Sutta.

538 cf. Mvu. III. 400. 10-401. 1.

यानि च तीणि यानि च सट्ठि । समणप्पवाद्दनिधितानि भूरिपञ्च ।
सञ्जासरसञ्जानिधितानि । ओसरणानि वीर ओसरेसि मगा ॥

539 cf. Mvu. III. 401. 2-5

अन्तकोसि दु.खस्स पारगो सि धर्माणाम् । सम्यक् संबुद्धो सि अनामको ॥
मुनिमान् पृतिमान् प्रभूतपत्तो । दु खत्थान्तकरो सु वीतरागो ॥

540+cf. Mvu. III. 401. 6+7.

मुनिमोनेयपदेसु माप्तिमाप्तो अपत्तिपयो ।
अदुल्लभ आदित्यग्रन्धु विमुक्तिदो शुभमतो ॥

541 cf. Mvu. III. 401. 10+12

अहं कासितमन्त्रेये तं मे व्याकारिं चक्षुमान् ।
.....अद्धा मुनि सि संबुद्धो मास्ति नीवरणानि च ॥

541+cf. = Asl. 680 (P. 340).

542 cf. Mvu. III. 401. 11.

उपायासा च ते सर्वे विद्धस्ता विनलीकता ।
+ 14 सीतिभूतो दमपत्तो मुनिमान् सत्त्वधिकमात् ।

542b = A. IV. 36. 4th (II. 39). 542d = J. 305th.

- 543 तस्स ते नामनागस्स महावीरस्स भासतो ।
सब्बे देवाऽनुमोदन्ति उभो नारदपब्बता ॥ ३४ ॥
- 544 नमो ते पुरिस्ताज्जञ्ज नमो ते पुरिस्तुत्तम ।
सदेवकस्मिं लोकस्मिं नत्थि ते पट्टिपुग्गलो ॥ ३५ ॥
- 545 तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभूँ मुनि ।
तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारोस्सिऽमं पजं ॥ ३६ ॥
- 546 उपधीं ते समतिक्रन्ता आसवा ते पदालिता ।
सीहोऽस्सि अनुपादानो पहीनमयभेरवो ॥ ३७ ॥
- 547 पुण्डरीकं यथा वग्गु तोये न उपलिप्पति ।
एवं पुञ्जे च पाये च उभये त्वं न लिप्पसि ।
पादे वीर पसारोहि सभियो वन्दति सत्थुनोऽति ॥ ३८ ॥

१ म०-मायानिभू. २ सी०, म०-उपधि, ३ म०-उपलिप्पति, ४ म०-
लिप्पसि.

543=Mvu. III. 401. 8+9.

तस्स ते नामनागस्स महावीरस्स भासतो ।

सर्वदेवानामनुमोदन्ति उभौ नारदपर्वता ।

cf. J. 547^{ab} b+c = 532 b+c

तस्स ते अनुमोदन्ति उभो नारदपर्वता ।

सब्बे देवा अनुमोदन्ति तावत्तिता सङ्गम्मा ।

544+a+b=Thag. 629^{a+b}=1084^{a+b}=1179^{a+b}=D. XXXIII^{a+b} etc.

=A. XI. 10. 4^{a+b}. 545-46=571-72.

547^{a+b} cf. 8114, 812^{a+b}.

cf. उ० XXV 26 जहा पडमं जले आर्यनीकलिप्पदवाणि।

547^b cf. Dbp. 401. वारि वीरपसारोहेऽन.

547^{a+b}=A. IV. 36. 4^{a+b}. (II. 39.) cf. Mvu III. 326. 21.

पुण्डरीकं यथा वर्णं जलोत्ते न प्रलिप्पते ।

c-f cf. Mvu. III. 401. 13. एव पुञ्जे च पाये च उपपन्नं न लिप्पते ।

+16

पादं वीर पसारोहि सभियो वन्दि शागुनो ॥

cf. Thag. 841^{a+b}. पादे वीर पसारोहि माया बन्धुस्तु सत्थुनो ।

547^{a+b} cf. Dbp 267. पुञ्जं च पापं च बाहेत्था.

„ 412. बोध पुञ्जं च पापं च उभो भग उपपन्ना ।

cf. S. N 636.

परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पक्कासेति, साधुं खो पनं तथाहूपानं अरहतं
 वस्सनं होतीति । अथ सो केणियो जटिलो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसं-
 क्रमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा
 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय
 सदस्सेसि समादपेसि समुत्तेजोसि संपहसेसि । अथ सो केणियो जटिलो
 भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो संपहसितो भग-
 वन्तं एतदवोच—अधिवासेतु मे भव गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-
 सपेनाति । एवमुक्ते भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो केणियं भिक्खु-
 सघो अट्टतेज्जसानि भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नोऽति । दुतियऽपि
 सो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—किंचापि भो गोतम महाभिक्खुसंघो
 अट्टतेज्जसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नो, अधिवासेतु
 मे भव गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसपेनाति । दुतियऽपि सो भगवा
 केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो केणियं भिक्खुसघो अट्टतेज्जसानि
 भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्नोऽति । ततियऽपि
 खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—किंचापि भो गोतम
 महाभिक्खुसघो अट्टतेज्जसानि भिक्खुसतानि, अहं च खो ब्राह्मणेसु अभिप्पसन्ना,
 अधिवासेत्वेयं मे भव गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसपेनाति ।
 अधिवासोसि भग्गं तुण्हीभावेन । अथ सो केणियो जटिलो भगवतो
 अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना येन सग्गो अससमो तेनुपसंक्रमि । उपसं-
 क्रमित्वा मितामघं त्रातिसालोहितं आमन्तेसि—मुणन्तु मे भोऽतो मितामघा
 त्रातिसालोहिता, समणो मे गोतमो निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खु-
 सपेन, येन मे कायवेय्यावट्ठं करेय्यायाति । एवं भोऽति सो केणियस
 जटिलस्स मितामघा त्रातिसालोहिता केणियस्स जटिलस्स पटिस्सुत्वा अपेक्खे
 उद्धनानि सणन्ति, अपेक्खे कट्टानि फालेन्ति, अपेक्खे भाजनानि
 पोवन्ति, अपेक्खे उद्धकमणिं पटिगुप्पेन्ति, अपेक्खे जातनानि
 पट्टत्रापेन्ति, केणियो पणं जटिलो सग्गं येन गणहन्मालं पट्टियादेनि । तेन सा
 पणं समयेन सेट्ठो ब्राह्मणो आग्गं पट्टियमनि, निग्गं वेदानं पारगू सत्तिप्प-
 केट्ठुभानं ताक्कसग्गभेदानं इतितामवचमानं पदकं वेय्याकरणो संकायामहा-

पुरिसलवस्वणेषु अन्वयो तीणि माणवकसतानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन
समयेन केणियो जटिलो सेले ब्राह्मणे अभिषसन्नो होति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो
तीहि माणवकसतेहि परिवुतो जंघाविहारं अनुवंकममानो अनुविचरमानो येन
केणियस्स जटिलस्स असमो तेनुसंकमि । अइसा खो सेलो ब्राह्मणो केणिय-
स्समिये जटिले अप्पेकखे उच्चनानि खणन्ते-पे०-अप्पेकखे आसनानि
पञ्जापेन्ते, केणियं पन जटिलं सारं येव मण्डलमालं पट्टियादेन्तं ।
दिस्वान केणियं जटिलं एतद्वोच-किन्नु भोतो केणियस्स आवाहो वा
भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायज्जो वा पच्चुपट्टितो, राजा
वा मागधो सेनियो त्रिविसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेनाति । न
मे सेल आवाहो भविस्सति, नऽपि विवाहो भविस्सति, नऽपि राजा मागधो
सेनियो त्रिविसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेन, अपि च खो मे
महायज्जो पच्चुपट्टितो अत्थि । समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला
पञ्चजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धिं
अट्टतेळसेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो । तं खो पन भवन्तं
गोतमं...पे०...बुद्धो भगवाऽति । सो मे निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं
भिक्खुसंघेनाति । बुद्धोऽति खो केणिय वदेसि । बुद्धोऽति भो सेल वदामि ।
बुद्धोऽति भो केणिय वदेसि । बुद्धोऽति भो सेल वदामीति । अथ खो सेलस्स
ब्राह्मणस्स एतद्वोसि-घोरोऽपि खो एसो दुत्तभो लोकस्मिं यदिदं बुद्धोऽति ।
आगतानि* खो पन अस्माकं मन्तेसु द्वित्तिसमहापुरिसलवस्वणानि येहि
समन्नागतस्स महापुरिस्सस्स द्वेज्व गतियो भवन्ति अनज्जा । सचे अगारं
अज्झावसति राजा होति चक्रवर्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजिताधी
जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरत्तनसंन्नागतो । तस्सिमानि सत्त रत्तनानि भवन्ति,
सैय्यधीर्दं-चक्ररत्तनं, हत्थिरत्तनं, अस्सरत्तनं, मणिरत्तनं, इत्थिरत्तनं, गहपति-
रत्तनं, परिणायकरत्तनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सूर
वीर्यरूपा परसेनप्पमइना । सो इमं पठवि सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन
धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पनागारस्सा अनगारियं पञ्चजति
अरहं होति सम्मासंबुद्धो लोके विवत्तच्छुद्धो । कहं पन भो केणिय एतरहि
खो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मारंबुद्धोऽति । एवं वुत्ते केणियो जटिलो

* म०-केणियस्स जटिलस्स अस्ममे. २ म०-विददच्छुद्धो

दक्षिरणं चाहं पगगहेत्वा सेलं ब्राह्मणं एतद्वोच-येन सा भो सेल नीलवन-
राजीति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकस्तोहि सद्धिं येन भगवा
तेनुपसंकमि । अथ खो सेलो ब्राह्मणो ते माणवके आमन्तेसि-अपसदा
भोन्तो आगच्छन्तु पदे पदं निविसपन्ता, दुरासदा हि ते भगवन्तो सीहाऽव
एकच०, यदा चाहं भो समणेन गोतमेन सद्धिं मन्तेय्य मा मे भोन्तो
अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ, कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तूति । अथ
खो सेलो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवतो
सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसोत्तेदा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सेलो ब्राह्मणो, भगवतो काये
द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि सम्मन्नेसि । अइसा खो सेलो ब्राह्मणो
भगवतो काये द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि येमुय्येन ठपेत्वा दे; द्दिसु महापुरिस-
लक्खणेसु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुञ्चति न संपसीदति-कोसोहिते च
वत्थगुह्हे, पहूतजिह्वाय च । अथ खो भगवतो एतद्वोसि-पस्सति खो मे
अयं सेलो ब्राह्मणो द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि येमुय्येन ठपेत्वा दे; द्दिसु
महापुरिसलक्खणेसु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुञ्चति न संपसीदति-कोसो-
हिते च वत्थगुह्हे पहूतजिह्वाय व्हाति । अथ खो भगवा तथारू रं इद्धामि-
संखारं अभिसंखासि यथा अइस सेलो ब्राह्मणो भगवतो कोसोहितं वत्थगुहं ।
अथ खो भगवा जिह्वं निन्नामेत्वा उभोऽपि कण्णसोतानि अनुमसि पटिमसि,
उभोऽपि नाशिकसोतानि अनुमसि पटिमसि, केवलंऽपि नलाटमण्डलं जिह्वाय
छादेसि । अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतद्वोसि-समन्नागतो खो समणो गोतमो
द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणेहि परिपुण्णेहि, नो अपरिपुण्णेहि; नो च सो नं जानमि
बुद्धो वा नो वा । सुतं खो पन मेऽन ब्राह्मणानं बुद्धानं महल्लकानं आचरिय-
पाचरिथानं भासमानानं-ये ते भवन्ति अरहन्तो सम्मासंबुद्धा ते सके वण्णे
भङ्गमाने अत्तानं पातुकरोन्तीति; यच्चनाहं समणं गोतमं सम्मुत्ता सारुप्पाहि
गाथाहि अभित्यवेय्यंऽति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो भगवन्तं सम्मुत्ता सारुप्पाहि
गाथाहि अभित्यवि-

६४३ परिपुण्णकायो सुवचि सुजातो चारुवस्सनो ।

सुवण्णवण्णोऽसि भगवा सुसुकदाढोऽसि विरियवा ॥ १ ॥

- 549 नरस्स हि सुजातस्स ये भवन्ति वियंजना ।
सञ्चे ते तव कायस्मिं महापुरिसलक्खणा ॥ २ ॥
- 550 पसन्नेत्तो सुमुखो ब्रह्मा उज्जु पतापवा ।
मज्जे समणसंघस्स आदिच्चोऽव विरोचसि ॥ ३ ॥
- 551 कल्याणदस्सनो भिक्खु कंचनसन्निभत्तयो ।
किं ते समणभावेन एवं उत्तमवणिनो ॥ ४ ॥
- 552 राजा अरहसि भवितुं चकवत्ती रयेसभो ।
चातुरन्तो विजितावी जम्बुसण्डस्स इस्सरो ॥ ५ ॥
- 553 सत्तिया भोजराजानो अनुयुत्ता भवन्ति ते ।
राजाभिराजा मनुजिन्दो रज्जं कारोहि गोतम ॥ ६ ॥
- 554 राजाऽहमस्मि सेला (ति भगवा) धम्मराजा अनुत्तरो ।
धमेन चकं वत्तेमि चकं अण्णतिवत्तियं ॥ ७ ॥
- 555 संबुद्धो पट्टिजानाति (इति सेलो ब्राह्मणो) धम्मराजा अनुत्तरो ।
धम्मेन चकं वत्तेमि इति भासासि गोतम ॥ ८ ॥
- 556 को नु सेनापति भोतो सावको सत्थुदन्वयो ।
को ते इमं अनुवत्तेति धम्मचकं पवत्तितं ॥ ९ ॥
- 557 मया पवत्तितं चकं (सेला ति भगवा) धम्मचकं अनुत्तरं ।
सारिपुत्तो अनुवत्तेति अनुजातो तथागतं ॥ १० ॥
- 558 अभिज्जेय्यं अभिज्जातं भावेतब्बं च भावितं ।
पहातब्बं पहीनं मे तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राह्मण ॥ ११ ॥
- 559 विनयस्सु मयि कंसं अधिमुज्जस्सु ब्राह्मण ।
इल्लमं दस्सनं होति संबुद्धानं अभिण्हसो ॥ १२ ॥

१ म०- जम्बुसण्डस्स. २ म०-सत्थुदन्वयो. ये० गा०-सत्थुदन्वयो.
३ म०-पवत्तिय. ५ रो०-मयी.

549a=1000b, 1001b. 550a+b=B. XII^a+b.

552a=A. VII. 58. 11^{ab} (IV. 90).

554 cf. Mil 183=184¹.

558 cf. Mvu. III. 327. 2+3.

अधितेर्यं अभिज्ञानं सद्वज्जं च भावयति ।

पहातम्बं पहीनं मे तस्मादहं उपकं जिनो ॥

559c cf. Mvu II 104. 14^a. सत्थु खो वसंनं बोदि ।

- 560 येसं वे दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।
सोऽहं ब्राह्मण संबुद्धो सल्लकत्तो अनुत्तरो ॥ १३ ॥
- 561 ब्रह्मभूतो अतितुल्लो मारसेनप्पमद्दो ।
सब्बामित्ते वसी कत्वा मोद्दामि अकुतोमयो ॥ १४ ॥
- 562 इमं भोन्तो निसामेथ यथा भासति चस्सुमा ।
सल्लकत्तो महावीरो सीहोऽव नदाति वने ॥ १५ ॥
- 563 ब्रह्मभूतं अतितुल्लं मारसेनप्पमद्दं ।
को दिस्वा नप्पसीदिद्वय अपि कण्हामिजातिको ॥ १६ ॥
- 564 यो मं इच्छति अन्वेतु यो वा निच्छति गच्छतु ।
इधार्हं पब्बजिस्सामि वरपञ्जस्स सन्तिके ॥ १७ ॥
- 565 एतं चे रुच्छति भोतो सम्मासंबुद्धसासनं ।
मयंऽपि पब्बजिस्साम वरपञ्जस्स सन्तिके ॥ १८ ॥
- 566 ब्राह्मणा तिसत्ता इमे पाचन्ति पंजलीकता ।
ब्रह्मचरियं चरिस्साम भगवा तव सन्तिके ॥ १९ ॥
- 567 स्वावस्वातं ब्रह्मचरियं (सेला ति भगवा) संदिट्ठिकमकांलिकं ।
यत्थ अमोघा पब्बज्जा अप्पमत्तस्स सिक्खतोऽति ॥ २० ॥

अलत्थ खो सेलो ब्राह्मणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसंपदं । अथ खो केणियो जटिलो तस्सा राधिया अज्जयेन सके अस्सामे पणीतं खादनीयं भोजनियं पट्टियादापेत्या भगवतो कालं आरोचापेसि-कालो मो गोतम, निट्ठितं भत्तंऽति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-चीवरमादाय येन केणियस्स जटिलस्स अस्सामो तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा पञ्जते आसने निसीदि सत्थिं भिक्खुसंघेन । अथ खो केणियो जटियो पुब्ब-पमुसं भिक्खुसंघं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा संतप्पोसि संपवारेति ।

१ रो०, सी०-यो.

560* cf. 998*. 561* J. 226*.

562d=1015d=Mrb. I, 188. 7. सिंहो वा गते वन ।

563*+d cf. A. Vfi 58, 11*+d, (IV. 90.)

को दित्वा नप्पसीद्वय अपि कण्हामिजातिको ।

564 Dip XIV. 69*+d. सव्वेऽपि पब्बजिस्साम वरपञ्जस्स सन्तिके ।

अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं अञ्जतरं नीचं
आसन्नं गहेत्वा एकमन्तं निसिद्धिं । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं
भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदि--

५६८ अग्निहुत्तमुखा यञ्ज्रा सावित्री छन्दसो मुखं ।

राजा मुखं मनुस्सानं नदीनं सागरो मुखं ॥ २१ ॥

५६९ नक्खत्तानं मुखं चन्द्रो आदिच्चो तपत्तं मुखं ।

पुञ्जं आकंखमानानं संपो वे यजतं मुखंइति ॥ २२ ॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठाप
आसना पक्कामि । अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो
आतापी पहत्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारम्मा
अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं द्विट्ठेव धम्मे सयं
अभिञ्ज्या सच्छिक्त्वा उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,
कत्तं करणीयं, नापरं इत्थत्तायाति अञ्जञ्जासि । अञ्जतरो च खो पनायस्मा
सेलो सपरिसो अरहतं अहोसि । अथ खो आयस्मा सेलो सपारसो येन
भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेन
अज्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं गाथाहि अज्जभासि--

५७० यं तं सरणमागमम इतो अट्ठमि चक्खुमं ।

सत्तरत्तेन भगवा दन्तम्ह तव सासने ॥ २३ ॥

५७१ तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू मुनि ।

तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसिअं पज ॥ २४ ॥

५७२ उपधि ते समतिकन्ता आसवा ते पदालिता ।

सीहोइसि अनुवादानो पहीनमयभेरवो ॥ २५ ॥

१ रो०. स०--चक्खुमा.

५६८ cf. ड० XYV. 16-17. महावग्ग. VI. 35. 8 of Mbh. उद्योग० ३९. ६९.
अग्निहोत्रफला वेदा । ५६९ cf. Bh. G. 1021. ज्योतिषां सपरिस्मान्
नक्षत्राणां अष्टं शशी । cf. नक्खत्तानं सई चन्द्रो [ड० XXV. 10.]

५७०-५७३ = Thag 838-841.

५७१-५७२ = ५४५-४६

५७१ L. V. V. 72

573 भिक्खवो तिसता इमे तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।

पादे वीर पसारेहि नागा वन्दन्तु सत्थुनोऽति ॥ २६ ॥

सेलसुत्तं निवृत्तं ।

34.

[८. सल्लसुत्तं.]

574 अनिमित्तमनञ्जातं मच्चानं इध जीवितं ।

कसिरं च परित्तं च तं च दुक्खेन संञ्जुतं ॥ १ ॥

575 न हि सो उपक्कमो अत्थि येन जाता न मिथ्यर ।

जरंऽपि पत्वा मरणं एवंधम्मो हि पाणिनो ॥ २ ॥

576 फलानमिव पक्कानं पातो पपतनो भयं ।

एवं जातानं मच्चानं निञ्चं मरणतो भयं ॥ ३ ॥

577 यथाऽपि कुम्भकारस्स कता मत्तिकभाजना ।

सत्त्वे भेदनपरियन्ता एवं मच्चान जीवितं ॥ ४ ॥

578 दहरा च महन्ता च ये बाला ये च पण्डिता ।

सत्त्वे मच्चुव्वसं यान्ति सत्त्वे मच्चुपरायणा ॥ ५ ॥

१ म०-संपुत्त. २ म०-पतनतो. ५०-पततो.

573b cf. Mvu. I. 303. 8b. तिष्ठन्ति प्राञ्जलीकता । cf. J. 538²a+b.

574b-d cf. J. 458²b-d.अण मच्चान जीवितं ।

कसिरं च परित्तं च तं च दुक्खेन संजुतं ॥

Udr L²a+b. हृत्त हस च तदपि दुक्खान्वितं ।

575d cf. Thag 553^c+d. जाता जाता मत्तीध एवं धम्मा हि पाणिनो ।

J. 543²b=83b एवं धम्मा हि पाणिनो ।

576-581b=Nm. VI. 3b 17 (113 f.) 576=J. 461^a+^a=538¹¹⁷.

576-77=V. M. VIII. Sinh. ed. P. 173 cf. Rām O. II. 1057.

यथा फलाना पक्काना नाभ्यन पतनाद्भवत् ।

एव नरस्य जातस्य नान्यत्र मरणाद्भवत् ॥

576-577 also in Chinese Dharmapada, Nanjio Nr. 1439 (Anesaki

a n O.) 577=Nm VI¹². (113 f.)

578=Nm VI¹². (114) J. 461^a.

दहरा च हि दुखा च ये बाला ये च पण्डिता ।

अङ्गु वेव वजिदा च सत्त्वे मच्चुपरायणा ॥

- ५७० तेषं मच्चुरेतानं गच्छन् पालोद्भूतो ।
न पिता तायते पुत्रं आति या पन आतके ॥ ६ ॥
- ५८० पेक्कसतं येव आतीनं पसा लालरतं पुष्टु ।
एकमेको च मयानं गो वज्झो विष निव्वति ॥ ७ ॥
- ५८१ एवमभाहतो लोको मच्चुना च जराय च ।
तस्मा धीरा न सोवन्नि विदित्वा लोकपरिथायं ॥ ८ ॥
- ५८२ यस्स मग्गं न जानासि आगतस्स गवस्स या ।
उभो अन्ते असंपसं निदव पन्दिव्वति ॥ ९ ॥
- ५८३ परिदेवयमानो वे कंचिद्वत्थ उद्वज्जे ।
सम्मूळ्ळो हित्तमत्तानं कप्पिर चेने विवद्वज्जो ॥ १० ॥
- ५८४ न हि रुज्जेनें सोक्केन सन्ति पप्पोति चेतसो ।
मिप्पस्सुप्पज्जेने दुक्खं सरोरं उपद्वज्जति ॥ ११ ॥
- ५८५ किं सो विवण्णो भवति हित्तमत्तानमत्तना ।
न तेन पेता पालेन्ति निरत्ता पारिदेवना ॥ १२ ॥
- ५८६ सोकमप्पजहं जन्तु मिप्पो दुक्खं निगच्छति ।
अनुत्पुनन्तो कालकनं सोकस्स वसमग्गू ॥ १३ ॥
- ५८७ अज्जेअपि पसा गमिने यया कम्मग्गे नरे ।
मच्चुनो वसमागम्म फन्दन्ने चिप पाजिनो ॥ १४ ॥

१ म०-वजो. २ म०-कंचिद्वत्थ. ३ सी०-रुज्जेन

५७० +d cf. सुव० I 1 1 5.

पितृ लोप रेवा येव सम्भवेत् त तावद् ।

५७०=Nm VI¹⁰ (114) ५८०=Nm VI¹⁰ a d.

५८१+a=Nm VI 17c+d. (114). =Thar. 488+a b.

मच्चुनाऽऽभाहतो लोको जराय परिधरितो

cf. Mbh XII, 175³ (3530.) +b. दृष्टव्यमस्ति लोको जराया परिधरिणि

५८२ Oomp Bhag. Gita 2, 23.

अम्यकाहं नि भूयति व्यक्तमप्यनं मरत ।

अम्यकविधनान्नेर तव का पारिदेवना ॥

५८३+a=Thīg. 127+a b ५८३=J. 451⁷.

५८५=J. 461.

588 येन येन हि मज्झन्ति ततो तं होति अज्झथा ।

एतादिसो विनामावो पस्स लोकस्स परियायं ॥ १५ ॥

589 अरि चे वस्ससतं जीवे भिप्पो वा पन मानवो ।

आतिसंघा विना होति जहाति इध जीवितं ॥ १६ ॥

590 तस्मा अरहतो सुत्वा विनेय्य परिदेवितं ।

पेतं कालकृतं दिस्वा न सो लब्भा मया इति ॥ १७ ॥

591 यथा सरणमादित्तं वारिणा परिनिब्बंये ।

एवंऽपि धीरो सण्णज्जो पंडितो कुसरो नरो ।

खिप्पमुण्यतितं सोकं यातो तून्हेऽव धंसये ॥ १८ ॥

592 परिदेवं पज्जपं च दोमनस्तं च अत्तनो ।

अत्तनो सुसमेसानो अज्जेहे सल्लमत्तनो ॥ १९ ॥

593 अब्भुज्जहससो असितो सन्ति पप्पुप्प चेतसो ।

सच्चसोकं अतिकन्तो असोको होति निम्बुतोऽति ॥ २० ॥

सल्लमुत्तं निदितं ।

35.

[९. पासेट्टसुत्त.*]

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा इच्छानंगले विहरति इच्छानंगलवनसण्णे ।
तेन सो पन समयेन संबुला अभिज्जाता अभिज्जाता माहणमहासाळा
इच्छानंगले पटिवसन्ति, सेप्पयीदं-चंकी माहणो, तारुक्खो माहणो,
पोवसरसाति माहणो, जानुस्सोणे माहणो, तोद्वेप्पय.हणो, अज्जे च
अभिज्जाता अभिज्जाता माहणमहासाळा । अथ सो वासेट्टुमारदाजानं

१ म०, मी०-परिनिम्बुतो. २ म०-अप्पुहे. ३ रो०-इच्छानंगले. ४ रो०,
म०-जानुस्सोणि.

588a+b cf Ud. III. 10a+b. देव हि मज्झन्ति ततो तं होति अज्झथा ।

591=J. 461¹. यथा सानं अदिनं कणिमा इतिअवदे ।

एवंऽपि धीरो सण्णज्जो पंडितो कुसरो नरो ।

खिप्पमुण्यतितं सोकं यातो तून्हेऽव धंसये ॥

593b=Udv. XXX. 33d. ताणि पप्पुप्प चेतसो ।

* Comp. for text and transl. Alwis's *Buddhist Nirreka*,
P. 103; also म० वि० ए० १८. (II. 198)

माणवानं जंघाविहारं अनुवंकममानानं अनुविचरमानानं अयमन्तरा कथा
उद्पादि-कथं भो ब्राह्मणो होतीति । भारद्वाजो माणवो एवमाह-यतो खो
उमतो मुजातो होति मातितो च पितितो च संसुद्गहणिको, याव सत्तमा
पितामहयुगा अकिलतो अनुपक्कट्टो जातिवादेन, एतावता खो ब्राह्मणो
होतीति । वासेट्टो माणवो एवमाह-यतो खो भो सीलवा च होति वतंसपन्नो
च, एतावता खो ब्राह्मणो होतीति । नेय खो असकिल भारद्वाजो माणवो
वासेट्टं माणवं सञ्जपेत्तुं, न पन असकिल वासेट्टो माणवो भारद्वाजं माणवं
च सञ्जपेत्तुं । अथ खो वासेट्टो माणवो भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि-अयं
रो भारद्वाज समणो गोतमो सस्यपुत्तो सक्ककुला पञ्चजितो इच्छानंगले
वेहरति इच्छानंगलवनसण्ढे, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्वो
अम्मग्गतो...पे०...बुद्धो भगवाऽति; आयाम भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो
तेनुपसंकमिस्साम, उपसकमित्वा समणं गोतमं एतमत्थं पुच्छिस्साम, यथा
नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामाति । एवं भोऽति खो
भारद्वाजो माणवो वासेट्टस्स माणवस्स पच्चस्सोसि । अय खो वासेट्टभारद्वाजा
माणवा येन भगवा तेनुपसकमिंसु, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिसुं,
सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु ।
एकमन्तं निसिन्नो खो वासेट्टो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झमासि-

594 अनुज्जातपटिज्जाता तेविज्जा मयमस्सुभो ।

अहं पोक्खरसातिस्स तारुक्खस्सायं माणवो ॥ १ ॥

595 तेविज्जानं यदक्खतं तत्र केवलिनोऽस्मसे ।

पदक्खमा वेध्याकरणा जपे आचरियसादिसा ॥ २ ॥

596 तेसं नो जातिवादस्मिं विवादो अत्थि गोतम ।

जातिया ब्राह्मणो होति भारद्वाजोऽति मासति ।

अहं च कम्मनो ब्रूमि एवं जानाहि चस्सु ॥ ३ ॥

597 ते न सक्कोम सञ्जपेत्तुं अज्जमज्जं मयं उभो ।

भगवन्तं पुटुमामम्म संशुद्धं इति विस्सुतं ॥ ४ ॥

१ म०-अनुपक्कट्टो. २ मी०-वत्तसन्नो. ३ मी०-मयमस्सुभो. ४ पु०-
जपे. ५ म०. सी०-कम्मना. ५ म०-सञ्जपेत्तुं.

- 598 चन्दं यथा खयातीतं पेच्च पंजलिक्का जना ।
बन्दमाना नमस्तन्ति एवं लोकास्मिं गोतमं ॥ १ ॥
- 599 चक्खुं लोके समुप्पन्नं मयं पुच्छाम गोतमं ।
जातिया ब्राह्मणो हो ते उदाहु भवति कम्मना ।
अजानतं नो पब्रूहि यथा जनिमु ब्राह्मणं ॥ ६ ॥
- 600 तेसं वोऽहं व्यक्खित्तेसं (वासेट्ठा ति भगवा) अनुपुब्बं यथातथ ।
जातिविभगं पाणानं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ७ ॥
- 601 तिगरुस्सेऽपि जानाथ न चापि पट्टिजानरे ।
लिगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ८ ॥
- 602 ततो क्खिंटे पतङ्गे च याव कुन्धकिपिण्डिके ।
लिगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ९ ॥
- 603 चत्थप्पेऽपि जानाथ सुद्धके च महल्लके ।
लिगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ १० ॥
- 604 पादूरेऽपि जानाथ उग्गे दीघपिट्टिके ।
लिगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ११ ॥
- 605 ततो मच्छेऽपि जानाथ उद्धके धारि गोचरे ।
लिगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ १२ ॥
- 606 ततो पक्खीऽपि जानाथ पत्तयाने विहंगमे ।
लिगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ १३ ॥
- 607 यथा एतासु जानीसु लिग जातिमयं पुय ।
एव नत्थि मनुस्सेसु लिगं जातिमयं पुय ॥ १४ ॥
- 608 न कंसेहि न सीसेन न कण्णेहि न अपिसहि ।
न मुखेन न नासाय ओट्ठेहि भमूहि व ॥ १५ ॥

१ सी०— व्यक्खित्तेसं, म०— अहं व्यक्खित्तेसं. २ सी०— ओद्धके. ३ सी०— पक्खी विज्ज नाथ.

598 = of. D. XX. 19th. चन्दं च अस्तिमानिगे ।

599 = of. D. XXV. 17th. 600 = of. Thag. 1196th.

- 609 न गीवाय न असेहि न उदरेन न विट्ठिया ।
न सोणिथा न उरसा न सत्राये न भेद्युने ॥ १६ ॥
- 610 न हत्येहि न पादेहि नागुमीहि नखेहि वा ।
न जषाहि न ऊरुहि न वण्णेन सरेन वा ।
लिंग जातिमय नेर यथा अज्झासु जातिसु ॥ १७ ॥
- 611 पच्चत्त सत्तरोरेसु मनुस्सेस्येत्त न विज्जति ।
वोकार च मनुस्सेसु समज्झाय पवुच्चति ॥ १८ ॥
- 612 यो हि कोचि मनुस्सेसु गोरक्खा उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि कस्सको सो न ब्राह्मणो ॥ १९ ॥
- 613 यो हि कोचि मनुस्सेसु पुथु सिप्पेन जीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि सिप्पिको सो न ब्राह्मणो ॥ २० ॥
- 614 यो हि कोचि मनुस्सेसु वाहार उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि वाणिजो सो न ब्राह्मणो ॥ २१ ॥
- 615 यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन जीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि पेस्सिको सो न ब्राह्मणो ॥ २२ ॥
- 616 यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिन्न उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि चोरो एसो न ब्राह्मणो ॥ २३ ॥
- 617 यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सत्य उपजीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि योधाजीवो न ब्राह्मणो ॥ २४ ॥
- 618 यो हि कोचि मनुस्सेसु पोरोहिच्चेन जीवति ।
एव वासेट्ठ जानाहि याजको सो न ब्राह्मणो ॥ २५ ॥
- 619 यो हि कोचि मनुस्सेसु गाम रट्ठ च भुज्जति ।
एव वासेट्ठ जानाहि रागा एसो न ब्राह्मणो ॥ २६ ॥
- 620 न चाह ब्राह्मण भूमि ये निज मत्तिसम्व ।
भोव दि नाम सा होति सचे होति सक्किन्नो ।
अक्किन्न अनादान तनह भूमि ब्राह्मण ॥ २७ ॥

१ म०-परपेस्सेन २ म०-पेस्सेनको

620c 4=Smṛ I 17 Sim I 46

620-647 Dap 396-433 al o in Chinese Dharmapada Nanjio 4r
1965 and 1439 (Anesaki & O) cf r. XXV 10-35

- 621 सन्धसंयोजनं छेत्वा यो वे न परितस्सति ।
संगातिगं विसंयुतं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ २८ ॥
- 622 छेत्वा नैन्धि वरत्तं च सन्दान सहनुक्रमं ।
उक्सित्तपल्लिघं बुद्ध तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ २९ ॥
- 623 अक्कोसं वधवन्धं च अदुट्ठो यो तितिवत्तति ।
खन्तीवल वलानीकं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३० ॥
- 624 अक्कोधनं वतवन्तं सीलवन्नं अनुस्सद ।
दन्तं अन्तिमसारीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३१ ॥
- 625 वारि पोक्सरपत्तेऽव आरग्गेरिव सासपो ।
यो न लिप्पति कामेसु तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३२ ॥
- 626 यो दुवत्तस्स पजानाति इधेव खयमत्तमो ।
पन्नमारं विसंयुतं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३३ ॥
- 627 गर्भीरपक्कं मेधावि मग्गामग्गस्स कोविद् ।
उत्तमत्थ अनुप्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३४ ॥
- 628 असंसट्ठं गहट्ठेहि अनागारोहि नुभयं ।
अनोक्कसारिं अप्पिच्छ तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३५ ॥
- 629 निधाय दण्ड भूतेसु तसेसु थावरेसु च ।
यो न हन्ति न घातेति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३६ ॥
- 630 अविच्छिन्न विरुद्धेसु अत्तदण्डेसु निञ्जुत ।
सादानेसु अनादान तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ३७ ॥

१ लो०-नन्दि २ म०-अनोक्कसारि

621 = Divy XXXVI^{77c} (377) सप्तसंयोजनं छेत्वा

62 cf ३० XXV 26

जहा यत्तम जले जाय नाव लिप्पइ वारिणा ।

एव अल्लिं कामेहिं न वयं बुमं भाहण ॥

26_{ab} = Udv XXX^{78c} यो न लिप्पति कामेभि Udv XXXIII^{71c}

2_{a+b} = It 97^{3a+b} 626c cf Thag 1021^c पन्नवाते । सञ्चुत्तो

627a-c cf Mil 32^{3a-c} गर्भीरपक्को मेधावी मग्गामग्गस्स कोविदो

उत्तमत्थमनुपत्तो

62^{2a+b} of Thag 581^{c+d} cf ३० XXV, 28^{a+b}

29 of Ayanrang I 8 3^{7a} निधाय दण्डं पाणहिं ।

629c = Divy XXXVII 45^d (०६१) यो न हन्वात् स पाण्णे,

630a-c cf S XI 2 10 8^{1a+b+c} (I. 23 b)

- 631 यस्स रागो च दोषो च मानो मक्खो च पापित्तं
सासपोरिव आरग्गा तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९१ ॥
- 632 अकक्खस विज्झपेनि गिर सच्च उद्दरये ।
याय नामिसजे कञ्चि तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९२ ॥
- 633 योऽच्च दीघं व रस्स वा अणु थूलं सुभासुम ।
लोके आदिन्न नादियति तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९३ ॥
- 634 आसा यस्स न विज्जन्ति अस्मिं लोके परमहि च
निरासंय विसयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९४ ॥
- 635 यस्सालया न विज्जन्ति अज्जाय अकथकयी ।
अमतोगध अनुप्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९५ ॥
- 636 योऽध पुज्जं च पापं च उभो सग उपच्चगा ।
असोकं विरजं सुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९६ ॥
- 637 चन्दंस्व विमलं सुद्धं विष्पसन्नमनाविल ।
नन्दार्भवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९७ ॥
- 638 यो इमं पल्लिपथं दुग्गं सत्तारं मोहमच्चगा ।
तिण्णो पारंगतो द्वायी अनेजो अकथकयी ।
अनुपादाय निव्वुत्ता तमहं ब्रूमि ब्राह्मणो ॥ ३९८ ॥
- 639 योऽध कामे पट्ठत्तानं अनागारो परिव्वजे ।
काममवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ३९९ ॥
- 640 योऽध तण्हं पट्ठत्तानं अनागारो परिव्वजे ।
तण्हमवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥ ४०० ॥

१ म०-ओहिता २ म०, ५०-विज्जापनि ३ म०-निरासास ४ म०-
नन्दाराग ५ म०-पारंगतो

636=Dutr B 3 या ए पुज्जं च पापं उद्दरये उपचह ।
of B N 431a+b 547c+d

638 of Dutr B 4 जइ परकत्तं सुद्धं जितवि अकथगति ।
पुज्जं वेवमत्तज्ञानं तमहं ब्रूमि वमण ।

638c of Thag 680= तिण्णो पारंगतो द्वायी ।

- 641 हित्वा मानुसकं योगं दिव्यं योगं उपज्जगा ।
सव्वयोगविसंयुतं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४८ ॥
- 642 हित्वा रणिं च अरतिं च सीतिमनं निरुपधिं ।
सव्वलोकामिभुं वीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ४९ ॥
- 643 चुत्तिं यो वेदि सत्तानं उपपत्तिं च सव्वतो ।
असत्तं सुगतं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५० ॥
- 644 यस्स गतिं न जानन्ति देवा मन्थव्वमानुया ।
सीणासवं अरहन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५१ ॥
- 645 यस्स पुरे च पण्डा च मज्जे च नारिषि किंचनं ।
अकिंचनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५२ ॥
- 646 उत्तमं पवरं वीरं महेत्तं विजिताधिनं ।
अनेजं नहातकं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५३ ॥
- 647 पुब्बे निवासं यो वेदि सग्गापार्यं च पस्सति ।
अथो जातिक्खयं पत्तो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ५४ ॥
- 648 समज्जा हेसा लोकस्सिं नामगोत्तं पक्कपितं ।
सम्मुच्चो समुदागतं तत्थ तत्थ पक्कपितं ॥ ५५ ॥
- 649 वीघरत्तमनुसयितं दिट्ठिगतमजानत्तं ।
अजानन्ता नोपव्वन्नि जातिया होतवे ब्राह्मणो ॥ ५६ ॥
- 650 न जच्चा ब्राह्मणो होति न जच्चा होति अब्राह्मणो ।
कम्मनो ब्राह्मणो होति कम्मना होति अब्राह्मणो ॥ ५७ ॥
- 651 कस्सको कम्मना होति सिप्पिको होति कम्मना ।
वाणिजो कम्मना होति पेस्सिको होति कम्मना ॥ ५८ ॥

१ म०—धार. २ म०—हातक. ३ म०—समज्जा. ४ रो०—नो पमुवान्.

५ म०—कम्मना.

642 a of सू० I. 13 18. अरतिं रणिं च अभिपूय भिक्खु ।

643 cf. Datr. B यो बुद्धिं वेदि सत्तानं ..? पाने च ..साध । 645 a+b cf. 649 a-c.
सुपु अग्निमशरीर तमहं ब्रूमि ब्रमण ॥

647 a-c=M. 910 a-c=S. VII. 1. 6. 648 c=A XII. 53 649 c=It. 991 a-c
=Thig. 63 a+d. 64 a..

650 cf. S. N. 136, 142. cf. ३. XXV³¹.

052 चोरोऽपि कम्मना होति योधाजीवोऽपि कम्मना ।

याजको कम्मना होति राजाऽपि होति कम्मना ॥ ५९ ॥

053 एवमेतं यथाभूतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।

पटिच्चसमुप्येवदसा कम्मविपाककोविदा ॥ ६० ॥

054 कम्मना यत्तंती लोके कम्मना यत्तंती पजा ।

कम्मनिवधना सत्ता रयास्साण्णिं यायते ॥ ६१ ॥

055 तप्पेन ब्रह्मचरियेन सुयमेन दमेन च ।

एतेन ब्राह्मणो होति एतं ब्राह्मणभुत्तमं ॥ ६२ ॥

056 तीहि विज्जाहि सपत्तो सन्तो खीणपुनरुभो ।

एव वासेट्ठु जानाहि ब्रह्मा सक्को विजानतऽति ॥ ६३ ॥

एव वुत्ते वासेट्ठभारद्वाज। माणवा भगवन्त एतद्वोदु-अभिक्रन्त मो
गातम ये० एते मय भगवन्त गोतम सण्ण गण्डम धम्म च भिम्भुसच
च, उपासके नो भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणपेते सरण गतेऽति ।

वासेट्ठमुत्त निट्ठित ।

36

[१०. कोकालियसुत्त.]*

एव मे सुत । एकं समयं भगवा सावल्लियं विहरति जेतवने अनाथ
पिण्डिकस्स आरामे । अथ सो कोकालियो भिम्भु येन भगवा तेनुयसकमि,
उपसकमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो सो
कोकालियो भिक्खु भगवन्त एतद्वोच-पापिच्छा मन्ते सास्सिपुत्तमोगह्धाना,
पापिक्कान इच्छान वस गताऽति । एव वुत्ते भगवा कोकालिय भिम्भु

* म०-पञ्चिसमुपादस्स २ म०-यत्तति ० मु०- 'यमान' नि ति ४ गे०-
साणागते

804 of K V XVII 3 41 (II 545) = Ael § 206*

854d of J 832^{ab}

855*+b of J 8411^{a-b}

अहं सेट्ठोऽस्मि दानेन सुयमनं दमेन च ।

850 of Thag 631

*Also in Obinese Samyuktagama (VII 93) (Anesaki a a O)

एतदवोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गह्जानाति । दुतियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्धायिको पच्चायिको, अथ खो पापिच्छाऽथ सारिपुत्तमोग्गह्जाना, पापिकानं इच्छानं वसं गताऽति । दुतियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतदवोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गह्जानाऽति । ततियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्धायिको पच्चायिको, अथ खो पापिच्छाऽथ सारिपुत्तमोग्गह्जाना, पापिकानं इच्छानं वसंगताऽति । ततियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतदवोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं, पेसला सारिपुत्तमोग्गह्जानाऽति । अथ खो कोकालियो भिक्खु उद्वायांसना भगवन्तं अभिवादेत्वा पद्माखणं कत्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तरस च कोकालियस्स भिक्खुनो सासपमत्तीहि पिळकाहि सच्चो कायो फुटो अहोसि, सासपमत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेसु, मुग्गमत्तियो हुत्वा कळायमत्तियो अहेसु, कळायमत्तियो हुत्वा कोलट्टिमत्तियो अहेसु, कोलट्टिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेसु, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसु, आमलकमत्तियो हुत्वा बेळुवसलाटुकामत्तियो अहेसु, बेळुवसलाटुकामत्तियो हुत्वा विट्ठिमत्तियो अहेसु, विट्ठिमत्तियो हुत्वा पभिज्जिंसु, पुब्बं च लोहितं च पग्घरिंसु । अथ खो कोकालियो भिक्खु तेनेवावाधेन कालं अकासि । कालकतो च कोकालियो भिक्खु पटुमनिरयं उपपज्जि सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं आपातेत्वा ।

अथ सो ब्रह्मा सहंपति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवल-
कण्ठं जेतवन् ओमासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं उडितो खो ब्रह्मा सहंपति भगवन्तं
एतदवोच—कोकालियो भन्ते भिक्खु कालकतो, कालकतो च भन्ते
कोकालियो भिक्खु पटुमनिरयं उपपज्जो सारिपुत्तमोग्गह्जानेसु चित्तं आपा-

तेत्वाऽति । इदं अवोच ब्रह्मा सहपति, इदं वत्वा भगवन्त अभिवादेत्वा पदविराण कत्वा तत्थेव अन्तरधायि ।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चेन भिक्खू आमन्तोसि—इमं भिक्खवे रत्ति ब्रह्मा सहपति अभिकन्नाय रत्तिया. पे०. आपातेत्वाऽति, इदं अवोच ब्रह्मा सहपति, इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदविराण कत्वा तत्थेव अन्तरधायीऽति । एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच—कीवदीघं नु खो भन्ते पटुमे निरये आयुप्पमाणंऽति । दीघं खो भिक्खु पटुमे निरये आयुप्पमाणं, तं न सुक्खं सत्तातु एत्तकानि वस्सानीति वा, एत्तकानि वस्ससतानीति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्सानीति वाऽति । सक्का पन भन्ते उपमां कातुऽति । सक्का भिक्खुति भगवा अथाच—सेय्यथापि भिक्खु वीस-
तिसारिको कासलको तिलवाहो, ततो पुरिसो वस्ससतस्स अच्चेन एकं तिल उद्धरेय्य, सिप्पतरं खो सो भिक्खु वीसतिसारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिकल्पय परिधावान् गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति उब्बुदा निरया एव एका निरब्बुदो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति निरब्बुदा निरया एव एको अबवो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अबवा निरया एव एको अहहो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अहहा निरया एव एको अटटो निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति अटटा निरया एव एको कुमुदो निरयो, सेय्यथापि वीसति कुमुदा निरया, एव एको सोगन्धिको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति सोगन्धिका निरया एव एको उप्पलको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति उप्पलका निरया एव एको पुण्डरिको निरयो, सेय्यथाऽपि भिक्खु वीसति पुण्डरिका निरया, एव एको पटुमो निरयो । पटुमं खो पन भिक्खु निरयं कोकालियो भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आपातेत्वाऽति । इदं अवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापर एतदवोच सत्था—

657 पुरिस्स हि जातस्स कुठारी जायते मुत्ते ।

याय छिन्दति अत्तान् बालो दुब्भासितं मणं ॥ १ ॥

१ म०—उपम

657-660=B VI 1. 9 714 (114) 9 VI 1-10 2014 (I 162 f)
=A X 89 3 (V 171)=X 89 6 (V 174) Netti 1324+79.
657 of Netti 1324 ० कुठारी जायते मुत्ते

- ६५८ यो निन्दिय पससति । त वा निन्दति यो पससियो ।
विचिनाति मुखेन सो कलि । कलिना तेन सुख न विन्दति ॥ २ ॥
- ६५९ अप्पमत्तो अय कलि ।
यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सप्पस्सापि महापि अत्तना ।
अयमेव महत्तरो कलि ।
यो सुगतेसु मन पदोसये ॥ ३ ॥
- ६६० सतं सहस्सान निब्बुदान । छैत्तिं च पथ च अब्बुदानि ।
ये अरियगर्ही निरय उपेति । वाच मन च पणिधाय पापकं ॥ ४ ॥
- ६६१ अभूतवादी निरय उपेति । यो वाऽपि कत्वा न करोमीति चाह ।
उभोऽपि ते पेच्च समा भवन्ति । निर्हानकम्मा मनुजा परत्थ ॥ ५ ॥
- ६६२ यो अप्पुट्ठस्स नत्स दुस्साति । सुद्धस्स पोसस्स अनगणस्स ।
तमेव बाल पचेति ॥ ६ ॥ सुखुमो रजो पटिवातऽव सित्तो ॥ ६ ॥
- ६६३ यो लोभगुणे अनुयुत्तो । सो वचसा परिभासति अज्जे ।
अस्सद्धो कदरियो अवदञ्जु । मच्छरि पेसुणियस्मिं अनुयुत्तो ॥ ७ ॥
- ६६४ मुखडुग्ग विभूतमनरिय । भूनहु पापक दुक्कतकारि ।
पुरिसन्तकलि अवजात । मा बहु भाणिऽथ नेरयिकोऽसि ॥ ८ ॥
- ६६५ रजमाकिरासि अहिताय । सन्ते गरहसि किव्विसकारि ।
बहूनि च दुच्चरितानि चरित्वा । गाळ्ळैस्सि सो पर्यंत चिररत्तं ॥ ९ ॥
- ६६६ न हि नस्सति कस्सचि कम्म । एति हं न लभतेऽव सुवामि ।
दुक्ख मग्गो परल्लोके । अत्तनि पस्साति भिक्खिसकारी ॥ १० ॥
- ६६७ अयोसंकुसमाहतट्टान । तिण्हधार अयसूलमुपेति ।
अथ तत्तेअयोगुळसन्निम । भोजनमत्थि तथा पतिरूपं ॥ ११ ॥

१ म०-छत्तिंति पथ च अब्बुदान २ म०-गच्छति. ३ म०-पतति.
४ म०-पपट, पपद ति वि ५ म०-इह यु०-इह न अथवा इतं ५ म०- तत्थ

६६० cf S I 8 5^१ (I 42) = J 408¹² वाचं मनं च पणिधाय सम्मा ।

६६१ = DhP 306 = J 285 (II 416 f) = Ud IV 8¹ = It 48¹

६६२ = S I 3 2^१ (I 13) = S VII 1 4 4 (I 164) = DhP 11^१
= P. V II 91^१ = J 367^१ ६६४-६५ = NettI 133¹ +

६६७ cf 674^१ cf O V VII 4 8¹ = It 89^१ ६६७-६७६ cf देवदत्तपट्ट
म० ति० (130th Sutta)

- 668 न हि वग्गु वदन्ति वदन्ता । नाभिजवन्ति न ताणमुपेन्ति ।
अंगारे सथते सेन्ति । अग्गिनिसम जलित पविसन्ति ॥ १२ ॥
- 669 जालेन च ओमहियाना । तत्थ हनन्ति अयोमयकूटेहि ।
अन्धेऽ व तिमिसमायन्ति । त वितनं^१ हि यथा महिकायो ॥ १३ ॥
- 670 अथ लोहमयं पन कुम्भि । अग्गिनिसम जलित पविसन्ति ।
पच्चन्ति हि तासु चिररत्त । अग्गिनिसमासु समुण्डिवासां^२ ॥ १४ ॥
- 671 अथ पुव्वलोहिनमिस्से । तत्थ कि पच्चति किन्विस्सकारी ।
यं यं^३ दिसत्त अधिसेत्ति । तत्थ किलिस्सन्ति^४ सफुसमानो ॥ १५ ॥
- 672 पुळ्ळावसथे सलिलस्मि । तत्थ कि पच्चति किन्विस्सकारी ।
गन्तुं न हि तीरमपत्थि । सव्वसमा हि समन्तकपत्था ॥ १६ ॥
- 673 असिपत्तवन पन तिण्ह । त पविसन्ति समाच्छिदग्गत्तां ।
त्रिहं बल्लिसेन गहेत्त्वा । आरच्चयारच्चयं^५ विहनन्ति ॥ १७ ॥
- 674 अथ वेतरणि पन दुग्ग । तिण्हधारं सुत्थारमुपेत्ति ।
तत्थ मन्दा पपतन्ति । पापकरा पापानि^६ कर्त्त्वा ॥ १८ ॥

१ म०-वित्तन. ३-३ गिनिस्समासु समुण्डिवा ते. ४ रो०-न.

५ रो०, पु०- किन्विज्जति ६ म०-समुच्छिन्नकपत्था ७ पु०-आरज
धारजया, ८ म०- पापानिश्च कत्ता.

668^d=670^b cf इण त्तिदइ भिदइ ण दहेति, तदे सुणिन्ता परहमिषाण ।
(सूय० I 6 1 6)

669^d cf कीलेहिं विज्जन्ति असाहुत्तमा
अने नु सुत्ताहिं निस्सुलियाहिं क्षिहाहिं विदूण अहेकरन्ति
(सूय० I 6 1 9)

आधुरियं नाम महाभित्तव अथ तम दुधन्तर महन्त

670 cf बहू अहेअं तिरिय दिसासु समाहिओ जत्थऽग्गो क्षियाइ (सूय० I 6 1 11)

671^b=672^b 671-72 कहिरे उणा वच्चसस्सिअगे भिन्दुत्तमगे वरिपत्तया ।
वपेति ण जे रइय कुरन्ते, सजीमवत्त व असोक्कवत्त 1bid I 6 1 16

672^a cf तइन्ति कम्मोइया किम्मीहिं [सूय० I 6 1 20]

674^a cf जइ नइ वयरणी दुनरा इह संपत्ता (सूय० I. 3 4 10)

cf जइ ते सया वेयरणीऽभिइया, गित्तिआ जइ सुइ इव तिरव्वोया ।
तरन्ति ते वेयरणीऽभिइया वत्तवोइआ सत्तिअ हम्ममाणा ॥

(सूय० I 5 1, 8)

- ०७५ खादानि हि तथ्य रुन्ते । सामा सबला काकोलगणा च ।
 सोणा सिगाला पट्टिमिज्झा । कुलला वायसा च वितुदन्ति ॥ १९ ॥
- ०७६ किच्छा बतायं इध वुत्ति । यं जनो पस्सति किब्बिसकारी ।
 तस्मा इध जीवितसेसे । किञ्चकरो सिया नरो न च मज्जे ॥ २० ॥
- ०७७ ते गणिता विद्दहि तिलवाहा । ये पदुमे निरये उपनीता ।
 नहुतानि हि कोटियो पञ्च भवन्ति । द्वादस कोटिसतानि पुनऽञ्जरा ॥ २१ ॥
- ०७८ यावदुक्ता निरया इध वुत्ता । तथ्यऽपि ताव चिरं वसितब्धं ।
 तस्मा सुचिपेसलसाधुगुणेषु । वाचं मनं सततं परिरक्खेऽति ॥ २२ ॥
 कोकालियसुतं निट्ठितं ।

३७.

[११. नाळकसुत्तं.]*

- ०७९ आनन्दजाते तिदसगणे पतीते । सकच्च इन्द सुचिवसने च देवे ।
 दुस्सं गहेत्वा अतिरिव थोमयन्ते । असितो इसि अद्दस दिवाविहारे ॥ १ ॥
- ०८० दिस्वान देवे मुदितमने उदगो । चित्ति करित्वा इद अवीचासि तथ्य ।
 किं देवसंघो अतिरिव कलयरुपो । दुस्सं गहेत्वा ममयथे किं पटिच्च ॥ २ ॥
- ०८१ षट्ठाऽपि आसि असुरेहि सद्धमो । जयो सुरान असुरा पराजिता ।
 तदापि नेतादिसो लोमहंसनो । किं अब्भुतं दट्ठ मरु पमोदिता ॥ ३ ॥
- ०८२ सेलेन्ति गायन्ति च वादयन्ति च । भुजानि पोठेन्ति च मच्चयन्ति च ।
 पुच्छामि वोऽहं मेरुमुद्धवासिने । धुनाथ मे संसरय सिण्ण मारिसा ॥ ४ ॥

१ म०-पणीते. २ म०-दमुदितमने ३ सी०-चित्ति. ४ म०-अवीचावि.
 ५ म०-न रमयथ.

*Nid. J. I 54 f, Mvu. II, 30-43 + III. 382 ff, L. V. VII
 (P 101 ff.), (ल० वि० ed by R Mitra, See P. 116-127.)
 Asita and Buddha or the Indian Simeon by J. Meir in the
 Indian Antiquary Sept. 1878.

०७९ ल० वि० (ed by Mitra P 124) देवाग्नेय महादमनस इति नामवाक्यमपराधम्
 ०७९*+* of B. 174+5

- ०८३ सो बोधिसत्तो तनवरो अतुल्यो । मनुसलोके हितसुतताय जातो ।
सकयानं गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये । तेनऽहं तुदा अनिरिव कल्यरूपा ॥५॥
- ०८४ सो सब्बसत्तमो अगगपुग्गलो । नरासभो सब्बपजानं उत्तमो ।
वत्तेस्सति चक्रं इसिब्हये वने । नदंऽय सीहो बलवा मिगाभिम् ॥ ६ ॥
- ०८५ तं सद्धं सुत्वा तुरितं अवंसरी सो । सुद्धोदनस्स तद् भवनं उपागमि ।
निसज्ज तत्थ इदं अगोचासि सस्ये । कुहिं कुमारो अहमापि ददुक्कामो ॥७॥
- ०८६ ततो कुमार जलितं इव सुवण्णं । उक्कामुखेऽव सुकुसलसम्पट्ठु ।
वद्धमानं छिरिया अनोमवण्ण । दस्सेसुं पुत्तं आसितव्हयस्स सस्य्या ॥ ८ ॥
- ०८७ दिस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलन्तं । तारासभंऽव नभासिगमं विसुद्धं ।
सुरियं तपन्नं सद्धरिषं अब्भमुत्तं । आनन्दजातो विपुलमलत्थपीति ॥९॥
- ०८८ अनेकसासं च सहस्सपण्डलं । छत्तं मरु धारयुं अन्तलिवसे ।
सुवण्णदण्डा वीतिपतन्ति चामरा । न दिस्सरे चामरछत्तगाहका ॥१०॥
- ०८९ दिस्वा जट्ठी कण्हसिरिन्दयो इसि । सुवण्णनेसल विय पण्डुकम्बले ।
सेते च छत्तं धरियन्तेमुद्धनि । उदग्गचित्तो सुमनो पट्टिगाहे ॥ ११ ॥
- ०९० पट्टिग्गहेत्वा एन सकयपुद्गवं । जिगिसकीं लम्पणमन्तपारम् ।
पसन्नचित्तो गिग्ग अब्भुदीरायि । अनुत्तरायं त्रिपदानं उत्तमो ॥ १२ ॥
- ०९१ अद्यऽज्जनो गमनं अनुस्सरन्तो । अकल्यरूपो गलयति अस्सुकानि ।
दिस्वान सकया इसिमवोचु रुदन्तां । नो चे कुमारो भाविस्सति अन्तरायो ॥१३॥

१ म०-यो. २ म०-मिगाभिम् ३ म०-दस्सिमु. ४ म०-सर-
दितावक्कमुत्त ५ म०-धारयन्त. ६ म०-जिगीसकी ७ म०-गरयति. पु०-
गरयान । इति पि.

०८६* हेमाद्रिबोधिवयम्

०८७* of. L. V. चन्द्र वा यय पूर्णमासि विमर्दे नारागणेर्मण्डितम् ।

०८७* of L. V. पङ्क्तिवृत्तं सूर्योत्थिरुपमम् ।

०८९*+b of Mvu II. 38. 13. दृष्ट्वा नै काविरौ कण्डलमिव पट्टम्पलम्पलम् ।

०९१* of Mvu III. 422 ०* उदग्गचित्तो सुमनो Dutr B. 30*. उदग्गचित्तो यो मित्तु ।

०८९* of 1028c

(११-१३ of. L. V. मा विम खल्ल पइयेऽयमसित सर्वाधंसिद्धस्य मे ॥

भूतं व्याहर मित्तु रोदिषि क्रोधे धेवोऽय किं पापक ।

पाप नास्ति न भान्तरायमिह मो सर्वाधंसिद्धस्य मे ॥

692 दिस्वान सयमे इसिमवोच अकल्ये । नाह कुमारे अहितं अनुस्सरामि ।
न चापिमस्स भविस्सति अन्तरायो । न ओरकाय अधिमनसा
भवाय ॥ १४ ॥

693 सवोधिपगं फुसिस्सताय कुमारे । सो धम्मचक्र परमविसुद्धदस्सी ।
वत्तेस्सताय बहुजन्हितानुकपी । तित्थारिकस्स भविस्सति ब्रह्मचरिय ॥ १५ ॥

694 मम च आयु न चिर इधामसेसो । अथऽन्तरामे भविस्सति कालकिरिया ।
सोऽहं न सुस्स असमभुरस्स धम्म । तेनऽग्निं अट्ठो व्यसनगतो अघावी ॥ १६ ॥

695 सो साकियान विपुल जनेत्वं पीतिं । अन्तेपुग्घा निरगमा ब्रह्मचारी ।
सो भागिनेय्य सयमनुकम्पमानो । समादपेसि असमभुरस्स धम्मे ॥ १७ ॥

696 बुद्धोऽति घोस यद पगतो सुणासि । सम्बोधिपतो विचरति धम्ममग्ग ।
गन्वान तत्थसमय परिपुच्छिउयानो । चरस्सु तस्मि भगवति ब्रह्मचरिय ॥ १८ ॥

697 तेनानुसिट्ठो हितमनसेन तादिना । अनागते परमविसुद्धदस्सिना ।
सो नालको उपचितपुज्जअसब्बयो । जिन पतिक्ख परिवसि राक्खति-
न्द्रियो ॥ १९ ॥

698 सुत्वान घोस जिनवरचक्रवत्ते । गन्वान दिस्वा इसिनिमभ पसभो ।
मोनेय्यसेट्ठं मुनिपवर अपुच्छि । समागते असितब्बेयस्स सासनेऽति ॥ २० ॥

वधुगार्थं निद्रिता ।

१ म०-अज्जो २ म०-जनेया । षहि अन्तेपुग्घा

३ म० दिवरानि ४ म०-परिपुच्छमानो ५ म०-असिता इयस्स ६ म०-वधुकथा

693a cf Mvu II 41 3b यद बोधिं प्राप्स्यति कुमारा

694c+d cf Mvu II 41 9 धमं तु आपसमिकं न श्रोष्य तेन रोदाम् ।

695b cf Mvu III 94 1a अन्तेपुगतो निवासि ।

696a+d cf Mvu II 42 17a-18a ब्रह्मनिर्घोषं ब्रुवा चरेयसि ब्रह्मचरियम् ।
L V VIIth c (P III 19)

बुद्धो बोधिं यदा शृणोति जगते वर्तेते चक ह्ययम् ।

शशि धमज शारवेऽस्य, सुबोधे तु भाष्यता निर्धिति ।

- 699 अङ्गातमेतं वचनं असितस्त यथातथं ।
तं तं गोतम पुच्छाम सन्धधम्मान पारगुं ॥ २१ ॥
- 700 अनगारियुपेतस्त मिक्खाचरियं जिगिंसतो ।
मुनि पञ्चहि मे पुट्टो मोनेय्यं उत्तमं पदं ॥ २२ ॥
- 701 मोनेय्यं ते उपडिञ्जस्सं (ति भगवा) दुक्खरं दुरभिसंभवं ।
हन्द ते नं पवक्खामि सन्धम्भस्सु दळ्हो भव ॥ २३ ॥
- 702 समानभावं कुब्बेय गामे अक्कुटुवन्दितं ।
मनोपदोसं रक्खेय्य सन्तो अनुणतो चरे ॥ २४ ॥
- 703 उच्चावचा निच्छरन्ति दाये अगिसिखुपमा ।
नारियो मुनिं पलोभेन्ति ता सु तं मा पलोभयुं ॥ २५ ॥
- 704 विरतो मेथुना घम्मा हित्वा कामे परोवरे^१ ।
अविच्छो असारत्तो पाणेसु तसथावरे ॥ २६ ॥

१ बु०, म०-समानभावं. २ म०-परोपरे.

- 699 cf. Mvu. III. 386. 18+19.
अङ्गासि एतं वचनं असितस्त यथातथम् ।
तं तु गोतम पुच्छामि सन्धधर्माण पारग ॥
- 700 cf. Mvu. III. 387+1.
अनगारं उपेतस्त मिक्खाजीवं चिकीर्षतो ।
मुनि मग्गाहर धर्म मोनेय्यं उत्तमं पदं ॥
- 701 cf. Mvu. III. 387+2.
मोनेय्यं च पुच्छसि नाल दुक्खरं दुरभिसंभवं ।
हन्व ते तं च पक्खामि संस्तम्भस्व दळो भव ॥
- 702 cf. Mvu. III. 387+1.
समानभावं कुर्यासि गामे अक्कुटवन्दितम् ।
मनोपदोसं रक्खेसि क्षान्तो चानुमतो भव ॥
- 702 Comp
सूय० I 2, 2. for Muni's behaviour.
- 703 cf. 299 cf. Mvu. III. 387+2.
उच्चावचा निश्चरन्ति दाये अगिसिखा इव ।
नारी मुनिरलोभये ता त मा लोभये ॥
- 704 cf. Mvu. III. 387+2+3.
विरतो मेथुना धर्मं हित्वा कार्यं परोवरम् ।
अविच्छो असारत्तो ये तासा मसथावराः ॥
- 704^c cf. 382^c

- 705 यथा अहं तथा एते, यथा एते तथा अहं ।
 अत्तानं उपमं कत्वा न हनेय्य न घातये ॥ २७ ॥
- 706 हित्वा इच्छं च लोभं च यत्थ सत्तो पुथुज्जनो ।
 चक्खुमा पटिपज्जेय्य तरेय्य नरकं इमं ॥ २८ ॥
- 707 ऊनूदरो मिताहारो अपिच्छस्स अलोलुपो ।
 स वे इच्छाय निच्छातो अनिच्छो होति निब्बुतो ॥ २९ ॥
- 708 स पिण्डचारं चरित्वा वनन्तं अभिहारये ।
 उपट्ठितो रुक्खमूलस्मिं आसनूपगतो मुनि ॥ ३० ॥
- 709 स ज्ञानपसुतो घीरो वनन्ते रमितो सिया ।
 ज्ञायथ रुक्खमूलस्मिं अत्तानं अभितोसयं ॥ ३१ ॥
- 710 ततो रत्था विवसने गामन्तं अभिहारये ।
 अव्हानं नाभिनन्देय्य अभिहारं च गामतो ॥ ३२ ॥

705a+b cf. 203a+b 705 cf. Mvu. III 387¹³ 13

यथात्मनो तथाऽन्येषा यथाऽन्येषां तथात्मनो ।

आत्मान उपमा कृत्वा नैव हिंसे न पातये ॥

705b cf Dhp 129c+d 130c+d, J. 388 Comm III. 292c+d.

706 cf Mvu III 387¹⁴ 10.

हित्वामिदं अलिच्छो वि अनिच्छो भोहि निर्झुतो ।

यज इच्छां च लोभं च यत्र सकं पुथुज्जना ।

पण्डितो प्रतिपज्जेय्य सो तरे नरकं इमं ।

707a=Thag 982^c ऊनूदरो मिताहारो=Mil. 407^{1c}=J 255 Comm^{1c}.

(II 293)

707a+b cf. Mvu. III 388 7 ऊनूदरो मिताहारो अलिच्छो ह्यालोलुपः ।

J. 467 8b अपिच्छस्स अलोलुपो.

also comp Thag 923, V.M chap. I P, 25 (Sinh. ed), Mil. VII.5 23.

चत्तारो पञ्च आलोके अपुत्ता उद्धं विजे ।

अलं फासं विहारय पण्डितस्स भिक्खुनो ॥

708 cf Mvu III. 388 6

सो पिण्डचारं चरित्वा वनान्ते अभिरक्षये ।

+8 सो वृक्षमूलोपगतो आसनोपगतो मुनि ।

709b+d cf. Dhp 305c+d. 709c+d cf. Mvu. III. 388. 9

ज्ञाययति अतो भज्य आत्मानं नातिनोदये ।

*10 cf. Mvu III. 387¹⁷⁺¹⁸.

ततो राज्ञिविवाभातो ग्रामं पिण्डाय ओतरे ।

आह्वयं नाभिनन्देय्य अभिहारं च ग्रामतो ॥

- 711 न मुंती गाममागम्म कुलेसु सहसा चरे ।
घासेसनं छिन्नकथो न वाच पयुत भणे ॥ ३३ ॥
- 712 अलत्थं यदिद् साधु नालत्थं कुसलामिति ।
उभयेनेव सो तांदि रुस्सव उपनिवत्तति ॥ ३४ ॥
- 713 स पत्तपाणि विचरन्तो अमूगो भूगसम्मतो ।
अप्प दान न हीळेय्य दातार नावजानिय ॥ ३५ ॥
- 714 उच्चावचा हि पटिपदा समणेन पकासिता ।
न पार दिगुणं यन्ति न इदं एकगुणं मृत ॥ ३६ ॥
- 715 यस्स च विसता नात्थि छिन्नसोतस्स भिक्खुनो ।
किञ्चाकिञ्चप्पहीनस्स परिट्ठाहो न विज्जति ॥ ३७ ॥
- 716 मोनेय्य ते उपडिञ्चस्स (ति भगवा) खुरधारूपमो भवे ।
जिव्हाय तालु आहच्च उदरे सयतो सिया ॥ ३८ ॥

१ म०-मुनि २ रो०-तादी ३ प०-दुगुण

- 711 cf Mvu III 387 19+388 1
न मुनिप्राप्तमासाय कुलेसु सहसा चरे ।
घासेसी न चिउन्नकथो न वाचा मेप्पुत्ता भण ॥
- 711a=A III. 67 7^{ab}. (I 199) cf S N 930b
- 712 cf Mvu III 388⁴⁺⁵
अदासि इति ते साधु नादासि भद्रमरुत्तु ते ।
उभयेनेव सदृशो कस च विमिज्जये ॥
cf ३० II 30 लद्धे पिण्डे अलद्धे वा नाणुनायिज्ज सज्ज ।
- 713 cf Mvu III 388²⁺³
सो पात्रपाणी विचरेया अमूगो भूगसम्मतो ॥
ते त दान न निदेया दाताः नावजानिया ॥
- 714 cf =K V I 2 56 (I 89) cf Mvu III 389²⁺³
न पार द्विगुणायति नापि चैव गुणायति ।
उच्चावचा प्रतिपदा आमण्येन पकाशिता ॥
- 716 cf N= XIV^c (164) cf Mvu III 38 10+11
यन्मात्रं सरिता नास्ति छिन्नसोत्तरं निक्षेप ॥
कृत्वाहृत्यमहीणस्य परिदायो न विज्जति ॥
- 716 cf Mvu III 388¹⁴⁺¹⁵
एव मोनेय्य उपेय्यसि खुरधारोपमो भव ।
जिव्हाय ताडमासाय तादृशो सयतो भव ॥

- 717 अलीनचित्तो च सिया न चापि बहु चिन्तये ।
निरामगन्धो असितो ब्रह्मचरियपरायणो ॥ ३९ ॥
- 718 एकासनस्स सिक्खेय समणोपासनस्स च ।
एकत्त मोनमक्खात एको चे अभिरमिस्सति ॥ ४० ॥
- 719 अय मासिहि दस दिसा
सुत्वा धीरानं निग्घोस शायीन कामचागीनं ।
ततो हिरिं च सद्ध च भिय्यो कुब्बेय मामको ॥ ४१ ॥
- 720 त भद्दीहि विजानाय सोब्भेसु पदेसु च ।
सण्णता यन्ति कुस्सोब्भा तुण्ही याति महोदधि ।
- 721 यदूनकं त सण्णति य पूर सन्तमेव त ।
अट्टकुम्भूपमो बालो रहदो पुरोऽव पण्डितो ॥ ४३ ॥
- 722 य समणो बहु भासति उपेत अत्थसहित ।
जान सो धम्म देसेति जान सो बहु भासति ॥ ४४ ॥
- 723 यो च जान यत्तं जान न बहु भासति ।
स मुनि मोनमरहति स मुनि मोनमज्झगा ति, ।
नालकसुत्त निद्रित ।

१ सु०-अभिरमिस्सति २ ते०-कामचागीन ३ सो०-सपत्तत्तो ४ म०-मुन
५ म०-Adda भगवाऽति ।

- 717+4 Mvu 10 निरामगन्धो असितो ब्रह्मचरियपरायणो ।
of सुव० II 1 3 Comm, स चापयन् परिणाय निरामगन्धो परिभर ।
- 718 of ibid 17 एकासनस्य शिखासि भ्रमणोपासनस्य च ।
+ 12^a एव लयन आरपत । + 13^a एको च अभिरमिष्यति ।
- 719 ibid 13^b एव गमिष्यासि दिशो दश
+ 18 धुत्वा ऋतुरह ध्यानं श्यायीनां कामचागीनां ।
+ 389 1 ततो हिरिं च सद्धं च भुयो शिलेय मामको ।
- 721=Mal 414^a=Mvu III 389 6+7
यं ऊनकं तं स्वनति य दूरं शान्तमेव तं ।
अट्टकुम्भूपमो बालो ऋतुरो व पण्डित ॥
- 722+4+4 of ibid 8 यो मुनी बहु भासति उपेत अर्पयहितम् ।
+ 9^b जान तो बहुभासति ।
- 723 of Mvu यो च धीरो मितभाणी जानन्तो न बहु भासति ।
10+11 स मुनी मोनमरहति स मुनी मोनमज्झगात् ।
- 723 See Rhys Davids, Buddhism P 140

38.

[१२. द्वयतानुपस्सनासुत्तं.]

एवं मे सुत । एकं समयं भगवा सात्त्वियं विहरति पुनरागमे
मिगारमातुपासादे । तेन सो यन समयेन भगवा तद्गुपोषये पुण्णसे
पुण्णाय पुण्णमाय रत्तिया भिस्सुसंपपरिपुतो अम्मोक्कामे निसिम्भो
होति । अथ सो भगवा सुण्हीमूतं तुण्हीमूतं भिक्खुसंघं अनु-
वल्लोकेत्वा भिस्सू आमन्तेसि—ये ते भिस्सवे कुसला धम्मा
अरिया निप्पानिका सम्बोधगामिनो तेसं यो भिस्सवे कुसलानं धम्मनं अरियानं
निप्पानिकानं सम्बोधगामिनं का उपनिप्पा सवन्गयाति, इति चे भिस्सवे
पुच्छितारो आसु, ते एवं अस्सु वचनीया—याद्वेदं द्वयतानं धम्मनं यथामूर्तं
आणायाऽति । किं च द्वयतं वदेथ—इदं दुक्खं अयं दुक्खसमुदयोऽति अयं
एकानुपस्सना, अयं दुक्खानिरोधो अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाऽति अयं
द्वयतानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो रो.भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमत्तम्म
आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो दिन्नं कलानं अञ्जनरं फलं पाटिकसं—दिट्ठेव
धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिताऽति । इदमवोच भगवा,
इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

724 ये दुक्खं नप्पजानन्ति अथो दुक्खसस्य संभवं ।

यत्थ च सन्वसो दुक्खं असेसं उपरुज्जसति ।

ते च मग्गं न जानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥ १ ॥

725 येतोविमुत्तिहीना ते अथो पञ्चाविमुत्तिया ।

अभन्वा ते अन्तकिरियाय ते वे जात्तिजरुपगा ॥ २ ॥

726 ये च दुक्खं पजानन्ति अथो दुक्खसस्य संभवं ।

यत्थ च सन्वसो दुक्खं असेसं उपरुज्जसति ।

ते च मग्गं पजानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥ ३ ॥

१ न०-726-727 Omitted.

727 चेतोविमुत्तिसंपन्ना अथो पञ्चाविमुत्तिया ।

भम्भा ते अन्तकिरियाय न ते जातिजरूपगाऽति ॥ ४ ॥

सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया, कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्मोति, सब्बं उपधिपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, उपधीनं त्वेव असेसविरागानिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापर एतद्वोच सत्था—

728 उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकरिम् अनेकरूपा ।

यो वे अविद्वा उपधिं करोति । पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।

तस्मा पजानं उपधिं न कयिरा । दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सीति ॥ ५ ॥

सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया, कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्मोति, सब्बं अविज्जापच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, अविज्जाय त्वेव असेसविरागानिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतद्वोच सत्था—

729 जातिमरणसंसारं ये धजन्ति पुनप्पुनं ।

इत्थभावऽञ्जयाभावं अविज्जा येव सा गति ॥ ६ ॥

730 अविज्जा हय महामोहो येनिदं संसित चिर ।

विज्जागता च ये सत्ता नागच्छन्ति पुनम्मवंऽति ॥ ७ ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्मोति सब्बं मसारपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, ससारान त्वेव असेसविरागानिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्था—

731 यं किञ्चि दुःखं सम्भोति सत्त्वं संसारपञ्चया ।

संसारानं निरोधेन नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥ ८ ॥

732 एतं आर्दीनयं अन्वा दुःखं संसारपञ्चया ।

सत्त्वसंसारसमया सज्जाय उपरोधना ।

एवं दुःखस्सस्यो होति एतं अन्वा यथायथं ॥ ९ ॥

733 सम्मत्ता वेदुगुणो सम्मदज्जाय पण्डिता ।

अभिभुय मारसंयोगो नागच्छन्ति पुनर्यथं ॥ १० ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति, सत्त्वं विज्जाणपञ्चया ॥ अयमेकानुपससना, विज्जाणस्स त्वेयं अमेमरिगण-
निरोधा नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥ अयं दुःखियानुसमना । एवं सम्मा...
अयापरं एतद्वोच सत्था—

734 यं किञ्चि दुःखं सम्भोति सत्त्वं विज्जाणपञ्चया ।

विज्जाणस्स निरोधेन नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥ ११ ॥

735 एतं आर्दीनयं अन्वा दुःखं विज्जाणपञ्चया ।

विज्जाणपसमा भिम्भु निच्चातो परिनिब्बुतो ॥ १२ ॥

सिया अज्जेन पि...कथं च सिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति, सत्त्वं कसपञ्चया ॥ अयमेकानुपससना, कसस्स त्वेयं अमेमरिगणनिरोधा
नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥ अयं दुःखियानुपससना । एवं सम्मा...अयापरं एत-
द्वोच सत्था—

736 तेसं कसपरेतानं भवसोतानुयातिनं ।

कुम्मग्गपटिपन्नानं आरा संयोजनस्सस्यो ॥ १३ ॥

737 ये च कम्मं परिज्जाय अज्जाय उरममे रता ।

ते वे कस्माभिसमया निच्चाता परिनिब्बुता ॥ १४ ॥

१ म०—न गच्छन्ति.

सिया अज्जेन पि...कयं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सव्वं वेदनापञ्चयाऽति अयमेकानुपस्सना । वेदनानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्या—

738 सुखं वा यदि वा दुक्खं अदुक्खमसुखं संह ।

अज्जसत्तं च बहिद्धा च यं किञ्चि अत्थि वेदितं ॥ १५ ॥

739 एतं दुक्खंऽति अत्त्वान मोसधम्मं पलोकिनं ।

फुस्स फुस्स वयं पस्सं एव तत्थ विरज्जति ।

वेदनानं सया भिक्खु निच्छातो परिनिब्बुतोऽति ॥ १६ ॥

सिया अज्जेन पि...कयं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सव्वं तण्हापञ्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, तण्हाय त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्या—

740 तण्हादुतियो पुरिसो दीघमद्धान संसारं ।

इत्थभावज्जयामावं संसारं नातिवत्तति ॥ १७ ॥

741 एतं आदीनवं ज्वा तण्हा दुक्खस्स सम्भवं ।

वीततण्हो अनादानो सतो भिक्खु परिव्वज्जेऽति ॥ १८ ॥

सिया अज्जेन पि...कयं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सव्वं उपादानपञ्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, उपादानानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतद्वोच सत्या—

742 उपादानपञ्चया भवो भूतो दुक्खं निगच्छति ।

जातस्स मरणं होति एतो दुक्खस्स सम्भवो ॥ १९ ॥

१ तो०-सह

738+739+^d=B XXXVI 2 41+². (IV 206)

739+^d=B XXXVI 1 43^c+^d (IV. 204)=It 62³²+^d

740—741=A IV. 9 (II 10)=It 15=It 105=Nm. XVI¹+⁷ (433)

=Nc XVII³²+³³ (215)=Nc XVIII 3+² (236)

740+^d=752+^d 741=J 493³³. 741+^d=Thag^a 154+^d of 1039^d of Ud^v XXV³² सर्ववृष्णा विमहाय सर्वसयोजनसायाह ।

सर्वोपधिं परिहाय नागच्छन्ति पुनर्भवन् ॥

742b+c of Thag 191+^d जातस्स मरणं होति जातो दुक्खं निगच्छति ।

742^c of Mvu. III 439 11^a. जातस्यामरणं नास्ति.

743 तस्मा उपादानकसया सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

जातिक्खयं अभिञ्जाय नागञ्छन्ति पुनब्भवोऽति ॥ २० ॥

सिया अञ्जेन पि... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्मोति सब्बं आरम्भपञ्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आरम्भानं येव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतद्वोच सत्या—

744 यं किञ्चि दुक्खं संमोति सब्बं आरम्भपञ्चया ।

आरम्भानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २१ ॥

745 एतं आदीनवं अत्वा दुक्खं आरम्भपञ्चया ।

सब्बारम्मं पट्टिनिस्सज्ज अनारम्भे विमुत्तिनो ॥ २२ ॥

746 उच्छिन्नभवतण्हस्स सन्ताचितस्स भिक्खुनो ।

वित्तिण्णो जातिसंसारो नत्थि तस्स पुनब्भवोऽति ॥ २३ ॥

सिया अञ्जेन पि... पे०... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्मोति, सब्बं आहारपञ्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आहारानं त्वेव असेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतद्वोच सत्या—

747 यं किञ्चि दुक्खं सम्मोति सब्बं आहारपञ्चया ।

आहारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २४ ॥

748 एतं आदीनवं अत्वा दुक्खं आहारपञ्चया ।

सब्बाहारं परिञ्जाय सब्बाहारमनिस्सितो ॥ २५ ॥

749 आरोग्यं सम्मदञ्जाय आसवानं परिक्खया ।

संज्ञाय सेवी धम्मद्वो संखं न उपेति वेदगुऽति ॥ २६ ॥

743c-d = It 937b-d = It 937b-d, 954b-d, 1043b-d.

748c of. Āyārang. जाइमर्यं परिञ्जाय ।

748 = Ud. IV. 9³ of It. 94. सनसंगपहीनस्स नेत्तिच्छिन्नस्स भिक्खुनो ।
वित्तिण्णो जातिसंसारी नत्थि तस्स पुनब्भो ॥

749d of S. XXXVI. 3. 6³. (IV. 206.)

749c+d = It. 838c+d. संज्ञाय सेवी धम्मद्वो संखं मोरेति वेदगु ।

सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति,
सब्बं इज्झितपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, इज्झितानं त्वेव असेसादिरागनिरोधा
नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा....अथापरं
एतदवोच सत्था—

750 यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं इज्झितपच्चया ।

इज्झितानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥ २७ ॥

751 एतं आदीनवं अत्वा दुक्खं इज्झितपच्चया ।

तस्मा एजं वोसज्ज संसारे उपरुन्धिय ।

अनेजो अनुपादानो सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥ ८ ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०... कथं च सिया । निस्सितस्स चट्ठितं होति
अयं एकानुपस्सना, अनिस्सितो न चलति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...
अथापरं एतदवोच सत्था—

752 अनिस्सितो न चलति निस्सितो च उपादियं ।

इत्थमावञ्जअथाभावं संसारं नातिवत्तति ॥ २९ ॥

753 एतं आदीनवं अत्वा निस्सयेसु महम्मयं ।

अनिस्सितो अनुपादानो सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥ ३० ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०... कथं च सिया । रूपेहि भिक्खवे आरुप्पा
सन्ततराऽति अयं एकानुपस्सना, आरुप्पेहि निरोधो सन्ततरोऽति अयं
दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...अथापरं एतदवोच सत्था—

754 ये च रूपपग्गा सत्ता ये च आरुप्पवासिनो^१ ।

निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं ॥ ३१ ॥

१ म०—आरुप्पहायिनो.

754—755 cf. It. 731+2.

ये च रूपपग्गा सत्ता ये च आरुप्पहायिनो ।

निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं ॥

ये च रूपे परिज्जाय अरूपेसु (१ १ आरुप्पेसु, १.१. ये च रूपेसु) असंछिन्ता ।

निरोधे ये विमुचन्ति ते अना मच्चुहायिनो ॥

755 ये च रूपे परिञ्जाय अरूपेषु सुसाण्ठिता ।

निरोधे ये विमुञ्चन्ति ते जना मच्चुहायिनोऽति ॥ ३२ ॥

सिया अञ्जेन पि...पे०...कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स सम्ममणवाङ्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय इदं सच्चंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं मुसाऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं-अयं एकानुपस्सना; यं भिक्खवे सदेवकस्स-पे०-सदेवमनुस्साय इदं मुसाऽति उपनिज्झायितं तदमरियानं एतं सच्चंऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं-अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...पे०...अथापरं एतदवोच सत्था—

756 अनत्तनि अत्तमानं परस लोकं सदेवकं ।

निविट्ठं नामरूपस्मिं इदं सच्चंऽति मञ्जति ॥ ३३ ॥

757 येन येन हि मञ्जन्ति ततो तं होति अञ्जथा ।

तं हि तस्स मुसा होति मोसधम्मं हि इत्तरं ॥ ३४ ॥

758 अमोसधम्मं निञ्जाणं तदरिया सच्चतो विट्ठ ।

ते वे सच्चाभिसमया निच्छता परिनिव्वुताऽति ॥ ३५ ॥

सिया अञ्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति इति चे भिक्खवे पुच्छित्तारो अस्सु, सियातिऽस्सु वचनीया । कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं सुखंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं दुस्खंऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं-अयं एकानुपस्सना, यं भिक्खवे सदेवकस्स...पे०...सदेवमनुस्साय इदं दुस्खंऽति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं सुखंऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं-अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो रो भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो द्विजं फलानं अञ्जतरं फलं पाटिकंलं-द्विट्ठेय धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिताऽति । इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

759 रूपा सदा रसा गन्धा फस्सा धम्मा च केवला ।

इट्ठा कन्ता मनापा च यावत्तथीति बुञ्चति ॥ ३६ ॥

१ म०-असण्ठिता.

755 a 14 51¹ रूपधातुपरिञ्जाय अरूपेषु असण्ठिता । 756^b 4=76 411b-d

निरोधे ये विमुञ्चन्ति ते जना मच्चुहायिनो ॥

757^a+b=588a+b

759=8 XXXV 136 4

760=8 XXXV 136¹,

- 760 सदेवकस्स लोकस्स एते घो सुखसम्मता ।
यत्थ चेते निरुज्झन्ति त नेस दुक्खसम्मत्तं ॥ ३७ ॥
- 761 सुखऽति दिट्ठमारियेहि सक्कायस्सुपरोधन ।
पञ्चनीक इव होति सम्बलोकैण पस्सत ॥ ३८ ॥
- 762 य परे सुखतो आहु तदरिया आहु दुक्खतो ।
य परे दुक्खतो आहु तदरिया सुखतो विदू
पस्स धम्म वुराजान सम्पमूळहेत्थ अविद्दिसू ॥ ३९ ॥
- 763 निब्रुतान तमो होति अन्धकारो अपस्सत ।
सत च दिवट्ठे हेति आलोको पस्सत इव ।
सन्तिके न विजानन्ति मगा धम्मस्सऽकोविदा ॥ ४० ॥
- 764 भवरागपरेतेहि भवसोतानुसारिहि ।
मारधेय्यानुपजेहि' नाय धम्मो सुसम्बुधो' ॥ ४१ ॥
- 765 को नु अज्जत्रमरियेहि पद सम्बुद्धमरहति ।
य पद सम्मदज्जाय परिनिब्बान्ति अनासवाऽति ॥ ४२ ॥
- इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभिनन्दु ।
इमास्मि खो पन वेय्याकरणास्मि भज्जमाने सट्ठिमत्तान भिक्खून् अनुपादाय
आसवेहि चित्तानि विमुच्चिसूति ।

द्वयतानुपस्सनासुत्त निट्ठित ।

तस्सुद्धान—

सन्च उपधि अविज्ज च सत्तारो विज्जाणपञ्चम । फस्सवेदानिया
तण्हा उपादानारम्भा आहारा । इज्जिते' फन्दित रूप सच्चदुक्खेन सोळसाति ॥

महायग्गो ततियो ।

तस्सुद्धान—

पब्बज्ज च पधानै' सुग्ग . सुन्दरि (तथा) । माधसुत्त च सेलो सल्ल पवुच्चति ।
वासेट्ठो चापि कोफालि नाल्लो द्वयतानुपस्सना । द्वादसेतानि' सुत्तानि महायग्गोति
बुच्चतीति ।

१ म०—मारधेय्यानुपजेभि २ म०—सुत्तसुद्धो ३ म०—सत्तारे विज्जाण पञ्चम
४ म०—रम्भ ५ म०—इज्जित ६ म०—पच्चयज्जा ७ म०—पधाना ८ सी०—
सुभासिते च सुन्दरि म०—सुभा सुन्दरिका तथा ९ म०—च बुच्चति.
१० सी०—omits को ११ म०—द्वादस तानि

761-765=B XXXV 186 4³

765^d=Dbp 126^d=Thag 672^d of Mvu II 68 6^b निर्वासयन्ति अनामयो ।

[४. अट्टकवग्गो. *]

—
39.

(१. कामसुत १)

- 766 काम कामयमानस्स तस्स चेत समिज्झति ।
अद्धा पीतिमनो होति लद्धा मञ्चो यदिच्छति ॥ १
- 767 तस्स चे कामयमानस्स छन्दजातस्स जन्तुनो ।
ते कामा परिहायन्ति सल्लविद्धोऽव रुप्पति ॥ २ ॥
- 768 यो कामे परिवज्जेति सप्पस्सेव पदा सिरो ।
सो इमं विसत्तिक लोके सतो समतिवत्तति ॥ ३ ॥
- 769 सेत्त वत्थ हिरिञ्ज वा गवांस दासपोरि ।
धिंयो बन्धु पुत्रू कामे यो नरो अनुगिज्झति ॥ ४ ॥

१ रो०, नि० — कामयमानस्स २ म०, नि०—सोऽपि ३ म०—गवस्स. ४
म०—दासपरि ५ म०—सिरो

*The whole of this अट्टकवग्ग resembles Chinese Arthapada
Nanjo No 674 [Anesaki, a a O 12]

†=अपि १ and also in Yogacharya Nanjo No 1170
766-771=Netti Nm I 1-20 766-68 also Netti 69

766a+b=J 467a+b V M XVII Ohap P 452 J 467

767cf म्यायादुसार Nanjo 1263 also 1260
of Mbh XIII 93^o (Cal 4443)

काम कामयमानस्य यदा काम संप्रदत्ते ।
अद्धा cf Mbh 4443^c अप, Netti सद्धा

767 Netti, 6 69 V M XVII all have कामयानरत्त ।

768 cf. Thag 457 यो वेत्ता परिवज्जेति सिरो ।

769a+b cf J 480^o+d 769b J 467^b 769^d cf A V 174 5 cf J 367 .

- 770 अबला नं बलीयन्ति मद्दन्ते नं परिससया ।
ततो नं दुक्खमन्वेति नावं भिन्नमिवोदकं ॥ ५ ॥
- 771 तस्मा जन्तु सदा सतो कामानि परिवज्जये ।
ते पहाय तरे ओरं नावं सिद्धित्व पारगू ॥ ६ ॥
कामसुत्तं निद्वितं

40.

(२. गुहट्टकसुत्तं.*)

- 772 सत्तो गुहायं बहुनाभिच्छो । तिट्ठं नरो मोहनस्मिं पगाळ्हो
दूरे विवेका हि तथाविधो सो । कामा हि लोके न हि सुप्पहाया ॥ १ ॥
- 773 इच्छानिदाना भवसातवद्धा । ते दुप्पमुद्धा न हि अज्जमोक्खा ।
पच्छा पुरे वाऽपि अपेक्खमंना । इमेऽव कामे पुरिमेऽव जणं ॥ २ ॥
- 774 कामेसु गिद्धा पसुता पमूळहा । अवदानिया ते विसमे निविट्ठा ।
दुक्खूपनीता परिदेवयन्ति । किं सु भविस्साम इतो जुतासे ॥ ३ ॥
- 775 तस्मा हि सिक्खेथ इधेव जन्तु । यं किञ्चि जज्जा विसमंऽति लोके ।
न तस्स हेतु विसमं चरेय्य । अप्पं हिंदं जीवितमाहु धीरा ॥ ४ ॥
- 776 पस्सामि लोके परिक्खन्मानं । पजं इमं तण्हागतं भवेसु ।
हीना नरा मच्चुमुखे लपन्ति । अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥ ५ ॥
- 777 ममायिते पस्सथ कन्दमाने । मच्छेऽव अप्पोदके स्वीणसोते ।
एतंऽपि दिस्वी अममो चरेय्य । भवेसु आसत्तिमकुच्चमानो ॥ ६ ॥

१ री०-अबलाज्. २ म०-सिद्धित्वा, म०, नि०-सिद्धाज्,
३ म०-छन्दो. ४ सी०-अपेक्ष. ५ म०-पजणं, omitting व ६ म०-
अप. ७ म०-वत्था, वित्था. ८ सी०-हि त, म०-हेत. ९ सी०-तण्हागतं.
१० सी०, म०-सो. ११ म०-दिस्वान.

770c Dhp. 1. 2=Netti 129a=Udv. XXXI^{23c}. नन्वे इ एमन्वेति ।
* = अर्थपद २. 771 cf Dhp. 360

775c=J. 527^{4c}. 775d M. 82^{13c}, Thag. 782c (हि ५) cf. S. N. 804.
776d=901d.

777a+b cf. 936a+b. कन्दमानं पजं दिस्वा मच्छे अप्पोदके यथा 777b. cf. Thag.
362d, Dhp. XV. 49d, J. 538^{101c}, Duttr. 670. 6c. अपोदके व मत्तन
Mbh. XII 175^{13a}. (Cal. 65^{33c}.) 277^{11c}, गाधोदके मत्तव इव.

- 778 उभोसु अन्तेसु विनेय्य छन्द । फास परिञ्जाय अनानुगिद्धो ।
यदत्तगरही तदकुञ्चमानो । न लिप्येती दिट्ठसुत्तेसु धीरो ॥ ७ ॥
- 779 सञ्ज परिञ्जा वितरेय्य ओध । परिग्गहेसु मुनि नोपलित्तो ।
अब्बूळहसल्लो चरमप्पमत्तो । नासिंसेती लोकमिम पर च ॥ ८ ॥

गुहट्टकसुत्तं निद्वित ।

41.

[३ दुट्टकसुत्त *]

- 780 वदन्ति वे^१ दुट्ठमनापि एके^२ । अथो^३पि वे^४ सच्चमना वदन्ति ।
वाद च जात मुनि नो उपेति । तस्मा मुनि नत्थि खिलो कुहिञ्चि ॥ १ ॥
- 781 सक हि दिट्ठि कयमच्चयेय्य । छन्दानुनीतो रुचिया निविट्ठो ।
राय समत्तानि पकुञ्चमानो । यथा हि जानेय्य तथा वदेय्य ॥ २ ॥
- 782 यो अत्तनो सीलवतानि जन्तु । अनानुपुट्ठो च परेसें पावीं ।
अनरियधम्म कुसला तमाहु । यो आतुमान सयमेव पावीं ॥ ३ ॥
- 783 सन्तो च भिक्खु अभिनिञ्चुत्तो । इति^५ह^६ति सीलेसु अकत्थमानो ।
तमरियधम्म कुसला वदन्ति । यस्सुत्तवा नत्थि कुहिचि लोके ॥ ४ ॥

१ म०-परिञ्जा २ सी०-लिम्पति ३ सी०, म०-^३ति ४ म०-चे ५
सी०-एते ६ नि०-अञ्जेऽपि. ७ सी०-चे ८ म०-उन्दागतीतो ९ म०-^९कुट्ठो
१० म०-Omit ११ म०-परस्त १२ म०-पाव

*-अथपद ३

778 cf 913 778d cf 250d

779d=S II 3 6 10^{3d} (I 62)=A IV 45 4^{3d} (II 49)=IV 46^{3d}
(II 50)=V M VII (P 153 Sinh ed) Smp I 54^{3d}

780a-c cf 852 783d=M V I 2 3^c (WZKM XXIV)

- 784 पक्कप्पितो ससत्ता यस्स धम्मा । पुरक्कपतां सन्ति^१ अधीवद्दाता ।
 यदत्तं नि पस्साति आनिसस । त निस्सितो कुप्प पण्डिच्च सन्ति ॥ ५ ॥
- 785 दिट्ठीनिवेसां न हि स्वातिवत्ता । धम्मेसु निच्छेप्यै^२ समुग्गहात ।
 तस्मा नरो तेसु निवेसनेसु । निरस्सति आदियांतिच्च धम्म ॥ ६ ॥
- 786 धोनस्स हि^३ भात्थि कुहिचि लोके । पक्कप्पिता दिट्ठि मवामवेसु ।
 माय च मान च पहाय धोनो । स केन गच्छेय्य अनूपयौ सो ॥ ७ ॥
- 787 उपयो हि धम्मेसु उपेति चाद । अनूपयै केन कथ ववेय्य ।
 अत्त निरत्त न हि तस्स अत्थि । अधोसि सो दिट्ठिमिधेव सन्धी ॥ ८ ॥
 दुट्ठकसुत्त निट्ठित ।

42

(४ सुद्धदकसुत्त.)*

- 788 पस्सामि सुद्ध परम अरोग । दिट्ठेन^४ समुद्धि नरस्स होति ।
 एतामिज्जेन परमसति जत्वा । सुद्धानुपस्सीसति^५ पवेति ज्ञाण ॥ १ ॥
- 789 दिट्ठेन चे सुद्धि नरस्स होति । ज्ञाणेन वा सो पज्जहाति दुक्ख ।
 अज्जेन सो सुज्जति सोपधीको । दिट्ठी^६ हि न पाव तथा वदान ॥ २ ॥
- 790 न ब्राह्मणो अज्जतो सुद्धिमाह । दिट्ठे सुते सीलवन्ति मुते वा ।
 पुज्जे च पापे च अनूपलितो । अत्तज्जहो न पिधं पकुच्चमानो ॥ ३ ॥
- 791 पुग्गिम पहाय अपर सितांसे । एजानुगा ते^७ न तरन्ति सग ।
 ते उग्गहायन्ति निरस्सज्जन्ति । कपीव साख पमुंख गहाय्यै ॥ ४ ॥

१ म०-°का २ म०-पुरे ° ३ म०-सत्तिमवी ° ४ रो०-°गा ५ म०-कुप्प
 पण्डि सन्ति ६ म०-दिट्ठि ° ७ म०-निगच्छेय्य ८ म०, नि०-निदस्सति ९
 म०-°ती च, १० रो०-ही ११ सी० म०-अनुपयो अनुपय १२ म०, Fsb-सव्य,
 १३ सी०-दिट्ठेन १४ म०, नि०-एगभि ° १५ म०-Omats. १६ म०-दिट्ठि
 १७ सी०-सीलव्यते, १८ सी०, म०-अनु ° १९ सी०-अत्तज्जहो २० म, Fsb-
 न ह्य २१ म० सिताय २२ म०-न त २३ म०-निस्सज्जन्ति, निस्सज्जन्ति
 २४ सी०-पमुञ्च, म०-पमुञ्च २५ सी०-गहाय

* = अथपद्य

784c = 797a 785b = 837b = 907b cf 801a
 786b cf 910b 788b cf 789a 789a cf 831 d, 889d
 790b = 797b, 887a 790c cf 686 793a + b = 914a + b

- 702 तयं समादाय यतानि जन्तु । उद्यायनं गच्छति गच्छन्तानां ।
विदा च वेदेहि समेष धर्म । न उद्यायं गच्छति मुरिष्यञ्जो ॥ ५ ॥
- 703 स सन्ध्यामेतुं शितेनिभूतो । यं द्विनि द्विदुं यं मुनं मुनं वा ।
तमेववसिं विवटे चरन्तं । केनीव लोहं विवटयेत्य ॥ ६ ॥
- 704 न कृष्यन्ति न पुरश्चरोन्ति । अद्यन्मद्विनि न ते वदानि ।
आदानगन्धं गधितं विसज्ज । आसे न कुचन्ति वृक्षिणि लोके ॥ ७ ॥
- 705 सीमानिगो ब्राह्मणो तम्स नत्थि । अन्था र्थं दिग्मा र्थं समुग्गहीतं ।
न रागरागी न विराररतो । तस्सीव भत्थि परमुग्गहीत ॥ ८ ॥
- सुच्छद्वकमुनं निवृत्तं ।

43.

[५. परमद्वकसुतं. *]

- 706 परमं प्रति द्विद्वंशु पन्विस्तानो । यद्वंशं कुम्मे जन्तु लोके ।
हीनाति अज्जे ततो सन्ध्यामा । तस्मा विवादानि अवीविस्तो ॥ १ ॥
- 707 यद्वसंती पस्सति आनिससं । द्विद्वंशु मुने मीलवने मुने वा ।
तदेव सो तत्थ समुग्गहाय । निहीनतो पम्पति सन्ध्यामेत्य ॥ २ ॥
- 708 तं वाअपि गन्धं कुत्ता वदान्ति । यं निवृत्तेनो पम्पति हीनमज्जं ।
तस्मा हि द्विद्वंशु व मुनं मुनं वा । मीलवने भित्तु न निवृत्तयेत्य ॥ ३ ॥

१ सी०-पञ्च, ० म०-सञ्चततो, अज्जततो. २ सी०-गदवेमुधमेमु,
Omitting स. ३ म०-वा. ४ म०, Feb-^०ति ५ म०-दुरकन-
६ म०-^०मुदि. ७ सी०, म०-प. ८ सी०, म०-वि गगानो ९ म०-नग्म पिप.
१० रो०-नत्थी ११ सी०, म०-द्विद्वंशु. १२ म०-उत्तरे १३ म०, म०-^०नि.
१४ सी०-सन्ध्यामेत्य (cf. 787^d, 796^c) १५ म०-यत्थिस्मिन्तो.

703^b=A. IV. 24^{1a}. (II. 23.) B. IX. 10 5- (I. 203).

703^b+d cf. 802^a+d + 803^a.

*=अध्याय.

702^a cf. 907^c. 707^b see 707^a. 707^d cf. 708^c.

- 799 दिट्ठिंऽपि लोक्खस्मिं न कप्पयेय्य । आणेन वा सीलवतेन वाऽपि ।
समोऽति अत्तानमनूपनेय्य । हीनो न मज्जेथ विसेसिं वाऽपि ॥ ४ ॥
- 800 अत्तं पहाय अनुपादियानो । आणेऽपि सो निस्सयं नो करोति ।
स वे वियत्तेसु न वग्गसारी । दिट्ठिंऽपि सो न पजेति किंश्चे ॥ ५ ॥
- 801 यस्सुभयन्ते पाणिर्षाऽथ नत्थि । भवामवाय इध वा हुरं वा ।
निवेसना तस्सं न सन्ति केचि । धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गंहीता ॥ ६ ॥
- 802 तस्सीर्य दिट्ठे वं सुते मुते वा । पक्कप्पिता नत्थि अणुंऽपि सज्जा ।
तं ब्राह्मणं दिट्ठिमनादिषांनं । केनीधं लोक्खस्मिं विकप्पयेय्य ॥ ७ ॥
- 803 न कप्पयन्ति न पुरेक्खंतोन्ति । धम्माऽपि तेसं न पटिच्छंतासे ।
न ब्राह्मणो सीलवतेन नेय्यो । पारं गतो न पत्येति तादि ॥ ८ ॥
परमदुक्कसुत्तं निट्ठितं ।

44

[६. जरसुत्तं. *]

- 804 कप्पं वत जीवितं इदं । ओरं वस्ससताऽपि मिय्यति ।
यो^१ चेऽपि अतिथ जीवति । अथ खो सो जरसाऽपि मिय्यति ॥ १ ॥
- 805 सोचन्ति जना ममायिते । न हि सान्ति निच्चा^२ परिग्गहा ।
विनाभावसन्तमेविदं । इनि दिस्वा नागारमावसे ॥ २ ॥

१ म०-लोक्खि. २ सो०, प०-विसेसवाऽपि, म०-विसेसि वाऽपि. ३ बु०-वियुत्तेसु, म०-द्वियुत्तेसु, त्रियुत्तेसु, दिपत्येसु. ४ बु०-कंचि (but cf. 917^a, 1023^a). ५ सी०-यस्सुभयन्ते. ६ म०-यस्स. ७ म०-हीतं. ८ म०-तस्स विध. ९ म०-वा. १० म०-अणु. ११ सी०-ब्राह्मणा दिट्ठिमनादियाना. १२ सी०-कोनीध. १३ म०, Feb.,-रिम. १४ म०-पुरेक्ख. १५ म०-Omits. १६ सी०, Feb.-पनिच्छितासे. १७ म०-न सो, सो. १८ सी०-ने. १९ So नि०, म०-न दिस्सति निधा, Feb. न हि सन्तानिधा.

799 cf. 842, 918 800^a cf. 840^a, 801^b cf. 496^b, 801^d cf. 785^b, 802^{a+d}+803^a, cf. 793^{b+d}+794^a.

*=अर्थपद ६.

804=Dhp. A. 498³, cf. S. N. 775^d, also in Chinese Dharmapada Nanjio No. 1365.

- 806 मरणेनऽपि नं परीर्यति । यं पुरिसो ममं यिदंऽति मञ्जति ।
 ऐवंऽपि विदित्वा पण्डितो । न ममत्तार्यं नमेयं मामको ॥ ३ ॥
- 807 सुपिनेन यथाऽपि संगतं । पटिबुद्धो पुरिसो न पस्सति ।
 एवंऽपि पियायितं जनं । पेतं कालकृतं न पस्सति ॥ ४ ॥
- 808 दिट्ठाऽपि सुताऽपि ते जना । येसं नाममिदं पबुच्चति ।
 नोमं एवावासरिस्सनि । अग्नेय्यं पेतस्स जन्तुनो ॥ ५ ॥
- 809 सोकपरिदेमच्छरं । न जहन्ति मिद्धा ममायिते ।
 तस्मा मुनयो परिगहं । हित्वा अयंरिस्सु सेमइस्सिनो ॥ ६ ॥
- 810 पतिलीनधैरस्स भिक्खुनो । भजमानस्स विवित्तमासनं ।
 मामगियमाहु तस्म तं । यो" अत्तनं मवने न दस्सये ॥ ७ ॥
- 811 सच्चत्थ मुनिं अनिस्सितो । न पियं कुच्चति नोऽपि अपियं ।
 तस्मिं परिदेवमच्छरं । पण्णे वारि यथा न लिप्येति ॥ ८ ॥
- 812 उद्विज्जेंदु यथाऽपि पोस्सरे । पदुमे वारि यथा न लिप्येति ।
 एवं मुनिं नोपलिप्येति । यदिदं दिट्ठसुत्तं मुनेषु वा ॥ ९ ॥

१ सी०, म०-पट्टियनि, २ म०-ममय, ममायं, मय. ३ म०, नि०-एतं. ४ म०, Fsb. पमत्ताय. ५ म०-नमेय. ६ म०-भंगनं. ७ सी०-जरायितं. ८ म०-नामं येषां, एवावसरयति, एवावसरिस्सनि. ९ म०-एतस्म. १० म०-अचरिस्सु, भवरियस्सु, अवरियिस्सु. ११ म०-पटि. १२ म०-विवित्तमानसं, सी० वित्तमानस, नि०-वित्तमासनं. १३ म०-सी. १४ Fsb-मुनी. १५ म०, नि०-लिपति १६ म०-दिट्ठ.

807 also in the *Mahāvastubhāṣā*, Nanjio No. 1263+1264 (Anekaḥ a, a O)

810=Comp. V. M.XXI. Simb. Ed. P 523 पतिलीनधारस्स भिक्खुनो भजमानस्स विविजमानस, also comp. उवगियतस्स तादणो मयमाणस्स विविजमाण &c (मय० I. 2-2-17.)

811=Thag 66. 811d, S:2+bb. cf. 547d.

812=cf. Thag 663b Dhṛp 336d=Thag. 401d. It. 893.

812+bb cf. Thag 1180c+d. 812 see 845 cf. A VI, 43, 21+12, (III. 347.)

812b cf. cf. 71, 213, 547+bb, 845. 812d=813b.

- 813 धोनो न हि तेन मज्जति । यादिदं दिद्दुसुतं मुत्तेसु वा ।
न अज्जेनं विगुह्मिगिच्छति । न हि सो रज्जति नो विरज्जति ॥ १० ॥
जरामुत्तं निद्धितं ।

45

(७ तिरस्समेत्तेय्यसुत्तं *)

- 814 मेथुनमनुयुत्तंस्स (इच्छायस्मा तिरस्सो मेत्तेय्यो)विघातं बूहि मारिस ।
सुत्थानं तव सासनं विवेके सिम्मिस्सामसे ॥ १ ॥
815 मेथुनमनुयुत्तस्स (मेत्तेय्याति भगवा)मुत्तत्तेवापि सासनं ।
मिच्छा च पटिपज्जति एतं तस्मि अनारियं ॥ २ ॥
816 एको पुत्तं चरित्थानं मेथुनं यो निसेवति ।
यानं भन्तस्व त लोके हीनमाहु पुत्तज्जनं ॥ ३ ॥
817 यसो कित्तिं च या पुत्तं हायतेस्वापि तस्स सा ।
एतस्सपि दिस्वा सिक्खेथ मेथुनं विप्पहातवे ॥ ४ ॥
818 सकप्पेहि परेतो सो कपणो वियं शायति ।
सुत्था परेत्तं निग्घोसं मकुं होति तथाविधो ॥ ५ ॥
819 अथ सत्थानि कुरुते परवादेहि चोद्धितो ।
एसस्वस्स महागेथो मोसवज्जं पगाहति ॥ ६ ॥
820 पण्डितोऽति समज्जितो एकचरियं अधिद्धितो ।
अथापि मेथुने युतो मन्दोऽव परिद्धिस्सति ॥ ७ ॥

१ म०-दिद्दु.* २ ०, Fsb.-नाज्जेन. ३ म०-तिरस्समेत्तेय्यो ४ म० Fsb.-
सिम्मिस्सामसे (Metri Capra) ५ ती० कित्ति. Fsb, नि०-कित्ती. ६ ती०-
हायते चापि. ७ Fsb. यो. ८ म०-पसज्जातो.

813a-c, cf 824a+b.

*=अर्थपद ७.

817d cf 926d 818b cf J 2201d 3741d J. 2203d.

820a=OV VII 4 81a (WZKM. XXIV. P. 265).

- 821 एतमादीनव अत्वा मुनि पुञ्जापरे इधे ।
 एकचरिय दळ्ह कथितो न निसेवेय मेधुन ॥ ८ ॥
- 822 विवेक येव सिकरोय एतदरियानमुत्तम ।
 तेन सेट्ठो नै मज्जेथ स वे निज्झान सन्तिके ॥ ९ ॥
- 823 रित्तस्स मुनिनो चरतो कामेसु अनपेक्षितो ।
 ओषतिण्णस्स पिहयन्ति कामेसु गथितो पजाऽति ॥ १० ॥
 तिस्समेत्तेप्यसुत्त निट्ठित ।

46

[८ पञ्चसुत्त *]

- 824 इधेव सुद्धिं इति वादिष्यन्ति । नाञ्जेसु धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 य निस्सिता तथ सुं वदाना । पञ्चेकसञ्चेसु पुयू निविट्ठा ॥ १ ॥
- 825 ते वादकामा परिस विगय्ह । बाल दहन्ति भियु अज्जमज्जं ।
 वदेन्ति ते अज्जासिता कयोज्ज । पससकामा कुसला वदाना ॥ २ ॥
- 826 युतो कैथाय परिसाय मज्झे । पससमिच्छ विनिधाति होति ।
 अपाहतस्मि पन मकु होति । निन्दाय सो कुप्पति रन्धमेसी ॥ ३ ॥
- 827 यमस्स वाद परिहीनमाहु । अपाहत पञ्चवीमसैकासे ।
 परिदेव्येति सोचति हीनवादो । उपज्जागा मऽति अनुत्थुणाति ॥ ४ ॥

१ म० कथितथ करियाथ. २ म०-एकचरियानमुत्तम ३-३ म०-न तेन सेट्ठो ४ सी०-वित्तस्स ५ म०-गथिता. ६ Fsb सी०-सुद्धिं (cf 892^a) ७ म०-वादयति ८ म०-नज्जेसु ९ नि० सुभा १० म०-हरन्ति ११ म०, नि०-वदति १२ सी०-य १३ म० Fsb सी०-पञ्चवि, सी०-Fsb 'सकाये १४ Fsb 'ती १५ सी० म०-Fsb 'नानि

821^a see 732^a 821^c=Dat 61^c cf MV X 310 WZKM

XXIV p 249 f

822^d=Dhp 372^d Dutr B 16^d सोट्ठो विवन्न सन्निज VMLP 2

823^b=It 451^d cf SN 507^b also J 10^d

823^d cf J 511^{11b}, Mva III 314 1^{1b}, LV XXV^{20b} (WZKM.

XXIV p 29)

*=अर्थपद ८

824^a cf 832^b 824^{a+b}=692^{a+b} cf 813 824^c cf 910^c

824, 825 also in महापावमिताशास्त्र Nanjo 10 1169 (Anesaki a. a. O)

- 828 एते विवादा समणेसु जाता । एतेसु उग्धाति निग्धाति होति ।
एतंऽग्निं दित्वा विरमे कथोज्जं । न हञ्जदत्थात्थि पसंसलाभा ॥ ५ ॥
- 829 पसंसितो वा पन तत्थ होति । अक्खाय घादं परिसाय मज्जे ।
सो हस्सति उर्णमातिच्च तेन । पप्पुप्प तंमर्थं ययामनो अहुं ॥ ६ ॥
- 830 या उर्णति साऽप्से विधातभूमि । मानातिमानं वदते पनेसो ।
एतंपि दित्वा न विवादयेथ । न हि तेन सुद्धिं कसला वदन्ति ॥ ७ ॥
- 831 सूरं यथा राजखादाय पुट्ठो । अभिगज्जमेति पटिसुरमिच्छं ।
येनेव सो तेन पॅलेहि सूर । पुब्बेऽव नत्थि यदिदं युधाय ॥ ८ ॥
- 832 ये दिट्ठिमुग्गय्ह विवादियेन्ति । इदमेव सज्जंति च वादियन्ति ।
ते त्वं वदस्सुं न हि तेऽर्थं अत्थि । वादाम्हि जाते पटिसेनिकत्ता ॥ ९ ॥
- 833 विसेनिकत्वा पन ये चैरन्ति । दिट्ठीहि दिट्ठिं अविस्सज्जमाना ।
तेसु त्वं किं लभेथो पसूरं । येसीध नत्थि परमुग्गहीतं ॥ १० ॥
- 834 अथ तं पवित्तैकमागमा । मनसा दिट्ठिगतानि विन्तयन्तो ।
धोनेन युगं समागमा । न हि त्वं सप्पसि संपयातवे ॥ ११ ॥

पसूरसुत्तं निट्ठितं ।

१ म०-°दि. २ सी०-एवं. ३ Feb. °ती, म०-हंसति. ४ म०-
°ती च, ५-६ Feb. तं अत्थ. म०-तमत्थ. ७ रो०-°हू. ८ Feb °ती. ९
म०-सास, तरस. १० म०-सुद्धि. ११ म०-कुट्ठो. १२ म०-यलेति. १३ म०-
सूर, पुर. १४ म०-विवादयन्ति. १५ म०-वरसु. १६ म०-°च. १७ म०-वदन्ति.
१८ म०-किर. १९ म०-लभेथ. २० म०-समुद्द. २१ Feb. नत्थो. २२ म०-
परमं. २३ म०-सवित्तक. २४ सी०-प्राप्ति, म०- अग्राप्ति, नि०-सक्कसि.

830° cf. 896°. 830^a=909d, 8 VII. 1. 9. 17¹⁰ (I. 169).

832° cf. 381a, 390a. 832^{a+b} cf. 895^{a+b}. 832 cf. 780^{a-c}.

832^b cf. 824a. 832^d cf. 390a. 833° cf. 1078

884d cf. VV. 834d. Par Dip. IV. 325 (VII. 93d) लच्छति.=P. V. II

6, J. 440^d. लच्छति Dutr. A. p. 14,

47.

[९ मागन्दिमसुत्तं.]*

- 835 दिस्वान तण्हं अरति रगं च । नाहोसि छन्दो अपि मेथुनस्मि ।
किमेविदं मुत्तकरीसपुण्णं । पादाऽपि न संकुसितं न इच्छे ॥ १ ॥
- 836 एतादिसं चे रतनं न इच्छासि । नारि नरिन्देहि ब्रह्महि पत्नितं ।
दिट्ठिगते सीलवतानुजीवितं । भवूपपत्ति च वदेसि कीदिस ॥ २ ॥
- 837 इदं वदामीति न तस्स होति (मागन्दियाति भगवा) । धम्मेषु निच्छेय
समुग्गहीन ।
पस्सं च दिट्ठिं अनुगहाय । अज्झत्तसन्ति पंचिनं अदरसं ॥ ३ ॥
- 838 विनिच्छया यानि पक्खितानि (इति मागन्दियो) । ते वे' मुनि ब्रूसि ।
अनुगहाय ॥
अज्झत्तसन्तीति यमेतमत्थ । कथं नु धीरोहि पवेदितं तं ॥ ४ ॥
- 839 न दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (मागन्दियाति भगवा) । सीलवतेनापि
नं सुद्धिमाह ।
आदिट्ठिया अस्सुतिया अज्झाणा । असीलता अब्बता नोऽपि तेन ।
एते चे निस्सज्ज अनुगहाय । सन्तो आनिस्साय भवं न जण्ये ॥ ५ ॥
- 840 नो चे किर दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (इति मागन्दियो) । सीलवतेनापि
विसुद्धिमाहु ।

१ म०-अरति च राग, नि०-अरति च राग. २ Fsb. दिहो°. ३ सी०, म०-
अज्झत्त सन्ति (cf. 919). ४ म०-पविचिन ५ म०-अद्वतं. ६ न०-विनिच्छ
यानि. ७ सी०-चे ८ Fsb. मुनी ९ म० विसुद्धिं म०-न मुदादे १० सी०-माहा.
११ म०, प०-असुतिया. १२ Fsb अज्झाणा, १३ म० न, १४ म०-निसज्ज.

† अर्थपद ९, and also in प्रज्ञापारमिताशास्त्र Nanjio No 1169.
835=Mpu 269^a, Dutr A p 102^a, 441^a. Oldenberg Z DMG 52.
p 662 of Divy p 519 837^b see 785^b.
838^a See 839^a+b+c 838^b cf 1081^a, 839^a, For विनिच्छया see 887^c,
839^a=1078^a 839^a+b+c of 887^a+b. 829 a+b of 1081^b+c.

अदिट्ठिया अस्सुतिया अञ्जाणा । असीलता अब्बता नोऽपि तेन ।

मञ्जेमऽहं मोमुहमेव धम्मं । दिट्ठिया एके पच्चेन्ति सुद्धि ॥ ६ ॥

841 दिट्ठिं च निरसाय अनुपुच्छमानो (मागन्दियाति भगवा) । समुग्गहीतेसु
पमोहमागा ।

इतो च नैददिसि अणुंऽपि सञ्जं । तस्मा तुवं मोमुहतो देहासि ॥ ७ ॥

842 समो विसेसी उद् वा निर्हीनो । यो मञ्जति सो विवदेय तेन ।

तीसु विधासु अविकंपमानो । समो विसेसीति न तस्स होति ॥ ८ ॥

843 सच्चऽति सो ब्राह्मणो कि वदेय्य । मुसाऽति वा सो विवदथ केन ।

यस्मि समं पिसम चापि नाथि । सो केन वाद पटिसयुजेय्य ॥ ९ ॥

844 ओक पहाय अनिकेतसारी । गामे अकुब्बं मुनि सन्थवानि ।

कामोहि रित्तो अपुरेवस्रानो । कथं नं विगग्ह जनेन कयिरा ॥ १० ॥

845 येहि विविक्तो विचरेय्य लोके । न तानि उग्गह् वदेय्य नागो ।

एल्लुजं कंठिकं वारिजं यथा । जलेन पकेन चानूपलितं ।

एव मुनी सन्तिवादो अगिद्धो । कामे च लोके च अनूपलितो ॥ ११ ॥

846 न वेदगू दिट्ठियो न मुतिया । स मानमेति न हि तम्मयो सो ।

न कम्मना नोऽपि सुतेन मेय्यो । अनूपनीतो सो निवेसनेसु ॥ १२ ॥

847 सञ्जाविरत्तस्स न सन्ति गग्ग्या । पञ्जाविमुत्तस्स न सन्ति मोहा ।

सञ्जं च दिट्ठिं च ये अग्गहेसु । ते घट्ठयन्ता विचरन्ति लोके ॥ १३ ॥

मागन्दियसुत्त निट्ठितं ।

१ म०, Fsb - मञ्जामह. २ नि०-दिट्ठियु ३ सी० -सम्मोहं, म०-
समोहमागमा, पमोहमागमा ४ रो०-नाह्वित्त. ५ म०-रहासि, दवसासि,
दवसासि. ६ म०-विहीनो ७ म०, नि०-वाऽपि ८ म०-अपुरेवस्रमानो. ९
सी०, नि०-नु १० म०-कण्डक, ११ म०-दिट्ठियाको, म०, मु०-दिट्ठियायको,
१२ म०-पटमाना परमाना.

840a-d see 839cd 840f=008b of 800d 842=S I 2 10 20(I 12)
842c of S N 709, 918 S XXII 76 127a (III. 840) Thag 1076d
844=S XXII 3 3=3 26 (III 9+12) quoted from here in
Chinese Samyuktāgama (VI 4 6) and in Sarwāstivāda
Vinaya (Anasāki a n O) 840 c! see 812.

५४

[१०. पुराभेदसुत्तं.†]

- 848 कथदस्सी कथसीलो उपसन्तो ति वुचति ।
तं मे गोतम पबूहि पुच्छितो उत्तम नरं ॥ १ ॥
- 849 वीततण्हो पुरा भेदा (ऽति भगवा) पुब्बमन्तमनिस्सितो
वेमज्झो नूपसंसेय्यो तस्स नत्थि पुरेकसंत ॥ २ ॥
- 850 अक्कोपनो असन्तासी अविकर्त्ता अकुंकुचो ।
मन्तभाणी अनुद्धतो स वे वाचायतो मुनि ॥ ३ ॥
- 851 निरासति अनागते अतीतं नानुसोचति ।
विवेकदस्सी फस्सेसु दिट्ठीसु च न निप्यति ॥ ४ ॥
- 852 पतिलीनो अकुहको अपिहालु अमच्छरी ।
अप्पगब्भो अजेगुच्छो पेसुणेय्ये च नो युतो^१ ॥ ५ ॥
- 853 सात्तियेसु अनस्सावी अतिमाने च नो युतो ।
सण्हो च पटिभानवा न सद्धो न विरज्जति ॥ ६ ॥
- 854 लाभकैम्या न सिक्खति अलाभे न र्चं कुप्पाति ।
अविरुद्धो च तण्हाय रसे^२ च नानुगिज्झति ॥ ७ ॥
- 855 उपेक्खंको सदा सतो न लोके मज्जते समं ।
न विसेसी न नीचेय्यो तस्स न सन्ति उस्सदा ॥ ८ ॥

† = अर्धपद, १५

१ म.—तुपं, न पं. २ म०—पुरक्खत ३ म०—‘सो’ च सो०, म०—‘सन्ति’
Fab. ‘तो. ५ म०—पटि’. ६ म०—युत्ता. ७ म०—लोभ’, ‘कप्पा, ८ म०—च न,
९ म०, यु०—रसेसु. १० रो०—उपेक्खो

† अर्धपद १५.

848b=Dhp 378d, also=Udv XXXII¹⁴⁴

850c=Dhp. 363b, Dntr B 11b मरभानि अकुपनो J 269¹⁴⁵=Thag b)
=1006b=1007b, cf Thag 251b

851b cf 861b of S I 1 10¹⁴⁶ J 28¹⁴⁷ 853c=D 31¹⁴⁸ (JPTS 1902 p 371854d cf 922c, Thag 550c=Mil 39¹⁴⁹c. 855a+d cf 1041b+d,

854a+b cf 712a+b.

- 856 यस्स निस्सयतो नत्थि अत्था धम्मं अनिस्सितो ।
भवाय विमवाय वा तण्हा यस्स न विज्जति ॥ ९ ॥
- 857 तूं ब्रूमि उपसन्नोऽति कामेसु अनपेक्खितं ।
गन्था तस्स न विज्जन्ति अतारि सो विसत्तिकं ॥ १० ॥
- 858 न तस्स पुत्ता पसवो वां सेतं वत्थु न विज्जति ।
अैतं वाऽपि निरैतं वा न तास्मि उपलब्धंति ॥ ११ ॥
- 859 येन 'न वज्जुं पुथुज्जना अथो समणब्राह्मणा ।
तं तस्स अपुरेक्खितं तस्मा वादेसु नेजति ॥ १२ ॥
- 860 धीतगोधो अमन्डरी न उस्सेसु वदते मुनि ।
न समेसु न ओमेसु कप्पं नेति अकप्पियो ॥ १३ ॥
- 861 यस्स लोके सकं नत्थि असता च न सोचति ।
धम्मेषु च न गच्छति स वे सन्तोऽति बुच्चतीति ॥ १४ ॥

पुराभेदसुत्तं निवृत्तं ।

१ म०, सु०-निस्सयना. २ म०-अनुपेक्खन, अनपेक्खन, अनुपेक्खित
३ म०-अतरि, अतरी ४ म०, Fsb-omit ५ म०-वत्थु च, सी०-omits
न ६ म०-अत्ता, अत्थ. ७ म०-निरत्थ. ८ म०-उपलपति ९ सी०, सु०-त
म०, नि०-Fsb omit. १० म०, नि०-दग्गु ११ म०-अपुरं.

856b=947b 856c cf Dhp 282c, also=Udv XXIX¹⁰⁰.
856d=1088b cf S XXII 76 121c=12 (II 83) 857b cf 166b
857c cf Dhp. 211c 858a cf S III 1 1 12c (I 69)
859a cf. 1076b. 859a+b cf 441b+d. 860a=1100b
860 a+c cf 954a+c. 860d see 521c+d. 861b cf 950c=Dhp 367c
861d=946d cf. Dhp. 367d=cf SN 950 A. IV 38 53a (II 42)

49.

[११. कलहविवादसुत्तं.*]

- 862 कुतो पट्टा कलहा विवादा । परिदेवसोका सह मच्छरा च ।
मानातिमाना सह पेसुणा च । कुतो पट्टा ते तदिदं ब्रूहि ॥ १ ॥
- 863 पिया-पट्टा कलहा विवादा । परिदेवसोका सह मच्छरा च ।
मानातिमाना सह पेसुणा च । मच्छरियुता कलहा विवादा ।
विवादजातेसु च पेसुणानि ॥ २ ॥
- 864 पिया सु लोकस्मिं कुतोनिदाना । ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
आसा च निट्ठा च कुतोनिदाना । ये संपरायाय नस्स हान्ति ॥ ३ ॥
- 865 छन्दानिदानानि पियानि लोके । ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
आसा च निट्ठा च इतोनिदाना । ये संपरायाय नस्स होन्ति ॥ ४ ॥
- 866 छन्दो नु लोकस्मिं कुतोनिदानो । विनिच्छया वाऽपि कुतो पट्टा ।
कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च । ये वाऽपि धम्मा समणेन वुत्ता ॥ ५ ॥
- 867 सातं असातंति यमाहु लोके । तमूपनिस्साय पहेति छन्दो ।
रूपेसु दिस्सा विभवं भवं च । विनिच्छयं कुरुते जन्तु लोके ॥ ६ ॥
- 868 कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च । एतेऽपि धम्मा द्वयमेव सन्ते ।
कथंकथा ज्ञाणपथाय सिक्खे । जत्वा पवुत्ता समणेन धम्मा ॥ ७ ॥
- 869 सातं असातं च कुतोनिदाना । किस्मिं असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं । एतं मे पब्रूहि यतोनिदानं ॥ ८ ॥
- 870 फस्सनिदानं सातमसातं । फस्से असन्ते न भवन्ति हेते ।
विभवं भवं चापि यमेतमत्थं । एतं ते पब्रूहि इतोनिदानं ॥ ९ ॥
- 871 फस्सो नु लोकस्मिं कुतोनिदानो । परिगहा चैपि कुतो पट्टा ।
किस्मिं असन्ते न ममत्तमत्थि । किस्मिं विभूते न फुसन्ति फस्सा ॥ १० ॥
- 872 नामं च रूपं च षट्ठिच फस्सा । इच्छानिदानानि परिगहानि ।
इच्छां न सन्नया न ममत्तमत्थि । रूपे विभूते न फुसन्ति फस्सा ॥ ११ ॥

१ म०-पिप्पल्लूता, २ नि०-कस्स निदान, ३ वाऽपि, ४-५ म०, नि०-इच्छापिप्पल्लूता.

*=अर्धपद १०. (Anesaki, a. a. O)

866c=868a=Mvu III. 214. 3, कोधो मृषागदकथकथा च ।

872a cf. D. XV 20. नापकथकथा फस्सो.

873 कथं समेनस्स विभोति रूपं । सुखं दुखं वाऽपि कथं विभोति ।

एतं मे ब्रूहि यथा विभोति । तं जानियाँम इति मे मनो अहु ॥ १२ ॥

874 न सज्जसज्जी न विसज्जसज्जी । नोऽपि असज्जी न विभूतसज्जी ।

एवं समेत्तस्स विभोति रूपं । सज्जानिदाना हि पपञ्चसंत्ता ॥ १३ ॥

875 यं तं अपुच्छिउम्ह अकित्तयी नो । अज्जं तं पुच्छाम तदिद्वं ब्रूहि ।

एत्तावतगं नो वदन्ति हेके । यक्खस्स सुद्धिं इध पण्डितासे ।

उदाहु अज्जं पि वदन्ति एत्तो ॥ १४ ॥

876 एत्तावतगंऽपि वदन्ति हेके । यक्खस्स सुद्धिं इध पण्डितासे ।

तेसं पुनेके समयं वदन्ति । अनुपादिसेसे कुसला वदाना ॥ १५ ॥

877 एते च जत्था उपनिस्सिताऽति । जत्था मुनी निस्सये सो विमंसी ।

जत्था विमुत्तो न विवादमेति । भवाभकाय न समेति धीरोऽति ॥ १६ ॥

कलहविवादसुत्तं निट्ठितं ।

50.

[१२. चूलविग्रहसुत्तं. *]

878 सकं सकं दिट्ठिपरिब्वमाना । विगय्ह नाना कुसला वदन्ति ।

“यो एवं जानाति स वेदि धम्मं । इदं पटिकोसमकेवली सो” ॥ १ ॥

879 एवंऽपि विगय्ह विवादियन्ति । बालो परो अकुसलोऽति चाहु ।

सच्चो नु वादो कतमो इमेसं । सच्चेऽव हीमे कुसला वदाना ॥ २ ॥

880 परस्स वे धम्ममनानुजानं । बालो भगो होति निहीनपज्जो ।

सच्चेऽव बाला सुनिहीनपज्जा । सच्चेऽविमे दिट्ठिपरिब्वसाना ॥ ३ ॥

१ म०-जानिस्सम, २ म०-अकित्तयि, ३ म०-मुनि, ४ म०-वे,

५ नि०-मको.

*=अर्थपद ११.

874 also in the Mahā Vibhāṣā (Anekaḥ a a O)

874d of M 18th Sutta सज्जाराज्जनिषा सदि वितकपञ्चजिं पञ्चोपस्सतिणि
टान्नेत विज्जति. वितकपञ्चजिनिषा सदि पपञ्चसज्जासत्ता-समुदापाण-पञ्चजिं
पञ्चजिभत्ततीति टान्नेत विज्जति । 875e of J. 540¹⁰.

875d of 478e, 876b. 878e of J. 537^{27d} 879a=883c=904c

878-881 also in प्रज्ञापारमिताशास्त्र Nanjio No. 1169 (Anekaḥ a a O).

879c+d=903 .

- 881 सन्दिद्धिया चे पन वीवदातां । संसुद्धपञ्जा कुसला मुतीमा ।
न तेसं कोचि परिहीनपञ्जो । दिट्ठं^१ हि तेसंऽपि तथा समत्ता ॥ ४ ॥
- 882 न चौहमेतं तथियंऽति ब्रूमि । यमाहु बाला मिथु अञ्जमञ्जं ।
सकं सकं दिट्ठिमञ्जं सञ्चं । तस्मा हि बालोऽपि परं दहन्ति ॥ ५ ॥
- 883 यमाहु सञ्चं तथियंऽति एके । तमाहु अञ्जे तुच्छं मुसाऽति ।
एवंऽपि विग्गह विवादिद्यान्ते । करमा न एक समणा वदन्ति ॥ ६ ॥
- 884 एकं हि सञ्चं न दुतियमत्थि । यस्मि पजानो विवदे पजानं ।
नाना ते सञ्चानि सयं थुनन्ति । तस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥ ७ ॥
- 885 कस्मा नु सञ्चानि वदन्ति नाना । पवादिद्यासे कुसला वदाना ।
सञ्चानि सुतानि बहूनि नाना । उदाहु ते तत्कमनुस्सरन्ति ॥ ८ ॥
- 886 न हव सञ्चानि बहूनि नाना । अञ्जत्र सञ्चाय निञ्चानि लोके ।
तंक्क च दिट्ठिस्स पक्कप्पयित्वा । सञ्चं मुसाऽति द्वयधम्ममाहु ॥ ९ ॥
- 887 दिट्ठे सुते सीलवत्ते मते वा । एते च निस्साय विमानदस्सी ।
विनिच्छये ठत्वा पहस्समानो^२ । बालो परो अकुसलोऽति चाह ॥ १० ॥
- 888 येनेव बालोऽति परं दहाति । तेनातुमानं कुसलोऽति चाह ।
सयमत्तना सो कुरालो वदानो । अञ्जं विमानेति तथेव पावां ॥ ११ ॥
- 889 अतिसरं^३ दिट्ठिया सो समत्तो । मानेन मत्तो परिपुण्णमानी ।
सयमेव सांमं मनसाभिसित्तो । दिट्ठो हि तस्स तथा समत्ता ॥ १२ ॥
- 890 परस्स चे हि वग्गसा निहीनो । तुमो^४ सहा होति निहीनपञ्जो ।
अथ चे सयं वेदगू होति धीरो । न कोचे बालो समणेसु अत्थि ॥ १३ ॥
- 891 अञ्जं इतो याभिवदन्ति धम्मं । अपरञ्चा मुद्धिमकेवलिनो^५ ।
एवं हि तिथ्या पुथुसो वदन्ति । सन्दिद्धिरागेन हि तेऽभिरत्तो ॥ १४ ॥

१ म० - वीवद ना. २ Fsb दिट्ठो. ३ रो० - वाङ्मते. ४ विवादयन्ति.
५ रो० - सु तानि. ६ नि० - एतेसु. ७ ने० - पहस्समानो. ८ नि० - अक्कुसलो.
९ नि० - तदेव पावद्. १० नि० - अतिसरदिट्ठिया ११ नि० - तुमो.
१२ नि० - मुद्धिमकेवली ते. १३ नि० - त्व भिरत्ता.

- ८९२ इधेव सुद्धि इति वादिष्यन्ति । नाञ्जेसु धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 एवऽपि तिथ्या पुथुसो निविट्ठा । सकायने तत्थ दऱ्ह वदाना ॥ १५ ॥
- ८९३ सकायने चापि दऱ्ह वदाना । कमेत्थं बालोऽति परदहेप्प ।
 सैयमेव सो मेघक^१आवहेप्प । पर वद बालमसुद्धंघम्म ॥ १६ ॥
- ८९४ विनिच्छये उत्ता सय पमाय । उद सो लोकस्मि विवादमेति ।
 हित्वा न सच्चानि विनिच्छयानि । न मेघक कुठ्ते^२ जन्तु लोके ॥ १७ ॥
 चूलवियूहसुत्त^३ निट्ठित ।

51.

[१३. महावियूहसुत्त *]

- ८९५ ये केचिऽमे दिट्ठिपरिच्वसाना । इदमेव सच्च ति विवादियन्ति ।
 सत्वेऽव ते निन्दमन्वानयन्ति । अयो पससंऽपि लभन्ति तत्थ ॥ १ ॥
- ८९६ अप्प हि एन न अल समाय । दुवे विवादस्स फलानि बूमि ।
 एव पि दिस्वा न विवादियेत्थं । सेमामिपस्स अविवादभूमि ॥ २ ॥
- ८९७ या काचिऽमा सम्मुतियो पुथुज्जा । सत्त्वाऽव एता न उपेति विद्वा ।
 अनुपयो सो उपय किमेप्प । दिट्ठे सुते सन्तिमकुब्बमानो ॥ ३ ॥
- ८९८ सीलुत्तमा सयमेनाहु सुद्धि । वत समादाय समुट्ठितासे ।
 इधेव सिकत्तेम अयऽस्स सुद्धिं । भवूपनीता कुसला वदाना ॥ ४ ॥
- ८९९ स चे चुतो सीलवतातो होति । स वेधति कम्म विराघयित्वा ।
 स जप्पति पत्थयतीधं सुद्धि । सत्थाऽयं हीनो पवस घरम्हा ॥ ५ ॥
- ९०० सीलव्रत वाऽपि पहाय सच्च । कम्म च सायज्जनवज्जमेत ।
 सुद्धि असुद्धिंऽति अपत्थयानो । विरतो चरे सन्तिमनुग्गहाय ॥ ६ ॥
- ९०१ तपुपेनिस्साय जिगुत्थित वा । अय वाऽपि दिट्ठुऽव सुत सुत वा ।
 उद्वसरा सुद्धमनुयुनन्ति । अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥ ७ ॥

१ नि०-वादिष्यन्ति, २ नि०-क न.व ३-१ नि०-सयऽव सो मध्य ४-रो०-
 बालमसुद्धिंघम्म ५ नि०-न मेघक कुठ्ठति ६ म०-चूलव्यूहसुत्त ६ एतपि दिस्वा न
 विवादयेथ ७ नि०-सालगतो ८ म०-पवेदति, नि०-पवेधति ९-९ नि०-यजप्पति
 पथयतिश्च १० म०-सत्था विहीनो ११ म०-तमुपनिस्साय

* = भगवद् १२

895a+b cf 839a+b

896c cf 830c

900a cf 1082d

901 cf 776d

903a cf It 981a दमाहु दाव परम अट्टसं

- १०२ पत्ययमानस्स हि जप्पितानि । संवेदितं चापि पकप्पितेसु ।
 जुतूपपातो षध यस्स नत्थि । स केन वेधेय्य कुहिं विं जप्पे ॥ ८ ॥
- १०३ यमाहु धम्मं परमेऽति एके । तमेव हीनेऽति पनाहु अज्जे ।
 सच्चो नु वादो क्तमो इमेसं । सव्वेऽव हीमे कुसला वदाना ॥ ९ ॥
- १०४ सकं हि धम्मं परिपुण्णमाहु । अज्जस्स धम्मं पन हीनमाहु ।
 एवंऽपि विग्गह विवादियन्ति । सकं सकं सम्मतिमाहु सच्चं ॥ १० ॥
- १०५ परस्स चे वंभयितेन हीनो । न कोचि धम्मेसु विसोसि अस्स ।
 पुथू हि अज्जस्स वदन्ति धम्मं । निहीनतो सम्हि दद्धं वदाना ॥ ११ ॥
- १०६ सद्धम्मपूजा च पना तथेव । यथा पसंसन्ति सक्कायनानि ।
 सव्वे पवादा ताथेवा भवेत्थुं । सुद्धि हि तेसं पच्चत्तमेव ॥ १२ ॥
- १०७ न ब्राह्मणस्स परनेय्यमत्थि । धम्मेसु निच्छेय्य समग्गहीतं ।
 तस्मा विवादानि उपातिवत्तो । न हि सेटुतो पस्सति धम्ममज्जं ॥ १३ ॥
- १०८ जानामि पस्सामि तथेव एतं । दिट्ठिया एके पचेन्ति सुद्धिं ।
 अद्विस्स चे किं हि तुमस्स तेन । आतिसित्वा अज्जेम वदन्ति सुद्धिं ॥ १४ ॥
- १०९ पस्सं नरो दाक्खिती नामरूपं । दिस्वान वा अस्सोति तानिमेव ।
 कामं बहुं पस्सतु अण्णकं वा । न हि तेन सुद्धिं कुसला वदन्ति ॥ १५ ॥
- ११० निविस्सवादी न हि सुद्धिनायो । पकप्पितं दिट्ठि पुरेक्खरानो ।
 यं निस्सितो तत्थ सुभं वदानो । सुद्धियदो तत्थ तथइसा सो ॥ १६ ॥
- १११ न ब्राह्मणो कप्पमुपेति संत्वं । न हि दिट्ठिसारी नऽपि आणवन्धु ।
 अत्वा च सो सम्मुतियो पुयज्जा । उपेक्खति उग्गहणन्तमज्जे ॥ १७ ॥

१ नि०-पवेधितं वाऽपि. २ रो०-कुहि च. ३ नि०-विवादयन्ति. ४ सी०-
 सधम्मपूजा. ५ नि०-आयनि. ६ म०, नि०-सुद्धिनायो. ७ नि०-सुद्धियनयो ८ नि०-
 पकप्पिता दिट्ठि. ९ नि०-सुद्धिवदो. १ उग्गहणन्तिमज्जे.

१०३c+d=879c+d.

१०४ cf. 879a, 883c. १०७b=780b. १०७c cf 786d. १०५a cf. 890a.

१०८a=A IV. 24^{3c} (II. 26) १०८b cf 840f. ११०b cf 786b.

११०c cf 824c.

- 912 विसज्ज गन्थानि मुनीध लोके । विवादजातेसु न वग्गसारी ।
सन्तो असन्तेसु उपेक्खको सो । अनुग्गहो उग्गहणन्तमञ्जे ॥ १८ ॥
- 913 पुब्बासवे हित्वा नवे अकुब्ब । न छन्दगू नोऽपि निविस्सवादो ।
स विप्पमुत्तो विट्ठिगतेहि धीरो । न लिप्पति लोके अनत्तगैरही ॥ १९ ॥
- 914 स सब्बधम्मसु विसेनिभूतो । य किं चि विट्ठ व सुत मुत वा ।
स पन्नभारो मुनि विर्षयुत्तो । न काप्पियो नूपरतो न पत्थियोऽति
(भगवाऽति) ॥ २० ॥

महावि्यूहमुत्त निट्ठित ।

52.

[१४ उपद्वयसुत्त *]

- 915 पुञ्जामि त आदिच्चवन्धु । विवेक सन्तिपद च महेसि ।
कथ दिस्वा निब्बाति भिक्खु । अनुपादियानो लोकस्मि किंचि ॥ १ ॥
- 916 मूळ पपञ्चसत्ताया (ति भगवा) । मन्ता मस्मीति सब्बमपेरुन्धे ।
या काचि तण्हा अज्झत्त । तास विनया सदा सतो सिक्खे ॥ २ ॥
- 917 य किंचि धम्ममभिजज्जा । अज्झत्त अथ वाऽपि बाहिद्धा ।
न तेन मांन कुब्बेथ । न हि सा निब्बुति सत बुत्ता ॥ ३ ॥
- 918 सेप्पो न तेन मज्जेय्य । नीचेय्यो अथ वाऽपि सरिक्खो ।
कुट्ठो अनेकरूपेहि । नातुमान विक्कप्पय तिट्ठे ॥ ४ ॥
- 919 अज्झत्तमेव उपसमे । नाज्जतो भिक्खु सन्तिमेसेय्य ।
अज्झत्त उपसन्तस्स । नत्थि अत्त कुतो निरैत्त वा ॥ ५ ॥
- 920 मज्झे यथा समुद्दस्स । ऊमि नो जयति ठितो होति ।
एव ठितो अनेजस्स । उस्सद भिक्खु न करेय्य कुहि चि ॥ ६ ॥

१ म०—उग्गहणान्तिमञ्जे २ नि०—लिप्पति ३ नि०—अनत्तगैरही
नि०—विप्पमुत्तो ५ म०—महाव्यूह ६ नि०—महेसी ७ म०—रुद्धे ८ नि०—था
९ सी०—पुट्ठो १० नि०—अत्ता ११ नि०—निरत्ता

* —अर्थपद ११

- 921 अकित्तयि विवट्चक्खु । सक्खिभम्म परिससयविनय ।
 पटिपद वदेहि भद्रे ते । पातिमोक्ख अथ वाऽपि समार्थि ॥ ७ ॥
- 922 चक्खूहि नेव लोलस्स । गामकथाय आवरये सोत ।
 रसे च नानुगिज्जेय्य । न च ममायेथ किञ्चि लोक्खिं ॥ ८ ॥
- 923 फस्सेन यदा फुट्ठस्स । परिदेव भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ।
 भवं च नाभिजप्पेय्य । भेरवेसु च न सपवेधेय्य ॥ ९ ॥
- 924 अज्ज्ञानमथो पानान । स्वादनीयानमयोऽपि वत्थान ।
 लब्धा न सज्झिं कयिरा । न च परित्तसे तानि अलभमानो ॥ १० ॥
- 925 ज्ञायी न पावलोलस्स । विरमे कुल्लुञ्जा नप्पमज्जेय्य ।
 अय आसनेसु सयनेसु । अप्पसद्देसु भिक्खु विहरेय्य ॥ ११ ॥
- 926 निद्धं न बैहुलीकरेय्य । जागरिय मजेय्य आतापी ।
 तन्दिं माय हस्स विहु । मेथुन विप्पजहे सविभूत ॥ १२ ॥
- 927 आयब्बण सुपिन लक्खण । नो विदहे अथो पि नक्खत्त ।
 विरुत्तं च गम्भकरण । तिकिच्छ मामको न सेवेय्य ॥ १३ ॥
- 928 निन्दाय नप्पवेधेय्य । न उण्णमेय्य पससितो भिक्खु ।
 लोभ सह मच्छरियेन । कोप पेसुणिय च पनुदेय्य ॥ १४ ॥
- 929 कयविकये न तिठेय्य । उपवाद भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ।
 गामे च नाभिसज्जेय्य । लाभकम्पा जन न लापयेय्य ॥ १५ ॥
- 930 न च कत्थिता सिया भिक्खु । न च वार्चं पर्युत्त मासेय्य ।
 पागम्भिय न सिक्खेय्य । कथं विग्गाहिक न कययेय्य ॥ १६ ॥

१ सी०—कुक्कुट २ म०—बहुल न करय्य ३ नि०—विहट्ठ ४ म०—पर्युत्त

- 922-935 Oomp दीप नि० I Sections on मन्निमसीत्त & महासील
 923d cf. 959 Bco न० नि० 4th Sutta
 924 cf सज्झिं च न कुब्बिज्जा लेवमाया सज्ज (उ० VI 16)
 926 cf 942 927 cf 360, cf उ० VIII 13
 जे लक्खण च सुविणं च अगविजं च परंजलि ।
 न ह ते सपणा बुज्जलि एव आपरिपट्ठि अक्खत्त ।
 वेविच्छं नाभिणंदिज्जा (उ० II 33) also Oomp उ० XV 7 XX 45
 928+9 of DhP 81 cf समा विद्वापसत्ताय समो पाणावमाणओ [उ० XIX 90]
 929 अविस्समाणे कयविकपट्ठ (आ० I 2 5 3)
 930b cA 711d 931a=943a

- ७३१ मोसवज्जे न निव्येथ । संपजानो सठानि न कयिमा ।
अय जीवितेन पञ्चाय । सीलव्वतेन पाञ्जमातिमज्जे ॥ १७ ॥
- ७३२ सुत्वा रुसितो धहुं वाचं । समणानं पुणुवचनानं ।
फरुसेन ते न पातिवज्जा । न हि सन्तो पटिसेनिकैरोन्ति ॥ १८ ॥
- ७३३ एतं च घम्ममज्जाय । विचिनं भिक्खु सदा रातो सिकरो ।
सन्तीति निव्वुतिं जत्वा । सासने गोतमस्स नप्पमज्जेय्य ॥ १९ ॥
- ७३४ अभिम् हि सो अनभिभूतो । सविस्सघम्मं अनीतिहमदस्सी^१ ।
तस्मा हि तस्स भगवतो । सासने अप्पमतो सदा नमस्समणु-
सिकरोऽति (भगवा ति) ॥ २० ॥
- तुवष्टकमुत्तं निदितं ।

53.

[१५. अत्तदण्डमुत्तं. †]

- ७३५ अत्तदण्डा भयं जातं जनं पस्सथ मेधर्कं ।
संवेगं कित्तयिस्सामि यथा संविजितं मया ॥ १ ॥
- ७३६ फन्दमानं पर्जं दिस्वा मच्छे अप्पोदके यथा ।
अज्जमज्जेहि व्यारुद्धे दिस्वा मे भयमाविसि ॥ २ ॥
- ७३७ समन्तमसरो लोको दिसा सव्वा समेरिता ।
इच्छं भवनमत्तनो नाइसाँसिं अनोसितं ॥ ३ ॥
- ७३८ ओत्ताने त्वेव व्यारुद्धे दिस्वा मे अरति अहु ।
अयेत्य सल्लमद्वावेत्तं दुदसं हृदयनिस्सितं ॥ ४ ॥

१ नि०-इसितो घट्टवाचं. २ नि०-पटिसेनि. ३ नि०-अद्वि. ४ नि०,
म०-मेधर्ग. ५ सी०-सविदित. ६ नि०, म०-समन्तमसरो. ७ नि०-नाहुसामि.
८ नि०-हृदयं सितं.

७३२-८ of. ७७१d. Comp. अकोलज्ज परो भिक्खुं न तेसिं पटिसेज्जे (उ० II. 24)

सोत्राण फरुसा भासा दावणा गामकंदया

तुसिणीओ उवेहेज्जा न ताओ मणसी करे (उ० II. 25)

‡ = अर्पणव १९.

- ९३९ येन सङ्गेन ओतिण्णो दिसो सञ्जा विधावति ।
तमेव सह अञ्जुप्प न धावति निसीदति ॥ ५ ॥
- ९४० तत्थ सिक्खानुगीयन्ति (यानि लोके गथितानि) न तेसु पसुतो सिया ।
निव्विज्झ सञ्जसो कामे सिक्खे निव्वाणमत्तनो ॥ ६ ॥
- ९४१ सच्चो सिया अण्णगम्भो अमायो रित्तपेसुणो ।
अक्कोघनो लोभपाप वेविच्छ वित्तरे मुनि ॥ ७ ॥
- ९४२ निद तन्दि सहे थीन पमावेन न सवसे ।
अतिमाने न सिट्ठेय्य निव्वाणमनसो नरो ॥ ८ ॥
- ९४३ गोसवज्जे न निप्येथ रूपे सेह न कुञ्चये ।
मान च परिजानेय्य साहसा विरतो चरे ॥ ९ ॥
- ९४४ पुराण नाभिनन्देय्य नवे सन्ति न कुञ्चये ।
हीयमौने न सोचेय्य आकास न सितो सिया ॥ १० ॥
- ९४५ गेधं भूमि महोघो ति आजंवे भूमि जप्पन ।
आरम्भण पक्कपन कामपको दुरच्चयो ॥ ११ ॥
- ९४६ सच्चा अवोक्कम्म मुनि थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।
सञ्ज सो पटिनिस्सञ्ज स वे^१ सन्तो ति बुद्धति ॥ १२ ॥
- ९४७ स वे^२ विद्वा स वेदगु अत्वा घम्म अनिस्सितो ।
सम्मा सो लोके इरियानो न पिहेतीध कस्साचि ॥ १३ ॥
- ९४८ थोऽध कामे अच्चतरि सग लोके दुरच्चय ।
न सो सोचति नाज्जेति छिन्नसोतो अबन्धनो ॥ १४ ॥
- ९४९ थ पुब्बे त विसोसेहि पुच्छा ते माऽहु किञ्चन ।
मज्जे वे^३ नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥ १५ ॥

१ नि०-न सीदति २ नि०-अन्तिमकुट्टये ३ नि०-इय्यग्गमे ४ नि०-

आचमं ५ नि०-अवोक्कम ६ नि०-वे

९४०^a cf 1061^a ९४१^b=Thag 502^b ९४२^a cf ९२०^{a+b}

९४२^b=Dhp 167^b Dutr A³ 2^b पमावेन न सवसि

९४३^a cf ९३१^a ९४४ cf ९४९

९४६^b cf L V XXIII^{ab} थले तिठति गौतम ९४७^b cf ९५६^b

९४९ cf ६४६, ९४४, also Dhp 848 ९५०^{a-c} cf Dhp 387^{a-c}

- ७५० सम्बसो नामरूपस्मि यस्स नत्थि ममायितं ।
असता च न सोचति स वे'लोके न जिग्यति ॥ १६ ॥
- ७५१ यस्स नत्थि इदं मेऽति पोस वाऽपि किञ्चनं ।
ममत्तं सो असविन्दं नत्थि मेऽति न सोचति ॥ १७ ॥
- ७५२ अनिट्ठुरी अनगुगिद्धो अनेजो सम्बर्षासमो ।
तमानिससं पद्ममि पुच्छितो अविकम्पितं ॥ १८ ॥
- ७५३ अनेजस्स विजानतो नत्थि काचि निसंस्सिति ।
विरतो सो वियारंभा सेम पस्सति सम्बाधि ॥ १९ ॥
- ७५४ न समेसु न मोमेसु न उस्सेसु वदते मुनि ।
सन्तो सो वीतमच्छतो नादेति न निरस्सतीति (भगवाऽति) ॥ २० ॥
अत्तवण्डमुत्तं निट्ठितं ।

54.

[१६. सारिपुत्तसुत्त.*]

- ७५५ न मे दिट्ठो इतो पुग्गे (इच्छायस्मा सारिपुत्तो) नस्सुंतो उद कस्सचि ।
एवं वग्गुवदो सत्था तुसितो गणिमागतो ॥ १ ॥
- ७५६ ष्ठेवकस्स लोकस्स यथा दिस्सति चम्भुमा ।
सब्बं तम विनोदेत्वा एकोऽव रतिमज्झगा ॥ २ ॥
- ७५७ तं बुद्धं अणितं सारिं अकुहं गणिमागत ।
बहुज्जमिष बद्धान अत्थि पज्जेहेन आगमं ॥ ३ ॥
- ७५८ भिक्खुनो विट्ठिगुच्छतो भजतो रित्तमासनं ।
एवसमूठं सुत्तानं वा पम्बतानं गुहासु वा ॥ ४ ॥

१ नि०-वे २ नि०-न मुनो

७५०*—1100* ७५० cf जम्म अत्थि पयाइवं [भा० १ ३ ६ २]
७५०*+ also=Udr XXVII 17*+ ७५१*+d=Thag 717*+d
७५४ cf 799, 842 855, 860, 918.
*—अर्धराष्ट्र १५
७५७ cf 1043*, 1105*, 1112*, 1118*. ७५८ cf 810*

१५९ उच्चावचेषु सयनेषु कीवन्तो' तस्य भेरवा ।

येहि भिक्षु न वेधेय्य निग्घोसे सयनासने ॥ ५ ॥

१६० कति परिस्सया लोके गच्छतो अमैतं दिसं ।

ये भिक्षु अभिसंभवे पन्ताहि सयनासने ॥ ६ ॥

१६१ क्यास्स व्यप्पथयो अस्सु क्यास्ससु इध गोचरा ।

कानि सीलब्बतानस्स पदितत्तस्स भिक्षुनो ॥ ७ ॥

१६२ कं सो सिकखं समादाप एकोविं' निपको सतो ।

कम्मारो रजतस्सेव निद्धमे मलमत्तनो ॥ ८ ॥

१६३ विजिगुच्छमानस्स यदिव फासु (सारिपुत्ता ति भगवा) । सयनं रितासनं
सेवतो चे ।

संबोधिकामस्स यथानुवम्म । त ते पक्कत्तानि यथा पजानं ॥ ९ ॥

१६४ पथञ्जं धीरो भयानं न भाये । भिक्षु सतो सपरिण्तचारी ।

हंसाधिपातानं सिरिंसपान' । मनुस्सफस्सान चतुप्पदानं ॥ १० ॥

१६५ परधम्मिकानं न सन्तसेय्य । विस्वाऽपि तेसं बहुभेरवानि ।

अथापरानि अभिसंभवेय्य । परिस्सयानि कुसलानुएसी ॥ ११ ॥

१६६ आतकफस्सेन सुदाय फुट्ठो । सीत अचुण्ह' अधिवासयेय्य ।

सो तेहि फुट्ठो बहुधा अनोको । विरिय परकम्मं दब्ब्हं करेय्य ॥ १२ ॥

१६७ येय्य न करेय्य न मुसा भजेय्य । मेत्ताय फस्से तसयावरानि ।

यदाविलत्तं मनसो विजञ्जा । कणहस्स पक्खोति विनोदयेय्य ॥ १३ ॥

१६८ कोधातिमानस्स वस न गच्छे । मूलऽपि तेस पलित्थञ्ज तिट्ठे ।

अयपिय वा पन अपिय वा । अद्धा भवन्तो अभिसंभवेय्य ॥ १४ ॥

१ नि०-संविन्तो २ नि०-अगत ३ म०-एकोवि ४ नि०-पथञ्ज, ५

नि०-सरीसपान, ६ नि०-अनुण्ह, ७ नि०-परकम्म ८ नि०-कारे

१५९ cf १२३ १६०d पन्तं सयणासण मदत्ता (४० XV 4)

१६२b=B XXI 1-511b=A VI 45 313d (III 354)=B II 2 1 21a
(I 52) १६२c+d=Dhp 239

१६२c+d=K V I 4 17c+d (108)K.V II 9 18c+d (219)=UdV II
10c+d कर्मारो रजतस्येव निधमेन्यलयात्मन । १६३d=1050b

१६४a cf कोहादिपाणं हणिता य धीरे (भा० I 3 2 १) cf छय० I 6 26

- 969 पञ्चं पुरस्सत्त्वा कल्याणपीति । विक्खंभये तानि परिस्सयानि ।
अरतिं सहेथ सयनाद्धि पन्ते । चतुरो सहेथ्य परिदेवधम्मो ॥ १५ ॥
- 970 किं सु असिस्समिं कुँव वा असिस्सं । दुक्खं वत सेत्थं कुवज्ज सेस्सं ।
एते वितक्के परिदेवेनेथ्ये । विनयेथ सेत्तो अनिकेतसारी ॥ १६ ॥
- 971 अन्नं च लद्धा वसने च काले । भत्तं सँ जज्जा इध तोसन्तथं ।
सो तेसु गुत्तो यतचारिं गामे । रुसितोऽपि वाचं फरुसं न वज्जा ॥ १७ ॥
- 972 ओक्खितचक्खु न च पादलो लो । शानानुयुत्तो बहुजागरस्स ।
उपेक्खमारब्भ समाहिततो । तकासर्यं कुक्कुच्चूपाछिन्दे ॥ १८ ॥
- 973 चुदितो वच्चीहि सतिमाभिनन्दे । सव्वहाचारीसु खिलं पभिन्दे ।
वाचं पमुथे कुसलं नातिवेलं । जनवादधम्माय न चेतयेथ्य ॥ १९ ॥
- 974 अथापरं पच्च रजानि लोके । येसं सतीमा विनयाय सिकखे ।
रूपेसु सदेसु अथो रसेसु । गन्धेसु फस्सेसु सहेथ रागं ॥ २० ॥
- 975 एतेसु धम्मेसु विनेथ्य छन्दं । भिक्खु सतीमा सुविमुत्ताचित्तो ।
कालेन सो सम्पा धम्मं परिवीमंसमानो । एकोदिभूतो विहने तमं सोऽति
(भगवाऽति) ॥ २१ ॥

सारिपुत्तंसुत्तं निट्ठितं ।

अट्ठकवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुदानं —

काम गुहेट्ठं डट्ठा च सुद्धट्ठं परमा जरा ।
मेतेथ्यो च पसुरो च मागन्दि पुराभेदनं ॥
कलहं चेवं व्यूहानि पुनरेव तुवट्ठकं ।
अत्तदण्डं थेरसुत्तं थेरपञ्चहेन सोळस ।
तानि एतानि सुत्तानि सब्बानट्ठकवग्गिकानि ॥

१ नि०-पुरस्सत्त्वा. २ नि०-असिस्सं. ३ नि०-कुथ वा. ४ नि०-वेत्त
कज्ज सेत्थं. ५ नि०-अनिकेताचरि ६ नि०-सो. ७ नि०-यतंचारी. ८ नि०-
See 932. दूसितोऽपि. ९ नि०-कुक्कुच्चं चूपाछिन्दे. १० बु०-थेरपञ्चहसुत्तं
ति वि. ११ रो०-गुहं. १२ रो०-छन्दं च १३ रो०-द्वेव १४ रो०-अत्तदण्डवरसुत्तं.

969^c cf. पन्ते उई सेवन्ति धीरा सामत्तदंसिनो (आ० I. 5. 3. 5).

अरदरइसहे पहीणसंघये विरए आयदिए पहाणव (उ० XXI. 21).

971^d cf. 932^a cf. उ० III. 25 सोच्चारणं फरुसा मासा दाहणा गामकंदया
वृषिणीभ्यो ब्रह्मेज्या न ताओ मणसी करो ॥

[५. पारायणवग्गो.]

55.

[१. वत्थुगाथा.]

- ७७६ कोसलानं पुरा रम्मा अगमा दक्सिणापथं ।
आकिञ्चञ्जं पत्थयानो ब्राह्मणो मन्तपारगू ॥ १ ॥
- ७७७ सो अस्सकस्स विसये अळकस्स समासने ।
वसी गोधावरीकूले उञ्छेन च फलेन च ॥ २ ॥
- ७७८ तस्सेव उपनिस्साय गामो च विपुलो अहु ।
ततो जातेन आयेन महायञ्जं अकप्पयि ॥ ३ ॥
- ७७९ महायञ्जं यजित्वान पुन पाविसि अस्समं ।
तास्मिं पतिपाविट्ठमि अञ्जो आगोञ्जि ब्राह्मणो ॥ ४ ॥
- ७८० उग्घट्टपादो तसितो पंकदन्तो रजस्सिरो ।
सो च नं उपसंक्कम्म सत्तानि पथ्य याचति ॥ ५ ॥
- ७८१ तमेनं बावरी दिस्वा आसेनेन निमन्तयि ।
सुखं च कुत्तलं पुच्छि इदं वचनमव्वैवि ॥ ६ ॥
- ७८२ यं खो ममं देव्यंधम्मं सन्वं विस्सज्जितं मया ।
अनुजानाहि मे ब्रह्मे नत्थि पथ्य सत्तानि मे ॥ ७ ॥
- ७८३ सत्ते मे याचमानस्स भवे नानूपदस्सति ।
सत्तमे दिवसे तुप्पं मुद्धा फल्लु सत्तथा ॥ ८ ॥

१ म०—मूलकस्स, मज्झकस्स. २ म०—आगच्छि. ३ सी०—अमुवि. ४ म०—
ये मम, ५ म०—'दिस्सति, 'देस्सति.

७७६c cf. Mil. ३४२^{bc}. Thig. ३४१d. ७७६d cf. ७७७b, १४०b.
७७९a=J. ५४३^{ba}, cf. Mva. II. ४०५, १०^a, महायज्ञानि यजमानो,
७८०b J. ४९०^{ba}, J. ५०९^{ba}. पंकदन्तं रजस्सिरो J. ५४७^{ba},
cf. J. ४६९^{ba}, J. ४९५^{ba}, J. ५४७^{ba} (VI. ४८८). पंकदन्ता रजस्सिरो,
७८३d cf. J. ४९९^{ba} etc. J. ५१८^{ba}. Dhp. A. I. ४१ⁱ. cf. D. ३. २०.

- १४४ अभिसंखरित्वा कुहको भेरवं सो अकित्तयि ।
तस्स ते वचनं सुत्वा बावरी दुक्खितो अहू ॥ ९ ॥
- १४५ उस्सुस्सति अनाहारो सोकसल्लसमणितो ।
अथोऽपि एवं चित्तस्स झाने न रमती मनो ॥ १० ॥
- १४६ उन्नस्तं दुक्खितं दिस्वा देवता अत्यकामिनी ।
बावरिं उपसंकम्म इदं वचनमबवी ॥ ११ ॥
- १४७ न सो मुद्धं पजानाति कुहको सो धनत्थिको ।
मुदनि मुद्धपाते वां जाण तस्स न विज्जति ॥ १२ ॥
- १४८ भोतीं चरहि जानाति तं मे अक्खाहि पुच्छिता ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं सुणोमि वचं तव ॥ १३ ॥
- १४९ अहंउपेतं न जानामि जाणं मेऽत्थं न विज्जति ।
मुद्धं मुद्धाधिपातो च जिनेनं हेतं दस्सन ॥ १४ ॥
- १५० अथ को चरहि जानाति अस्मिं पुर्थेविमण्डले ।
मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं वे अक्खाहि देवते ॥ १५ ॥
- १५१ पुरा कपिलवत्थुल्ला निक्खन्तो लोकनायको ।
अपथो ओक्काकराजस्स सकयुपुत्तो पभं करो ॥ १६ ॥
- १५२ सो हि ब्राह्मण सवुद्धो सन्नधम्ममन पारगू ।
सब्बामिञ्ज्जावलप्पतो सब्बधम्मोसु थक्खुमा ।
सब्बधम्मवत्तं पत्तो विमुत्तो उपाधिसंखेये ॥ १७ ॥

१ म०-ससारेत्वा. २ म०-अकित्तयि. ३ म०-अहू. ४ म०-मत्यकामिनी.

५ म०-मुद्धं. ६ म०-मुद्धाधिपाते. ७ म०-च ८ म०-भोति. ९ म०-सुण अहं
एत. १० म०-एत्थ. ११ म०-मुदनि मुद्धाधिपाते. १२ सी०-जनान १३ म०-
इत्थं, हेत्थं. १४ MSS.-सो. १५ म०-पथि. १६ म०-मुद्धातिपात. १७ म०-
सब्बकम्मवत्तय. १८ म०-उपधिसंखेये.

१४४^c cf. Mva. III. ८८ ४ १४५^b of Divy XIII^{3d} (179) V M XVI.
P. ३९१. १४५^d cf. Thag ५८०४=Mil ३९५^{4d}.

१४६^b Pv. VIII. १⁴ (Vin V. १४१) J ४०२⁴. १४६^d S XI २ १०. ७⁴.

१४७^d J. ३३२ Mva III ९ १३ J ४१⁴.

१४८^b D XXI १-३१० PT ८ १००९ ip ३६७

१४८^d Alt' Dr ७ १३ २ म०-आचर माद

१४९ See D III. १ ६ B V १३३^{3d} (१०००-१००३)

१४९^b Thag ६८^b Ap in Par Dip V १६¹ and ८४२

१४९^d Ap in Par Dip १४^b, ६९^b, १२९^b, १५०^{3b}, १९१^{10d} Mva I. ९ ७.

- ००३ बुद्धो सो भगवा लोके धम्मं देसेति चकलुमा ।
तं त्वं गत्वान पुच्छस्सु सो ते तं व्याकरिस्संति ॥ १८ ॥
- ००४ संबुद्धोऽति बच्चो सुत्वा उद्गो वाररी अहु ।
सोकस्स तनुक्को आसि पीतिं च विपुलं लभि ॥ १९ ॥
- ००५ सो वाररी अत्तमनो उद्गो । तं देवतं पुच्छति वेदजातो ।
कतमहिं गामे निगमहिं वा पुन । कतमहिं वा जनपदे लोकनाथो ।
यन्य गन्त्वा नर्मस्सेमु संबुद्धं दिपेदुत्तमं ॥ २० ॥
- ००६ सावत्थियं कोसलमन्दिरे गिनो । पट्टपञ्जो वरभूरिमेषसो ।
सो सस्यपत्तो निधुरो अनासवो । मुद्धाधिपातस्स विदु नरासभो ॥ २१ ॥
- ००७ ततो आमन्तयी सिस्से ब्राह्मणे गन्तवारगे ।
एथ माणं अदितस्सं सुणोथ वचनं मम ॥ २३ ॥
- ००८ यस्सिसो दुद्दभो लोके पातुभासो अभिण्हसो ।
स्वज्जे लोकस्मिं उपपन्नो संबुद्धो दति विस्तुतो ।
सिप्प गन्त्वा न सावत्थि पसाब्धो दिपदुत्तमं ॥ २२ ॥
- ००९ कथं चरहि जानिमु दिस्वा बुद्धोऽति ब्राह्मण ।
अजानतं नो पबूहि यथा जानिमु तं मयं ॥ २४ ॥

१ म०-इतेसि. २ सी०-त. ३ म०-व्याकरिस्सति. ४ म०-गमस्सेम. ५ म०-दि. ६ म०-वि. ७ म०-एस माणं. ८ म०-यस्य सो ९ म०-स्वाज्ज.

००३^b Thag ००, B X, 7. 4² (I 210) Thag ०३८, B. VII. 7. XX².

००५¹ Dip 11²¹ XV¹ Weber Ms P¹ VII²⁰ (IAS Bengal LXII. I¹ I 71) See Dip IX⁴⁰, Nid 220^b, 241^b (J. I 36 41-43) = B VII. 1^b, IX 1^b, X 1^b etc. Thag 144 B I 24² (I 6) संबुद्धो दिपवं गेहो ।

००७^d J 572^{20b} cf J 17^b 27⁴¹ Mvu I 280 10 भूणोहि यचनं मम ।
cf Thag ०५१ ०५१¹ Dip XV IV. 13 ००८ cf 560 = M. ०2¹³.

- 1000 आगतानि हि मन्तेसु महापुरिसलक्षणणा ।
 द्वर्त्तिता च ध्याख्याता समत्ता अनुपुब्बसो ॥ २५ ॥
- 1001 यस्सेते होन्ति गत्तेसु महापुरिसलक्षणणा ।
 द्वेइव तस्स गतियो ततिया दि न विज्जति ॥ २६ ॥
- 1002 सचे अगारं अज्झावसति विजेय्य पठविं इमं ।
 अदण्डेन असत्थेन धम्मेनमनुसासति ॥ २७ ॥
- 1003 सचे च सो पब्बजति अगारा अनगारिय ।
 विवत्तेच्छदो संबुद्धो अरहा भवति अनुत्तरो ॥ २८ ॥
- 1004 जार्ति गोत्तं च लक्खणं मन्ते सिस्से पुनापरे ।
 मुद्धं मुद्धाधिपात च मनसा येव पुच्छथ ॥ २९ ॥
- 1005 अनावरणदस्सार्वा यदि बुद्धो भविस्सति ।
 मनसा पुच्छिते पण्हे वाचाय विस्सजेस्सति ॥ ३० ॥

१ म०-द्वर्त्तितानि २ Fsb-विषाख्याता ३ म०-द्वेयेव. Fsb दुवे प
 ४ म०, Fsb-आवसति. ५ म०-विवटच्छदो, सो०-विवत्तच्छदो ६ म०-विस
 जिस्सति, विस्सज्जिस्सति

- 1000 D III 1 5 SN Prose III 7 of 549 of L. V (Lefman)
 p 103 chap VII द्वाविंशन्महापुरुषलक्षणानि
- 1001 cf D III 1 5 SN Prose III 7
- 1002 cf ल० वि० P 118 सै समन्तागतस्य पुरुषपुंगवस्य द्वे गती भवतो नान्धा ।
 of ल० वि० P 127 यस्या कापि भवन्ति लक्षणवरा द्वाविंशतो निर्मला ॥
 द्वे तस्या गतयो न अन्यतुतियो जानिष्य एवं नृप ।
 राजा वा भवि चक्रवर्ति बलवान् बुद्धोऽथ लोकोत्तम ॥
- 1002 D XIV 1 31-33 XXX 1 1 3 A. VII 6 8 11 (III 90)
 Thag 914 Mvu I 268 1011 OV VII 3 123 cf.
 J 515¹ 2, 502¹¹ 13 (धम्मेनमनुसासति) = 534⁷⁸ 77 Mvu I 278 4
 Dip XVIII 50
- 1002 cf ल० वि० P 116 स चत्तारमध्यावसतिष्यति राजा भविष्यति चत्तारमवलम्बकवर्ती
 विजितवान् धार्मिको धर्मराजो । स इमं महापुण्यीमण्डलं समुदपरिष
 मदण्डेनाशब्देन स्वेन धर्मेण बलेनाभिभूयाभिनिर्जित्य राज्यं करिष्यति ।
- 1003 cf ल० वि० P 116 स चेतुवरगाराद्वनगारिका प्रवज्जति तथागतो भविष्यति
 अहंन् सम्यक्संबुद्धो भेता ।
 cf ल० वि० P 118 स चेतुवरगाराद्वनगारिको प्रव्रजति तथागतो भविष्यति
 विघुलशब्दं सम्यक्संबुद्ध
- 1005 cf. Thag 472c = A IV 65 24 (II 71) विनीतरणदग्गावी
- 1006 of Divy XVIII (252)

- 1006 बाधरिस्स वचो सुत्वा सिस्सा सोळस ब्राह्मण ।
अजितो तिस्रमेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ॥ ३१ ॥
- 1007 धोतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ।
तोदेय्यकैप्पा दुभयो जातुकण्णी च पण्डितो ॥ ३२ ॥
- 1008 भद्राबुधो उदयो च पोसालो चापि ब्राह्मणो ।
मोषराजा च मेधावी विगियो च महा इसि ॥ ३३ ॥
- 1009 पचेकगणिनो सब्बे सब्बलोकस्स विस्सुता ।
झायो झानरता धीरा पुब्बवासनवासिता ॥ ३४ ॥
- 1010 बावरिं अभिवादेत्वा कत्वा च न पदवित्थणं ।
जटाजिनधरा सब्बे पळामुं उत्तरामुत्ता ॥ ३५ ॥
- 1011 अळकस्स पतिट्ठान पुंरिमं माहिस्सतिं तदा ।
उज्जेनि चापि गोणद्ध वेदिसं वनसव्हयं ॥ ३६ ॥
- 1012 कोसंघिं चापि साकेते सावत्थिं च पुरुत्तमं ।
सेतव्यं कपिलवत्थुं कुसिनारं च मन्दिरं ॥ ३७ ॥
- 1013 पावं च भोगनगर वेत्तालि मागधं पुरं ।
पासाणकं चेतियं च रमणीयं मनोरमं ॥ ३८ ॥
- 1014 तसितो बुद्धकं सीतं महार्हामंस्व वाणिजो ।
छायं धम्मभित्तोऽथ तुरिता पव्वतमारुहुं ॥ ३९ ॥
- 1015 भगवा च तस्मिं समये भिक्खुसणपुरस्सतो ।
भिक्खून् धम्म देसेति सीहोऽव नदंती वने ॥ ४० ॥

१ म०-“कण २ सी०-भद्राबुधो ३ म०-मुळकरत्त. ४ म०-पुरि माहिस्सतिं.
५ म०-गोद्ध ६ म०-कपिल ७ म०-व ओदक, सी०-Omits व. ८ नि०-
महासाल ९ सा०-मारुह, *मारुह, यु०-मारुहि १० म०-नदति.

1006-1008=1124-1125

1009^c of Mil 342^a cf S IV 3 3 21 (I 122)

1009^d cf Mva III 148 8 बुद्धवासनिवासन

1010^c of Mbb I 36^{1a} जटाजीवधरं मुनिं

1010^d cf Dip XV^{1a} पळामि उत्तामुत्तो

1015^b Dip XVII^{1a}, Thag 426, 622 Thag 108 Nettī 135 Mva
III 248 11, 249 3 भिक्खुसणपुरस्सतम् ।

1015^d SN III 7^c (662) M 92^{1a}.

- 1016 अजितो अद्दं संबुद्धं वीतरंसीऽव भानुमं ।
चन्दं यथा पन्नरसे पारिपूणि उपागतं ॥ ४१ ॥
- 1017 अथऽस्स गत्ते दिस्वान पेरिपूरं च व्यंजनं ।
एकमन्तं ठितो हट्ठो मनोपज्जे अपुच्छथ ॥ ४२ ॥
- 1018 आदिस्स जम्मनं ब्रूहि गोत्तं ब्रूहि सलक्खणं ।
मन्तेसु पारमिं ब्रूहि कति वाचेति ब्राह्मणो ॥ ४३ ॥
- 1019 बीसं वत्ससत्तं आयु सो च गोत्तेन बावरि ।
तीणैस्स लक्खणा गत्ते तिण्णं वेदान पारगु ॥ ४४ ॥
- 1020 लक्खणे इतिहासे च सनिघण्डुसकेट्ठमे ।
पच्च सतानि वाचेति सधम्मं पारमिं गतो ॥ ४५ ॥
- 1021 लक्खणानं पविचयं बावरिस्स नरुत्तम ।
तण्हच्छिदं पकासेहि मा नो कंसायितं अहू ॥ ४६ ॥
- 1022 मुखं जिह्वाय छादेति उण्णस्स भमुकन्तरे ।
कोसोहितं वत्थुगुहं एवं जानाहि माणव ॥ ४७ ॥
- 1023 पुच्छं हि किंञ्चि असुणन्तो सुत्वा पज्जे वियाकते ।
विचिन्तेति जनो सद्दो वेदजातो कतज्जलि ॥ ४८ ॥

१ म०-अद्द. २ म०-जितरंसं, सतरंसि, Trenckner suggests, म०-वीतरंसि See also Morris JPTS. 1893. P. 73. ३ सी०-पन्नरसे. ४ Mass परि, म०-परिपूरं (1017^b). ५ म०-परिपुणं च व्यञ्जनं, परिपूरं विव्यंजनं. ६ म०-जम्मनं ७ म०-नीणिऽस्स. ८ म०-केट्ठमे. ९ म०-सद्धम्मे १० म०-तं कंसायितं, म०-कंसाच्छिद. ११ म०-तं च, न, Fsb.-कचि (cf. 800) १२ सी०-लो.

1016^c Mpu 115^d. Thag. 5 6. cf VM I.P 3 Dhp A. 193. Thig 3 1019^d+1020^{a+d}=B II 6=XXV. 10. 11.

.....तिण्णं वेदान पारगु । लक्खणे इतिहासे च सद्धम्मे पारमिं गतो ।

=Nid. 10. Same=D III. 1. 3.

1022^a D. II . 2. 12 1022. cf. D.XIV. 1. 32, XXX. 1. 2 cf. M. 91 (II. 136) कोसोहितवत्थुगुहो ।

1023^b Dīp VI. 78 XIII 38, XXL 9. Ap in Par. Dip. V. 10^b 42^b. वेदजाता कतज्जली.

1024 को नु देवो वं ब्रह्मा वा इन्दो वाऽपि सुजयंति ।

मनसा पुच्छिते पञ्हे कमेत पटिभासति ।

1025 मुद्ध मुद्धाधिपात च बावरी परिपुच्छति ।

त व्याकरोहि गगवा कख विनय नो इत्ते ॥ ५० ॥

1026 अविग्जा मुद्धाऽति जानाहि विजा मुद्धाधिपातिनी ।

राद्धासतिसमाधीहि छन्दविरियेन सयुता ॥ ५१ ॥

1027 ततो वेदेन महता सथमित्वान माणवो ।

एकस आजिन कत्वा पादेसु सिरसा पति ॥ ५२ ॥

1028 बावरी ब्राह्मणो भोतो सह सिस्सोहि मारिस ।

उदग्गचित्तो सुमनो पादे वन्दति चक्खुम ॥ ५३ ॥

1029 सुखितो बावरी हेतु सह सिस्सेहि ब्राह्मणो ।

स्य चापि सुारितो होहि चिर जीवाहि माणव ॥ ५४ ॥

1030 मवस्सि च तुह्ण वा सब्बेस सख्खससय ।

कताक्कासा पुच्छ्हो य किञ्चि मनसिच्छथ ॥ ५५ ॥

1031 सनुद्देन कतोकासो निसीदित्वान पज्जंलि ।

अजितो पठम पञ्ह तत्थ पुच्छि तथागतं ॥ ५६ ॥

चरथुगांथा निदृता ।

१ सी०-प, Feb, म०-वा २ सी०-चाऽपि ३ सी०-ता ४ सी०-मुद्ध
५ म०-विजानाहि ६ सी०-सथमित्वान म०-सथमेत्त्वान ७ सा०, म०, Feb
चक्खुमा ८ म०-वाऽपि ९ सु० वि०(Sibh) -155' यावरि यत्ता च तुह्ण वा ।
१० सी०, म०-ही ११ म०-कथा निदृता, *कथ निदृति

1028c VV 81¹³ (VII 71¹³) Mva III 18⁵ 19, 422 6 Dutr B 30
उदग्गचित्तो भिस्सु B I 19 Ap in Par Dip V 42³, 93³⁷,
133⁴³ Dip I 3 of SN 689d

1028d S IV 3 3 11¹ (I 121) Ap in Par Dip S VIII 8 6, 9 6
=Thag 1241, 1248

1029 PV II 83⁴ Par Dip III 85

1030c D XIX 44⁴ JPTS 1809, 336⁴ J 522¹², Sum I 165

Mva III 368 9 10 यद् किञ्चि यथ मनसाविकलक्ष कृतावकाशानि वदेथ धूपय ।

56

[२. अजितमाणवपुच्छा (1).]

1032 केनऽसु निबुतो लोको (इच्छायस्मा अजितो) केनऽसु नप्पकासति ।

किस्साभिलेपनं ब्रुमि किं सु तस्स महम्मयं ॥ १ ॥

1033 अविज्जायं निबुतो लोको (अजितानि भग्वा) वेविट्ठापमाद्रा नप्पकासति ।

जप्पाभिलेपनं ब्रुमि दुक्खं अस्स महम्मयं ॥ २ ॥

1034 सवन्ति सव्वधी सोता (इच्छायस्मा अजितो) सोतानं किं निवारणं ।

सोतानं सवरं ब्रूहि केन सोता पिथिय्यरे ॥ ३ ॥

1035 यानि सोतानि लोकस्मि (अजिताति भग्वा) सति तेसं निवारणं ।

सोतानं सवरं ब्रूमि पज्जायेते पिथिय्यरे ॥ ४ ॥

1036 पज्जा चेव सती चै (इच्छायस्मा अजितो) नामरूपं च मारिस ।

एतं मे पुट्ठो पब्रूहि कत्थेतं उपरुज्झति ॥ ५ ॥

1037 यं एतं पट्ठं अपुच्छि अजित त वदामि ते ।

यत्थ नामं च रूपं च असेसं उपरुज्झति ।

विज्जाणस्स निरोधेन एत्थेतं उपरुज्झति ॥ ६ ॥

१ सी०-किस्साभिलेपनं २ म०, सी०-विविट्ठा. वेवट्ठा ३ म०-
पिथिय्यरे ४ म०-सति. ५ म०-य च, Feb suggests वेव, नि०-नापि.
६ म०-एवं, नि०-एत

1032 of Mbh III 313 81 केन सिद्धांतो लोकं केन सिद्धं प्रकाशते, XII.
299 39 (Gal XII 11030) केनार्थं आगतो लोकं केन वा न प्रकाशते
1033 Nett 11=70¹

1032^a 1033^d=S I 6 5¹¹³ (I 37)

1033^a Thag 572 OV XII 1 3 1 (P 298) Mbh III 313 82.
अज्ञानेनागतो लोकस्तपसा न प्रकाशते XII 299 40 V 2 1
मात्सर्यात् न प्रकाशते The whole of this section also in Yogā-
chārya, Naujio No 1170 (Anesaki n a O)

1034^a Dh 540 1034-1035 Dh 340^d Thag 761^a, 762^b
Netti 12=71 13=71

1034^a Asl 710 (P. 351) 1035 quoted in V M chap I P 6
1034-35 also in Mahavibhāṣā, Naujio No 1263, 1264, 1279
(Anesaki n a o) 1036-7=Netti 14=71 नाम रूपं च (v1)

1037^a S I 3 3 4 (I 13)=I 6 10 6 (I 35) D XI 85^a +
S 56 22 4¹ (V 433) S N 724, 726

1037^a A, III. 89 2^a. (I 236) S N 734

1038 ये च संखेतधम्मासे ये च सेसा पुथू इध ।

तेसं मे निपको इरियं पुटो पवूहि मारिस ॥ ७ ॥

1039 कामेसु नाभिगिज्जेय्य मनसाऽनाविलो सिया ।

कुसलो सब्बधम्मानं सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥ ८ ॥

अजितमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

57

[३. तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा (२)]

1040 कोऽथ सन्तुसितो लोके (इच्चायस्मा तिस्सो मेत्तेयो) कस नो सन्ति
इज्जिता ।

को उभन्तमभिज्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति ।

*क ब्रूहि महापुरिसोऽति को इध सिब्बनिमच्चगा ॥ १ ॥

1041 कामेसु ब्रह्मचरियवा (मेत्तेय्याति भगवा) वीततण्हो सदा सतो ।

संताय निब्बुतो भिक्खु तस्स नो सन्ति इज्जिता ॥ २ ॥

1042 सो उभन्तमभिज्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति ।*

त ब्रूहि महापुरिसोऽति सो इध सिब्बनिमच्चगा ॥ ३ ॥

तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ नि० पु०-सत्तातधम्मासे २ म०-तिस्समेत्तेयो, ३ Fsb उभन्त* व
म०-लिप्पति ५ म०-सिणानि* सिब्बिनि* ६ म०-मज्जगा *to* सी०-Omits.

1038=Netti 17 =S XII 31 2=4=8=11 (II 47-50)=J 463
(IV, 260)=Dhp A 403; also in Prajna Paramitaśāstra
(Anesaki a a O)

1039=Netti 17³=21 1039b Ud v XII-9b मन्तानाविला भवेत्

1039c of J 546 216, Dhp A 677

1039d S N 741, see references there

1041-2 also in Chinese Samyuktagama (II 5 1=Pali A VI 61)
Anesaki a a O

1042 A VI 61 1=8 (III 399, 401)-या उगन्ने विट्ठितान । मज्जे मन्ता न
लिप्पति । त ब्रूहि महापुरिसोऽति सोऽथ सिब्बनिमच्चगा ।

58

[४ पुण्णकमाणवपुच्छा (३)]

1043 अनेज मूल्हस्सावि (इच्चायस्मा पुण्णको) अत्थि पज्हेन आगम ।
किनिस्सिता इसयो मनुजा खत्तिया ब्राह्मणो देवतान यज्जमकप्पयिसु
पुथु इध लोके ।

पुच्छामि त भगवा ब्रूहि मे त ॥ १ ॥

1044 ये केचिस्से इसयो मनुजा (पुण्णकाति भगवा) । खत्तिया ब्राह्मणा
देवतान यज्जमकप्पयिसु पुथु इध लोके ।
आसिसमाना पुण्णक इत्थमाव । जर सिता यज्जमकप्पयिसु ॥ २ ॥

1045 * ये केचिस्से इसयो मनुजा (इच्चायस्मा पुण्णको) खत्तिया पे०
इध लोके । *

कच्चि सु ते भगवा यज्जपथे अप्पमत्ता । अतारु जाति च जर च मारिस्स ।
पुच्छामि त भगवा ब्रूहि मे त ॥ ३ ॥

1046 आसिंसन्ति थोमयन्ति अभिजैप्पन्ति जुहन्ति (पुण्णकाति भगवा)
कामाभिजप्पन्ति पाटिच्च लोम ।
ते याजंथागा भवरागरत्ता । नातरिस्स जातिजरस्सति ब्रूमि ॥ ४ ॥

१ म०-अनेज २ म०-पज्हेन आगम ३ म०-आगमि, आगमि
Feb [इसयो मनुजा] [पुथु इध लोके] ५ Feb adds च ६ म०-अक्कप्पिस्सु
७ म०-इत्थत्त ** म०-Omits ८ म०-किंचि, किंचि, कच्चि ९ Feb
[यज्जपथे] but cf 1058^d १० म०-अतर ११ Feb [अभिजप्पन्ति]
१२ सा०, म०-जहन्ति see (नि०-देन्ति) १३ सी०-लोम but see नि०
१४ म०-याच* but see नि० and सु०

1043-44 Niddesa has diff arrangement of lines 1 अनेज 2 अत्थि
3 किनिस्सिता 4 खत्तिया 5 यज्ज 6 पुच्छामि
1 ये केचि 2 खत्तिया 3 यज्ज 4 आसिसमाना 5 जर
1043b see 957 and 110c 1043c see 458
1043d see 1061, 1070, 1081

This section is also in Chinese Samyuktagama Nanjio No
544 (VI 1 3=Pali A III 32) Anasakiasa o

1045 Niddesa arranges 1 ये 2 खत्तिया 3 यज्ज 4 कच्चिस्सु
5 अतारु 6 पुच्छामि 1045 see 1072-81

1047 ते चे नातरिंस्तु याजयोगा (इच्छायस्मा पुण्णको) । यञ्जेहिं जातिं च
जरं च मारिस्स ।

अथ को चरहि देवमनुस्स लोके । अतारि जातिं च जरं च मारिस्स ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ ५ ॥

1048 संसाय लोकस्मिं परोवरांनि (पुण्णकाति भगवा) । यस्सिञ्जितं
नेत्थि कुहिंचि लोके ।
सन्तो विधूओ अनिवो निरासो । अतारि सो जातिजरंति ब्रूमीति ॥ ६ ॥
पुण्णकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

59.

[५. मेत्तगूमाणवपुच्छा. (4.)]

1049 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मेतं (इच्छायस्मा मेत्तगू) । मञ्ज्वामि तं वेदयुं ।
भावितस्सं ।

कुतो नु दुक्खा समुदागता इमे । ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥ १ ॥

1050 दुक्खस्स वे मं पभवं अपुच्छसि । (मेत्तगूति भगवा) । तं ते
पक्खस्सामि यथा पजानं ।

उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥ २ ॥

1051 यो वे अविद्वा उपधिं करोति । पुनप्पुन दुक्खमुपेति मन्दो ।

तस्मा हिं जीनं उपधिं न कयिरा । दुक्खस्स जातिप्पमवानुपस्सी ॥ ३ ॥

१ म०-याचं. २ सी०-य हि, म०-यञ्जो हि. ३ म०-परोवराणि. ४
सी०-यस्म जितं, म०-यस्सज्जितं. ५ नि०-समुदागता, सी०-*Fab.* दुक्खा-
सदा गता (१ e. दुक्खा [य] स [मु] दागता.) ६ म०, *Fab.* लोकस्मि. ७ म०-
चे. c-c पु०, म०-पजानं.

1047c+e cf. *Mss* I 22. 41+51.

1048=A. III 32 1 (I 133)=A. IV. 41. 6. (II. 45 f.)

1048+e of S. VI 1. 3. 8^e. (I 141.) P.V. IV. 1. 34. also SN. 1060^a.

1049^d see 728. 1050c+d+1051=728. 1050^b see 963. 2 11

1051^c cf. 728^e.

- 1052 यं तं अपुच्छिह्व आकित्तयी नो । अञ्जं तं पुच्छामि तदिह ब्रूहि ।
 कथं नु घोरा वितरन्ति ओषं । जातिजरं सोकपरिह्वं* च ।
 तं मे मुनीं साधु विपाकरोहि । तथो हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ४ ॥
- 1053 कित्तिह्वसोमि ते धम्मं (भेतगूति भगवा) दिट्ठे* धम्मं अनीतिहं ।
 ये विदित्वा सतो चरं नरे लोके विसत्तिकं ॥ ५ ॥
- 1054 तं चाहं अभिनन्दामि महेसीं* धम्ममुत्तमं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ६ ॥
- 1055 यं किञ्चि संपजोनासि (भेतगूति भगवा) । उद्धं अघो तिरियं
 चोपि मज्झे ।
 एतेसु मैन्दि च निवेसनं च । पनुज्ज विज्जाणं भवे न तिट्ठे ॥ ७ ॥
- 1056 एवं विहासी सतो अप्पमतो । भिक्खु चरं हित्वा ममापितानि ।
 जातिजरं सोकपरिह्वं च । इधेव विद्वा पजहेय्य दुक्खं ॥ ८ ॥
- 1057 एताभिनन्दामि वचो महेसिनो । सुंकित्तितं गोतमसुं पधीकं ।
 अद्धा हि भगवा पहासि दुक्खं । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ९ ॥
- 1058 ते चापि नूनपजहेय्ये दुक्खं । ये त्वं मुनिं* अट्ठितं ओवदेय्य ।
 तं तं नमस्सोमि समेसं नाग । अप्पेव मं भगवो अट्ठितं ओवदेय्य ॥ १० ॥

१ म०=omitted. २ नि०, म०=पुच्छामि. * म०=परिदेवं. ३ सी०, म०=मुनि.
 ४ सी०=यथा. ५ म०=कित्तिह्वस्ताम. ६ म०=added व. ७ सी०=सि.
 ८ म०=न यं किञ्चि. ९ म०=हंजालासि. १० म०=यादृशि. ११ म०=निन्दं.
 १२ सी०=सुकित्तिकं. १३ Fab. गोतम नृपाधिकं. १४ सी०, म०=पजहेय्य.
 १५ Fab. मुनी. १६ म०=अन्यत्तितं, अट्ठिकं. १७-१८ म०=नमस्सामनुत्तमस्य.
 १९ Fab. [भगवा] cf. 1045. 1079.

1052a+b see 873. P. V. VIII. 21. (Vin. V. 145.)

1052d cf. 1056c. 1052c+d=1075c+d, also see 1102 and 504.

1052i cf. 504d, 1057d, 1075d, 1102d. 1053-55=1066-68.

1053c+d=1085c+d, 1087d.

1054c=S. 38. 3. 8th. (IV. 203.) न चापि अभिनन्दामि.

1055b=1103b, cf. 637b. 150c.

1056c=1052d. 1057a+b=1083a+b 1057c=375c.

1057d=504d, 1052, 1075d, 1102d 1058c cf. 1068c.

- 1059 यं बाह्वजं वेदगुं आभिजङ्ग्रा । अकिञ्चनं काममयं असत्तं ।
 अद्वा हि सो ओषमिमं अतारि । तिण्णो चै पारं असिलो अकंसो ॥११॥
 1060 विद्वा चै सो वेदगुं नरो इय । मवामवे संगमिमं विसज्जा ।
 सो योततण्हो अनिघो निरासो । अतारि सो जातिजरंति ब्रूमीति ॥१२॥
 भेतगूमागवपुच्छा निद्रिता ।

60.

[६. धोतकमाणवपुच्छा (6.)]

- 1061 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं (इद्यायस्मा धोतको) । वाचाभिर्कंसामि
 महोसि तुप्पं ।
 सव सुत्वान निग्घोसं सिकसे निब्बाणमत्तनो ॥ १ ॥
 1062 तेन हातप्पं करोहि (धोतकाति भगवा) इधेव निपको सतो ।
 इतो सुत्वान निग्घोसं सिकसे निब्बाणमत्तनो ॥ २ ॥
 1063 पस्सामहं देवमनुस्सलोके । अकिञ्चनं बाह्वजं इरियमानं ।
 तं तं नमस्सामि समन्तचक्खुं । पमुय मं सक कयंकयाहि ॥ ३ ॥
 1064 नोहं गरिस्सामि पमोचनाय । कयंकयिं धोतकं केयि लोके ।
 धम्मं च सेसं आजानमानो । एवं तुवं ओषमिमं तरोसि ॥ ४ ॥
 1065 अनुपास भैंसे करुणायमानो । विवेकधम्मं यमहं विजज्जं ।
 ययाहं आकासोऽव अव्योपज्जमानो । इधेव सन्तो असितो धेरप्पं ॥ ५ ॥

१ सी०-आभिजङ्गं. म०, पु०, नि०-अभिजङ्ग्रा, Pab. आभजज्ज
 २ सी०-आतारि, म०-अतरि. ३ सी०, म०-व. ४ म०-यो. ५ सी०-गु.
 ६ सी०-वत्तं. ७ म०-नोहं. ८ म०-तद्विस्समि, नि०-सर्माग्गमि. ९ सी०,
 म०-कथो. १० म०-किंचि. ११ सी०-मह. १२ म०-अव्या, म०, पु०-
 'वज्ज', सी०-पज. १३ सी०, म०-प्य.

1059b=176b. 1060a+d=1048c+d.
 1061a=1043c. 1061b=353d. 1061c=P. V. II. 6. नव सुत्त. न
 पासिते. 1061d, 1062d=940c. 1063c=1058c.
 1064 quoted in Mahā. Nid. P. 39. (on 773.)=KV. II. 4. 20. (194)
 1063-4 also in Mahāvibhāṣā (Anosaki a. a. O.)

- 1066 कित्तिप्पिस्सामि ते सन्ति (धोतकाति भगवा) विट्ठे धम्मो जनीतिहं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ६ ॥
- 1067 तं चोहं अभिबन्धामि महेस्सि सन्तिमुत्तमं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥ ७ ॥
- 1068 यं विदित्वा संपजानासि (धोतकाति भगवा) । उद्धं अधो तिरियं चोपि मज्झे ।
 एतं विदित्वा संगोऽति लोके । भवाभवाम माऽकासि तण्हंति ॥ ८ ॥
- धोतकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

61.

[७. उपसीवमाणवपुच्छा (6.)]

- 1069 एको अहं सक्क महन्तमोषं (इच्छायस्मा उपसीवो) । अनिस्सितो नो
 विसहामि तारितुं ।
 आरम्भणं ब्रूहि समन्तचक्खु । यं निस्सितो ओषामिं तरेय्यं ॥ १ ॥
- 1070 आकिञ्चञ्जं पेक्खमानो सतीमा (उपसीवाति भगवा) । नत्थीति निस्साय
 तरस्स ओषं ।
 कामे पहाय विरतो कयाहि । तण्हक्खयं रत्तमहाभिरस्स ॥ २ ॥
- 1071 सञ्चेसु कामेसु यो वीतरागो (इच्छायस्मा उपसीवो) । आकिञ्चञ्जं
 निस्सितो हित्वमेज्जं ।
- सञ्जाविमोक्खे परमे विमुत्तो । तिट्ठे नु सी तत्थ अनानुयाथी ॥ ३ ॥
- 1072 सञ्चेसु कामेसु यो वीतरागो (उपसीवाति भगवा) । आकिञ्चञ्जं
 निस्सितो हित्वमेज्जं ।

१०६६ Mass. add व. २ सी०-सं. ३ सी०-पाऽइ ४ सी०-पाऽपि. ५ म०-एते ६ सी०, Fsb.-विदित्वा ७ नि०-तरेय्य. ८ रो०, बु०-नत्तमहाभिरस्स, सी०-नत्तमहाभि तस्स, म०, नि०(न)-नत्तमहाभिरस्स, (v). 'वरस्स' बु०(न०)-तण्हक्खय रत्तमह विपस्स ९ सी०, म०-दित्वा अज्ज. १० म०-विमुत्ते, विमोक्खे. ११ म०, नि०-अधिमुत्तो १२-१२ म०-तिट्ठेय्य सी. १३ म०-धावि, वावि, नवि । १४ -omits the verse

1066-68a+b=1053-55a+b=Netti 166 1068b=637b=160c

1070a=676c 1071b=1072b 1071a cf 1073a

सञ्ज्वाविमोक्षे परमे विमुक्तो । तिष्ठेय्य सो तस्य अनानुयायी ॥ ४ ॥

1073 तिष्ठे चै सो तस्य अनानुयायी । पूगऽपि^१ वस्त्रान समन्तचक्रसु ।

तस्येव सो सीति सिया विमुक्तो । भवेय्य विञ्ज्राण तथाविधस्त ॥ ५ ॥

1074 अक्षी यथा वातवेगेन सिंसी (उपसीवाति भगवा) । अत्य पॅलेति न
उपेति सस्र ।

एव मुनी नामकाया विमुक्तो । अत्य पॅलेति न उपेति सस्र ॥ ६ ॥

1075 अत्य गतो सो उद वा सो नात्ये । उदाहु वे सस्सतिथा अरोगो ।

त मे मुनि साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥ ७ ॥

1076 अत्य गतस्त न पमाणेमत्थि (उपसीवाति भगवा) । येन न वज्जुं त
तस्त नत्थि ।

सञ्चेसु धम्मेषु समूहेसु समूहता वादपैथाऽपि सञ्चेऽति ॥ ८ ॥

उपसीवमाणवपुच्छा निदिता ।

62

[८. नन्दमाणवपुच्छा (७)]

1077 सन्ति लोके मुनेय्यो (इच्छायस्मा नन्दो) । जना वदन्ति तैयिद् कथं सुं ।

आणूपपन्न 'नो मुंति वदन्ति । उदाहु ये' जीवितेनूपपन्न ॥ १ ॥

1078 न दिट्ठिया न सुतिया न जाणेनै । मुनीध नन्द कुसला वदन्ति ।

विसेनिकत्वा अनिया निरासा । चरन्ति ये ते मुनयोऽति ब्रूमि ॥ २ ॥

१ सा० तिष्ठेय्य २ म०-omats ३ म०-वस्सनि, पु०-पूगानि वस्त्रान्.
४ म०, नि०-चवेय ५ म०-अधि ६ म०, नि०-क्षिता । ७ सी०-फलेति.
८ म०- विमुक्तो ९ सी०-मेति १० म०-वज्जु ११ म०-मथा, 'यथा'.
१२ म०-Addस नि (In accordance with metre) १३ म०-कस्सिद्,
यादेय १४ हा०, म०-मु १५ म०-मुनि नो । १६ ०-ते १७ म०-adds
सीञ्चतेनानि वदन्ति सुद्धिं १८ म०-वदति

1075a+d cf 1052f cf 504d cf 1102

1076b=8 I 2 10 18^{3d} (I 11) येन न यज्जा न तस्त अत्थि

107 = 6 also in Prajnaparamitasastra (Anesaki a n O)

1078 = 839a 1078a+d=833a

1079 ये केचिमे समणब्राह्मणासे (इच्छायस्मा नन्दो) । दिट्ठे^१ सुतेनाऽपि
वदन्ति सुद्धिं ।

सीलव्वतेनापि वदन्ति सुद्धिं । अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।

कच्चिंस्सु ते भग्गवा तस्य यतो चरन्ता । अतारु जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भग्गवा ब्रूहि मे तं ॥ ३ ॥

1080 ये केचिमे समणब्राह्मणासे (नन्दाति भग्गवा) । दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्वतेनापि वदन्ति सुद्धिं । अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।

किञ्चापि ते तस्य यता चरन्ति । नातरिंस्सु जातिजरंऽति ब्रूमि ॥ ४ ॥

1081 ये केचिमे समणब्राह्मणासे (इच्छायस्मा नन्दो) । दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्वतेनापि वदन्ति सुद्धिं । अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।

सँचे मुनि ब्रूसि अनोधतिण्णे । अथ को चाहि देवमनुस्सलोके ।

अतारि जातिं च जरं च मारिस । पुच्छामि तं भग्गवा ब्रूहि मे तं ॥ ५ ॥

1082 नाहं सब्बे समणब्राह्मणासे (नन्दाति भग्गवा) । जातिजराय निबुताऽति ब्रूमि ।
येसँधिं दिट्ठंऽव सुतं मुतं वा । सीलव्वतं वापि पहाय सब्बं ।

अनेकरूपंऽपि पहाय सब्बं । तण्हं परिज्जाय अनासवोसे ।

ते वे नरा ओपतिण्णाति ब्रूमि ॥ ६ ॥

1083 एतामिन्दामि वचो महेसिनो सुकित्तितं गोतमऽनूपधीकं ।

येसँधिं दिट्ठंऽव...पे०...[1082]...अनासवासे ।

अहंऽपि ते ओपतिण्णाऽति ब्रूमीति ॥ ७ ॥

नन्दमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ म०-समणा, २ Fsb. दिट्ठे, नि०-दिट्ठसुतेनाऽपि. (म०-in 1080^b दिट्ठे) ३ म०-सुद्धि. ४ Fsb. [भग्गवा] ५ रो०-यता. ६ म०-वदन्ति. ७ म०-ते ये, ते च ८ सी०, म०-समणा. ९ Fsb. जाती १० म०-येऽपि, येऽपिध. ११ सी०-ये.

1079b+c cf. 839a+b. 1079-81 cf. 1045-47. 1079d cf. 1049.
1081b+c+e cf. 838b+839a+b 1081b=1043e.
1082d cf. 900a. 1083a+b=1057a+b.

63

[९. हेमकमाणवपुच्छा. (८.)]

1084 ये मे पुञ्चे वियाकंसु (इच्चायस्मा हेमको) हुं गोतमसासना
इच्चासि इति भविस्सति ।

सञ्चं त इतिहीतिहं । सञ्चं त तक्कवद्धनं ॥ १ ॥

1085 नाह तत्थ अभिरैमि

त्वं च मे धम्ममक्खाहि तण्हानिग्घातन मुनि ।

य विदित्वा सतो चर तरे लोके विसत्तिक ॥ २ ॥

1086 इध दिट्ठसुतमुत्तविज्जातेसु पियरूपेसु हेमक ।

छन्दरागविनोदनं निब्बाणपदमच्चुतं ॥ ३ ॥

1087 एतदज्जाय ये सतो दिट्ठधम्माभिनिव्वुता ।

उपसन्ता च ते सदा तिण्णा लोके विसत्तिक ॥ ४ ॥

हेमकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

64.

[१०. तौदेय्यमाणवपुच्छा (९.)]

1088 यस्मिं कामा न वसन्ति (इच्चायस्मा तौदेय्यो) तण्हा यस्स न विज्जति ।

कयंकया च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स कीदिसो ॥ १ ॥

1089 यस्मिं कामा न वसन्ति (तौदेय्याति भगवा) तण्हा यस्स न विज्जति ।

कयंकया च यो तिण्णो विमोक्खो तस्स नापरो ॥ २ ॥

१ सी०-^१म, Feb [हुं गोतमसासन] २ Mss मि Feb.
[नाह तत्थ अभिरैमि] ३ सी०-तण्हाय नि^१, म०-^२निपातन ४ सा०-
दिट्ठसुतं मुनं वि^१, म०-दिट्ठ सुत मुत रि^१, Feb ^१मुन. (विज्जातेसु) ५ म०-
सिता ६ नि०-(सदा=सच्चपदा) सी०-ते दसा, म०-ये सता ७ म०-सवन्ति.

1084=1185 1085b=Thag 168a BN 1092a
1086c=Netti 138d 1085d+a=1053c+d 1086c+d=204a+d)
1087a+b=1095a+b 1087b=M 130b (III 187)
1087d=B I 4 5 3d (I 24) I 5 10¹ (I 35) II. 3 4¹ (I 60.
IV 2 2 4d (I 110) Par Dip V 222¹ I 1 1, II 2 8 7;
I 5 10¹⁰; II 3 4 7³ BN 1053d 1088b=156d

- 1090 निरासयो सो उद आससानो । पञ्जाणवा सो उद पञ्जकप्पी ।
मुनिं अहं सकं यथा विजज्जं । त मे वियाचिकसं समन्तचकसु ॥ ३ ॥
- 1091 निरासयो सो न सो आससानो । पञ्जाणवा सो न च पञ्जकप्पी ।
एवंअपि तोदेव्य मुनिं विजान । अकिञ्चनं कामभवे असत्तंति ॥ ४ ॥
तोदेव्यमाणवपुच्छा निद्रिता ।

65.

[११. कप्पमाणवपुच्छा (10.)]

- 1092 मज्जे सरिंमि तिद्रुतं (इजायस्मा कप्पो) ओपे जाते महम्मये ।
जरामच्चुपरेतानं दीपं पवूहि मारिस ।
त्वं च मे दीपमरंराहि यद्येयिदं नापरं सिया ॥ १ ॥
- 1093 मज्जे सरिंमि तिद्रुतं (कप्पाति भगवा) ओपे जाते महम्मये ।
जगमच्चुपरेतानं दीपं पवूमि कप्प ते ॥ २ ॥
- 1094 अकिञ्चनं अनादानं एतं दीपं अनापरं ।
निज्जाणं इति नं मुमि जरामच्चुपरिफलयं ॥ ३ ॥
- 1095 एतद्दञ्जाय ये मता दिद्रुधम्माभिनिज्जुता ।
न ते मायसानुगा न ते मात्स पद्धगृथंति ॥ ४ ॥
कप्पमाणवपुच्छा निद्रिता ।

. १ सी०, म०, Fsb-निरासमो, (cf. 369^a) णि०-निरासमो. (also 1091) २ म०-अससानो. ३ म०-मि । ४ म०-ओपजाते । ५ म०-मं. ६ सी०, म०-दिममं । ७ S. Mas Fsb-यथा विद्. ८ सी०-ये मं । ९ सी०-एवअपि, म०-एवअपि, णि० (सी०, म०)-एवअपि.

1090a = 279^a1091a = 170^a

1092a cf M 50a

1092a cf 10^a 3a1094a cf 270^a Dhp 32^a1091a cf 1092a Tleg 791^a1092a+b = 1087^{a+b}

1092a+b cf F IV. 1 3 20+4, (I 104)

न मे कामवपुच्छा । न मे कामवपुच्छा (१८ पद्ध, ५६६)

७७.

[१२. जतुकणिमाणवपुच्छा. (११.)]

१०९६ सुत्वानऽहं वीरमंकामकामिं (इच्छायस्मा जतुकण्णी) । ओषातिगं
पुट्टमकाममागमं ।

सन्तिपदं ब्रूहि सहाजनेस । यथातच्छं भगवा ब्रूहि मे तं ॥ १ ॥

१०९७ भगवा हि कामे अभिमुप्य हरियति । आदिच्छोऽय पठविं तेजिं तेजसा ।
परित्पञ्जस्स मे भुरिपञ्ज । आचिक्खस्स धम्मं यमहं विजज्जं ।

जातिजैराय इध विप्पहानं ॥ २ ॥

१०९८ कामेसु विनयं गेधं (जतुकण्णीति भगवा) नेक्खस्सं दट्ठुं खेमतो ।

उमगहीतं निरसं वा मा ते विज्जित्तं किञ्चनं ॥ ३ ॥

१०९९ य पुब्बे तं विसोसिहि पच्छा ते माऽहु किञ्चनं ।

मज्झे चे नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥ ४ ॥

११०० सब्बतो नामरूपसिं वीतगेधस्स ब्राह्मण ।

आसवाऽस्स न विज्जन्ति येहि मच्चुवसं यजेऽति ॥ ५ ॥

जतुकणिमाणवपुच्छा निद्रिता ।

७८.

[१३. भद्रावुधमाणवपुच्छा. (१२.)]

११०१ ओकंजहं तण्हच्छिदं अनेजं (इच्छायस्मा भद्रावुधो) । नोन्दिजहं
ओघतिण्णं विमुत्तं ।

कप्यंजहं अभियाचे सुमेधं । सुत्वान नागस्स अपर्णेमिस्सन्ति इतो ॥ १ ॥

१ सी०, म०-वीर अकामकामि. २ सी०, म०-णि. ३ Feb. सन्ती.
४ सी०, म०-सहजं. ५ सी०-तेजि. ६ Feb [आदिच्छो.....तेजसा.]
७ Feb जानी. ८ सी०-विनेय, Feb. (glose.) नेय्य. ९ म०-दट्ठु. १०
म०-विजि, सी०-विज्ज. ११ म०-विसा. १२ म०-आसवस्स. १३ म०-ओप.
१४ सी०-कण्ह. १५ म०-नन्दिजहं, कण्णजहं. १६ म०-अपलामिस्सन्ति.

१०९७^a+ = ११२०^a+, १०९८^a = १६२^c. (विनेय.) १०९८^b = ४२४^b,

१०९८^d = D XX. २१^{ad}. (मा वो सुविद्य कोचि न.)

१०९९ + ११००^a = ९४९ + ९५०^a. १०९९^d = ३४२^d, ९. --

- 1102 नाना जना जनपदेहि संगता । तव वीरं वाक्यं अभिकंखमाना ।
 तेसं तुवं साधु वियाकरोहि । तथा हि ते विदितो पस घम्मो ॥ २ ॥
- 1103 आदानत्तण्हं विनयेय सव्वं (भद्राबुधाति भगवा) । उद्धं अधो तिरियं
 चापि मज्झे ।
 यं यं हि लोकैस्मिं उपादियन्ति । तेनेव मारो अन्वेति जन्तुं ॥ ३ ॥
- 1104 तस्मा पजानं न उपादियेय । भिक्षु सतो किञ्चनं सव्वलोके ।
 आदानसत्ते इति पेक्खमानो । पजं इमं मच्चुधेय्ये विसत्तंति ॥ ४ ॥
 भद्राबुधमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

68

[१४. उदयमाणवपुच्छा. (13.)]

- 1105 झार्धि विरजमासीनं (इच्छायस्मा उदयो) कतकिञ्चं अनासवं ।
 पारगुं सज्जधम्मानं अत्थि पज्जेन आगमं ।
 अज्झाविमोक्खं पद्दहि अविज्जाय पभेदनं ॥ १ ॥
- 1106 पहानं कामच्छन्दानं (उदयाति भगवा) दोमनस्सान चूमयं ।
 धीनस्स चै पन्नूदनं कुक्कुच्चानं निवारणं ॥ २ ॥

१ म०-वीर. २ सी०, म०-वापि. ३ म०-“स्मि. ४ म०-“धेय. ५ म०-अज्झविमुक्ख, अज्ज”. ६ म०-कामच्छन्दान. ७ सी०, म०-omit ८ म०, Fsb-ननुदन.

- 1102^a=604^d=1052^f=1075^d 1103^b=1056^b 1104=728^c.
 1105^a also in Udr XXXIII^{3c}
 1105^{a+c}=Dap 386^{a+b} Dutr B 5^a जइ परकत्त बुधु कतकिञ्च अनसइ
 1105^b=A IV 35 62^d (II 37) Thig 334^d VV 64^{10b} P V II.
 6 10^b Thig 336^d 337^e 361^d Ap 12 Par Dip V 64 22^b.
 also Smp Vin III 294^{3d} Par Dip V 300¹⁰ S VII 2. 5.
 13^{3b} (I 178) Thag 541^d 1061^d
 1105^{b+c}=A III 67 2^a 6 Thag 711^{a+b}.
 1105^c=M. 91^{10c} (II 144)
 1105^{c+d}=1112^{c+d}, 957^d 1105^{c+t}=1107^{c+d}.
 1106-1107=A III 32 (I 134) also in Chinese Samyuktāgama
 (VI 1 4=Pāli A. III 32) (Anekaṭṭa a & O)

- 1107 उपेक्सोसतिसंसुद्धं धम्मतक्कपुरेजयं ।
अब्जाविमोक्सं पम्ममि आविज्जाय पभेदनं ॥ ३ ॥
- 1108 किं सु संयोजनो लोको किं सु तस्स विचारणं ।
किस्सस्स विप्पहानेन निब्बाणं इति बुच्चति ॥ ४ ॥
- 1109 मन्दीसंयाजनो लोको वितक्कस्स विचारणा ।
तण्हाय विप्पहानेन निब्बाणं इति बुच्चति ॥ ५ ॥
- 1110 कथं सतस्स चरतो विब्बाणं उपरुज्झति ।
भगवन्तं पुट्ठुर्माणम्म तं सुणोम वचो तव ॥ ६ ॥
- 1111 अज्झत्तं च वहिद्धा च वेदनं नामिनन्दतो ।
एवं सतस्स चरतो विब्बाणं उपरुज्झतीति ॥ ७ ॥
- उदयमाणवपुच्छा निद्विता ।

69.

[१५. पोसालमाणवपुच्छा. (14.)]

- 1112 यो अतीतं आविसंति (इत्थायस्मा पोसालो) अनेजो छिन्नसंसयो ।
पाणुं सन्वधम्मानं आत्थि पम्हेन आगमं ॥ १ ॥
- 1113 विभूतरूपसाज्जिस्स सन्वकार्येप्पहायिनो ।
अज्झत्तं च वहिद्धा च नात्थि किञ्चाति पस्सतो ।
आणं सक्कानुपुच्छामि कथं नेप्प्यो तथाविधो ॥ २ ॥
- 1114 विब्बाणट्ठितियो सक्खा (पोसालाति भगया) अभिजानं तथागतो ।
तिट्ठन्तमेवं जानाति विमुत्तं तप्परायणं ॥ ३ ॥

१ सी०-उपेसा. २ म०-कि. ३ सी०, म०, Fsb.-'णा, 'लो ४ म०-
नन्दि. ५ म० 'णा 'णां. ६ सी०-सरतो. ७ म०-Fsb. मयन्तं. ८ नि०-
'माणम्हा. ९ म०-आदिस्सति १० Mc. अनेजो. ११ म०-'पहायिनो.
1112b cf. Thig. 203b. 1112c+d=1105c. 1112d=957d.
1113c=203c. 1113 =788c+d.
1113 also in Mahāvibhāṣā. (Anesaki & a. o.)

- 1115 आकिञ्चज्जासमव अत्ता नन्दी सयोजनं इति ।
 एवमेवमभिञ्जाय ततो तथ विपस्सति ।
 ऐत जाण तथ तस्सं ब्राह्मणस्स धुसीमतोऽति ॥ ४ ॥
 पोसालमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

70

[१६ मोघराजमाणवपुच्छा (15)]

- 1116 दाह सक अपुञ्छिस्स (इच्छायस्मा मोघराजा) न मे व्याकासि चवत्तुमा ।
 याव ततिय र्चं देविसि व्याकरोतीति मे सुत ॥ १ ॥
 1117 अय लोको परो लोको ब्रह्मलोको सदेवको ।
 दिट्ठि ते नाभिजानामि गोतमस्स यसस्सिनो ॥ २ ॥
 1118 एव अभिक्कन्तदस्सावि अत्थि पञ्हेन आगम ।
 कय लोक्क अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्संति ॥ ३ ॥
 1119 सुञ्जतो लोक अवेक्खस्सु मोघराजं सदा सतो ।
 अत्तानुदिट्ठि ऊहच्च एव मच्चुतरो सिया ।
 एव लोक्क अवेक्खन्त मच्चुराजा न पस्सतीति ॥ ४ ॥
 मोघराजमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

१ सु०-आकिञ्चज्ज. २ सा०-Fsb omits ३ म०-नन्दि ४ म०-
 एवमेत. ५ म०-एव ६ सा०-तथ ७ सा०-रह ८ म०-व ९ म०-व्या.
 १० सी०, म०-परलोको ११ म०-दिट्ठि १२ म०-जानाति. १३ सा०-Fsb
 एत १४ सी०-Fsb तीऽति. १५ सा०, म०-Fsb राजा. १६ म०-उहच्च.

1115b=1109b

1115c of A Gāthā in V M XIX P 473 M 609a+b

1115d D 32b of A VIII. 831b (IV 340) J 1731d 49917
 547317d 807d

1117a=M 341a (I 227) 1117b=D II 404 लोक सदेवको

1117d=VV 159d etc Thag 181b B III 17b XXV(III)1b D XVI.4 31d

1118b=937d 1119a-d=Natti 7

1119=N=XV1a (415)=EV. I 1 234 (L 64)=A Gāthā in
 V M XXI P 315

1119b=1008c of Thag 207b.

1119a+d=Dhp 170c+d=A Gāthā in V M XXI P 505, 515

71.

[१७. विंगियमाणवपुच्छा (10)]

1120 जिण्णोऽहमस्मि अयलो वीतरण्णो (इद्यायस्मा विगियो) ।

नेत्ता न सुद्धा सवनें न फाणु ।

माहं नस्सं मोमुहो अन्तराय ।

आचिकरधम्मं यमहं विजज्जं ।

जातिजराय इध विप्पहानं ॥ १ ॥

1121 दिस्वान रूपेसु विहज्जमाने (विंगियाति भगवा) रुप्पान्ति रूपेसु
जना पमत्ता ।

तस्मा तुवं विंगिय अप्पमत्तो । जहस्सु रूप अपुनम्भवाय ॥ २ ॥

1122 दिसा चतस्सो विदिसा चतस्सो । उद्धं अधो दस दिसता इमायो ।
न तुय्हं जादिट्ठं असुत्तं मुत्तं वा । अधो अविज्जातं किञ्चनमत्थिलोके ।

आचिकर धम्मं यमहं विजज्जं । जातिजराय इध विप्पहानं ॥ ३ ॥

1123 तण्हाधिपजे मनुजे पेम्भमानो (विंगियाति भगवा) । सन्तापजाते
जरसा परेते ।

तस्मा तुवं विगियो अप्पमत्तो । जहस्सु तण्हं अपुनम्भवायाति ॥ ४ ॥

विंगियमाणवपुच्छा निट्ठिना ।

72.

[१८. पारायणसुत्तं.]

इदमवोच भगवा भगवेषु विहरन्तो पासाणके चेति ये, पारिवारिक-
सोळसानं ब्राह्मणानं अजिहट्ठो पुट्ठो पुट्ठो पज्जे ध्याकौंसि । एकमेकस्स चेत्थं
पज्जस्स अत्थं अज्जाय धम्मं अज्जाय धम्मनुपमं पट्ठिपज्जेय्य, गच्छेय्येव

१ म०-“राय. २ Feb” जाती १ म०, नि०, Feb दिसा ४ सी०-
मुय्द ५ म०, नि०, सी०-अमुत्त, अमुत्त Feb. अमुत्तामुत्त वा १ म०-omits
७ सी०-“अविज्जानं (metri causa) c Feb किञ्चन, नि०-किञ्चि नत्थि
म०-किञ्चिन, किञ्चिन १ सी०-Feb “वारक” १० म०-omits ११ म०-पज्जं
व्याक्रीति १२ म०-omits ५ १३ म०-omits

1120a=J 547^{197a} 1120a+=1122a+ or cf. 1097a+
1121c+d cf 1123c+d 1122a cf Thag 1123b D XXX^{197a} (125)
1122a+b=J 514^{197a+b}=26 Comm^{197a+b} (I. 401)
1122b=Dip I^{197a} cf B II^{197a} and XVI^{197a}
1123a+=1097^{197a} =1120a+ 1123c =1121 .

जरामरणस्स पारं । पारंगमनीया इमे धम्माऽति तस्मा इमस्स धम्मपरियायस्स
पारायणं त्वेव अबिवचनं ।

1124 अजितो तिस्समेत्तेप्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ।

धौतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ॥ १ ॥

1125 तोदेय्यकप्पा दुमयो जातुङ्गणी च पण्डितो ।

भद्रापुषो उवयो च पोसालो चापि ब्राह्मणो ।

मोघराजा च मेधावी पिगियो च महा इसि ॥ २ ॥

1126 एते बुद्धं उपागच्छुं संपन्नचरण इसि ।

पुच्छन्ता निपुणे पञ्हे बुद्धसेटु उपागमु ॥ ३ ॥

1127 तेसं बुद्धो व्याकंसि पञ्हे पुट्ठो यथातथ ।

पञ्चान वेय्याकरणेन तासेसि ब्राह्मणे मुनि ॥ ४ ॥

1128 ते तोसिता चक्खुमता बुद्धेनादिच्चवन्धुना ।

ब्रह्मचरियमर्चरिंसु वरपञ्जस्स सन्तिके ॥ ५ ॥

1129 एकमेकस्स पञ्हस्स यथा बुद्धेन देसित ।

तथा यो पटिपज्जेय्य गच्छे पारं अपारतो ॥ ६ ॥

1130 अपारा पार गच्छेय्य भावेन्तो मग्गमुत्तमं ।

मग्गो सो पारगमनाय तस्मा पारायणं इति ॥ ७ ॥

1131 पारायणमनुगायिस्स (इच्छायस्मा पिगियो)

यथा अङ्गस्स तथा अस्सोसि विमलो भूरिमेघसो ।

निक्कामो निक्कनो नांघो विसस्स हेतु मुसो भणे ॥ ८ ॥

१ म०-“गच्छ २ म०-“व्या” I १७b व्याकंसि ३ I १७b वेय्याकरणे,
४ म०-अर्चरिं. ५ सी०-I १७b [सो] ६ सी०-परगमं ७ म०-तथा. ८ म०-
यथाद्विस्स तथाक्कसासि I १७b [यथा...अस्सोसि] ९ पु०-निष्पन्नो निक्कामो
१० म०-निष्पन्नो, निष्पन्नो ११ म, नि०-नागो १२ सी०, म०-omit

1126b cf J 519¹³ P V II 13¹⁴ Par Dip III 163

1127a+b=600a+b M 50¹⁵ (I 338)¹⁶a+b

1127c=J 541¹⁷c (VI 261) and 16 (VI 363)

1128b cf OV. XII 1 3¹⁸ 1128c=289b=566c+d 1128d=564¹⁹d

1129b=A IV 23 2²⁰a (II 2²¹c) = 35²² 36²³d=Thag 548²⁴=

P. I 172²⁵=A Gāthā in V M VIII P 214 =Thig 21²⁶=45²⁷d.

1130b=Vbh. XVIII²⁸ (P. 426)

1132 पहीनमलमोहस मानमस्त्वप्पहायिनो ।

हन्दाहं कित्तयिस्सामि गिरं वण्णूपसहितं ॥ ९ ॥

1133 तमोनुद्धो बुद्धो समन्तचक्षु । लोक्कन्तगू सम्मभयातिवत्तो ।

अनासवो सम्मदुस्सप्पहीनो । सज्ज द्यो वंस्से उपासितो मे ॥ १० ॥

1134 विजो यथा कुब्बनं पहाय । बहुफल काननं आवसेय्य ।

एवंऽपहं अप्पद्दंसे पहाय । महोदधि हसरियऽञ्जयत्तो ॥ ११ ॥

1135 येऽमे पुब्बे वियाकसु हुं गोतमसासना

“इच्छासि, इति भविस्सति” ।

सब्बं तं इतिहीतिहं सज्जं तं तक्कवट्ठनं ॥ १२ ॥

1136 एको तमनुद्धोसीनो जातिमां सो पभंक्खो ।

गोतमो भूरिपञ्चाणो गोतमो भूरिमेधसो ॥ १३ ॥

1137 यो मे धम्ममद्देसोसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥ १४ ॥

1138 किं नुं तप्प्हा विप्पवसोसि मुहुत्तमपि विगियं ।

गोतमा भूरिपञ्चाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥ १५ ॥

1139 यो ते धम्ममद्देसोसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥ १६ ॥

1140 नाहं तप्प्हा विप्पवसामि मुहुत्तमपि ब्राह्मण

गोतमा भूरिपञ्चाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥ १७ ॥

1141 यो मे धम्ममद्देसोसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥ १८ ॥

1142 परस्सामि नं मनसा चस्सुनाऽवै । रत्तिविव ब्राह्मण अप्पमत्तो ।

नमस्समानो विवसेमि रत्ति । तेनैवं मज्झामि आविपरिधांसं ॥ १९ ॥

१ सी०, म०-“एeb नह्. २ म०-“दो ३ म०-उत्तोविवज्जु

४ सी०-“एतो ५ सी०-“नुद्देसो ६ म०-“नुत्तेना ७ सी०-धम्म दें, १०.

८ म०-न. ९ सी०-“वस्ती, म०-“दमते १० ना०-“नये, *यो ११ म०-“जो.

१२ सी०, म -“सी १३ म०-“न १४ सी०-“येनेव १५ म०-“वात्ति

1132^a cf B VIII 9^c and Divy 293¹³ (42^o)

1132^d of J 108^{7b} 213^{2d} 113^o=104⁹.

1137^b=567^b and M 92^{7b}

1137^d=1140^b 1138^b cf Dh 106^d 107^d.

- 1143 सद्धा च पीती च मनो सती च । नापेन्ति मे गोतमसासनद्धा ।
यं यं दित्तं वजाति भूरिपञ्चो । स तेन तेनेव नतोऽहमस्मि ॥ २० ॥
- 1144 जिण्णस्स मे दुब्बल्लयामकस्स । तेनेव कायो न पण्ठेति तत्थ ।
संक्कप्पय्यताय वजामि निच्चं । मनो हि मे ब्राह्मण तेन युत्तो ॥ २१ ॥
- 1145 पङ्के सय्यो नो परिफन्दमानो दीपा दीपं उपप्लैविं ।
अयऽइसासिं संवुद्धं ओषतिण्णमनासवं ॥ २२ ॥
- 1146 यया अहं वक्कलि मुत्तसद्धो । भद्रावुयो आळविगोतमो च ।
एवमेव त्वंऽपि पमुचस्सु सद्धं । गमिस्ससि त्वं पिंमिय मच्चुधेय्यंपारं ॥ २३ ॥
- 1147 एस मिप्यो पसीदामि सुत्तान मुनिनो वचो ।
विवत्तेच्छदो संवुद्धो आसिलो पटिमानेवा ॥ २४ ॥
- 1148 अधिदेवे अभिञ्जाय सत्वं वेदि परोवरं ।
पञ्चानन्तकरो सत्था कंसीनं पटिजानेत्तं ॥ २५ ॥
- 1149 असंहीरं अपङ्कुषं यस्स नयि उपमा क्वचि ।
अद्धा गमिस्सामि न भेऽय्य कंता । एवं मं धरेहि अधिभुत्ताचित्तं ॥ २६ ॥

पारामणवगो निट्ठितो ।

निट्ठितो सुत्तनिपातो

अट्टभाणवारपरिमाणाय पाळिया ।

१ सी०-नापेत्त, म०-नापे हिं. Fob. नापेत्ति. २ य०-मरेदि, पटेलि.
३ सी०, म०-पण्णव. v Fob. [तानो] ५ म०-उरत्तवि, सी०-उत्तवि.
६ S v Fob. Mss. 'निज'. ७ एहं मं. ८ म०-पमुचस्सु, सी०, Fob-
पमुचस्सु. ९ Fob. [३१] १० म०-पमुचस्सुवरम पारं. ११ म०-विहं.
१२ सी०, म०-मागवा. १३ सी०-गजिनचं. १४ म०-Fob. वपारेहि
omitting मं, सी०-गोदि omitting मं. १५ म०-Fob. अरितवित्तं.

1143 cf. J. 522° and Mss. III. 374°.

1145=Thag 622° cf 912° PV. IV. 16°, S VIII. 12. 2°. (I. 194.)

Thag 1253° also Thag 237° and SN 178° etc.

1145° cf 178° etc. 1145°=783.

1146° cf. 237°, 3° 12° etc. 237° etc. 1146°.

1147°=J. 325°=Dhp A 610°, J. 610° etc. Dhp. A. 218°.

1147° cf. Thag 675° etc. 1147° cf 1093°.

1147° cf. A. IV. 22 3° (II. 23)

1147° cf M 131 1147°=1137°

संखितपदवर्णनेना ।

[Extracts from the Commentary.]

1.

- 1 उप्पतितं—उद्धमुखं पतितं गतं, पवत्तंति अत्थो ।
 4 मानो—तिविधो—सेय्योऽहमस्मीति, सदिसोऽहमस्मीति, हीनोऽहमस्मीति ।
 14 अनुसया—अप्पहीनट्टेन सन्ताने अनुसेन्तीति अनुसया; कामराग, भवराग,
 पटिघ, मान, दिट्ठि, विचिकिच्छा, अविज्जा ।
 दरथजा—पठमुप्पन्ना पठमुप्पन्ना किलेसा परिच्छाहट्टेन दरथा नाम, अपरा-
 परउप्पन्ना तेहि दरथेहि जातत्ता दरथजा नाम । वनथो—तण्हानुसयो;
 (ततो) जाता वनथजा ।
 16 विनिबंघाय भवाय—भवनिबंघाय, अथ वा चित्तस्स च विसयेसु विनिबन्धाय,
 आंयतिं उप्पत्तिया चाति अत्थो ।

2.

- 18 समानवासो—समानेन अनुकूलवत्तिना परिजनेन सद्धिं वासो यस्स ।
 19 खिला—चित्तस्य द्वभावेन पञ्च चेतोखिला बुत्ता ।
 21 भिसि—कुल्लो, अरियमग्गो ।
 26 वसा—अदमित्तुद्धवच्छका, धेनुपा—धेनुं पिवन्ता तरुणवच्छका,
 खीरदायिका वा गवो, गोधराणियो—गम्भिनियो; पवेणियो—वयस्सत्ता
 बालिवद्देहि सद्धिं मेयुनपत्थनगावो ।
 27 वसा—अदमित्तुद्धेन बुद्धट्टेन परियुट्ठाना; धेनुपा—तरुणवच्छके सन्धाय
 वसानं मूलट्टेन खीरदायिनियो सन्धाय पग्घरणट्टेन अनुसया, गोधराणियो—
 पटिसन्धिगम्भधारणट्टेन पुञ्ञापुञ्ञानआभिसंसारचेतना; पवेणियो—
 संयोगपत्थनट्टेन पत्थनतण्हा; गवपति उसभो—सेट्टुट्टेन अभिसंसारविज्जाणां ।
 29 खीला—गुह्यं बन्धनयंभा । पूतिलतं—गच्छोचिलतं ।
 33 उपधी—चत्तारो—काम उपधि खन्धं, किलेसं, अभिसंसारं ।

३.

- ३५ रसगविसाणकप्यो-खगामिगसिंगसदिसो ।
 ४० अनभिज्झितं-लोभाभिभूतेहि सञ्चकापुरिसोहि अनभिपत्तितं पञ्चजं ।
 ४२ चातुदिसो-(१) चतुसु दिसासु यथासुखविहारी; (२) ब्रह्मविहारभावना-
 फरिता चतस्सो दिसा अस्स सन्तीति ।
 ४७ अनवज्जभोजी-कुहनादिमिच्छाजीवं वज्जेत्वा धम्मेन समेन उपपन्नं भोजनं
 मुञ्चन्तो तत्थ च पटिधानुनयं अनुप्पादेन्तो ।
 ५४ सामयिकं विमुत्तिं-लोकियसमापत्तिं; सा हि अप्पितप्पितसमये एव
 पञ्चनीकेहि विमुञ्चति । आदिच्चधंघुस्स-पञ्चेकबुद्धस्स ।
 ५५ दिट्ठिविस्सूकानि-मग्गसम्मादिट्ठिया विरुद्धेन विस्सूकानि द्वासट्ठि
 दिट्ठिगतानि । ५६ निरासयो-नित्तण्हो ।
 ६० यथोधिकानि-सकसकओधिबसेन ठितानि येव ।
 ६९ अरिच्चमानो-भजहमानो ।
 ७३ विमुत्ति-चतस्सो वि हि एता अत्तनो पञ्चनीकधम्मेहि विमुत्तताविमुत्तियो ।
 ७५ अत्तट्ठपञ्जा-अत्तनि ठिता एतेसं पञ्जा; दिट्ठट्ठपञ्जा ति अयं पि
 किर पोरणपाठो, सम्पाति दिट्ठेव अत्थे एतेसं पञ्जा, न आयत्तिं
 पेक्खन्तीति घुत्तं होति ।

४.

- ७८ निदानं-छेदकं, लवकं, उप्पाटकं ति अत्थो ।
 ७९ धुरधोरहं-(१) धुरायं पणनं; अथ वा (२) पुरिमधुरं वहन्ता धुरा, मूल-
 धुरं वहन्ता धोरह ।
 ८० योगदत्तेमाधिवाहनं-योगेहि खेमत्ता योगकखेमं निज्वाणं; तं आभिमुखं
 वा बाहिप्यतीति अधिवाहनं ।

५.

- ८७ परमं-सन्धधम्मार्तं अगं उत्तमं, निज्वाणं ।

६.

- ९१ पराभवतो मुखं-पराभवतो पुरिसत्त किं द्वारं किं काणं ।
 ९२ भवं-यद्वन्तो अपरिहायन्तो पुरिसो ।

110 तिम्वरुत्थनिं—तिम्वरुफलसदिसत्थनिं तरुणदारिकं ।

112 सोण्डिं—मच्छर्मसमज्जादिसु लोलं, गोपजातं ।

7.

116 वसलो—हीनधम्मानं वससनतो सिञ्जनतो अन्वास्सवनतो वसलो ।

121 किञ्चिक्खक्कम्पता—अप्पगतके पि किस्मिंचिदेव इच्छाय ।

125 पट्टु—अत्यसंपन्नो, उपकरणसंपन्नो । 131 असत्तं—असज्जनानं । अमन्तं—अभूतं ।

137 सोपाको—अत्तनो खादनत्थाय मते सुनखे लभित्वा पचतीति सोपाको ।

8.

145 खुदं—कायवच्चीमनोदुच्चरितं खुदं, लामकं ।

147 संभवेसी—संभवं एसन्तीति संभवेसीनो, अप्पहीनमवसंयोजनत्ता आयतिं पि संभवं एसन्तानं सेसपुयुज्जनानं एतं अधिवचनं ।

148 व्यारोसना पटिषसञ्जा—कायवच्चीविकारेहि व्यारोसनाय च मनोविका-
रेण पटिषसञ्जाय च । 149 नियं—अत्तनि जातं, ओरसपुत्तं ।

150 असंवाधं—भिन्नसीमं; सीमा नाम पञ्चात्थिको बुद्ध्यति; तस्मिं पि पवत्तं
ति अत्थो । 151 ब्रह्मविहारं—सेट्ठविहारं ।

9.

153 अनोमनामं—अलामकेहि सन्नाकारपरिपूरेहि गुणेहि नामं अस्साति ।

156 आरा पमादम्हा—अब्रह्मचरियविरतिं पुच्छति, आरा पमदम्हा ति पि
पठन्ति, आरा मातुगामा ति बुत्तं होति ।

158 खीणव्यप्पथो—रुससवाचो । वेभूतिर्यं—विभूतिं विनासं करोतीति.

163a व्यप्पथेन—वच्चीकम्मना ।

165 एणिजंघो—एणिमिगस्सेव अनुपुञ्चवट्ठा जंघा अस्सा ति.

178 सुहुट्ठितं—सुन्दरं उट्ठितं ।

II

195 अन्तं—गलवाटककरीसमग्गपरियन्ते सरीरान्तरे ठितं ।
उदरं—उदरियं, उदरे ठितं असितपीतसायितसायितं ।

” यकपेळस—यकनपिण्डस; यकनं अन्तो सरीरे द्विजं यनानमभन्तरे
दन्निखणपसं निस्साय ठितं ।

105 वत्थिनो-मुतस्स, ठानूपचारेण पनेतं वत्थीति वुत्तं ।

” वक्कं-हृदयमसं परिकल्पित्वा ठितं, पिहक्कं-हृदयस्स वामपस्से उदुर-
पटलस्स मत्थकपस्सं निस्साय ठितं ।

लसिका-आट्टिकसन्धीनं अम्मजनकिच्चं साधयति ।

198 सेदजल्लिका-सेदो च लोणपटलमलभदो जल्लिका च ।

203 यया इदं-सविज्जाणकासुभं (सरीरं) आयुस्माविज्जाणानं अनपगमा
चरति तिट्ठति तथा एतं एतरहि सुत्ताने सयित्तं अविज्जाणकं पि
पुब्बे तेसं धम्मनं अनपगमा अहोसि,

यया एतं-यया च एतं एतरहि मतसरीरं तेसं धम्मनं अपगमा न चरति
न तिट्ठति...तथा इदं सविज्जाणकं पि तेसं धम्मनं अपगमा भाविस्सति ।

205 परिहीरति-दुग्गन्धो समानो पुप्फगन्धादीहि अभिसंस्सरित्वा परिहीरति
(परिहीरयति.) । 206 उण्णमेतवे-उण्णमित्तुं ।

12.

208 संत्ताय वत्थूनि-संघायतनधातुभेदानि किलेसट्टानानि दुवस्सपरिज्जाय परि-
जानित्वा । एमाय बीजं-वत्थूनं बीजं अभिसत्ताराविज्जाणं वधित्वा ।

” तक्कं पहाय...-अकुसलवितक्कं पहाय सउपादिसेसं निब्बाणधातुं पत्ता
लोकृत्यचरियं करोन्तो अनुपुब्बेन चरिमाविज्जाणवत्तया अनुपादिसेस-
निब्बाणधातुप्पत्तिया ‘दिवो वा मनुस्सो वा’ ति न उपेति संसं, अपरि-
निब्बुतो एव वा...‘रत्तो’ ति ‘इट्ठो’ ति वा संसं उपेति ।

13.

210 नायूहति-तस्स तस्स निवेत्तनस्स निव्वत्तकं कुसल अकुसलं वा न कुरोति

214 ओगहने-नहानतित्थे, थंभो-(यत्थ) उच्चाकुलीनोऽपि नीचाकुलीनो
ऽपि अंगं वसेन्ति ।

” वाचापरियन्त-वण्णवत्सेन उपरिभं वा अवण्णवत्सेन हेट्ठिमं वा ।

217 निपच्चवादी-‘किं एतं इमिना दिन्न’ ति आदिना नयेन दायकं निपातेत्वा
अपियवचनानि वत्त ।

222 भुम्मानि-भूमियं निव्वत्तानि । 223 नितामेय-सुणार

- 220 समाधिमानन्तरिक्—यं च अत्तनो पवत्तिसमनन्तरं नियमेनेव फलप्पदानतो
“आनन्तरिय समाधी” ति आहु; न हि मग्गसमाधिद्धि उपपन्ने तस्स
फलपुत्तिनिसेधको कोचि अन्तरायो अत्थि ।
- 221 पुग्गला-सत्ता। सतं-सप्पुरिसेहि। अट्ट-चत्तारो च पटिपन्ना चत्तारो च फले ठिता।
अथवा ‘अट्टसतं’ ति तेसं गणन परिच्छेदो । ते हि एकवीजि*-कोलंकोल-
सत्तवस्तुपरमा तयो सोतापन्ना, कामरूपअरूपभवेसु अधिगतफला तयो
सकदागामिनो, ते सब्बेऽपि चतुन्नं पटिपदानं वसेन चतुर्वीसति, अन्तरा-
परिनिब्बायी उपहत्तपरिनिब्बायी ससंसारपरिनिब्बायी असंसारपरि-
निब्बायी उद्धंसोतो अकनिट्टगामी ति अविहेसु पञ्च, तथा अतप्प-
सुदस्स-सुदस्सीसु; अकनिट्टेसु पन उद्धंसोतवज्जा चत्तारो ति चतुर्वीसति
अनागामिनो, सुक्खविपस्सको समथयानिको ति द्वे अरहन्तो, चत्तारो
मग्गट्ठाति चतुपञ्चाम्, ते सब्बे पि सद्वाधुर-पञ्चाधुरानं वसेन दिग्गुणा
हुत्वा अट्टसतं होन्ति ।
- 228 निकामिनो-काये च जीविते च अतपेक्खा हुत्वा पञ्चाधुरेण विरियेन
सब्बकिलेसेहि कतनिकसमना, तेन तेसं विरियसंपन्नं पञ्चावखन्धं दस्सेति ।
मुधा-अव्ययेन, काकणिकं पि व्ययं अक्त्वा ।
निब्बुत्तिं-पटिप्पस्सद्धकिलेसदर्थं फलसमापत्ति ।
- 229 इन्दसीलो-नगरद्वारविनिवारणत्थं उम्मारम्मन्तरे अट्ट वा दस वा हत्थे
पठविं सणित्वा आकोटितस्स सारदासमयत्थम्मस्सेतं अधिवचनं ।
- 239 चतुहपायेहि-चत्तारो अपाया नाम निरय-तिरच्छान-पेत्तिविसय-असुरकाया।
छ अभिजानानि-मातुघात-पितुघात-अरहन्तघात-लोहितुष्पाद-संपभेद
-अञ्जसत्थाखेदसकम्मानी ।
- 232 अभव्वता दिट्ठपदस्स-पापकर्मं कत्वा तस्स पटिच्छादाय दिट्ठनिब्बाण-
पदस्स...अभव्वता ।
- 233 फुत्तिसत्तग्गे-सब्बसासपसासासु संजातपुप्फे । 234 वरञ्जू-निब्बाणञ्जू ।

14.

- 239, सामाका-धुनित्वा वा सिसानि उचिन्तिवा वा गृह्यपगा तिणषञ्जजाति,
चिगूलका-कणवीरपुष्पसंठानसीसा; चीनकानि-अट्टविपव्वत्पादेसु

अरोपितजाता चीनमुग्गा । गविफलं—यं किञ्चि रुक्खवल्लिफलं ।

सतं—सन्तो अरिया । २४० आमगन्वं—मच्छमंसं ।

२४१ ब्रह्मबन्धु—ब्राह्मणगुणविरहित, जातिमत्तब्राह्मणाति ।

२४२ अज्जेनकुज्जं—निरत्यकानत्यजनकगन्धपरियापुणनं ।

२४३ दुरन्नया—दुविज्जापया । २४४ लूत्तसा—लूत्ता, अत्तकिलमथानुयुत्ता ।

२४५ भस्ससमुत्तयो—समुत्तितं भस्सं, अत्तकंसनता ।

२४६ सूचका—पेसुज्जेन सूचका । २४७ मच्छमंसाननासकत्तं—मच्छमंसानं अनासकत्तं ।

15.

२५३ सप्पहानि—कातुं सक्कानि, २५६ पोरिसं धुरं—पुरिसानुच्छविकं भारं ।

16.

केवलकम्पं—अनवसेसं । २५८ सोत्थानं—सोत्थिभावं ।

२६० पणिधी—पणिधानं, निपुञ्जनं, ठपनं । २६१ बाहुसच्चै—बहुस्सुतभावो ।

17.

टंकितमत्थो—चतुल्लं पासाणानं उपरि वित्थितं पासाणं आरोपेत्वा कृतो पासाणमत्थो । सूचिलोमो—सरीरे चअस सूचिसदिसानि, लोमानि अहेहं ।

२७१ ओत्तजन्ति—यथा गामदारका कीळन्ता काकं सुत्तेन पाद्रे बन्धित्वा सिपन्ति ।

18

२७७ गणवसिकको—अनेकवस्सिको ।

२८१ अभिनिब्बिज्ज याय—विवज्जेय्याय, मा भजेय्याय ।

" कारणद्वं...—कच्चवरं इव निद्धमय, कसदभूतं च नं हत्थे वा सीसे वा गहेत्वा निकट्ठय । २८२ पलापा—अन्तो तण्डुलविरहिता, बहि यूसेन वीहि विद्य दिसन्ति ।

19.

२८५ ब्रह्म निर्धि—मेत्तादिविहारं । २८६ पकर्त—उदिस कतं; एसानं—एसमानानं ।

२८७ अज्जर्व—उज्जुभावो । २९१ परिब्बुद्धं—परिद्विण्णं ।

३०३ सम्मापासो—सम्मा एत्थ पासन्तीति; दिवसे दिवसे सम्मं सिपित्वा

तस्स पतितोकासे वेदिं कत्वा संहारिमेहि यूपादीहि सरस्सतिनदिया
निमुंगोकासतो पभुति पटिलोमं गच्छन्तेन यजितब्बस्स सात्रायागस्स
एतं अधिवचनं ।

निरग्गळो—नत्थि एत्थ अग्गळोति; नवहि परियञ्जेहि यजितब्बस्स
सद्धिं भूमिया च पुरिसेहि च...विभवदक्खिणस्स सब्बमेधपरियाय-
नामस्स अस्समेधविकप्पस्सेवेतं अधिवचनं ।

311 अनसनं—भुदा । 313 अणु धम्मो—हीनधम्मो.

20.

317 विभावी—परेसं पि पाकटं करोति । 320 निज्झपेतुं—पेक्खापेतुं ।
321 कियेन—द्वित्रिपदरेन; अरित्तेन—वेळुदण्डेन । उपयञ्जू—उपायञ्जू ।
322 सोतावधानूपनिस्सूपपन्ने—सोतओदहनेन च मग्गफलानं उपनिस्सयेन च
उपपन्ने ।

21.

325 अनुसुय्यको—उसुय्याविगमेन अनुसुय्यको ।
327 तच्चेहि निव्येय—समथविपस्सनापटिसंयुत्तेहि सुभासितेहि कालं सेपेय्य ।

22.

333 विसत्तिकं—नानप्यकारेसु विसयेसु विसटवित्थिण्णविसालत्ता विसत्तिकं
भवभोगतण्हं ।

23.

335 पण्डितो—सारिपुत्तो । अनिमित्तं—विपस्सनं (रागनिमित्तादीनि अगहणेन)

24.

यंगीसो—परिव्वाजकस्स पुत्तो परिव्वाजिकाय कुच्छिम्हि जातो । सो
अञ्जतरं विज्जे जानाति यस्सानुभावेन छवससिं आकोटेत्वा सत्तानं गतिं
जानाति । [सो बुद्धसावको हुत्वा अनुपुब्बेन भगवता पटिमानवन्तानं
भिक्षून् अग्गट्ठाने ठपितो] ।

निग्रोधकप्पो—कप्पो ति तस्स नामं; निग्रोधमूले अरहत्तं अधिगतत्ता
निग्रोधकप्पो । 350 सुविकप्पितेन—सुदु विकप्पितेन अभिसंरत्तेन ।

351 निगम्य-सुंदरु याचित्वा, निबन्धित्वा, धोनं-धुतसर्वपापै ।

१ न कामकारो...सख्येयकारो-(पुयुज्जना) यं पत्येन्ति आतुं वा वतुं वा तं न संकोन्ति, तृणगतानं एन पञ्जापुञ्जगमा किरिया, ते यं पत्येन्ति आतुं वा वतुं वा तं संकोन्ति ।

355. पंचसेट्टो-(1) पंचत्रं पठमसिस्ताने पञ्चदगिगयानं सेट्टो, (2) पचहि वा सद्वादीहि इन्द्रियेहि (3) सीलादीहि वा धम्मकखन्येहि (4) आतिविसि-ट्टेहि चकसूहि च सेट्टो ति । संगीतिकारानमेविदं वचनं ।

356 इसिसत्तम-(1) इसि च सत्तमो च उत्तमट्टेन, (2) विपस्सि-सिसि-वेत्सभु-ककुत्तन्ध-कोणागमन-कत्सपनामके छ इसयो अत्तना सह सत्त करोन्तो पातुभुतो ति ।

358 उपादानै-उपादातव्वट्टेन वट्टं । मच्चधेय्य-तेभूमकवट्टं ।

25.

360 मंगला-मंगलमुत्ते बुचान दिट्ठमंगलादीने एत अधिवचनं ।

371 वग्गगतेसु न वग्गसारि-वग्गगता नाम द्वासाट्ठिदिट्ठिगतिका, अञ्जमञ्ज पट्ठिलोमता, एवं वग्गाहि दिट्ठिहि गतेसु सत्तेसु न वग्गसारि, ' इदं उच्चिज्जस्ताति, इदं तथेव भविस्संती ' ति एवं दिट्ठिवत्तेन अगमनतो ।

373 कप्पातीतो-'अह मम' ति कप्पन सन्ध पि वं तप्पादिट्ठिकप्प अतीतो ।

374 सब्बूपधीन-सन्ध-कामगुण-किलेसामिसंसारभेदानं उपधीनं ।

26.

380 वेत्सावणो-विसाणाय राजधानिया रज्ज करेतीति ।

381 तिथिया-नन्द-वच्च-सकिच्चेहि अधिपुग्गलेहि तीहि तिथिकरेहि कते दिट्ठित्तिये जाता, तेसं सात्तने पञ्चजिता पुराणकत्सपादयो छ संत्थारो, सत्थ नाथपुत्तो निगण्ठो, अबत्तेसा आजीविका ।

391 सैवाटिरैजूपवाहने-सैसुमलादिनो सपाटिरजस्त भोवनं ।

402 पाटिहारियपक्खो-(1) वत्सूपनायिकाय पुरिमभातो आसाळहमासो, अन्तो वत्से तयो भासा कत्तिकमासो ति इमे पञ्च मासा, (2) आसाळह-कत्तिक-रुग्गुणमासा तयो एवाति अपरे, (3) पक्खोसभादिवसां पुरिम-

पच्छिमादिवसवसेन पम्बे पम्बे तेरसी-पटिपदा-सत्तमी-नवमी संस्मृता
चत्तारो चत्तारो दिवसाऽति अपरे ।

404 सयंपभा-ति लद्धनामा छ कामावचरदेवा [चातुष्महाराजिका, तावर्तिता,
यामा, तुसिता, निम्मानरति, परनिम्मितवसवसी ।]

27.

409 गिरिब्वजं-[राजगहं] हि पंडव-गिज्झकूट-वेमार-इतिगिळि-वेपुल्ल-
नामकानं पञ्चन्नं गिरीनं मज्झे वजो विय उतं, तस्मा गिरिब्वजं ति
बुञ्जति । अभिहारोसि-नगरे चरि । 410 बहा-आरोहपरिणाहसंपन्नो ।

424 वट्टु-दिस्वा ।

28

420 नमुचि-अत्तनो विसया निम्समितकामे देवमनुस्से न मुञ्चति, अन्तरायं
करोति, तस्मा नमुचीति बुञ्जति ।

439 कण्हस्स-नमुचिनो । 440 मुञ्जं परिहरे-संगामावचरा अनिवत्तिनो
पुरिसा अत्तनो अनिवत्तनकामावं आपनत्थ सोसे वा घजे वा आवुधे वा
मुञ्जतिणं बन्धन्नि । 440 ओतार नाधिगच्छिस्स-रन्ध विवर नाधिगमिं ।

447 मेद्वण्णं-मेद्वण्णसदिसं 449 वीणा-वेळुवण्णु नाम वीणा कच्छतो
पतिता, या सकिं अंगुलेहि वादिता चत्तारो मासे मधुरस्सरं मुञ्चति, ये
गहेत्वा सक्को पञ्चसितस्स अदासि ।

29

अनुवज्जा-वज्जसंखातरामादिदोसविरहिता । अनुवज्जा-अनुवादविमत्ता ।

30.

हव्यसेसं-अग्निग्धि हुतावसेसं पायासं ।

450 निवुत्तकेसो-अपगतकेसो, ओहारितकेसमस्तु ।

457 सावित्ति-बुद्धं सरणं गच्छामि, धम्मं सरणं गच्छामि, सर्वं सरणं
गच्छामीति इमं अरियसावित्तिं सन्धाय पुच्छति ।

459 पूरब्बासं-चरुकं च पूरं चाति । 463 जातवेदो-अग्निः । हिरानिसेधो-
हिरिया दोसे निसेधेति । 468 ममापितानि-तण्हादिट्टिममापितानि ।

468 समेहि-विपस्सिआदीहि वद्धेहि । विसमा-पञ्चेकवद्धावयो अज्जनेम-
सञ्चसत्ता ।

- 473 मानसत्तेसु-मानेन लगेसु । 474 विवेकदस्ती-निष्ठाणदस्ती । परवेदियं-
परेहि आपेतब्बं । आरम्भणा-वच्चया, पुनम्भवकारणानि ।
475 परोवरा-परावरा, सुन्दरासुन्दरा, बाहिरा अज्झात्तिका । 476 अकाचो-
बाहिरमलामावेन विमलत्ता वा आगुं न करोति, तेन अकाचो ।
478 यकत्तस्स-पुरिस्सत्त । 481 सीमन्ता-(1) सीमाति मरियादा साधुजनवुत्ति,
तस्सा अन्ता परियोसाना, किलेसा; (2) बुद्धवेनेय्या सेत्ता च पुथुज्जना
च । 486 आयोगो-आयजितब्बो, ततो ततो आगम्म वा यजितब्बं
एत्थ; देय्यधम्मानं अधिट्टानभूतो ।

31.

वदञ्जू-याचकानं वचनं जानामि, वुत्तमत्ते येव 'अयं इदं अरहति,
अयं इदं' ति पुरिसविसेसावधारणेन बहुपकारभावगहणेन वा ।
याचयोगो-याचितुं युतो ।

- 498 मवाभवाय-सस्सताय वा उच्छेदाय वा, अथ वा भवस्स अमवाय
पुनम्भवानभिनिव्वत्तिया । 499 समितापिनो-किलेसवूपसमकारिनो ।
501 अत्तदीपा-अत्तनो दीपं कत्वा विचरन्ता, खीणासवा ।

32.

नेलुवनं-तस्स उट्थानस्म नामं; तं किर वेत्तुहि परिविरत्तं अहोसि ।
कलन्दकनिवापो-कलन्दकानं एत्थ निरापं अदंसु । पुराणसाटोहिता-
माता विय पिता विय हितज्झासया । न संपायन्ति-न संपादेन्ति ।
हीनाय-गहट्टभावाय । रत्तञ्जू-(1) रत्तनञ्जू 'निष्ठाणरत्तनं जानाम
मयं' ति एवं सकाय पट्टिज्जाय लोकेनापि सम्पत्ता; (2) बहुरात्तिविदू
वा । उज्जातब्बो-अवजानितब्बो ।

- 510 अनुधम्मं-अत्यानुरूपं पाळिं आरोपेन्तो । 513 सोरतं-सुवूयसन्तं; सूरतं-
सुदु उपरतं । 514 पज्जेन कत्तेन-भाषितेन मग्गेन । विमवं च भवं
च-विपत्तिपत्ति-हानिवुद्धि-उच्छेदसम्मत-अपुञ्जपुञ्जप्पभेदं ।
515 उस्सदा-रागद्वोसमोहमानदिट्ठिकिलेसदुच्चरितसंराता सत्त ।
517 कप्पानि-तथा तथा विकप्पनतो तण्हादिट्ठियो; अथ वा संवहविय-
ट्ठकणे । विचेय्य-अनिश्चादिमावेन सम्पासेत्वा । केवलानि-सम्भानि ।

524 खेतानि—आयतनानि । मूलबंधनं—अविज्जाभवतण्हादि । पण्डरानि—
आयतनानि, पकतिपरिसुद्धता कृद्धिहया च एव वृत्तानि ।

529 वेदानि—सम्बसमणब्राह्मणानं सत्थसञ्जकानि वेदानि ।

537 दुक्खवेपक—दुक्खविपाकं । 538 तीणि.....सद्धि—सक्कायद्विट्ठिया
सह ब्रह्मजाले वृत्तद्वासद्विट्ठिद्विट्ठितानि । सञ्जवसरसञ्जनिस्सितानि—
'यदेतं 'इत्थि पुरिसो' ति वोहारनाम, या चार्यं भिच्छापारिवितकानुस्स—
वादिक्खसेन 'एरूपेन अत्तना भरितञ्ज' ति बालानं विपरीतसञ्जा,
तदुभयानिस्सितानि । ओसरणानि—ओगहनानि तिस्थानि, दिट्ठियो ति
अत्थो । ओघतमगा—ओघतमं ओघन्त्यकारं अगा, ओघन्तं अगा ति वा
पाठो ।

540 मोनपथेसु—जाणपथेसु । नारदपञ्चता—ते पि किर द्वे देवगणा पञ्जावन्तो ।
वेमत्तता—नानन, न सम्बेनेव परिकसितञ्च ।

33.

अगुत्तरापा—अंगा एव; महामहीगंगाय पन या उत्तरेन आपो तासं
अविदूरत्ता उत्तरापा ति बुञ्चन्ति ।

समादपेसि—तथारूपानं पुञ्जानं एन पि कत्तञ्चताय वियोजेसि ।
सपहंसोसि—सादेट्टिकसपरायिकेन फलविसेसेन पसंसेसि । कायवेय्याव-
ट्टिकं—कायेन वेय्यावञ्चं । निघण्डु—नामनिघण्डु, रुक्खादीनं वेवचन
प्पकासकं सत्थं । केट्टमं—किरियाक्कप्पविक्कप्पो कवीनं उपकाराय सत्थं ।
अक्खरप्पभेदो—सिक्खता च निरुत्ति च । लोकायत—वितण्डवादसत्थ ।
केणिससमिये—केणिवसस अस्समनिवासिने । पदे पदं—पदसमीपे पद, तेन
तुरित्तममनं पटिसेवेति ।

548 सुमुक्कदाठो—मग्वतो हि दाठाहि चन्द्रकिरणा विय अतिविय पडारं सियो
निच्छरन्ति । 552 जम्बुराण्डस्स—जम्बुद्वीपस्स ।

563 कण्ठाभिजातिको—चण्डालादिनाच हले जातो । 567 सदिट्टिकं—पञ्चकसं ।

568 अग्निहत्तमुखा—अग्निहोत्तसेट्ठा । 570 इतो अट्ठमि—इतो अट्ठमे दिवसे ।

34.

574 आनिमित्त—किरियाक्कानिमित्तविरहितं, न हि सक्का लब्धं 'यावाहं' ।

वा इदं वा करोमि, ताव त्वं जीव मा म्रिय्याति' । कसिरं-किञ्च, न सुखयापनीयं । ६०२ अब्रहे-उद्धरे ।

35

ध्वंकी तारुम्रो तोद्रेय्यो ति बोहारनामं एतं, पोम्सरसाति जाणुस्तोणीति नेमित्तिकं । गहणि-मातुकुञ्चि । अखिलतो-अनवञ्जातो । धतसंपन्नो-आचारसंपन्नो ।

६०४ अनुञ्जातपाटिञ्जाता-आचरियेहि च अनुञ्जाता, अत्तना च पाटिजा-निम्हाति अत्थो । ६०५ केवलिनो-निदुंगता ।

६०६ जप्पे (ज. जपे) वेदे । ६०८ रयातीतं-ऊनभावं अतीतं, परिपुण्णं ।

६०० व्यक्तिस्सं-व्याकरिस्सामि । जातिविभंगं-जातिवित्थारं ।

६०१ तिणानि नाम अन्तोफेग्गुनि बहिसारानि तस्मा तालनालिकेरादयोऽपि तिणसंगहं गच्छन्ति, रुम्हा नाम बहिफेग्गु अन्तोसारा ।

६११ समञ्जाय-बोहारमत्तेन । ६१५ परपेस्सेन-परेसं वेय्यावच्चेन ।

६१७ इरसत्थं-आयुषजीविकं । ६२० भोवादि-भो भो ति वचनमत्तेन अञ्जेहि सक्खिनेहि विसिट्ठत्ता भोवादि । ६२३ नान्धि-नय्हनमावेन पवत्तं कौधं । वरत्तं-बन्धनभावेन पवत्तं तहं । सन्दानं सहनुकमं-अनुसयानुकमसहितं द्वासट्ठिदिट्ठिसन्दानं । पळ्ळिधं-अविज्ञापळ्ळिधं ।

६२४ उस्सदो-तण्हाउस्सदो । ६३२ नाभिसजे-कुञ्जापनवसेन न लग्गापेय्य ।

६३५ आलया-तण्हा । ६५१ रथस्साणीव यायतो-यथा रथस्स यायतो आणि निबन्धनं होति, न ताय अनिवद्धो याति, एव लोकरस्स उप्पज्जतो पवत्ततो च कम्मं निबन्धनं, न तेन अनिवद्धो उप्पज्जति, न पवत्ततीति ।

36.

पेसला-पियसीला । कट्ठाय-चणक । बेल्हवसलाटुक-तरणवेळ्ळुव । बीसतिस्सारिको-भागधकेन परयेन चत्तारो पत्था कोसलरट्टेकपत्थो होति, तेन पत्थेन चत्तारो पत्था आळहकं, चत्तारि आळहकानि दोणं, चतुदोणं मानिका, चतुमानिकं सारि, ताय सारिया धीसतिस्सारिको । तिलवाहो-तिलसकटं ।

६५० कुठारी-कुठारिसदिसा फरुसावाचा । ६५८ कलि-अपराधं ।

- 664 विभूत-विगतभूत अलिकवादी । भूतह-भूतिहनक, बुद्धिनासक ।
 665 पपत-सोम, पपद-महानिरय । 666 ओनहियाना-पलिपेडेत्वा ।
 670 समुष्पिळवासा-समुष्पिलवन्ता, सकि पि उद्ध सकि पि अथा गच्छमाना
 फेणुदेहक पच्चन्तीति वुत्त होति ।
 673 सब्बसमा हि समन्तकपट्ठा-यस्मा तस्मा कुम्भिया उपरिभाग निक्खज्जि-
 तत्ता सब्बत्थ समा समन्ततो कटाहा, तस्मा अपगन्तु तीर मत्थीति वुत्तं
 होति ।
 673 जिह्वा बळित्तेन गहेत्वा आरजमारजया-मुसावादीन निरयपाला जिह्वा
 बळित्तेन निक्खज्जित्वा यया मनुस्सा अल्लचम्म भूमिय पत्थरित्वा स्सीलेहि
 आकोटेन्ति, एव आकोटेत्वा फरसुहि फाळत्वा एक एक कोटि उन्दित्वा
 विहनन्ति, छिन्नछिन्नकोटि पुनपुन समुट्ठाति । आरचयारचया-आवि-
 ज्जित्वा आविज्जित्वा । 675 काकोलगाणा-रुण्हकाकगणा ।
 ,, कुलला-कुललपविसनो, सेनान एत नामति एके ।

37

- 679 पतीते-तुट्ठे । 680 चित्तं करित्वा-आदर करित्वा । कल्लरूपो-तुट्ठरूपो ।
 681 दट्ठु-दिस्वा । 682 मरुमुद्धवासिने-सिनेरुस हि हेट्ठिमतले दसयोजन-
 सहस्स असुरमवन, मज्झिमतले द्विसहस्सपस्तिदीपपरिवारा चत्तारो
 महाद्वीपा, उपरिमतले दसयोजनसहस्स तावतिसमवन, तस्मा देवा
 मेरुमुद्धवासिनो ति वुच्चन्ति ।
 686 अवसरि-ओतरि । 688 सुकुसलसम्पद्यु-कुसलेन सुवर्णाकारेण सघटितं
 तापितं ति अधिष्ठायो । 687 ददत्तमान-विजोत्तमान ।
 689 वीतिपतन्ति-सरीर वीजमाना पतनपतन करोन्ति ।
 690 जिगिषको-जिगिषान्तो, परियेसन्तो, उपपरिखिन्तो । 692 न ओरकायं
 अय ओरको, परित्तो, न । 694 असमपुरास-असमविरियस । अथावी
 इविसवतो । 700 मोनेय्य उत्तम पद-मुनीन सम्मक उत्तमपट्टिपद् ।
 इरभिस्समव-सहितु इक्ख । 702 अक्कुट्ठवान्दित-अकोस च वन्दनं च ।
 704 परोवरे-सुन्दरे च असुन्दरे च । 710 विचसने-समतिक्रमे ।

- 711 पयत-ओभासपरिकथानिमित्तपयुतं [see 930] । 714 समणेन-
बुद्धसमणेन ।
714 न पारं दिगुणं यन्ति-एकमग्गेन द्विक्खत्तुं निब्बाणं न यन्ति । ...
कस्मा । येन मग्गेन ये किलेसा पहीना तेसं पुन अप्पहातव्यतो, एतेन
परिहानधम्माभावं दीपेति । न यिदं एकगुणं मुत्तं-तं च इदं पारं एकक्खत्तुं
येव फुसनारहंऽपि न होति । कस्मा । एकेन मग्गेन सव्वाकिलेसप्पहानाभाव-
तो; एतेन एकमग्गेनेव अरहत्ताभावं दीपेति ।
715 विसता-तण्हा । 716 उपञ्जिअस्सं-उपञ्जायिस्सं, कथयिस्सं ।
716 खुरधारूपमो-यथा मधुलिद्धं खुरधारं लिहन्तो छेदतो जिब्बं रक्खति,
एवं धम्मेन लुद्धे पचये परिभुजन्तो चित्तं किलेसुप्पत्तितो रक्खेय्य ।
719 मामको-मम सावको ।
720 सोब्भेसु-मातिकासु । पदरेसु-दरीसु । 723 यतत्तो-गुत्ताचित्तो ।

38.

उपनिता-कारणं, पयोजन । द्वयता-द्वे अवयवा एतेसंति द्वया; द्वया
एव द्वयता । अञ्जा-अरहत्तं । 725 अन्तकिरियाय-वट्टुक्खत्तस्स
अन्तकरणत्थाय ।

- 728 उपाधि-सासवद्धम्मं । 730 विज्जागता-अरहत्तमग्गविज्जाय सीणासवसत्ता ।
757 फस्साभिसमया-फस्सनिरोधा । 739 मोसधम्मं-नस्सनधम्म, पलोकिनं-
जरामरणहि पलुज्जनधम्मं । 744 आरम्म-कम्मसंपयुत्तं विरियं ।
745 अनारम्भे-निब्बाणे । 749 आरोग्यं-निब्बाणं । संखाय-पञ्चवेकित्वा ।
संखं-‘देवो’ ‘ति मनुस्सो’ ति आदिकं संखं । 758 सच्चाभिसमया-सच्चावबोधा ।
759 केवला-अनवसेसा । 761 सकायो-पञ्चसत्तन्धा । 763 सन्तिके-
यं अत्तनो सरिरे तच्चपञ्चकमत्तं परिच्छिम्भित्वा अनन्तरं येव अधिगन्तव्वतो,
अत्तनो सन्धानं वा निरोधमत्ततो सन्तिके, निब्बाणं ।
764 मारधेय्यं-तेभूमक्खवट्ट ।

39.

- 771 नावं सिखित्व-अत्तभावनावं किलेसूदकगरुहं सिखित्वा लघुकेन
अत्तभावेन...सव्वधम्मपारं निब्बाणं गतो भवेय्य ।

40.

772 सत्तो-लग्नो । 773 न अञ्जमोक्षवा-अञ्जे मोक्षेतुं न सक्रोन्ति ।

774 अवदानिया-अवंगमनताय, मच्छस्ताय सुन्दादीनं वचनं अनादियनताय च अवदानिया ।

775 दिट्ठसुतेसु-दिट्ठेसु च सुतेसु च धम्मेषु । 776 सञ्जं-नामरूपं ।

41.

780 खिलो-रामोदिलो । 781 समतानि-पुष्पिणानि । 782 पावा-
[प] वदति ।

783 उस्सदा-[800 515] 784 पक्खिता-परिक्खिता; संसता-पञ्चयाभि-
संसता । अवीवदाता-अरोदाता । कुप्पपटिच्चसन्ति-यस्मा अचनि तस्सा
दिट्ठिया दिट्ठधम्मिकं च सकारादिं, संपरायिकं च गतिविसेसादिं आनि-
संसें पस्सति, तस्मा तं च आनिसंसं तं च कुप्पताय च पटिच्चसमुप्पन्नताय
च सम्मुतिसन्तताय च कुप्पपटिच्चसन्तिसंसातं दिट्ठिं निस्सतो व होति ।
सो तं निस्सितता अत्तानं वा उक्कंसेय्य परे वा धंमेय्य अभूतेहि पि
गुणद्वेसेहि । 785 निरस्सति-जहाति ।

786 अनूपयो-तण्हादिट्ठिउपयानं अभावेन अनूपयो ।

787 अत्तं निरत्तं-अत्तदिट्ठि वा उक्खेददिट्ठि वा; गहणमुञ्चनं वा ।

42.

दिट्ठिगतिको बालो अभिजानाति-"पस्सामि..."

788 अञ्जेन-असुद्धिमग्गेन । दिट्ठि हि नं पाव तथावदानं-सानं दिट्ठि येन
'मिच्छादिट्ठिको अयं' ति कथेति । वदानं-वदेन्तं, कथेन्तं ।

790 धत्ते-हात्थिवतादिभेदे धत्ते । अत्तंजहो-अत्तदिट्ठिया यस्स कस्स चि वा
गहणास्स पहीनता अत्तंजहो । 791 एजा-तण्हा ।

792 सञ्जसत्तो-कामसञ्जादिसु लग्नो । 793 विकप्पयेय्य-तण्हाकप्पेन वा
दिट्ठिकप्पेन वा विकप्पयेय्य । 795 परसुगहीतं-'इदं परं' नि उग्गाहीतं नत्थि ।

43.

796 परिब्बसानो-वसमानो । उत्तरिं कुरुते-सेट्ठं कुरुते । 800 अत्तं पहाय-यं
पुब्बे गहितं तं पहाय । विमत्तेसु-नानादिट्ठियसेन विमत्तेसु ।

801 उभयन्ते—फस्स—फस्ससमुदयआदीसु । 802 सञ्जा—सञ्जासमुदापिना दिट्ठि । 803 धम्मा—दासाट्ठिदिट्ठिगतधम्मा ।

44

805 विनाभावसन्नं—विज्जमानाविनाभाव । 810 सामागियं—पटिरूपं ।

45.

816 यानं मन्तं—हत्थियानादि यानं अदन्तं विसमं वि आरोहति, आरोहकं वि भञ्जति, पपातेऽपि पपतति । 818 मंकु—दुम्मनो ।

819 सत्थानि—अत्तनो परेत्तं च छेदनद्वेन सत्थानि कायदुच्चरिणादीनि ।

820 परिक्खिस्सति—परिक्खिलिस्सति ।

46.

825 कथोज्जं—इल्लहं । 826 युत्तो कथायं—विवादकथाय उस्सुको । अपाहतस्मिं-पन्हवामंसकेहि 'अत्यापगतं ते भणितं, व्यञ्जनापगतं ते भणितं' ति आदिना नयेन अपसादिते वादे ।

832 पटिघेनिक्कत्ता-पटिलोमकारको । 833 विसेनिक्कत्ता-क्खिलेससेनं विनासेत्ता ।

834 धेनेन युगं समागमा—धुवक्खिलेसेन धुद्धेन युगगाहं समागमा । सगगसि—सक्खिसससि ।

47.

837 अज्जनमन्नि—निक्खाणं । न दिट्ठिया—ति आदीहि दिट्ठिसुतिसमापत्ति-घ्राणवाहिरगीत्ततानि पटिन्निपति । अदिट्ठिया—दसवत्तुकं सम्मादिट्ठिं विना; अमुतिया—नवगं गयनं विना; अज्जाणा-कम्मसा कततथानुत्थेमिक्क-घ्राणं विना, अशीलता—पातिमोक्खसंवर विना; अश्वता—धुतद्ववतं विना, एते च पुरिमे... निम्भज्ज पण्डिते...अनुगगाय । 840 मोमुहं—अति-मूढं । 841 एत्थमुत्तं—एत्थसज्जकं अपुग्गि जाते । 847 सज्ज—कामसज्जा । 847 धदुयन्ता—अष्ट्वा कामाधिकरणं पसरजिना धम्मधिकरणं अज्जमज्जं धदुयन्ता, ये कामसज्जदिक्कं अगगेषुं, विवेकतो महत्ता, ये च दिट्ठि अगगेषुं, विवेकतो पसरजिना, ते ।

48

849 पुज्जन्ते—अविदा । नृगमेत्थे—'एत्ते' नि आदिना मयेन व उपासातवसे ।

- 860 अकुकुक्षो-हृत्थकुकुक्षादिविरहितो । 851 विवेकदस्सी कस्तेसु-पञ्चुप्पञ्चेसु
चक्खुसंफस्सादिसु अत्तादिभावविवेकं पस्सति ।
853 अनस्सावी-तण्हासन्यवविरहितो ।

49.

- 864 निट्ठा-समिद्धि । 866 विनिच्छया-तण्हादिट्ठिविनिच्छया ।
867 विभवं-वर्यं; मयं-उप्पादं । 874 सज्जसज्जी-पकतिसज्जाय सज्जी ।
विसज्जसज्जी-विरूपाय सज्जाय सज्जी, उम्भत्तको वा क्षित्तिचित्तो
वा । असज्जी-सज्जाविरहितो, निरोधसमापन्नो वा असज्जसत्तो वा ।
विभूतसज्जी-‘सञ्चसो रूपसज्जानं’ति आदिना नयेन समतिष्ठन्तसज्जी,
अरूपज्ज्ञानलाभी । एवं समेतस्स-एतस्मिं सज्जासज्जितादिभावे अठ्ठया
यदेतं वुत्तं “सो एवं समाहिते चित्ते...पे०...आकासान्धायातनसमापत्ति-
पटिलाभत्थाय चित्तं अभिनीहरती” ति एवं समेतस्स अरूपमगगसमंगिनो ।
सज्जानिदानस्स पपञ्चसंस्ता-एवं पटिपन्नस्स पि या सज्जा तन्निदाना
तण्हादिट्ठिपञ्चा अप्पहीना येव होन्ति ।
875 नो-नु । अगमं-एतावता नु अगमं सुद्धिं वदन्ति उदाहु अज्जं पि एत्तो
अरूपसमापत्तितो अधिकं वदन्ति । यन्नस्स-[Soo 478.]
876 समयं-उच्छेदं । 877 भवाभवाय-पुनपुनप्राप्तिया ।

50.

आदितो देऽपि गाथा पुच्छागाथा ।

- 878 सैकं सैकं विट्ठिपरिव्वसाना-अत्तनो अत्तनो दिट्ठिया वसमाना ।
880 इंदानि तिस्सो विस्सज्जनगाथा । 881 संदिट्ठिया-सक्काय दिट्ठिया ।
वीवदाता-योदाता । 883, 885 पुच्छागाथा । 884, 886 विस्सज्जनगाथा ।
885 पवादियासे-वादिनो । 887 विमानदस्सी-सुद्धिअमावसंसारं विमानं
असम्मानं पस्सन्तोऽपि । 888 तथेव पावा-तदेव वचनं (तं वा) दिट्ठिं
वदति । 889 समत्तो-गुण्णो, उद्धमातो । 890 तुमो सहा-सोऽपि
तेनव सह । 892 सकायने-सकमगो । 893 मेयकं-कलहं ।
894 सयं पमाय-सयं च सत्थारादिं निम्मिनिन्वा । उच्चं-भिप्प्यो ।

51.

- 895 अन्वानयन्ति—अनुआनयन्ति, पुनपुन आहरन्ति । 896 अप्यं... पसंसासंखातं वादफलं अप्यं । समाय—रागादीनं समाय । दुवे फलानि—निंदा पसंसा च, जयपराजयादीनि वा तं-सभागानि ।
- 897 सम्पुतिथो—दिट्ठियो । उपयं—उपगन्तव्यत्वेन उपयं, रूपादिषु एकं पि धम्मं उपेय्य । सन्ति—पेमं । 900 सन्ति अनुगमाय—दिट्ठिं अगहेत्वा । 902 संवेधितं—तण्हा दिट्ठि चऽस्स पकप्पितेसु वत्थुसु संवेधितं पि होती ति बुचं होति । 906 पच्चत्तं—अत्तनि दिट्ठिगाहमत्तमेव । 907 सेट्ठतो अञ्जं—अञ्जत्र सतिपट्टानादीहि ।
- 908 किं हि भुमस्स तेन—तस्स तेन दस्सनेन किं कतं, किं दुवस्सपरिञ्जासाविता उदाहु समुदयप्पहानादीनं अञ्जतरं ।
- 909 दिस्वान वा अस्सति—नामरूपानि निच्चतो सुखतो वा, न अञ्जथा ।
- 911 संसं—जानित्वा । नऽपि जाणवन्धु—नापि अस्स जाणेन कतो बन्धु अत्थीति, अकततण्हादिट्ठिवन्धु । उग्गहणन्तमञ्जे—उग्गहणान्ति+अञ्जे ।
- 913 अनत्तगरही—कताकतवसेन अनत्तगरही 914 न कप्पियो—बुविधं पि (तण्हा—दिट्ठि-) कप्पं न उपेति । पत्तभारो—पतितभारो । नूपरतो—पुथुज्जनकल्याणकसेखा विय उपरातिसमंगी पि न होति । न पत्थियो—नित्तण्हो ।

52.

- 916 मूलं—अविज्जादयो किलेसा । मन्ता—मन्ताय । विनया—विनयाय ।
- 917 थामं—मानं । 918 विकप्पयं—‘अहं उच्चा कुला पम्बाजितो’ ति आदिना नयेन अत्तानं विकप्पेन्तो । 920 अनेजस्स—अनेजो + अस्स ।
- 926 सविमूसं—सद्धिं विभुसाय ।
- 927 विरुत्तं—मिगादीनं वसितं । 930 पयुत्तं—चीवरादीहि संपयुत्तं, तदत्थं वा पयोजितं [See 711.] । 934 अनीतिहं—पच्चत्तं ।

53.

- 937 भवनं—ताणं । अनोसितं जरादीहि अनज्हावुत्थं । 938 ओसाने व्यारुद्धे—योञ्चनादीनं ओसाने येव अन्तगमके येव विनासके येव जरादिहि व्यारुद्धे आहताचित्ते सत्ते । सट्ठं—रागादिषु ।

१४० सिक्खानुगीयन्ति—हत्थिसिक्खादिका अनेकसिक्खा कथीयन्ति, उगग्हन्ति वा । १४१ वेविच्छं—मच्छरियं । १४४ आकासं—तण्हा, रूपादीनं आकासनतो । १४५ आजवं—आजवनट्टेन आजवं । १४८ नाज्जेति—नाभिज्झति । १५२ अनुद्धरी—अनिस्सुक्की । १५३ निसंरिपति—पुञ्जा-मिसंखारादिस्स यो कोचि संखारो, सो हि निसंखरीयति निसंखरोति वा ।

५४.

१५५ गणी—गणाचरियो । आगमं (१) आगतोऽग्निः; (२) आगमनं वा । १५८ विजिगुच्छतो—जातिआदीहि अट्ठियतो । १५९ क्वीवन्तो—क्वित्ता; सीवन्तो-क्वजेन्तो; न पन पुब्बेनापरं सन्धीयति । १६१ व्यप्पथयो—वचनानि । १६२ एकोदि—एकगाचितो । १६४ परियन्तचारी—सीलादिस्स चतुस्स परियन्तेस्स चरमानो । १६८ भवन्तो—पियाप्पियं अभिभवन्तो । १६९ कुवं—कुहिं । १७१ रुसितो—रोसितो, घट्टितो । १७२ तक्कासयं—कामवितक्कादिस्स आसयं कामसञ्जाहिं । १७४ पञ्च रजानि—रूपरागादीनि पञ्च ।

५५.

१७६ कोसलानं पुरा—सावत्थितो । १७७ समासने—समासन्ने विसये, आसन्ने रट्टे । १८० उग्घट्टपादो—मग्गकमणेन घट्टपादतलो, पण्हिकाय वा पण्हिकं गोप्फकेन वा गोप्फकं जण्णुकेन वा जण्णुकं आगन्त्वा पि घट्टपादो । १८२ अनुजानाहि—अनुमञ्जाहि सदहाहि । अभिसंखरित्वा कुहको—गोमयवनपुष्पकुसतिणादीनि आदाय सीधं सीधं वावरिस्स अस्समद्वारं गन्त्वा गोमयेन भूमि उपलिम्पित्वा पुष्पानि विकिरित्वा तिणानि संयरित्वा वामपादकं कमण्डलूदकेन धोवित्वा सत्तपादमत्तं गन्त्वा अत्तनो पादतले परामसन्तो एवं रूपं कुहनं कत्वा ति अत्थो । भेरवं—भयजनकं वचनं । १९६ विधुरो—विगतधुरो, अप्पटिमो । १००९ पुब्बवासनवासिता—पुब्बे कस्सपस्स भगवतो सासने पब्बाजित्वा गतपञ्चागतवत्तपुब्बवासनाय वासितचित्ता । १०११ गोमदं—गोधपुरस्स नामं । वनसब्बयं—तुम्बवदनगरं बुद्धति, वनसावत्थिंति एके । १०१३ मागधं पुरं—मगधपुरं, राजगहं । पासाणकं चेतियं—महतो पासाणस्स उपरि पुब्बे देवद्वानं अहोसि, उप्पन्ने पन भगवति बिहारो जातो, सो तेनेव पुरिम-बोहारो पासाणकं चेतियंति बुद्धति ।

1018 आदिस्त जम्मनं-कतिवस्सो ति एवं उदिस्सि अम्हाकं आचरियस्स
जातिं ब्रूहि । 1021 पविचयं-वित्थारं । 1023 पुच्छं-पुच्छमानं ।

56-71.

- 1033 वेविच्छा-मच्छरियं । जप्पाभिलेपनं-तण्हाभिलेपनं ।
1034 सोता-सब्बेसु रूपादिषु आपत्तनेसु तण्हादिका सोता । 1038 संसत-
धम्मासे-अनिच्चादिवसेन परिवीमंसितधम्मा; अरहतं एतं अपिवचनं ।
1048 परोवरानि-परत्तभावसकत्तभावादीनि परानि च ओरानि च ।
अनिघो-रामादिईषविरहितो । 1053 अनीतिहं-अत्तपच्चत्तं । 1055 उद्धं-
अनागतद्धा; अधो-अतीतद्धा । नन्दि-तण्हं; निवेसनं-दिट्ठिनिवेसनं;
विज्जाणं-अभिसंखारविज्जाणं ।
1057 अनूपपीकं-निब्बाणं । 1058 अट्ठितं-सक्कच्चं, सदा वा । 1061 नार्हं
गमिस्सामि-अहं न गमिस्सामि, न सिक्खामि, न वायमिस्सामि ।
1065 अव्यापज्जमानो-नानपकारत्तं अनापज्जमानो । 1070 कयाहि-कथं-
कयाहि । तण्हकस्सयं रत्तमहापिपस्स-रत्तिन्दिवं निब्बाणं विभूतं कत्वा पस्स;
एतेनस्स दिट्ठधम्मसुखविहारं कथेति ।
1071 परमे-उत्तमे (आकिञ्चज्जायतने) । अनाभुयायी-आकिञ्चज्जाय-
तनब्रह्मलोके अविगच्छमानो । सीति सिया-सीतिभावं पत्तो भवेय्य,
निब्बाणप्पत्तो सस्सतो हुत्वा तिट्ठेय्य । 1074 अत्थं पलेति-अत्थं गच्छति ।
1077 आजीविकनिगण्ठादिकं सन्धाय “यन्ति मुनयो” ति वदन्ति ।
जीवितेनूपपन्नं-नानपकारकेन हूयजीवितसंस्सातेन जीवितेनूपपन्नं ।
1079 यता-सकाय दिट्ठिया गुत्ता । 1084 हुरं-पुव्वतर । तको-कामवितको ।
1087 दिट्ठधम्ममिनिव्वुता-विदितधम्मता दिट्ठधम्मता रग्गादिनिब्बाणेन च
अभिनिव्वुता । 1090 पञ्चकप्पी-समापत्तिज्ञाणादिना ज्ञाणेन तण्हाकर्णं
वा दिट्ठिकर्णं वा कप्पयति । 1092 इदं-इदं इक्कसं; नापरं-न पुन ।
1093 अनापरं अपरपटिमागादिविरहितं, सेट्ठं ।
1095 पद्धग्-पद्धच्चा, परिचारका, सिस्सा । 1096 सहाजनेत्त-सहजात-
सब्बञ्जुतत्राणवक्खु । 1098 दट्ठु-दिस्वा [४००४३४] । उग्गाहीत्तं-
तण्हादिदिवसेन गहितं । निरत्तं-निरसितत्तं, मुञ्चितत्तं ।

- 1100 पदानं कामच्छन्दस्स-उमज्जानं निव्वनेन्नाम्स कामच्छन्दप्यहानं ।
 उपेसासति-चतुत्यज्जानउपेसासति । 1103 विचारणं-विचारणकारणं ।
 1111 सतस्स-संपजानस्स । 1113 विमून-ममतिगन्त; सन्नकायप्पहा-
 यिनो-सन्नरूपकायप्पहायिनो, पहीनरूपमपटिसन्धिक्कमानि अधिष्ठापो;
 विज्जाणामावविपस्सनेन 'नत्थि किंथी' ति पस्सतो, आकिञ्चज्जायन-
 लाभिन्तो । कथं नेट्ठो-कथं च सो नेट्ठो, कथम्म उतारिं जाणं
 उप्पादेत्तब्बं । 1114 विज्जाणाद्वीतिपो-अभिसंसारवसेन वनम्मो,
 पटिसन्धिवसेन सत्त । विमुत्तं-आकिञ्चज्जायतनाधिमुत्तं । 1115 आकि-
 ञ्चज्जासंभवं अत्ता-आकिञ्चज्जायतनगनकं कम्माभिसंसारं 'पल्लिवोपो
 अयं' ति अत्ता । युसीमतो-युसितशास्सम् ।
 1116 द्वाहं-अजितसुत्तस्स च मेतेट्ठसुत्तस्स च अरसाने दिस्सतुं । देविमि-
 विट्ठुद्धिदेवभूतो इति । 1118 आभिगन्तइत्ताविं-अग्गइत्ताविं ।
 अजिस्सट्ठो-याचितो । पासायनं-पासभूतस्स निज्जानम्स अपनं ।
 1137 अनीतिकं-किलेसईतिवित्तिं । 1143 विस्सेमि-अनिनामेमि ।
 1144 संकप्पयत्ताय-तेन संकप्पगमनेन ।
 1145 दीपा दीपं उपपुत्तिं-सत्थारादितो सत्थारादिं अभिगच्छिं ।
 1146 वक्कलि-वक्कलित्थेरो सद्धाधुरेन अरहन् पापुणि* ।
 1148 आधिदेवे-आधिदेवकरे धम्मे । 1149 असंहीरं-सगादीहि अमंटात्थिं ।

INDEXES.

[*N.B.*—The indexes are not intended to be exhaustive; The Devanagari figures indicate the number of pages and the Roman figures indicate the number of stanzas.]

I. Index of Proper Names.

(I) Gods, Persons, Sects and Peoples.

अजितो (कैसकंभली) ७२, ७३.
अजितो 1006, 1016, 1031-37, 1124.
अनापिण्डिको १४, १७, ३६, ४०, ५१,
६३, ९७.

असितो (इसि) 679, 686, 698, 699.
आजीविका 381.

आदिचर्चु 54, 540, 915, 1128.

आदिचा (गोत्तेन) 423.

आळवको (यक्खो) २४.

आळवि-गोतमो 1146.

भोक्काको 302, 306, 991.

इन्दो 310, 316, 679, 1024.

उड्यो 1008, 1105, 1106, 1125.

उपसीवो 1007, 1069-74, 1076, 1124.

एरावणो (नागराजा) 379.

कण्हसिदि... (see also असितो) 689.

कप्पियो 358.

कप्पायनो 354, 358.

कप्पो (निप्रोधकप्पो) 349.

कप्पो 1007, 1092-94, 1125.

कसिमारद्वाजो ११-१२.

कस्सपो, (पच्चैकजुद्धो) 240-41.

कस्सपो, पूरणो ७२.

कुवेरो 380.

फेणिवो (जटिलो) ८१-८३, ८९-८७.

फोकालियो ९७-९९.

फोसलका ४०.

खरो (यक्खो) ३७.

गोतमो (see also बुद्धो) १२, १३, ९८,
७३-७४, ८४, 153, 164, 376,
448, 553, 596-99, 699, 848,
933, 1057, 1083, 1084, 1117,
1136, 1140.

— (तस्स) जानि 683

— (तस्स) विद्धि न 1117.

— (तस्स) पच्चज्जा 407-424.

— „ पधान 425-455.

— अनीनिहमदस्सी 934.

— अभिकल्लवस्सावी 1118.

— अभिधु 934

— चकल्लु 599.

— चकल्लुमा 495, 541, 1116.

— तप्पजुद्धो 1136.

— नागनागो 543.

— नागो 1101.

— नाघो 1131.

— पमंको 1186.

— पत्तपज्जो 539.

— पारल्ल सत्त्वधम्मन् 1105.

— पुत्तिस्सवो-544.

गौतमो बुद्धसेट्ठो 383, 1126

— ब्रह्मा 1065

— भुरिपञ्जणो 1136, 1138, 1140

— भुरिपञ्जो 376, 538

— मारसेनपमइको 561, 563

— माराभिइ 545, 571

— मुनि 1085

— लोकनायको 991

— लोकस मतिं वज्जानाति 377

— विवत्तच्छदो 378

— वीरो 547.

— सज्जो 1069, 1090, 1113, 1116

— सत्था, पञ्चानन्तकरो 1148

— सज्जाभिज्जावल्लभो 992

— समणो 866

— समन्तवक्खु 1063, 1089-73,
1090, 1133

— सद्धानेन 1096

— सीद्धो 546

पुन्दो 83-85

जवुकणि (पण्डितो) 1007, 1096-98,
1126

जावुस्सोणि ९०

गारुक्खो ९०, 594

निस्सो (see मत्तेव्वो)

सेट्ठेव्वो ९०, 1008, 1088, 1091, 112०

धनियो, गोरो 18, 20, 22, 24, 26 28

धिमिको, उपासको ५१, ५४

धोतको 1007, 1061-63, 1066,
1068, 1124

धन्दो 1007, 1077-83, 1124

नमुधि (see also मारो) 426, 439

नाद-पम्पता 545

नालको 897

निगण्डा 381

निगण्डो नाइपुत्तो ५२, ५३

विशोधकव्यो ४७, 544

वज्जो कक्कावो ५२, ५३

पद्यो (परिम्माजको) 833

पिणियो (महादसि) 1008, 1120-21,
1123, 1125, 1131, 1138, 1146

पुण्णको 1006, 1043-46, 1124

पूरणो कत्तवो ५२, ५३

पोक्खरसाति ९०, 594

पोसालो (ब्राह्मणो) 1008, 1112,
1114, 1125.

पापरि (ब्राह्मणो) 984, 986, 994 95,
1006, 1010, 1019, 1021,

1025, 1028-1030

विम्बिसारो 409

— मागधो सेनिवा ८३

बुद्धो (see also गौतमो) 83, 134,
377, 408, 513, 696, 993,
1005, 1126-29

— अनावरणदस्ताही 1005

— अनोमपञ्जो 352

— अनोमविरियो 353

— असमधुरो 694-695

— इसिसत्तमो 3०6.

— गणिमाग्नो 955, 9०7

— गभीरपञ्जो 176-177

— ज्ञान न रिज्जाति 167

— तपोज्जो 1158

— विपुत्तयो 83, 690, 995, 998

— दुक्खवन्तय 401

— धम्मस्सामी 83

— धम्मेषु वक्खुमा 161

— पवरो 377

— पवरो सारपीन 83

— पद्दतपञ्जो 359 998

— सुरिसदम्मसारथि ८१

— भगवा पद्धसेट्ठो 355

— महावीरो 562

— मारसेनपमइको 561-83

— माराभिइ 545, 571

— इधि 1127

192 I. Index (1) Gods, Persons, Sects and Peoples.

बुद्धो लोकनाथो 995

— लोचनायको 991

— लोकन्तश्च 1133

— वरपञ्चो 565

— विषट्चक्रं 921

— वैरभयानीतो 167

— सक्कपुत्तो 690

— सक्कपुत्तो ८१, 991, 996

— सच्च ह्वो 1133

— समुज्जपञ्चो 352

— सल्लकत्तो 562

— नल्ला 293, 479, 508 656, ९८, 1024

— (ब्राह्मणा) 519

— (गौतमो) 550

— सहपाति ९८ ९९

— सुजयति 10०4

भद्रावुधो 1008 1101, 1103, 112०, 1146

भारद्वाजो १०-११, 596

अभिऊ° १७, २०

(कसि°) १३

सुन्दरिक° ६४

भोजराजानो 563

मक्खलि गोसालो ७२-७३

मरु 681 688

मागधियो 837-841

माया ६९ 487-88, 50०-06, 509

मातङ्गो 137, 138

मारथप्पात्रपक्का 764

मारसयामो 733

मारतेनणमहो (गौतमो) 561, 563

मारसेना 436-39-(1) कामा (2) सरति

(3) सुप्पिपासा, (4) तण्हा (5)

पीनाविद्ध (6) भी (7) विविक्किच्छा

(8) मक्खो यमो (9) लामो सिलोको

सकरो मिच्छाल्लो यतो (10) वो

अज्ञानं समुत्तं परं अअज्ञानं,

मारामिधू (गौतमो बुद्धो) 545, 571

मारो 429-31, 442, 1095, 1103,

— (यक्खो) 449

मेत्तधू 1006, 1049-50, 1053, 1055, 1124

मत्तम्मो, तिस्सो 814-15, 1006, 1040-41, 1124

मेरुद्व्वसित्तो 682

मोग्गल्लानो १७-१९

मोघराजा (मिघाषी) 1008, 1110, 1119, 1125

रादुलो ४७

वक्कलि 1146

वर्गस्सो ४७-४९, ६४

वासो 384

वासिट्ठो १०-११, 600, 612-619

वेस्सवणो 380

सको 346 6०६

सक्क (साक्किय) 683, 685-86, 690-92, 695

— पुत्तं ८१

— पुत्तानो (गौतमो) 690

— पुत्ता ८१, 991, 996

सजयो बलडिपुत्तो ७२, ७३

समियो परिव्राजको ७२-७८, 510-12, ८१

सयपभा (देवा) 404

साक्किया 423

सातागिरो (यक्खो) 153 165 167 159 161, 163

सारिपुत्तो १७ १९ 557 965 963

सुद्धोदना 685

सुन्दरिक मारद्वाजो ६४, ६८

सुचिलोमो (यक्खो) १७, ३८

सेलो ८३, ८४, ८९, 554-555

हमको 1007, 1084, 1086, 1124

हेमवतो यक्खो 154, 156, 158, 160, 162, 168, 169

1. Index (ii) Places, Rivers, Countries, Mountains,

(ii) Places, Rivers, Countries, Mountains.

अग्नाळेवे (चेतिये) ४७, 343 .

अट्टो (निरयो) }
अषयो " } १८.
अम्बुवो (") }

असिपत्तनं 673.

अस्सक 977.

अह्लो (निरयो) १८.

अळक 917, 1011.

आपण ८१, ८३.

आळवी २४, 194, २६, ४७.

इन्जानगलवनसण्डो १०, ११.

इसिब्दयं धनं 684

उज्जेनि 1011.

उणलको (निरयो) १८.

एकनाळा (बाह्यणगामो) ११

ओगुत्तरापा ८१, ८३.

कविलत्थु 991, 1012.

कलन्दकनिवापो ७१, ७३.

कुम्भदो (निरयो) १८.

कुसिनारा 1012.

कोसम्बि 1012.

कोसला 422, ६४ १७६.

गवा ३७.

गिन्हाळूदो (पम्बतो) ६९.

गिरिष्वज (राजगहं) 408.

गोधावरी (नदी) 977.

गौनदं 1011.

जम्बुसण्डो 652.

जितवनं १४, १७, २६, ४०, ५१, ६३, १७.

डंकिमज्जो २७.

दक्खिणागिरि ११.

दक्खिणापथ 976.

निरम्बुदो (निरयो) १८.

नेरअग (नदी) 425.

पतिडानं 1011.

पण्डव (पम्बतो) 414, 416, 417.

पुद्गो १८-१९, 677.

पावा 1013.

पासाणकं (चेतियं) 1013, १६५.

पुण्डरिको (निरयो) १८.

पुम्भारामो १०९.

भोगनगरं 1013.

मगधा ११, 408, १६५.

मागध पुरं (राजगहं) 1013.

माहिस्सनि 1011.

मिगारमानुपासादो १०९.

राजगहं (मागध पुरं) ६९, ७१, 1013.

सम्भिनेम्भो (जनपदो) 683.

वनसब्धय 1011.

वेतरणी (नदी) 674.

वेदिता 1011.

वेसाली 1013.

वेजुवनं ७२-७३.

साकेत 1012.

सावत्थि १४, १७, २६, ४०, ५१, ६३, १७,

१०९, 996, 998, 1012.

— (फोसलानं पुरं) 976.

सुन्दरिका (नदी) ६४.

सनम्भ 1012.

सोगम्बिको (निरयो) १८.

हिम्बन्तो (पम्बतो) 422.

II. Index of Similes and Metaphor

- अग्नि, दृढं अनिवत्तमानो 62.
 अग्निसिखूपमा (नारियो) वृषे 703.
 अग्निहन्तमुखा यज्ज्ञा 568.
 अग्नि, वादरेगेन खितो 1074
 अग्नि, रथस्त यावतो 654.
 आकाशोऽव भज्यावज्जयानो 1061
 आदित्रो 550, 569, 1097.
 इन्द्रर्षिलो 229.
 उक्तामुखं 686.
 उद्धरुहदो 467.
 उदविन्दु यथाऽपि पोक्खरे 812
 उरणो 1-17.
 उरसि, इव पुत्तो सेति 255.
 उस्तभो 29, 416.
 अंगारकासु 396.
 कण्टकं एलम्बुजं चारिजं 845.
 कपणो विष ज्ञायति 818.
 कपि, साखे गहाय पशुञ्च 791.
 कम्मारो, रजतरस मलं निद्धमे 962.
 काको इव (मारो) 448
 कुंभ-अद्भुतं धूपमो (बालो) 721.
 कुमारका धकमिव ओस्तजन्ति 270-71.
 कोविळारो 44.
 खगबिषाण 35-76.
 खग्धजा, निप्रोघस्त 272.
 खुरधारूपमो 716.
 क्षपकूपी, गणधरितको 270.
 गोमिकी 33-34
 गो, वज्रो 580.
 घम्माभित्तो छायेऽव 1014.
 घम्मतनो वारि यथा (अभिरेखति) 353.
 चरलुमा (गोतमो बुद्धो) 495, 541, 956,
 1116.
 चरलुं, लोके (गोतमो) 609.
 चन्दो 465, 498, 569, 637.
 — खयातीतो 598.
 — पन्नरसे पारिपुर्णि उपागतो 1016.
 तथा 1-17.
 तपो, बुद्धि 77.
 तमो इव लोको 348.
 तसर, उज्जु 215, 464, 497.
 तसितो, बुद्धि सीत इव 1014.
 तारासभो 687.
 तिमिसं, अन्धं 669.
 यमो, ओगाहने 214.
 दिजो, कुब्बनकं पहाय 1134.
 नरो, अनुसोतगामी बुद्धमाती 319.
 „ मोहनस्मि पगाळ्हो 772.
 नळसेतु 4.
 नागो, घृतिलतं दालयित्वा 29.
 „ घृषानि विषज्जयित्वा 53.
 „ (गोतमो) 1101.
 नागं 543.
 नावा, वल्लो 321.
 — विषेनऽरितेन समगिधुता 321.
 — भिन्ना 770-771.
 निकुञ्जित 11.
 नेक्ख, सुवण्णं 689.
 पज्ज्ञा, युगमगलं 77.
 पटिञ्जल 11.
 पत्तं, आमं 443.
 पवीपे, यथा (निम्पाति) 235.
 पटुमं, तोयेन अलिप्यमान 71, 213.
 पटुमे वारि यथा न लिप्यति 812
 पण्णे वारि यथा न लिप्यति 811.
 पलावे, अस्तमणे, पापआचारगोधरे 282.
 पारिच्छतो 64.
 पुण्डरीक, तोये न वलिप्यति 547.

पुष्पं 5

फलं, पकं 570

फालो १२.

भाजना, मलिक* 577.

माधवा, वीतरसि 1016

मिथुपुष्पं 2

मयो, विह्विताभितो 276

मनो, योत्त 77

मच्छा, अलोदके 777, 936

मन्त्रे यथा समुद्रस्त कमि नो जायति 920

मलिकभाजना 577

मन्दोऽथ परिक्रिस्तति 820

माना, निर्य पुन अदुस्त्रे 140

माधवा, चने विह्वला 272

मिगो 39.

मुख

— अग्निदुत्तमुखा यज्ज्वा 568

— आदिद्यो, तपन 569

— चन्दो, वक्त्रजान 569

— राजा, मनुस्मान 568

— सधो, यजनं 569

— सागरो, नदीनं 568

— सानिची, छन्दो 569

मुख ११.

यानं, भन्त 816

रजो, सुसुयो पटिवात खितो 669

रहदो, दुरो 791

राज्य, विजित रट्ट पहाय 46.

स्वखंऽथ वपनिवचति 712

वनप्रयुग्मे, फुरिततमो 233

वैमाकळीरो 38.

पत्तो 38

वाणिजो, महालाभोऽथ 1014

वातो, अम्बपनं विह्वि 348

— जालभिः असज्जमानो 71, 213

— तुलेऽथ पंक्तेय 591

वापसा इव (मारो) 447-448

वारि, पोम्बवारपत्तेऽथ 625

वारिविन्दु पोस्सरो 702.

वासरो, (तप्त) सुपासिते 394

व्यग्नसुप्तो 416

सको (सहस्रानेको) 348

सधं, विह्वलं 78

सति, कालपाचन 77

सतो, गुहाय 772

सत्पा ह्रीनो, (पक्षत पाण्डा) 809

सद्वा, बीजे 77

सम्पत्ति 1

सरणं, आदितं 591

सलिलम्बुचरि, जालं भेत्वा 62

सल्लविज्जो 767

सासरो, आरगणिव 625.

सासपारिव आरणा 631

सिरो (अग्नि), पञ्जलन्तो 687.

सिप्पि, हसस्त जय नेतेनि 221.

सिरो, सम्पत्ति 768

सीहोऽथ पक्षचरा ८४

सीहो (गीतमो) 546, 572

सीहो 592, 684, 1015

— एकचरो 166

— गिरिगम्भरे 416

— दाटपत्ती 72

— सहेसु असम्पत्ति 71.

हरियो 697.

दुरो, राजखादाय इहो 821.

सुवण्ण, जलितं 686

सारथ, पयोचन 78

इसा 350.

इसो, महोदधिं अग्रहणो 1134.

हरि, इसा 77.

III. Index of subjects and important words:

- अकथंयथी 534, 638.
 अकपियो 800.
 अकाथो 476.
 अकालचारी 386.
 अकेवली 878, 891.
 अखिलो 1060, 1147.
 अग्निमुत्त 249, 428, ६४, 568.
 अग्रन्तमुद्दि 794.
 अज्जत्तं च वहिद्धा च 738, 1111, 1113.
 अज्जत्तसन्ति 837, 838.
 अज्जय्यामावे 740, 752
 अज्जा १०९, ११५.
 — विमोक्खो 1105, 1107
 अज्जाण 839, 840.
 — पक्खा 347.
 अत्तगारही 778.
 — दण्ड 935.
 — वीणा 501.
 — सम्पापणिधि 260.
 अत्तं 800, 8 8.
 अत्तजहो 790.
 अत्तं त्रिदं 767, 858, 919.
 अत्तानुदिदि 1119.
 अदस्स 208.
 अदिट्ठ 1122.
 अदिट्ठि 839, 840.
 अदुक्खमसुखं 738.
 अपम्मो 310, 312, 450.
 अधिमुत्तचिन्तो 1149.
 अनत्तगारही 913.
 अनरिषप्पम्पो 782.
 अनागामिता 109, 115,
 अनादुयोयी 1071-73.
 अनारियं 815.
 अनासव 765, 906, 1082-83, 1105,
 1133, 1145.
 अनिकेतसारी 844, 970.
 अनिमित्त 342.
 अनीतह 934, 1053, 1066.
 अनुपस्सना १०९-११५.
 अनुपादियानो 470, 800, 915.
 अनुपादिसेत्ता 354, 876.
 अनुविदितो 528, 530.
 अनुसया 14, 369, 545, 571.
 मान° 342.
 अनुस्सदो 624.
 अनुपधीक 1057, 1083.
 अनुपयो 786-87, 897.
 अनेलमूगो 70.
 अनेषत्तिण्णो 1081.
 अनोमनामो (सत्था) 153, 177.
 अनोसितं 937.
 अन्तो, पुब्बो 849.
 अन्ता उभो 582, 778, 801, 10
 1042.
 अपायो, चत्तारो 231.
 अपुनम्भो 1121, 1123.
 अप्पमज्जा 507.
 अप्पमादो 334.
 अप्पत्त 839, 840.
 अप्पहे 592.
 उद° 583.
 —अम्बुल्लसल्लो 593, 779.
 अमिक्का 992.

- अभिधानानि, ४ 231
 अभिनिर्विज्ज 281
 अभिनिवृत्तो 456, 469
 अमनोगघ 635
 अमोसधम्मो 758
 भरति 642, 835
 भरहा 186, 539, 590, 644, 1003
 अरिय 533, 535, 758 761, 762
 765
 — धम्मो 353, 783
 — पविदिने 330
 — सावको 90
 भरूप 755
 भवदानिया 774
 भविज्जा ११०, 730, 1026, 1033,
 1105, 1107
 भविज्जान्तं 1122
 भविदसु 762
 भविदा 728, 1051
 अशीवदाता 784
 भसहीर 1149
 भसंकुप्पं 1149
 असञ्जी 874
 असान 869, 870
 असीलता 839, 840
 अघुर्ल 1122
 अघुरा 681
 अखरो 439
 अस्तमणे 282
 अस्तुति 839, 840
 आकासो 944
 आकिञ्जज 1070-72
 आकिञ्जजसम्भा 1115
 आज्ञानियो 472, 528, 532
 आत्थ 1069
 आयच्छणं 927
 आदानमयो 794
 — तण्हा 1103
 — सत्तो 1104
 आदि (आचरियो) 1018
 आदिनिवो 89 — अहजा 36
 आमगघो 240-48
 आयनन 373
 ओसागो 486
 आरम्भा १११, 744-45
 आरम्भणा 474, 506
 आरुप्य ११४
 आरुप्यवासिनो 754
 आलवानि 535, 635
 आसव 162 163, 525, 535, 540,
 572, 1100
 — परिक्खयो 749
 — पद्दान 374
 भव° 472
 आससानो 1080-91
 आसा 474, 634, 704 864 869
 निर° 494
 आहारा १११, 747-48
 इच्छ 311, 706, 707, 773, 872
 इज्जा ११४, 750-51, 1040-41,
 1048
 इतिहासो -२, 1020
 इतिहीनिह 1084, 1135
 इयमावो 729 740, 752, 1044
 इयि 112
 इद्धमिसखरो ८४
 इरिया 1038 — यो 385
 इसि 284, 458, 679, 691, 1008,
 1043-45, 1125, 1126
 इतिसत्तमो 356
 उकाधरो 336, 336
 उकामुख 686
 उवाप 702 959,
 उवाप्या 703, 714
 उद्धरा 931
 उण्णनि 830
 उण्णा 1020
 उपकिलेसा, वेत्ता 66

198 III. Index of subjects and important words.

उपनिषा १०९.

उपसर्गदा ११, १८, ८१.

उपाधि 33, 34, 364, 374, 546, 572,
728, ११०, 1050, 1031.

निर° 33-34.

उपयो 787, 807.

अन° 787, 807

उपादान 354, ११२ 7२२, 743

अन° 546

— खयो 475.

उपादिषितो १०९, ११५.

उपायात्ता 542

उपासको ५१, 376

उपेक्ष्य 1107.

उपोषयो—अट्टमी, चातुर्दशी, पञ्चदशी
401-403

— अट्टमिको 400, 401

— पण्णरसो 153

उरस 860, 954

उरसदा 515, 783, 855, 920

एकचरित्या 820, 821

एफोदि 962, 975.

एजातुगा 791.

एणिजधो 165.

ओष 21, 173, 174, 183, 18०, 219,
273, 471, 49५, 771, 779, 1052,
1064, 1069-70, 1093-94.

— अतिग 1096

— निष्ण 178, 823, 1082-83,
1101, 1145.

ओष 860, 954

ओसरणानि 538.

फला 58, 541, 559, 1025, 1149

फच्छ २०.

फतकिन्धो 1105

फधकफा 550, 866, 868, 1063,
1088-89

फधकथी 1064

फधसीलो 848

फगाल 825, 828

फव 16, 35, 517, 821, 835, 8१0,
911.

फविषो ०14.

फमण्डल ९४.

फम 136, 140, 14२, 163, 164,
253, 324, 330, 365, 516, 599,
850, 852, 854, 866, 846,
899, 900.

फलहा 882-63.

फलि 658-659.

पुरिसन्त° 604

फन्मसरो 680

फत्पाणर्षानि 969.

फसम्भु 281.

फसि, अमनष्फला 77-80.

फसको 612, 651.

फामगुणा 50, 51, 171, 284, 337.

— फको 945.

फामा 50, 359, 423, 436, 484, 467,
407, 766-774, 823, 844,
857, 1039, 1070-72, 1088-99,
1097-98, 1006.

फाषेप्याषटिक ८२

फारण्डव 281.

फिम्बितकारी 665-66, 671-72, 676

कुक्कुच 82, 481, 1106.

कुक्कुचिव 972.

कुटारी 657.

कुण्णपटिचसनि 784

कुसला 663, 782, 783, 798, 825,
830, 876, 878, 879, 885, 888,
898, 903, 1078.

कुसलो 321, 523, 525, 536, 591,
888, 1039

कुरसोम्मा 720

केटुम ८१, 1020

केवली 82, 481, 490, 519, 595.

कोधो 866, 868, 928, 968.

- खणाजीन 333
 खिल 19, 780, 973
 खीणासरो 82, 471, 411, 103, 539, 644
 खेत, विष्णु, ब्रह्म, मानुसके 524
 वित्तजिन 623-24
 — सल 524
 खेमवस्तिनो 800.
 गन्धो 708, 847, 857, 912
 गम्भकरण 927
 गम्भरोम्पा 29, 535
 गवास्स 769
 गहट्टवत्त 393, 404
 गहट्टो 43, 90, 134 487-489, 628
 गळो 61
 गाओ अल्लदा 297, परमा मित्ता 290
 गाओ, पत्तिव्वातो मनुस्सान 307
 गाओ, सोरता 309
 गिनि 19
 गिहि 220, 221, 404
 — बघनानि 44
 — व्यञ्जनानि 44, 64
 गोदान-304
 गागस्सका 612
 गो, वज्जो 580
 — हनन 308-310
 — हननं न 29^a-297
 गोत्त 455
 — वज्जो 456
 गोपराजियो 26-27
 गोमण्डलपरिमुद्धं 301
 वज 634, धम्म 507, 693
 — वत्तनं 698
 वरण 462, 536
 वरणवा 533, 636
 वलिनं 114
 वापुदितो 49
 वामरा 688
 वुदुपपातो 902
 वेतो 616, 652
 उन्वसो 568
 सन्दो 171, 203, 387, 778, 835, 861-867, 1026, 1086 1106
 जयजिनधरा 1010
 जट्ट 782, 792, 796, 809, 867, 1103
 जणं 328, 1033
 जणवे 593
 जरा 725, 727, 804, 1044-1048, 1052, 1056, 1060, 1079-81, 1092 94 1097, 1120, 1122 23
 जानपेदो 482
 जानि 136, 139, 141-142, 421, 423, 455, 725, 727, 729, 1045-48, 1052, 1056, 1060, 1079, 1081, 1120
 — इत्थो 476, 517, 743
 — मरण 467, 500
 — मरणकोविदो 484
 — वादो 315, ११, 526
 — विर्मो 600
 जानियो चत्तसो-वत्तिवा मत्तवत्तु, वुदु वेम्मिका 314-15
 जिनवत्तो 628
 जिता 989
 जिता 379, 697, 996
 — वरधुरिनेधत्तो 996
 जं रिन 804
 हानं 69, 156, 157, 985
 ज्ञानं 378, 503 788-89, 839, 840, 987, 999, 1078, 1113, 1115
 ज्ञानुपपन्न 1077.
 ज्ञानवत्तु 911
 ज्ञान, वपाधुनं 101
 जिनो 215, 328, 359, 370, 477, 579
 निरिस्ते 52
 इत्ताधिरान 964
 मत्तवत्तु 1084, 1135

200 III. Index of subjects and important words.

तको 209, 885, 886.

तह्मखयो 70, 211, 1070, 1137,
1139, 1141.

तण्डुलि 1101.

तण्डुल 3, 306, 355, 436, 405-96, 740-41,
770, 835, 854, 856, 916,
1068, 1082-83, 1088, 1109,
1123.

— अधिपक्षे 1123.

— आदान 1103.

— दुस्स्वस्व सभनो 741.

— निष्ठातनं 1085.

तपागतो 236-38, 252, 347, 351,
467-68, 557, 1031, 1051,
1114.

तपियं 883.

तन्दि 926, 942.

तपो 77, 267, 292, 295, 655, 901.

तपो, अग्निहोतस्व उपसेवना 249.

अमर 249.

उत्पुसेवना 249.

खराजिनानि, जटाजल्ल, नगिय, मन्ना-
हुनि, मुण्डियं 249.

यज्ज 249.

तसपावरा 146, 394, 704, 967.

तिक्खिण्ण 927.

तिर्यकरा—पूजो फस्सपो, मक्खानि गो-
सालो, मज्जिनो केसकम्बली, पट्टपो
फस्सपो, संजयो बेलद्विहत्तो, निगण्टो
वातपुत्तो ७२-७३.

तिरियपा—आजीविका, निगण्टा 381.

तिप्प 891, 892.

तिप्पकप्पनी 110.

तिउपाहो ९९. 677.

थर्दा

गोन 104.

जानि 104.

थन 104.

थावरा 146, 295, 704.

थियो 769.

थीनं 484, 1106.

दक्खिणा 482, 486.

दक्खिणेण्य 488-89, 504, 509

दुहु 424, 681, 1098.

दन्तो 513, 515.

दरपजा 16.

दस्सनं

अरियसञ्चान 267.

मुनि 207.

दस्सनसंपदा 231.

दादा, परं 396.

दासपोसिं 769.

दिट्ठु 793, 797, 798, 801, 887, 897,

901, 914, 1070, 1086.

दिट्ठुम्मपाधेनिब्बुता 1087, 1095.

दिट्ठुम्मो 1053, 1066.

दिट्ठुसुतं 250, 778, 812, 813.

विट्ठि 116, 152, 471, 474, 781,

786, 787, 789, 799, 800,

802, 832-33, 837, 840-41,

846, 847, 851, 880-81, 895,

908, 910-11, 1078.

— निनेसा 785.

— विस्सकानि 65.

— सारी 911.

दिशा, दस-वतस्सो दिसा, वतस्सो विदिशा,

उद्दे, अपो 1122.

दीपो 1002-94, 1145.

डुजतकारी 664.

डुखं 36, 61, 67, 183-84, 278,

473, 574, 586, 666, १०९-

११४, 724-26, 738, 741-42,

745, 747-767, 760, 762,

789, 1033, 1049-51, 1056-

1057, 1058.

— उपधिविदानं 728.

डुक्खविरोधगायिनी पटिक्खा १०९.

III. Index of subjects and important words. 201

- दुष्कृतिरोधो (उपरमो) १०९.
 — वेपक ५३७.
 — समुद्रयो (संभवो) १०९.
 दुष्मासितं ६५७.
 दोतो ७४, २७०, २७१, ३७१, ४२३, ४७३,
 ५०६, ५०७.
 द्वयता १०९.
 द्विपादको २०५.
 धम्मचक्रं ५५७, ६९३.
 धम्मचरितं २७४-२८३.
 — चरिया २६३, २७४.
 धम्मट्ठो ७४९.
 धम्मनको ११०७.
 धम्मघरो ५८.
 धम्मपदं ८८.
 धम्ममंगो ६९६.
 — विनिच्छयक ३२७.
 धम्मसन्दोसवादो ३२७.
 धरावर्ण २६५.
 — सारुज्जा २६६.
 धम्मसंघमतां १८०, १९२.
 ध्मा ७८४, ७८५, ७८७, ८०१, ८०३,
 ८३७, ८६१-८६८, ९०७, ९७६.
 ध्मा, कुसला १०९.
 — चतुरो-सच्च, धम्मा (दमो), धिनि,
 चानो १८८.
 — तयो-सकायविद्धि, विचिकिच्छता,
 सीलव्वतं २३१.
 — पारममनीया १९९.
 — रूपा, सदा, रसा, मग्धा, करसा ७५९,
 सज्ज ७९७, ९१४, ९९२-९९३,
 १०७६, ११०५.
 धम्मो ८१, १८२, १८३, ३१३, ४८०, ९८,
 ३२६, ३२७, ३३०, ३६१, ३८३,
 ४५३, ४७१, ४७६, ७६२-७६४,
 ७९२, ८४०, ८५६, ८७८, ८९०,
 ८९१, ९०८-९०९, ९१७, ९९३,
 १०१५, १०१३-५४, १०६४, १०७६,
 १०९७, ११०२, ११२०, ११२२,
 ११३७, ११३९, ११४१.
 धम्मो अकालिको ११३७, ११३९, ११४१.
 — अयु (पोरानो) ३१३.
 — अनीतिको ११३७, ११३९, ११४१.
 — पुने ३८५.
 — पणीनो ३८९.
 ब्राह्मण° (पोरानो) ४०.
 मेधुनो २०१-२०३.
 मोह° २७६.
 विज्ज्जात° ३१७, ३२१-२३.
 — विद्यापन्नो ३१४.
 स° १०२०.
 — संदिद्धिको ११३७, ११३९, ११४१.
 धम्मी कथा ३२५.
 धुनो-अक्ख°, इत्थि°, घरा° १०६.
 धोना ३५१, ७८६, ८१३, ८३४.
 धोरप्प ७९.
 मक्खत्तं ५६१, ९२७.
 नत्थि किञ्चि १११३.
 नत्थि जहो ११०१.
 नन्दी १०५५, ११०९, १११५.
 — मव ६३७.
 नरको ७०६.
 नरो ३१९, ३२४, ३२९.
 — पमत्तो, ३२९.
 — सम्मानिविद्धो ३२४.
 — सालसो ३२९.
 नागनागो ५४३.
 नामरूपा १०७४.
 नामरूपे ३५५, ६३०, ६३७, ७५६, ८७२,
 ९०९, ९५०, १०३६-३७, ११००.
 निगमधो ३५१.
 निषण्णु (ण्णु) ८१, १०२०.
 निच्छानो ७०७, ७५८.
 निज्जपये ३२९.
 निज्जपेदं ३२०.
 निट्ठा ८६४, ८६५.
 निम्बो ११३१.
 निम्बाण ८६, २०४, ३६५, ८२२, ९४०,
 १०६१-६२, १०९४, ११०८-११०९,

2803

202 III. Index of subjects and important words

निष्वाण, अमोसधम्म 758

— तण्हाय विपद्धानेन 1109

निष्वाणपात्ति 186, 404

— पद 204, 365, 1086

— मनसो 042

— सच्चिकाकिया 267

निम्बिदुत्तेन 25

निम्बिदा 340

निम्बुत्त 10, 603, 630, 638, 707,
1041

परि° 735, 737, 739

निम्बुत्ति 917, 933

निमित्तं, ह्यमे 341

निरज 787, 858, 919, 1098

निरया, दस-अब्बुदो निरयो, निरब्बुदो°, अ-
बो°, अहलो°, अटदो°, कुवदा°,
सोगान्विको°, उप्पलको°, पुण्डरिको°,
पुमुो°, १८

निरयो १८, 661.

— अब्बुदो, निरब्बुदो 660

— पुमुो १८-१९, 677.

निरामगन्धो 251-52, 717.

निरासरो 56, 634, 1090-91

नितोषो ११४, 764

निशान्तुत्ति 328

निश्चित्तादी 910, 913

निषेत्तं 210, 300, 470, 785, 801,
846, 1055

नितुनकेतो 458

नित्तंस्सिन्ति 953

निम्सपत्ता 856

निहीनो 702, 812, 890

नीलेप्यो 835, 918

नीलपनराजी ८४.

नीराणानि, पय 17, 541

नेवळम् 424, 1098

न्यातरा (न्यातरक, पित्तक, ध्यानका)
518, 621, 646

नकपित्तानि 784, 786, 802

नकपित्तानि 838, 902.

नकोदो 18

नकदन्तो 980

नकुवमानो 790

नखया चत्तारो-चीवर, पिण्डपात, सयनासन,
गिलानपच्चयनेसम्मपरिक्खार 339

नखयिको 47.

नज्जो 514

नज्जसेट्ठो 500

नज्जकप्पी 77, 184-86, 329, 381
432, 434, 443, 1090-91.

नज्जना 931, 989, 1035, 1036

नज्जमाणवा 203, 204, 1090-91

नज्जवीमरुत्तका 827

नटिप 371, 536

नटिच्चसमुप्पाददसा 653

नटिपवा 714, 921.

नटिमानवा 58, 803, 1147

नटिस्सिनकत्ता 832.

नण्डरानि 526

नण्डितो 116, 204, 335, 336, 623,
526, 578, 591, 653, 721,
733, 800, 820, 874-76, 1007,
1125.

नणिपत्तो 536, 637, 640

नणियो 914

नव्वक ८२, 595.

नव्वमो (निरयो) १९, 677.

नव्वप 1005

ननी 72, 338, 960, 969

नन्ममरो 926, 914

नरवत्तत्ता 874, 916

• नव्वजित्ताव्वलोमियो 385

नव्वजितो (नन्म इरियावधो) 385-392

नव्वज्जा, अम्माकातो 202, 403, 406,
567.

नमत्तवन्नु 430

नमादो 334, 1033

नमोहा 841.

III. Index of subjects and important words. 203

- पयुता (बाबा) 711, 930
 परबन्धपञ्जीकी 217.
 परधर्मिका 965
 परामर्श 91-116
 परिगहा 470, 779, 805, 809, 871, 872.
 परिद्वो 1752, 1050
 परिनिष्ठागतो 514.
 परिनिष्ठागतो ४५-४८, 359, 340, 370, 467, 735, 737, 739, 758
 परिनिष्ठागतो 533, 537.
 परिनिष्ठागतो 134.
 — (सम्मा) 359-375.
 परिसा 825, 826
 परित्तवा 42, 40, 770, 921, 980, 985, 989.
 — सीत व उण्ह व खुद विपार, बाता-
 ने, हस्तसिंरिसे व 52.
 परोवर 353, 475, 704, 1048, 1148.
 पलापो 89, 282
 पवेगियो 26, 27.
 पम्ह 833.
 पळियो
 उक्खित्त 622
 पाटिहापिपक्का 402
 पाणमुता 146.
 पानिमोक्खो 340, 921
 पादलोळो 63, 925, 972.
 पाप 22-24, 57, 216, 399, 452, 547, 574, 636, 790
 पाप
 — आचारोगचरो 280.
 — संकपो 280
 पापिच्छो 133, 280, 289
 पापुज्जकरण 256.
 पापासो १३
 पार 714, १६६, 1129, 1130
 — गता 803
 पार गमनाप 1130.
 पार गमनीया धम्मा १६६.
 पार, जरामरणस १६६.
 पारय 167, 639, 692, 771, 992, 1010, 1105, 1112.
 पारायन 1130, 1131, १६६
 पाय 789.
 पावा 782, 888.
 पिण्डचरो 414, 708
 पिण्डो 301-392
 पुग्गलवेमसत्ता ८१
 पुग्गला, अट्ट (सत्त) 227.
 पुज्ज 427-28, 431, ६९, 569, 636, 790
 पुज्जत्थिको 487-89, 505
 पुज्जपेक्खो 463-66, 481, 487-503. 505
 पुनम्मवो 162-163, 502, 730, 733, 743, 746, 754.
 खीण 514
 पुनवासववासिना 1009.
 पुल्लवावसथ 672.
 पुण 1073
 पुल्लासो 459, 467-479, 486
 पुन 585, 590, 807, 808.
 पेसला ९८, 678
 पेसुण 362, 389, 862, 863
 पेसुणिय 928.
 पेसुणिय 852
 पेत्तिको 616, 651.
 फस्सो १११ 387, 736-737, 709, 778, 851, 871, 870-72, 923.
 आनक 986.
 मदुत्त 964
 बाजे 199, 318, 399, 578, 657, 721, 879, 880, 882, 887-88 893
 बुद्धा 81, 80, 86, 396, 490, 623.
 — गाथाविगीत पटुदन्धि 80, 490.
 — विकारे व चरन्ति 386.

204 III. Index of subjects and important words

- बोधिसत्त्वो १८३.
 ब्रह्मचरिय ३२, १६८, २६७, २७४, २९२,
 २९४, ३२६, ३५४, ३९६, ४२८,
 ४४५, ५६७, ६५५, ६९३, ६९६,
 ११२८.
 कोमार* २८९.
 — परायणो ७१७.
 सुत्तित्तब्रह्मचरिया ४९३.
 — सद्धित्तुक ५६७.
 ब्रह्मचरियवा १०४१.
 ब्रह्मनिधि २८५.
 ब्रह्मवन्धु २४१, ३१५.
 — लोको १३९, ५०८, ५०९.
 — विहार ७३, १५१.
 — विहार (अणमज्जा) ५०७
 ब्रह्मा २९३, ४७६, ४७७, ५०८, ६५६, ९८२,
 १०२४, १०६५, ११३३.
 — (योनो) ५५०.
 — (माद्यणो) ५१९.
 — (माद्यणाने) २९३.
 ब्रह्माणधम्मो (पराणो) २८४.
 ब्रह्मणा, अवज्झा २८८.
 ब्रह्मणा, मन्तवन्धुतो १४०.
 — वादसोला ३८२.
 ब्रह्मणो (कप्पायणो) ३५६.
 — जया न होति, कप्पायणा होति १३६,
 १४२, ५९०, ५९९, ६५०.
 — उज्ज्वेकको ४६३-६६.
 भक्तको २८६.
 भद्रानि, पंच-संसाधिपान, सिद्धिपान, मनुस्स-
 फल, चतुष्पद, परधम्मिक ९६४.
 भरिया (कीर्णने) २९०.
 — परि अणमज्जमय ३१४.
 भवसान ७७३.
 भवामको ४९६, ७७६, ७८६, ८०१, ८७७,
 ९०१, १०४०, १०६८.
 भववपत्ति ८३६.
 भवेयु आसति ७७७.
 भवो ६, १६, ६९, ३६१, ५१४, ७७६, ७७७,
 ८३९, ८५६, ८६७, ८६९, ८७०, ९२३,
 १०५५, ११३३.
 — भट्टो २३०.
 काम* १०९१.
 भिक्षवाचरिया ७००.
 भिक्षु १-१७, २०२-२०४, ३४३, ८५९-६२,
 ३६६-६८, ३७५, ४११-१२, ४१६,
 ५१३-५१४, ५५१, ७४६, ९१५,
 ९१९, ९२०, ९२३, ९२५, ९२६-३०,
 ९३३, ९५८, ९५९, ९६०, ९६१, ९७५,
 १०४१, १०५६, ११०४
 — कलहाभिरतो २७६.
 — छिन्नसोतो ७१५.
 — पञ्चाणवा २०४.
 — पटिलीनचरो ८१०.
 — पापिच्छो, पापआचारगोचरो २७५-
 २८२.
 — मग्गजिनो ८६.
 — मग्गजोकी ८८.
 — मग्गदूतो ८९.
 — मग्गदेसी ८७.
 — मायावी कुलदूतको ८९.
 — सतो ७४१, ७५३, १०३९, ११०४.
 — सन्तो ७८३.
 भिक्षु (तस्स चरिया) ३८६-३०२,
 ९१६-९३४.
 (तस्स भोजन) ३३८.
 (,, परभोजन) ३६०.
 भिक्षुधम्मो ३०३.
 भिक्षुसंघपुरस्कृतो १०१५.
 भिक्षुसंघो ४०३, ६८, १०१.
 — भट्टनेल्लो ८१, ८२.
 भिक्षि २१.
 भुत्ता ३५, १४५, १४७, ३९४, ६१९, ७४९
 — नल, पापता ८२४.
 भुत्तेयु दण्ड निधाय ३९४.
 भुत्तदु ८०४.
 भुरिज्जो ८४६, ३७६, ५५८, ७९२, १०९७,
 ११४३.

III. Index of subjects and important words. 203

- भेरी 923, 959, 965, 981.
 भोजराजानो 553.
 भोवादि 62.
 मक्खो 56, 437, 631, 1132.
 मगो 275, 763, 880.
 मग्गजिनो 84-86.
 मग्गजीवी 84, 85, 88.
 मग्गदूरी 84, 85, 89.
 मग्गवैसको (मग्गवेसी) 84, 85, 87.
 मग्गो, दुक्खुपसमग्गारी 724, 726.
 मंहु 818, 826.
 मंगलं 252-260.
 मंगलवोसविप्पहीनो 360.
 मंगला 360.
 मन्थु 578-79, 1092-94, 1100.
 — नरो 1119.
 — धेय्यं 1104, 1146.
 — गुल्लं 776.
 — राजा 1118, 1119.
 — ह्मादिनो 765.
 मच्छमेसानं अनासरुत्तं 249.
 मण्डलमालं ८२-८३.
 मत्तिसम्भ 620.
 मनोवितक्का 270-71
 मन्ता 302, 306, 1000, 1018, 1040, 1042.
 मन्ताद्वि 249.
 मन्तावित 119, 466, 777, 805, 809, 950, 1056.
 मरण 32, 318, 426-27, 575, 729, 742, 806.
 मरु 681, 688.
 महावेधो 819.
 महापरिनिर्वाणानि 549, ८३, 1000-1003.
 — दत्तिस 1000-1003
 — द्वे-कोसोद्वि वत्तुपुद्द, वत्तजिन्ना ८४.
 — तयो-कोसोद्वि वत्तुपुद्द, वत्त जिन्ना, उज्जा मद्रफलो 1022.
 महापरिनिर्वाणानि 1040, 1042.
 मानसजा 473.
 मानावमवे 342.
 मानाविसमयो 342.
 मानो 4, 469, 494, 537, 631, 786, 846, 862, 863, 889, 913, 1132.
 मामनो 719, 806, 927.
 माया 216, 469, 494, 537, 787, 926.
 मातुषा 212.
 मिता 37, 58, 76, 296. मिजाराणा 76, 254-55. मिता(नि) 185, 187.
 मिता, कम्पाणो 338.
 मुज परिहर 440.
 मुण्डको (मुण्डो) १५.
 मुत्तं 714, 790, 793, 797, 799, 801, 812, 813, 857, 901, 914, 1082-83, 1086, 1122.
 मुत्ति 846.
 मुदिता 73.
 मुत्तं 988-90, 1004, 1023.
 मुत्ताधियानो 987-920, 996, 1001, 1023.
 मुत्ति 207, 209-12, 216, 218, 220, 221, 462, 481, 523, 527, 540-41, 723, 779, 780, 802, 811, 812, 821, 823, 838, 844, 845, 850, 877, 912, 914, 940, 954, 1032, 1058, 1075, 1077, 1078, 1081, 1085, 1090-91.
 मुत्ति (चित्ता) 207-221, 702-23.
 — — (माते) 702, 710-713.
 — नामकाणा विमुत्तो 1074
 मुत्तिवत्तो 698.
 मुत्तिद्वयं 207.
 मुत्ताधियो 100, 129, 242
 मुत्तद्विस्मयो 1043.
 मुत्ता 73, 143-152, 223, 507, 967.

206 III. Index of subjects and important words

मेघुन 218, 201, 203, 400, 609,
704, 814-17, 820, 821, 835,
926 .

मेधक 893, 894, 935.

मीन 718, 723.

मीनपथ 540.

मीनेष्वा 484, 700-701, 716.

मीनेष्यसेट्टो 608.

मीमुडो 840-41.

मीसपम्पो 780, 757.

मीसवज्ज 819, 866, 868 031, 943.

मीहपम्पो 276.

मीहून 399, 772.

मीहन्तरा 478.

मीहमग्गा 347.

मीहो 74, 131, 160, 493, 638, 787,
847, 1132.

महा 730.

धीत 13.

मकला, दससना 179.

— आळवको २४, सातागिरो, हेमको
163-163, 168, 169.

मकलो (वरिष्ठो) 478, 875-76.

मकलो (मारो) 440.

मज्झकालो 458, 482.

मज्झपथो 1045.

मज्झसपदा 505, 609.

मज्झो 249, 295, 458, 461, 484,
500, 1043, 1045, 1047.

महा ८३, 978, 979.

मयोधिकानि 60.

माचयोगो ६९, 487-480, 509.

माजको 312, 313, 618, 652.

माजयोगा 1046-47.

मुगर्गल 77.

योगकविम 79, 423.

योगो, दिम्बो, भाउसको 641.

योतं 77.

योधाजीको 617, 652.

रगा 835.

रगानि, पञ्च-रगो रूपेष्ट, सदैष्ट, गन्धिष्ट,
रौष्ट, करेष्ट 914.

रजो 207, 275, 334, 662, 665.

रतगानि, त्रीणि-बुद्धरतनं, धम्मं संप 224,
238.

— सत्त-चकरतनं, हत्थि°, भरत्त°, मणि°,
हत्थि°, गहपति°, परिणायक°, ८३.

रतनवरो 683.

रति 41, 59, 270-71, 642, 956.

रत्नकू ७३.

रत्थमेसी 826.

रागराणी 795.

रागो 2, 74, 270-71, 361, 493, 974,
1046, 1086.

राजखादा 831.

राजा 40, 449, 449, 552, 554, 568,
619, 652.

रुण्णेव 584.

रूप 156, 508, ११४, 754, 755, 872-
874, 943, 1121.

रूपपगा 754

रोगा, तयो—इच्छा, अनसंनं, जरा, 311.

— अट्टानुत्ति 311.

रोगो 61.

लकखण 927, 1004, 1020-21.

लकखणमन्नपारम् 690.

लकखणा 360, 1019.

लिंग 601, 607, 611.

लोकधम्मा 268.

लोकायत ८२.

लोको 168-71, 581, 861, 937, 1032-
33, 1040, 1043-44, 1045,
104२, 1053-54, 1066, 1067, etc

— अये .परलोको 779, 1117.

— छरसु समुच्चको 169.

— तमोऽव 348.

मह्म 1117.

— धक्कतो 1119.

III. Index of subjects and important words 207

कथयत 371.
 कागसारी 371, 800,
 कणिज्जं, धम्मिकं 404
 कते 702, 898
 कतसेपली ९१
 कथयन् ८४, 1022
 कथयथा ४५, १०४
 कदञ्जु ६१, 487
 कवपजा 16
 कविचक्र 100, 129
 कवता 622
 कसलो 116-135
 — न जहा होति, कप्पुना होति 136,
 142
 काणिजो 614, 651, 1014
 कादकामा 825
 कावपथा 1076
 कावो 780, 787, 827, 829, 850,
 879, 832, 903, 936
 — हीनं 827
 विकालभोजनं 400.
 विचारण 1108, 1109
 विजा 162, 334, 806, 730, 1076
 विज्जार्णं १११, 734-35, 1037, 10००,
 1073, 1110, 1111
 विज्जानट्टित्तियो 1114
 — विरोधो 1037, 1111
 विज्जान 1086, 1122
 — समाधिसार 329
 विज्जानसाधनि सुपासितानि 329
 विक्को 7, 270, 271, 970, 1109
 विद्वा 533 792 897, 947, 1058,
 1060
 विनिचय्या 638, 608, 867, 887, 894
 विवर 514, 806, 867, 869, 870
 विष्णुरूपसज्जी 1113
 विष्णुसज्जी 874
 विमानदस्सी 8०7
 विमुनि, चेत्तो 72०, 727
 वज्ज 725, 727

विमुत्ति मेत्ता*, कङ्कणा*, बुद्धि*, उपेक्षा* 73
 — सामयिका 54
 विमोली 1088-89
 विमता 800
 विधारभो 9०3
 विधारतो 705
 विरिदं 79, 184, 432, 966, 1026
 विरिपका 628, 631, 548.
 विरुते 927.
 विवत्तउदो ८१, 372, 378, 1003,
 1147
 विवादो 596, 796, 828, 862, 863,
 877, 894, 896, 907, 912
 विरेद्धस्सी 474, 851
 विरेकधम्मो 1065.
 विरेको 772, 814, 822, 915
 विसज्जसज्जी 874.
 विसत्ता 715
 विसत्तिका १११ 768, 8०7, 1054,
 1066, 1067, 108०, 1087
 विसंभं 57, 215, 774-775, 843
 विमुत्ति 813, 824, 840, 892
 विसूकानि 55
 विलिपित्ता 833, 1078
 विसलिधुतो 793, 914
 वित्तेसी 799, 842, 855, 90०
 वीतणयो 11, 214, 507, 629, 1072
 वुत्तीया 1115
 वेदगु 322, 4०8-59, 472, 479, 503,
 528-29, 733, 74०, 846, 890,
 947, 1049, 10०9, 1060
 — संघ न उदेति 749
 वेदजातो 92०, 1023
 वेदज्ज 463
 वेदना ११२, 739, 1111,
 वेदा १29, 792, (वेदान्) 1019
 वेदो (वृद्धि) 92०, 1023, 1037
 वेदनिरे 158, 159
 वेदमाकानं ११५.

- वेद्याकारणो ८२, ५०५.
 वेदिच्छा १४१, १०३३.
 वेस्तयनो ४५५.
 व्यजनं १०१७. (विजना) ५४९.
 व्यपयो १६३^a, १६३^b, १६४, १६१.
 — स्वीज^० १५८, १५९.
 संयोजनस्ययो ७३६.
 संयोजनानि ७४, ४७६, ४९१-९२, ६२१,
 ११०८, ११०९.
 संयोजनिये ३७५.
 संयुक्तो ९३५.
 संसारो ५१७, ५१९, ६३८, ७४०, ७४६,
 ७५२.
 संसृद्धगहणिको ९१.
 संसृद्धि ७८८.
 संकायो ७६१.
 संख न उपेति २०९, ७४९, १०७४.
 संखतधर्मो ७०, १०३८.
 संखारा ११०, ७३१-३२, ७६१.
 संगणो २७९.
 संगो ६१, ४७३, ५२७, ६२१, ६३६, ७०१,
 ९४८, १०६०, १०६८.
 सेपादिशमी ४५६.
 सय १८२, ४५३, ५०८ ७५६, ७६८, ८८२,
 ८८६, ९०४.
 सचचाही ५९.
 मन्थानि, (अरिय) १०१.
 सञ्जसञ्जो ८७४
 सञ्जसञ्जो ७९२. -
 सञ्जा ५३५, ७३२, ७७९, ८०२, ८४१,
 ८४७, ८७४, ८८६.
 सञ्जाविमोक्षो १०७१-७२
 सति ७७, ४३४, ४४४, १०२६, १०३५,
 १०३६, ११०७.
 — कायगत ३४०.
 सत्पा ३१, १७०, ३४५, ३९८, ५४५, ५४७,
 ११४८.
 — अनोमनामो १६३.
 — अनोमपञ्जो ३४३, ३५२.
 सत्ता, १५१-१५२ १५३
 — १५३.
 — १५३.
 सत्ता ७७, ९०, १६२, ४३२, ७१०, १०२६,
 ११४३ ११४६.
 सन्तिभोरससमाधिसिद्धिना ३३०.
 सन्धर ३७, १६८, १६९, २०७, २४५, ८४४.
 संविद्धि ८८१.
 सत्पुत्रि ३२३.
 सत्पुत्रायपुत्रायी १११३.
 समञ्जा ६४८.
 समननाहणा ४४१, ८५०, १०७०-८२.
 समणा, चतुरो-मग्गजिने, मग्गद्विजो, मग्गे
 यो जीवति (मग्गजीवी), मग्गद्विती
 ८४-८५.
 मग्गो १००, १२०, १३०, ३०२, ५१५,
 ५१८, ५२०, ७२२, ८६६, ८६८, ८९०
 समनोत्तम ७१८.
 समो २१५, ४६८, ६६८, ६७०, ७९९, ८४२,
 ८५५, ८६०, ९५४.
 सवुद्धो १७८, १८०, १९२, २५२, ४४६,
 ५५९-६०, ९९४, ९९५, ९९८, १००३,
 ११४५, ११४७.
 (See also बुद्धो)
 सत्तोपि ४७८.
 — पयो ५०३, ६९६.
 सम्पुञ्जा ६४८.
 सम्पुत्ति ८०७, ९०४, ९११.
 सत्तानि १०७५
 सहाजनेन १०९६.
 सहायतंपदा ४७.
 सहायो ३५, ४०-४१, ४५-४६, ४७.
 सत्त^० ५७.
 सत्ते ८६७, ८६९, ८७०.
 सत्तिय ८५३.
 सामगिय ८१०.
 सारभककस्मरुसावपुच्छं ३२६.
 सारम्मा ४८३.

III. Index of subjects and important words. 203

- सारं 329.
 विष्णुवार्त् 329.
 समार्धं 329.
 दृक्स्त वृत्तार्थ 330.
 सावित्री 457, 568.
 मिथिक्का 613, 651.
 सीति 1073.
 सीमन्ता 484.
 सीमानिगो 795.
 सौल 292, 294, 783.
 सिं 324.
 सीलवर्त्त 782, 790, 797, 798, 803,
 836, 839, 887, 899, 900, 931,
 961, 1079-83.
 सुख 509, 738, 761-762.
 सुत्रार्थो 1119.
 सुने 329, 330, 353, 779, 793, 797
 -98, 802, 846, 897, 901, 914,
 1079-83, 1086, 1116.
 सुति 839-41, 1078.
 सुदानुपस्ती 788.
 सुदि 790, 830, 839, 840, 891,
 898-901, 906-910, 1079-81.
 सुदिनायो 910.
 सुविनं 360, 807, 927.
 सुभासिते 325, 321, 327, 384, ११.
 450-51.
 सुरा 681.
 सुखो 970, 1038.
 सोको 584, 686, 591, 994, 1056.
 सोवर्त्ता 112.
 सोता 197, 250, 355, 461, 1034-35.
 सोतावधानुपनिषदपञ्चो ११२.
 सोत्थिको 533-534.
 सापधीको 780.
 सोताको 137.
 सोरत 513, 515, 540.
 स्रहो 36, 943.
 हव्य 463-466
 हव्यसेत १४.
 हासो 328
 हत 459, 461, 479.

IV. Index of Ditthis.

अङ्गं इतो याभिषदन्ति धम्मं अपरद्धा सुद्धि
अङ्गवर्त्तमानो 891.

अर्चं निरत्त 787.

इतिऽहं ति सौल्लेख 783.

इदमेव सच्चऽति च वादिपन्ति 832, 895.

इधेव सुद्धिंति वादिपन्ति 822.

इधेव सुद्धिंति वादिपन्ति नाङ्गेसु धम्मेषु
विमुद्धिमह 824.

एनाभिजान परम ति अत्ता 788.

आणेन वा सौल्लेखेन वा (दिट्ठि) 799

आणेन सो (नगे) एतहाति दुक्ख 789.

दिट्ठिया मुनिया आणेन सौल्लेखेन (मुद्धि,
विमुद्धि) 839-840.

दिट्ठेन मुद्धि नरस्स होति 789.

दिट्ठे मुते सौल्लेखे मुते वा (मुद्धि) 790.

परमति दिट्ठिसु परिचयत्तानो 790

परस्सामि सुद्ध परमे आरोग दिट्ठेन सहस्रि

नरस्स होति 788

यद्वन्ति पस्सति आर्त्तसस दिट्ठे मुते सौल्लेख
मुते वा 796

(यदिद) दिट्ठमुत्त मुतेसु वा अङ्गेन सुद्धि
813.

यानि च तीणि यानि च सट्ठि समगप्पत्ता
सितानि 538

वा एव जानाति स वेदि धम्म 878

संयसंयसंय वतानि जन्तु उच्चात्तं गच्छति
विट्ठि 792.

Corrections and Additions.

P	Line	Incorrect	Correct
2	23	मव	मव
3	13	आष	आष
6	29	कना	कुनो
7	1	आरोपविवा	ओगादिवा
8	1	मेन	मन
8	6	चरे	५२
8	16	कव	कव
9	4 from the bottom	गृहि व्यञ्जानि	गृहि व्यञ्जाने
11	14	भव	मव
11	10	वपामि च	वपामि च.
14	2	मनि अनज	मनि अनज
14	3	धम्मवद्	धम्मवद्दे
14	7	इहेन	इहेन
14	1 from the bottom	गुहमगम	गुहमगम
22	2	विभुनिष	विभुनिष
29	9	उपनिषज्जन	उपनिषज्जने
29	6 from the bottom	तथा ³	तथा
30	8	सुग्गसु	मग्गसु
32	1	अरियसस नि	अरियससनि
32	8	करानि	करोति
32	2 from the bottom	वविष	वविष
33	4	भुतादि	भुतादि
38	2 from the bottom	सूव०-1 2 1)	सूव०-I 1 2 10
40	18	भनरु	वरुत
47	12	अनुधम्म	अगु धम्मो
50	8	विमुचो	विण्णमुत्ता
53	Add a foot note	391-392 cf V M chap I P 33.	
53	"	397-95 cf सूव०-I 10 22 सव न कुञ्जा न य कावेज्जा कम्ममज्जति य णणुजाणे ।	
68	5	दक्खिज	दक्खिज
85	Add to the foot note of 30S of V M chap VII P 101		
88	7	सज्जुन	मज्जन
88	8	मयरा	मिप्परा

P	Line	Incorrect	Correct
94		Opening figures in foot-notes should be	621, 625, 626, 627, 628, 629
95	Heading	वासुदे	वासुदेवसुत and the number of the page, १५.
101	6 from the bottom	गे रद्व	जे रद्व
103	24	दिपदान जनमो	दिपदानमुनमो
123	6 from the bottom,	विविकभासण	विविक्कभासण
130	7	समणवाहाणा	समणवाहणा
131	9	होमि	होमि
133	Heading	लुन्वि ल	लुन्विहसुल
133	12	लक	लक
135	5 from the bottom,	१ उग्गहणन्तिमज्ज	१ ५०-उग्गहणन्तिमज्जे
137	12	खिदु	खिदु
141	5	क्यास्मसु	क्यास्सस्स
148	8 from the bottom, V M I P. 3	V M I P. 3	V M I P 33
149	13	सव्वससय	सव्वससय
151	10	उभन्तममिज्जाय	उभन्तममिज्जाय
159	Heading	तीदेय्य	तादेय्य
172	1 from the bottom,	सुणाथ	सुणाथ
175	9	पाकट	पाकट
177	11	निक्खमित्तामे	निक्खमित्तामे
177	20	अनुवादविमुत्ता	अनुवादविमुत्ता
183	4 from the bottom,	वा	वा
188	8	पुव्वतर	पुव्वतर
190	3	Roman	Arabic
191	Between lines 24 and 25, add निदुत्त 679.		
196	19	—दण्ड	—दण्ड
196	24	अत्ता निरत्त	अत्त निरत्त
197	5	आयोगो	आयोगो
198	1	कपोज्ज	कपोज्ज
199	1 from the bottom	लक्खवुत्त	लक्खवुत्त
202	14	पड्दवीमसका	पड्दवीमसका